

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

Π.Μ.Σ.: ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Διπλωματική εργασία

**Παρουσίαση προγραμμάτων για το μάθημα της γλώσσας στο δημοτικό σχολείο
σε πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές**

της

Κουρκουβέλη Ευγενίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Παλαιολόγου Νεκταρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Εξεταστές: Ντίνος Κωνσταντίνος, Καθηγητής

Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, Καθηγήτρια

Φλώρινα, Φεβρουάριος 2018

Copyright © Κουρκουβέλη, 2018.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Όνοματεπώνυμο: Κουρκουβέλη Ευγενία

A.E.M.: 0555

Ηλεκτρονική διεύθυνση: ms0555@nured.uowm.gr

Έτος εισαγωγής: 2015- 2016

Κατεύθυνση: Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Τίτλος: Παρουσίαση προγραμμάτων για το μάθημα της γλώσσας στο δημοτικό σχολείο σε πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας, η βιβλιογραφία και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα με παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή. Επισημαίνεται πως η συγκεκριμένη επιλογή βοηθά στον περιορισμό της λογοκλοπής διασφαλίζοντας έτσι το/τη συγγραφέα.

Ημερομηνία: 10-02-2018

Η δηλούσα

Κουρκουβέλη Ευγενία

Ευχαριστίες

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις ολόθερμες ευχαριστίες μου σε όλους όσους με οποιονδήποτε τρόπο βοήθησαν και στήριξαν την εργασία αυτή.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα μου καθηγήτρια κυρία Νεκταρία Παλαιολόγου, της οποίας η συμβολή σε όλα τα στάδια της διπλωματικής ήταν καθοριστική. Χωρίς την επιστημονική της καθοδήγηση, τις χρήσιμες συμβουλές, τις εύστοχες επισημάνσεις της, την ενθάρρυνση και τον πολύτιμο χρόνο που μου αφιέρωσε η πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας θα ήταν αδύνατη. Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον καθηγητή Κωνσταντίνο Ντίνα και στην καθηγήτρια Άννα Χατζηπαναγιωτίδη για τη συμμετοχή τους στην Τριμελή Συμβουλευτική Επιτροπή.

Τέλος, θεωρώ υποχρέωσή μου να αναφερθώ στη συνεισφορά της οικογένειάς μου, η οποία μου συμπαραστάθηκε σε αυτή την προσπάθεια, επιδεικνύοντας καρτερικότητα, κατανόηση και με ενθάρρυνε σε όλες τις δύσκολες στιγμές. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον σύζυγό μου Οδυσσέα που μοιράστηκε μαζί μου τον ενθουσιασμό και τη χαρά, αλλά και τα άγχη και τις απογοητεύσεις που μου επιφύλασσε η διαδικασία της συγγραφής και με στήριξε υλικά και συναισθηματικά στις επιλογές μου. Γι' αυτό και του αφιερώνω αυτή την εργασία.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, η παρουσίαση προγραμμάτων και δράσεων που εφαρμόζονται για το γλωσσικό μάθημα στο ελληνικό δημοτικό σχολείο σε πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές/τριες. Με την εφαρμογή τέτοιων διαπολιτισμικών προγραμμάτων, επιθυμητό είναι να αναγνωρισθεί η διαπολιτισμική ετερότητα και να επιτευχθεί με ομαλότητα η συνάντηση των πολιτισμών χωρίς προκαταλήψεις, στερεοτυπικές αντιλήψεις και φοβίες, στη σημερινή πολυπολιτισμική σχολική πραγματικότητα. Κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται μέσα από την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή/και ξένης γλώσσας.

Έτσι, μέσω της θεματικής ανάλυσης και τη βοήθεια των θεματικών δικτύων μελετήσαμε το σύνολο των νομοθετικών και εκπαιδευτικών κειμένων αλλά και τον κορμό των περισσότερων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που υλοποιούνται στη χώρα μας από τα διάφορα ιδρύματα και οργανώσεις. Το ερώτημα που γεννάται είναι κατά πόσο η ύπαρξη και η εφαρμογή αυτών των προγραμμάτων είναι γνωστή, συστηματική, αποτελεσματική και καλύπτει τις εκάστοτε εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών.

Στο πλαίσιο αυτό του προβληματισμού αναλύονται οι στόχοι, τα μέσα, οι μέθοδοι και τα αποτελέσματα τέτοιων καλών εφαρμογών εντός και εκτός του σχολείου. Έτσι διαπιστώνεται πως στην πλειοψηφία τους διαπνέονται από κοινές καλές δράσεις στο βαθμό όμως που εφαρμόζονται από την ελληνική πολιτεία. Υποστηρίζουν τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης/ξένης αλλά και της μητρικής σε παιδιά και γονείς, παράγουν δίγλωσσο υποστηρικτικό διδακτικό υλικό και υποστηρίζουν την εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη των παιδιών με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο.

Τέλος, προτείνεται μια συνολική διαπολιτισμική προσέγγιση στην εκπαιδευτική διαδικασία από όλους τους εμπλεκόμενους (παιδιά μετανάστες και πρόσφυγες, εκπαιδευτικούς, γονείς των παιδιών μεταναστών και προσφύγων, γηγενείς μαθητές/τριες, πολιτεία).

ΛΕΞΕΙΣ- ΚΛΕΙΔΙΑ

Διαπολιτισμικά προγράμματα, γλωσσικό μάθημα, πρόσφυγες, μετανάστες μαθητές.

Abstract

The aim of the present work is through the bibliographic review, the presentation of programs and actions implemented for the language course in the Greek elementary school to refugees and immigrant students. With the implementation of such intercultural programs, it is desirable to recognize intercultural diversity and to achieve a normal encounter of cultures without prejudices, stereotypes and phobias in multicultural school reality. This is achieved through the learning of the Greek language as a second and / or foreign language.

Thus, through thematic analysis and the help of the thematic networks, we studied all the legislative and educational texts as well as the core of most of the educational programs implemented in our country by the various foundations and organizations. The question arises whether the existence and implementation of these programs is well-known, systematic and effective and meets the educational needs of the children.

In this context, goals, means, methods and results of such good applications analyzed within and outside the school. Thus, it is found that they are mostly inspired by common good actions to the extent that they are implemented by the Greek state. They support teaching of the Greek language as a second / foreign language and also of the mother tongue, to children and parents, produce bilingual supporting teaching material and support the educational and social inclusion of children with different linguistic and cultural backgrounds.

Finally, a comprehensive intercultural approach to the educational process is proposed by all involved (immigrant and refugee children, educators, parents of migrant and refugee children, native students, Greek society).

KEY WORDS

Intercultural programs, language course, refugee, immigrant students

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	5
Abstract.....	6
Εισαγωγή.....	10
1.Θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο.....	14
1.1 Αποσαφήνιση των όρων.....	14
1.1.1 Πρόσφυγας.....	14
1.1.2 Μετανάστης.....	15
1.1.3 Αλλοδαπός.....	16
1.1.4 Παλιννοστούντας.....	17
1.2 Η ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα.....	18
1.2.1 Το γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρό τους.....	19
1.3 Ο όρος «γλώσσα».....	20
1.3.1 Ο όρος «πρώτη γλώσσα».....	20
1.3.2 Ο όρος «δεύτερη γλώσσα».....	21
1.3.3 Ο όρος «ξένη γλώσσα».....	21
1.3.4 Η αλληλεξάρτηση των γλωσσών.....	22
1.3.5 Ο όρος «διγλωσσία» και τα πλεονεκτήματά της.....	23
1.3.6 Η δίγλωσση εκπαίδευση στο σημερινό ελληνικό σχολείο.....	24
1.4 Η διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας μέσα από τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα.....	25
1.4.1 Η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας.....	28
1.4.2 Η επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας.....	29
1.5 Διαπολιτισμική αγωγή και εκπαίδευση.....	31
1.5.1 Η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για τη διαχείριση της πολιτισμικής και γλωσσικής ετερότητας.....	33
2. Προγράμματα για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε μετανάστες μαθητές/τριες.....	37
2.1 Γενικοί σκοποί και θεματολογία.....	39
2.2 Δράσεις και καλές πρακτικές στο πλαίσιο υλοποίησης των προγραμμάτων.....	39
2.2.1 Προγράμματα στήριξης Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων μαθητών.....	40

2.2.2 Πρόγραμμα Παιδεία Ομογενών.....	45
2.2.3 Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών.....	46
2.2.4 Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου (ΙΕΛ).....	48
2.2.5 Η Πύλη για την ελληνική γλώσσα.....	48
2.2.6 Εφαρμογές διδακτικών σεναρίων της βάσης δεδομένων «Πρωτέας» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας.....	49
2.2.7 Πρόγραμμα Καλλιπάτειρα.....	50
2.2.8 Πρόγραμμα σχολικών δραστηριοτήτων Αγωγής Υγείας από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.....	51
2.2.9 Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση.....	51
2.2.10 Εκστρατεία Εθνικού Συμβουλίου Νεολαίας και Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς «Όλοι διαφορετικοί- όλοι ίσοι».....	52
2.2.11 Η περίπτωση του 132 ^{ου} δημοτικού σχολείου Αθήνας.....	53
2.2.12 Διαπολιτισμικές δράσεις φιλιανγνωσίας σε πολυπολιτισμική τάξη.....	55
2.2.13 Ομάδα «Πολύδρομο» για τη διγλωσσία και τον πολυπολιτισμό στην εκπαίδευση.....	56
2.2.14 Η Κατάληψη «Σινιάλο» και το εγχειρίδιο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε μετανάστες και πρόσφυγες.....	59
2.2.15 Πειραματική εφαρμογή του καινοτόμου υλικού του τύπου «Αφύπνιση στις γλώσσες και τους πολιτισμούς» από ομάδα εκπαιδευτικών.....	61
2.2.16 Ο Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών «Μητέρα Τερέζα» και η Διδασκαλία της Αλβανικής Γλώσσας σε παιδιά μεταναστών.....	63
2.2.17 Δράσεις ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών διαπολιτισμικών προγραμμάτων και παιδαγωγικά «εργαλεία».....	65
2.2.18 Σχολείο μεταναστών «ΟΔΥΣΣΕΑΣ»: ένα ταξίδι στη γλώσσα, στον πολιτισμό και στην αποδοχή του «άλλου».....	68
2.2.19 Σχέδιο Δράσης «I-Red» για τη διαφορετικότητα, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη βία και την αντιρατσιστική αγωγή.....	70
3. Προγράμματα για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε πρόσφυγες μαθητές/τριες.....	73
3.1 Γενικοί σκοποί.....	74
3.2 Το ισχύον πρόγραμμα για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας- Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων.....	75

3.3 Το σχέδιο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Υπουργείου, Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων για την εκπαίδευση των προσφύγων.....	79
3.4 Δράσεις και καλές πρακτικές στο πλαίσιο υλοποίησης των προγραμμάτων.....	86
3.4.1 Η Δράση Ένταξη Προσφυγοπαίδων, ηλικίας έως 15 ετών, στο Εκπαιδευτικό Σύστημα για το σχολικό έτος 2017-2018 στο πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης 2014-2020.....	87
3.4.2 Η περίπτωση του 132 ^{ου} δημοτικού σχολείου Αθήνας.....	87
3.4.3 Δράσεις από το πρόγραμμα του δήμου Αθηναίων «Ανοιχτά σχολεία» που φιλοξενούνται από το 132 ^ο Δημοτικό σχολείο Αθηνών.....	89
3.4.4 Το πρόγραμμα «Σχολεία Χωρίς Σύνορα» του Δήμου Αθηναίων.....	90
3.4.5 Οι εκπαιδευτικές δράσεις της Ύπατης Αρμοστείας Προσφύγων του ΟΗΕ.....	91
3.4.6 Η περίπτωση του 67 ^{ου} δημοτικού σχολείου Θεσσαλονίκης.....	96
3.4.7 Συνεργασία του 144 ^{ου} δημοτικού σχολείου Αθηνών και της πακιστανικής κοινότητας.....	96
3.4.8 Το βιβλίο και το ηλεκτρονικό παιχνίδι «Ο Ναβίντ δεν ήρθε για διακοπές».....	97
3.4.9 Διαπολιτισμικό παραμύθι στα πλαίσια του προγράμματος Teachers for Europe:Το ταξίδι του μικρού Αρζίμ στην Ευρώπη.....	98
3.4.10 Το έργο του διαπολιτισμικού κέντρου προώθησης και ένταξης προσφύγων «Ποξίδα».....	100
3.4.11 Το Πρόγραμμα της ομάδας «Πολύδρομο» για τους πρόσφυγες.....	101
3.4.12 Το έργο του Προγράμματος P.R.E.S.S (Provision of Refugee Education and Support Scheme).....	102
3.4.13 Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Xenios Zeus Erasmus Plus KA2 ».....	103
4. Συμπεράσματα.....	106
5. Προτάσεις.....	109
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	120
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	134

Εισαγωγή

Στην σημερινή εποχή πραγματοποιούνται συνεχείς μετακινήσεις πληθυσμών. Πληθώρα ανθρώπων, για διαφορετικούς λόγους ο καθένας, εγκαταλείπουν τον τόπο καταγωγής τους (χώρα προέλευσης) και εγκαθίστανται σε έναν καινούργιο (χώρα υποδοχής), αλλάζοντας τα δεδομένα κάθε κοινωνίας.

Τα τελευταία 40 χρόνια και λόγω της γεωγραφικής της θέσης η Ελλάδα έχει υποδεχθεί σημαντικό αριθμό «ξένων», οικονομικών μεταναστών αλλά και προσφύγων –πολιτικών ή/και πολέμου. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, η μεταναστευτική κοινότητα στην χώρα μας από 171.424 μέλη που αριθμούσε το 1981, είχε αγγίξει τα 796.713 άτομα το 2001 και τα 907.000 το 2011¹. Ενώ σήμερα, βάσει των πιο πρόσφατων στοιχείων², το σύνολο των νόμιμων μεταναστών στη χώρα μας ανέρχεται σε 527.264 εκ των οποίων τα 123.657 αποτελούν παιδιά που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία.

Οι λόγοι αυτής της τεράστιας εισροής «ξένων» απαντώνται στην κατάρρευση του Ανατολικού μπλοκ, στην κρίση του Μεσανατολικού Ζητήματος, στην Αραβική Άνοιξη, στη διεθνή δυσμενή οικονομική κατάσταση και τελευταία (2011) στην έκρηξη του συριακού εμφυλίου πολέμου.

Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα- μαζί με την Ισπανία, την Ιταλία και τη Μάλτα- αποτελούν κύριες πύλες εισόδου μεγάλου αριθμού προσφύγων στην Ευρώπη, οι οποίοι μετακινούνται προς την Τουρκία και από εκεί ακολουθούν είτε τη θαλάσσια διαδρομή μέχρι τις ακτές ελληνικών νησιών όπως η Μυτιλήνη, η Χίος, η Σάμος, είτε την οδική διέλευση μέσω των χερσαίων συνόρων του Έβρου, στοιβαγμένοι σε φορτηγά κι αυτοκίνητα. Στη χώρα μας, κατά τα έτη 2015 και 2016 αφίχθησαν περίπου 1.071.671 πρόσφυγες, αριθμός τεράστιος, αφού αν αναλογιστούμε, αποτελεί περίπου το 10% του πληθυσμού της χώρας μας σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2011. Με το κλείσιμο των συνόρων και τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης- Τουρκίας τον Μάρτιο του 2016, περίπου 60.000 πρόσφυγες εγκλωβίστηκαν και

¹ Τελευταία απογραφή της ΕΛΣΤΑΤ στο http://www.statistics.gr/documents/20181/1210503/A1602_SAM03_DT_DC_00_2011_01_F_GR.pdf/f20c3ba-54eb-4613-9044-0ddd9c9aa94a, προσπέλαση 5.03.2017

² Στοιχεία από την Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής πολιτικής του Υπουργείου εσωτερικών με τελευταία ενημέρωση στις 31.05.2015 http://www.ypes.gr/el/Generalsecretariat_PopulationSC/old/general_directorate_migratation/diefthinsi_metanastefitikis_politikhs/ προσπέλαση 1.08.2017

διαμένουν στην Ελλάδα³. Το γεγονός ότι το 56% των παραπάνω προσφύγων είναι παιδιά –αραβόφωνα κυρίως- που πρέπει να ενταχθούν στο ελληνικό σχολείο αλλά και στην καθημερινότητα, μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως ξένης ή δεύτερης, αποτελεί σκοπό της παρούσας εργασίας.

Στο πλαίσιο αυτό η Πολιτεία αναγκάστηκε να προβεί σε μέτρα για την παροχή εκπαίδευσης στα παιδιά των προσφύγων αλλά και γενικότερα στα παιδιά των μεταναστών που χρόνια τώρα αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του μαθητικού δυναμικού της χώρας. Σκοπός, λοιπόν, είναι η διαμόρφωση ενός εκπαιδευτικού περιβάλλοντος που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις απαιτήσεις όλων των κοινωνικών και πολιτισμικών ομάδων και να προάγει τη δημιουργική αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτισμικά διαφορετικών μαθητών/τριών προς την κατεύθυνση της αποδοχής του «άλλου»- της γλώσσας και της πολιτιστικής τους ταυτότητας.

Γι' αυτόν τον σκοπό, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα εδώ και μερικές δεκαετίες, προσπαθεί να ανταποκριθεί, αφήνοντας πίσω την παλιά ομοιογενή και αφομοιωτική πολιτική, χωρίς όμως να προσαρμόζεται πάντα σταθερά, πειστικά και αποτελεσματικά στις υπάρχουσες συνθήκες, εξαιτίας του χάσματος που υπάρχει ανάμεσα στην παρούσα και την προσδοκώμενη κατάσταση (Σκούρτου, Βρατσάλης, Γκόβαρης, 2004, σ.26).

Ωστόσο, ήδη από τη δεκαετία του '90 κι έπειτα υπήρξε ένα κλίμα ουσιαστικών αλλαγών. Υιοθετήθηκε, σε επίπεδο Ε.Ε., η διαπολιτισμική εκπαίδευση, η οποία γίνεται αντιληπτή ως μια αρχή που πρέπει να διαπερνά το σύνολο του σχολικού προγράμματος, αλλά και ως αφετηρία για δράση προς την κατεύθυνση της ισότητας των ευκαιριών του σεβασμού των πολιτισμικών διαφορών, της ανάγκης για εξάλειψη των στερεοτύπων, των προκαταλήψεων και των διακρίσεων τόσο στην κοινωνία όσο και στους εκπαιδευτικούς θεσμούς (Καλαντζή-Αζίζι, Ζώνιου- Σιδέρη, Βλάχου, 1998, σ.110. Μήλλας, 2001. Γκόβαρης, Νιώτης, Νιώτη, 2003,σ.σ. 7-20).

Μπροστά στη νέα εκπαιδευτική πραγματικότητα και την επιτακτική ανάγκη για αναδιαμόρφωση και επαναπροσδιορισμό των στόχων μέσα στην εκπαίδευση, η ελληνική πολιτεία, ήδη από το 1996, με νόμους που ψήφισε, αλλά και με μια σειρά εκπαιδευτικών αλλαγών που εφάρμοσε στα νέα ΑΠΣ και ΔΕΠΠΣ προχώρησε σε

³ Για περισσότερα στοιχεία στην Γενική Γραμματεία Μέσων και Επικοινωνίας, Ιανουάριος 2017 http://mindigital.gr/images/GENIKOI/FLORENTIS/factsheets/jan_2017/gr_fact_sheet_refugee_print_19_01_2017-2.pdf προσπέλαση 1.08.2017

θεσμικές ρυθμίσεις, χωρίς όμως εντέλει να υιοθετήσει μία συγκεκριμένη και ξεκάθαρη εκπαιδευτική πολιτική. Πολλά Πανεπιστήμια, Ιδρύματα, φορείς και οργανώσεις της χώρας προσανατολίζονται προς τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και μέσω του ερευνητικού τους έργου και των δράσεών τους προσπαθούν να συμβάλουν εφαρμόζοντας διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα στο νέο ελληνικό πολυπολιτισμικό σχολείο.

Η παρούσα εργασία, λοιπόν, αποτελεί βιβλιογραφική ανασκόπηση αλλά και παρουσίαση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δράσεων που εφαρμόστηκαν και εφαρμόζονται ακόμη για το γλωσσικό μάθημα στο ελληνικό δημοτικό σχολείο σε μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές/τριες, με σκοπό να αναγνωρισθεί η διαπολιτισμική ετερότητα και να επιτευχθεί με ομαλότητα η συνάντηση των πολιτισμών χωρίς προκαταλήψεις, στερεοτυπικές αντιλήψεις και φοβίες.

Το μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την εξέταση του ερευνητικού υλικού είναι η ποιοτική ανάλυση και πιο συγκεκριμένα το εργαλείο της θεματικής ανάλυσης (thematic analysis) με τη βοήθεια των θεματικών δικτύων (thematic networks) του Toulmin (1958) (στο Attride – Stirling, 2001, pp.385-405). Έτσι, παρέχεται μια μεθοδική και συστηματική ανάλυση του υπό έρευνα υλικού, διευκολύνεται η οργάνωση της ανάλυσης κι επιτρέπεται μια βαθιά και πλούσια εξερεύνηση των επιφανειακών και βαθύτερων δομών του κειμένου (Gibbs, 2007, pp.38-40; Braun & Clarke, 2006, pp.77-101). Στόχος, της θεματικής ανάλυσης είναι να αποκαλύψει την κατανόηση ενός θέματος ή τη σημασία μιας ιδέας παρά να επιλύσει συγκρουόμενους ορισμούς ενός προβλήματος.

Στη μέθοδο αυτή περιλαμβάνονται τρεις τάξεις θεμάτων: το βασικό θέμα (basic theme), το οργανωτικό (organizing theme) και το ολικό (global theme). Το βασικό αφορά στα πιο απλά χαρακτηριστικά των δεδομένων του κειμένου και από μόνο του δίνει λίγες πληροφορίες για το σύνολο του κειμένου. Το οργανωτικό θέμα οργανώνει τα βασικά θέματα σε ομάδες παρόμοιων θεμάτων για την βαθύτερη κατανόηση του περιεχομένου του κειμένου, αλλά και των εννοιών και την σημασία ενός ευρύτερου θέματος. Τέλος, το ολικό θέμα περιλαμβάνει τη βασική ιδέα του κειμένου ως συνόλου.

Έτσι λοιπόν, το ολικό θέμα του ερευνώμενου υλικού είναι η εκπαίδευση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών/τριών στο δημοτικό σχολείο, ενώ τα οργανωτικά θέματα που προέκυψαν με τα αντίστοιχα βασικά θέματα ήταν: το νομοθετικό-εκπαιδευτικό πλαίσιο (νόμοι, προεδρικά διατάγματα, εγκύκλιοι,

υπουργικές αποφάσεις, ισχύουσες δομές) και η εφαρμογή εκπαιδευτικών και διαπολιτισμικών προγραμμάτων (σκοπός, θεματολογία, φορείς υλοποίησης, δράσεις) για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης/ξένης.

Το πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας αποτελεί το θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο στο οποίο γίνεται η διασαφήνιση βασικών θεωρητικών όρων. Εδώ κατατίθενται, επίσης, απόψεις της ερευνητικής κοινότητας αναφορικά με τα διαπολιτισμικά προγράμματα, την ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, τα νέα Αναλυτικά προγράμματα σχετικά με τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης και ξένης σε μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές/τριες στο δημοτικό σχολείο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζονται εκπαιδευτικά προγράμματα και καλές πρακτικές που εφαρμόζονται για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης σε παιδιά μεταναστών.

Στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρείται να αποτυπωθούν τα προγράμματα και οι δράσεις που «τρέχουν» για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως ξένης στα παιδιά των προσφύγων.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση συμπερασμάτων και προτάσεων στο τέταρτο κεφάλαιο.

Στο τέλος της εργασίας παρατίθενται οι βιβλιογραφικές αναφορές και το παράρτημα με τη σχετική νομοθεσία που στηριχτήκαμε.

Πριν κλείσουμε αυτή την σύντομη εισαγωγή, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η συγκεκριμένη εργασία δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση μια ολιστική καταγραφή του συνόλου των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης/ξένης σε μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές/τριες του δημοτικού σχολείου. Άλλωστε δεν θα μπορούσε, εφόσον το θέμα είναι ανοιχτό σήμερα στην επιστημονική έρευνα και νέα δεδομένα διαρκώς έρχονται στο φως.

1. Θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο

Στο κεφάλαιο αυτό θα μελετηθούν και θα αποσαφηνιστούν οι βασικοί όροι και οι θεωρητικές προσεγγίσεις που στηρίζουν την παρούσα εργασία. Θα συζητηθούν οι όροι «πρόσφυγας», «μετανάστης», «αλλοδαπός», «παλιννοστούντας», οι έννοιες της «γλώσσας», της «πρώτης», της «δεύτερης» και της «ξένης γλώσσας» και της «διγλωσσίας». Επιπλέον, θα μελετηθεί η διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης και ξένης μέσα από τα νέα αναλυτικά προγράμματα για το δημοτικό σχολείο και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και θα αποτυπωθεί το νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει για τη διαχείριση της πολιτισμικής και γλωσσικής ετερότητας που απαντάται στη χώρα μας μέσω νόμων, υπουργικών αποφάσεων, εγκυκλίων και προεδρικών διαταγμάτων.

1.1 Αποσαφήνιση των όρων

1.1.1 Πρόσφυγας

Σε μια εποχή μαζικού και πρωτοφανούς-παγκοσμίως-σε έκταση ξεριζωμού εκατομμυρίων ανθρώπων από τις εστίες τους στην εμπόλεμη Συρία και αλλού, θεωρούμε πολύ σημαντική μια αναφορά στο θέμα των όρων που χρησιμοποιούνται, σε κοινωνικό αλλά και σε εκπαιδευτικό επίπεδο. Περιγράφοντας τους πρόσφυγες αναφερόμαστε σε αυτούς «τους ανθρώπους που έχουν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τις χώρες τους κάτω από πρωτοφανείς συνθήκες εμπόλεμης βίας και εξαθλίωσης των χωρών τους.» (Γαβριηλίδου, Κούρτη-Καζούλλη, Σκούρτου, Τσιπλάκου, Τσοκαλίδου & Χατζηδάκη, 2016, σ.σ. 3-4).

Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων του 1951, « πρόσφυγας είναι κάποιος που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του ή του τόπου κατοικίας του, έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων και εξαιτίας αυτού του φόβου δίωξης αδυνατεί ή δεν πιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία αυτής της χώρας ή την επιστροφή σ' αυτήν»⁴.

⁴ Η Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων είναι το βασικό νομικό κείμενο που ορίζει ποιος είναι πρόσφυγας, τα δικαιώματά τους και τις νομικές υποχρεώσεις των κρατών. Το Πρωτόκολλο του 1967 αφαίρεσε τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς που έθετε η Σύμβαση.

Η ελληνική νομοθεσία σχετικά με τους πρόσφυγες αναθεωρήθηκε το 1996 και ταυτίστηκε με αυτή των άλλων κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με το ν. 2452/96, προβλέπονται η προστασία και η στήριξη των προσφύγων από το κράτος, καθώς «...αλλοδαπός που βρίσκεται καθ' οποιονδήποτε τρόπο στο ελληνικό έδαφος, αναγνωρίζεται ύστερα από αίτησή του, ως πρόσφυγας και του παρέχεται άσυλο...»⁵. Έτσι, καθορίζεται νομικά η διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού ως πρόσφυγα, η έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του, καθώς και η ίδρυση κι η λειτουργία κέντρων περίθαλψης προσφύγων.

Ο αριθμός των αιτούντων άσυλο, δηλαδή των αμάχων που τρέπονται σε φυγή εξαιτίας συρράξεων ή εθνικιστικής, φυλετικής και θρησκευτικής βίας, αναζητώντας άσυλο σε μια χώρα άλλη από τη δική τους και που έχουν καταθέσει αίτηση ασύλου σε αυτή, αυξήθηκε. Οι περισσότεροι από τους αιτούντες Άσυλο κατάγονται από τις αραβικές χώρες, την Ασία, την Αφρική, την Ρωσική Ομοσπονδία, τη Σερβία & Μοντενέγκρο και την Κίνα. Επομένως, ο ορισμός του πρόσφυγα είναι προσδιορισμένος νομικά και πολλές φορές επικρατεί έναντι του όρου «αλλοδαπός» ή «μετανάστης».

1.1.2 Μετανάστης

Ο ορισμός του μετανάστη μπορεί να αλλάζει, ανάλογα με τη νομοθεσία της χώρας και την πολιτική της ως προς τη μετανάστευση και την απόκτηση της ιθαγένειας / υπηκοότητας της χώρας αυτής. Γενικά, υπάρχουν δύο κύριες τάσεις ως προς τον ορισμό. Η πρώτη ορίζει τον μετανάστη σύμφωνα με τον τόπο γέννησής του, ενώ η άλλη έχει ως κύριο κριτήριο την υπηκοότητα.

Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, «μετανάστης είναι ένα άτομο που εγκατέλειψε τη χώρα του για να εγκατασταθεί σε μία άλλη χώρα, για τουλάχιστον ένα χρόνο, κυρίως, με σκοπό την εύρεση εργασίας αλλά και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης από αυτές που αφήνει πίσω του, στη χώρα καταγωγής του» (Κέντρο Εκπαίδευσης Ενηλίκων ΙΙ 2008, σ.29-30). Συχνά, υποχρεώνεται να φύγει λόγω περιβαλλοντικών συνθηκών και απόλυτης φτώχειας. Ο μετανάστης, έχει να αντιμετωπίσει κι αυτός, τον αποχωρισμό

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη Σύμβαση και το πλαίσιο προστασίας των προσφύγων διαθέσιμες στο <https://www.unhcr.gr/prostasia/nomiki-prostasia.html>, προσπέλαση 28.02.2017

⁵ Ν.2452/96 “Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1975/1991 και άλλων διατάξεων”, ΦΕΚ 283-31.12.1996 (Παράρτημα).

από την πατρίδα του, την διαδικασία της μετανάστευσης και την εξεύρεση τρόπων επιβίωσης για επικοινωνία και ένταξη στο νέο του περιβάλλον.

Επιπλέον, η λέξη «μετανάστης», αναφέρεται και στον Έλληνα που άφησε την Ελλάδα για να μεταναστεύσει σε άλλη χώρα, και στον ξένο που άφησε την χώρα του για να μεταναστεύσει στην Ελλάδα. Επίσης, αναφέρεται και στον άνθρωπο που μεταναστεύει, δηλαδή είναι υπό μια διαδικασία μετανάστευσης, αλλά και σε αυτόν που έχει μεταναστεύσει και έχει εγκατασταθεί στην χώρα υποδοχής.

Ωστόσο, στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε περισσότερο με μετανάστες «δεύτερης γενιάς» ή –ορθότερα- «παιδιά μεταναστών/τριών» ή «παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο» που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών, που ακόμη κι αν έχουν γεννηθεί στη χώρα καταγωγής τους, δεν έχουν γνωρίσει άλλη πατρίδα. Επιπλέον, λαμβάνουν την ελληνική εκπαίδευση και εντάσσονται ή προσπαθούν να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε ότι η έννοια του μετανάστη και η έννοια του πρόσφυγα είναι δύο διαφορετικές έννοιες, παρόλο που τις περισσότερες φορές υπόκεινται σε ένα είδος ταύτισης. Ο μετανάστης εγκαταλείπει οικειοθελώς τη χώρα του με σκοπό να εγκατασταθεί αλλού, σε αντίθεση με τον πρόσφυγα που εξαναγκάζεται να φύγει από την χώρα του. Στην περίπτωση που θεωρούμε κάποιον πρόσφυγα, συνεπάγεται ότι έχει είδη δεχτεί την αναγνώριση της ιδιότητάς του ως πρόσφυγα από την χώρα υποδοχής του.

1.1.3 Αλλοδαπός

Στην ευρωπαϊκή νομοθεσία, τα κείμενα δεν αναφέρονται στους «μετανάστες» αλλά σε αλλοδαπούς υπηκόους χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ή σε Ευρωπαίους πολίτες), και σε «αλλοδαπούς τρίτων χωρών», δηλαδή χωρών που δεν ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κάθε χώρα της Ε.Ε. έχει ή δεν έχει συγκεκριμένο ορισμό του μετανάστη, ο οποίος, όταν υπάρχει, διαφέρει από τον ορισμό του «αλλοδαπού τρίτης χώρας». Αυτό οφείλεται στην ιστορία της συγκεκριμένης χώρας, αλλά και στη μεταναστευτική πολιτική που ακολουθεί.

Στην ελληνική νομοθεσία, ο όρος που χρησιμοποιείται στα νομοθετικά κείμενα είναι ο «αλλοδαπός τρίτων χωρών». Αυτός χαρακτηρίζεται από μια σειρά από υποχρεώσεις και δικαιώματα που τον διαφοροποιούν από τον Έλληνα πολίτη ή

τον πολίτη ενός κράτους-μέλους της Ε.Ε. Η λέξη/κατηγορία «αλλοδαπός» χρησιμοποιείται και από τις διάφορες υπηρεσίες που συλλέγουν, αναλύουν ή έρχονται σε επαφή με αυτή την κατηγορία ανθρώπων. Στην κατηγορία αυτή κατατάσσεται συνήθως ο μετανάστης, ο παλιννοστούντας ξένης υπηκοότητας ή ο πρόσφυγας, αυτός δηλαδή που δεν είναι Έλληνας, ο «Άλλος».

Αυτή η γενική κατηγορία συναντιέται συχνότερα όταν φεύγουμε από την επιστημονική ορολογία, ή από την ορολογία που χρησιμοποιείται συνήθως στις στατιστικές, κοινωνιολογικές, οικονομικές και άλλες μελέτες, όπως στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

1.1.4 Παλιννοστούντας

Η έννοια της παλιννόστησης σχετίζεται άμεσα με τη μετανάστευση, καθώς αποτελεί την αντίστροφη πορεία και διαδικασία, την επιστροφή, δηλαδή, στον τόπο καταγωγής, στην αφετηρία της μεταναστευτικής πορείας.

Ένας σύντομος ορισμός της έννοιας «παλιννόστηση» είναι: « η μετακίνηση ενός πληθυσμού ανθρώπων για πολιτικούς κυρίως λόγους με τη συνδρομή και τη δραστηριοποίηση κρατικών αρχών, με άλλα λόγια, η εκούσια επιστροφή μεμονωμένων ανθρώπων στη χώρα καταγωγής τους» (Τσαούσης, 2006, σ.268).

Κατά τη δεκαετία του 1990 απαντάται μεγάλη αύξηση των παλιννοστούντων Ελλήνων ομογενών από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και την Αλβανία αλλά και των πολιτικών προσφύγων από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Ο όρος «παλιννοστούντες» συναντάται συχνά στη βιβλιογραφία του Γεωργογιάννη (1997, σ.57-65) περιγράφοντας τους Έλληνες οικονομικούς και πολιτικούς πρόσφυγες από την πρώην Σοβιετική Ένωση που δεν είχαν ζήσει στην ελληνική επικράτεια και περιλαμβάνει μόνο την πρώτη γενιά των πολιτικών προσφύγων γιατί μόνον αυτοί εκπατρίστηκαν και επέστρεψαν στην Ελλάδα αργότερα (Βεργέτη, 2003, σ.63).

Οι νεότερες γενιές των πολιτικών προσφύγων, οι Έλληνες από την πρώην ΕΣΣΔ και οι Έλληνες της Αλβανίας έχουν γεννηθεί εκτός ελληνικού κράτους, και η μετανάστευσή τους στην Ελλάδα δεν συνιστά παλιννόστηση.

Το νομοθετικό πλαίσιο όμως αναγνωρίζει τους πολιτικούς πρόσφυγες και τους Έλληνες από την πρώην Σοβιετική Ένωση, Πόντιοι στην πλειοψηφία τους, ως παλινοστούντες και τους Έλληνες από την Αλβανία ως απόδημους.

1.2 Η ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα

Τα τελευταία χρόνια η σύσταση του μαθητικού πληθυσμού στο νέο ελληνικό σχολείο έχει αλλάξει αισθητά, λόγω της προσέλευσης μεγάλου αριθμού μεταναστών και προσφύγων μαθητών. Αποτελούν περίπου το 13-14% του συνολικού πληθυσμού στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, στις ελληνικές σχολικές τάξεις της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καλούνται να συνυπάρξουν γηγενείς και μαθητές/τριες με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο. «Ιδιαίτερα υψηλά είναι τα ποσοστά των μαθητών/τριών που προέρχονται από βαλκανικές χώρες, π.χ. αλβανόφωνοι και ρωσόφωνοι μαθητές/τριες, μεταξύ των οποίων και πολλοί παλινοστούντες, ενώ τα τελευταία χρόνια παρατηρείται εξίσου υψηλή συγκέντρωση μαθητών από ασιατικές και αραβόφωνες χώρες, π.χ. κινέζοι, πακιστανοί, σύριοι και ιρακινοί μαθητές/τριες» (Νέο Π.Σ 2011, σ.147-150). Σύμφωνα με τους Τσοκαλίδου και Χατζησαββίδη (2008, σ.79) μαζί με τους μουσουλμανόπαιδες της Δυτικής Θράκης και τους τσιγγανόπαιδες αποτελούν το συνολικό μαθητικό δυναμικό καθιστώντας την ετερότητα στη σχολική τάξη εύκολα διακριτή.

Εδώ, αξίζει να αναφέρουμε ότι ως αλλόγλωσσοι χαρακτηρίζονται οι μαθητές/τριες με μεταναστευτικό υπόβαθρο, παρά το γεγονός ότι στην πλειοψηφία τους μιλούν ήδη την ελληνική γλώσσα ή την μαθαίνουν παράλληλα με την μητρική τους. Όπως υποστηρίζουν οι Τσοκαλίδου και Χατζησαββίδης (2008,σ. 84) η χρήση του επιθετικού προσδιορισμού «αλλόγλωσσα» όχι μόνο δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα των παιδιών με δυο ή και περισσότερες γλωσσικές δεξαμενές στη διάθεσή τους αλλά θεωρείται ότι έμμεσα μπορεί να συμβάλλει στην περιθωριοποίησή τους μέσα και έξω από το σχολείο.

Επομένως, μια από τις πολλαπλές προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει σήμερα το εκπαιδευτικό μας σύστημα, είναι η ομαλή κοινωνική ένταξη των μαθητών αυτών.

1.2.1 Το γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρό τους

Οι περισσότεροι από τους μαθητές/τριες με μεταναστευτικό υπόβαθρο και κυρίως οι πρόσφυγες μαθητές/τριες ξεκινούν το δημοτικό σχολείο με ανύπαρκτη ή περιορισμένη γνώση της ελληνικής γλώσσας, πράγμα που δυσκολεύει την ομαλή ένταξή τους στη σχολική τάξη με συνομήλικους που έχουν την ελληνική ως μητρική γλώσσα. Επιπλέον, ορισμένοι δεν έχουν αποκτήσει δεξιότητες γραμματισμού στη μητρική τους γλώσσα είτε γιατί εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα σε πολύ μικρή ηλικία είτε επειδή για λόγους κοινωνικούς, πολιτικούς ή οικονομικούς είχαν διακεκομμένη, ελλιπή ή ακόμη και ανύπαρκτη φοίτηση σε σχολεία της χώρας τους. Η έλλειψη γραμματισμού στη μητρική γλώσσα -ιδιαίτερα για τους μαθητές που με βάση την ηλικία τους θα έπρεπε να είχαν ενταχθεί ομαλά στη σχολική πραγματικότητα της χώρας προέλευσης- δυσκολεύει κατά πολύ το έργο του εκπαιδευτικού, ο οποίος καλείται να υιοθετήσει μεθόδους που θα καλύψουν ένα διπλό κενό: την έλλειψη δεξιοτήτων στην ελληνική γλώσσα και την έλλειψη γνώσεων για το πώς λειτουργεί ο γραπτός και ο προφορικός λόγος.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εν λόγω μαθητές στο ελληνικό σχολείο οφείλονται κυρίως στη σπουδαιότητα του γλωσσικού μαθήματος, καθώς όλα τα μαθήματα, κατά μια έννοια, είναι γλωσσικά, εφόσον η γλώσσα αποτελεί τη θεμέλιο λίθο στη διδακτική πράξη. Η ανεπιτυχής διδασκαλία της οδηγεί τους μαθητές πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων σε σχολική αποτυχία, μαθητική διαρροή αλλά και κοινωνικό αποκλεισμό.

Κατά συνέπεια οι ομάδες αυτές χρειάζονται ειδική μέριμνα και ιδιαίτερες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις, ώστε να καλύψουν τις γλωσσικές τους ανάγκες. Η ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας από τη μια και η εκμάθηση της σχολικής γλώσσας από την άλλη είναι βασικές προϋποθέσεις για την κοινωνικοποίηση των παιδιών της προσχολικής και της πρώτης σχολικής ηλικίας, τα οποία δεν έχουν την ελληνική ως μητρική ή πρώτη τους γλώσσα (Παρασκευάς στο Γεωργογιάννης & Μπάρος, 2010, σ.σ. 333-347).

1.3 Ο όρος «γλώσσα»

Ανατρέχοντας την σχετική βιβλιογραφία για την έννοια της γλώσσας διαπιστώνουμε την πολύπλευρη οριοθέτησή της ανάλογα με την επιστήμη που την προσεγγίζει.

Σύμφωνα με τον θεμελιωτή της σύγχρονης γλωσσολογίας F. De Saussure η γλώσσα, είναι «ένα σύστημα γλωσσικών σημείων που εξυπηρετεί την επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων». Ο F. De Saussure υποστήριξε μάλιστα πως η γλώσσα υφίσταται σε κάθε άτομο ως κοινωνικό προϊόν, με άλλα λόγια ως σύστημα κανόνων και ρυθμίσεων, που είναι απότοκο της κοινωνίας που το χρησιμοποιεί (langue - γλώσσα) και ως ατομικό προϊόν, ως χρήση δηλαδή του συστήματος από το ίδιο το άτομο (parole - ομιλία). Το πρώτο αποτελεί κατά κάποιο τρόπο το μηχανισμό, ο οποίος επιτρέπει την παραγωγή του δεύτερου (Χατζησσαβίδης στο Γεωργογιάννης 1999, σ.σ.84-96).

Κατά τον Chomsky (1991, σ. 9) «μια γλώσσα είναι ένα σύνολο προτάσεων καθεμιά από τις οποίες έχει πεπερασμένο μήκος και κατασκευάζεται από ένα πεπερασμένο σύνολο μονάδων», ενώ ένας σχετικά πλήρης και σαφώς οριοθετημένος ορισμός είναι και αυτός της Bussman (στο Χαραλαμπίκη 1992, σ. σ. 23-24), η οποία ερμηνεύει την έννοια της γλώσσας ως «ένα φωνητικό-ακουστικό σύστημα συμβατικών σημείων για την διατύπωση και συναλλαγή απόψεων, γνώσεων και πληροφοριών, καθώς και την μετάδοσή τους από γενιά σε γενιά, το οποίο βασίζεται σε νοητικές διαδικασίες και καθορίζεται από το εκάστοτε κοινωνικό σύστημα».

Συνοψίζοντας θα λέγαμε πως η γλώσσα είναι ένα σύστημα επικοινωνίας των ανθρώπων το οποίο προκύπτει από την ανάγκη ομαλής κοινωνικής συνύπαρξης από τη μία και από την άλλη από την ανάγκη εξωτερίκευσης σκέψεων και συναισθημάτων και ως εκ τούτου συμβάλλει στη συναισθηματική, διανοητική και κοινωνική εξέλιξη του ατόμου.

1.3.1 Ο όρος «πρώτη γλώσσα»

Ως «πρώτη γλώσσα» (Γ1) ορίζεται η γλώσσα που το άτομο κατακτά με φυσικό τρόπο μέσα από την επαφή του με το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει. Συνώνυμος θα μπορούσε να θεωρηθεί και ο όρος «μητρική γλώσσα»,

καθώς τις περισσότερες φορές η γλώσσα της μητέρας είναι αυτή που το παιδί αναπτύσσει κατά την πρώτη παιδική ηλικία, με εξαίρεση βέβαια κάποιες ελάχιστες περιπτώσεις. Ωστόσο, εδώ και πολλά χρόνια στη διεθνή βιβλιογραφία ο όρος «πρώτη γλώσσα» έχει αντικαταστήσει τον όρο «μητρική γλώσσα». Επιπλέον, υπάρχουν περιπτώσεις που ένα άτομο κατακτά ταυτόχρονα κατά την πρώτη παιδική ηλικία δύο γλώσσες. Λόγω διαφόρων παραγόντων μερικές φορές η μια από τις δυο αναπτύσσεται περισσότερο («ισχυρή ή κυρίαρχη γλώσσα»), σε αντίθεση με την άλλη γλώσσα («ασθενής γλώσσα»). Ως συνώνυμοι με τους όρους «ισχυρή- ασθενής» γλώσσα χρησιμοποιούνται οι όροι «πρώτη» και «δεύτερη» γλώσσα (Τριάρχη- Hermann, 2000, σ.σ. 53-56).

1.3.2 Ο όρος «δεύτερη γλώσσα»

«Δεύτερη γλώσσα» (Γ2) είναι η γλώσσα που μαθαίνει ένα άτομο, αφού έχει ήδη αρχίσει να αναπτύσσει ή και ακόμα έχει ολοκληρώσει την κατάκτηση της πρώτης γλώσσας (Σκούρτου, 1997, σ.σ.54-55). Στοιχεία που τη διαφοροποιούν από την πρώτη γλώσσα είναι: α) ότι η κατάκτησή της πραγματοποιείται συνήθως και κυρίως μέσω της επαφής του ατόμου με φυσικούς ομιλητές σε ένα αυθεντικό περιβάλλον και β) ότι το άτομο χειρίζεται τη γλώσσα αυτή κατά την καθημερινή επικοινωνία που έχει με συνανθρώπους του, τόσο σε επαγγελματικό όσο και σε προσωπικό επίπεδο (Τριάρχη- Hermann, 2000, σ.55). Τέλος, η «δεύτερη γλώσσα» μπορεί να αναφέρεται στην πλειονοτική γλώσσα μιας χώρας, η οποία χρησιμοποιείται από μειονοτικές ομάδες και μετανάστες.

1.3.3 Ο όρος « ξένη γλώσσα»

«Ξένη γλώσσα» είναι εκείνη που μαθαίνει ένα άτομο, αφού έχει αρχίσει να αναπτύσσει ή έχει ήδη ολοκληρώσει την ανάπτυξη της πρώτης γλώσσας με στόχο την ανταπόκριση σε ενδεχόμενες επικοινωνιακές ανάγκες με αλλόγλωσσους σε μελλοντικό χρονικό διάστημα. Η εκμάθησή της συντελείται κατά κανόνα μέσω φροντιστηριακών μαθημάτων χωρίς να υπάρχει πάντα επαφή με φυσικούς ομιλητές, όπως συμβαίνει στην εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας (Γεωργογιάννης & Γιάννακα, στο Γεωργογιάννης 2009, σ.σ.66-73).

Παρά το γεγονός ότι οι όροι δεύτερη γλώσσα και ξένη γλώσσα δεν ταυτίζονται είναι πιθανό κάτω από ορισμένες συνθήκες αυτό να συμβεί, όταν για παράδειγμα το άτομο που μαθαίνει μια ξένη γλώσσα αποφασίζει ή εξαναγκάζεται να μείνει για μεγάλο χρονικό διάστημα στη χώρα χρήσης της γλώσσας αυτής, όπως στην περίπτωση των προσφύγων. Η ξένη γλώσσα στην περίπτωση αυτή αποκτά όλο και περισσότερα χαρακτηριστικά λειτουργίας μιας δεύτερης γλώσσας αφού το άτομο χρησιμοποιεί συχνά τη γλώσσα αυτή για τις καθημερινές επικοινωνιακές του ανάγκες (Σκούρτου, 1997, σ.σ. 54-55).

1.3.4 Η αλληλεξάρτηση των γλωσσών

Η γλώσσα ως φορέας πολιτισμού, μέσο μετάδοσης ιδεών και έκφρασης αναγκών και συναισθημάτων, μπορεί να χωρίζει άτομα και ομάδες μεταξύ τους αλλά και να τα ενώνει. Στη διαρκώς μεταλλασσόμενη εποχή μας η γνώση περισσότερων γλωσσών αποτελεί ζητούμενο αφού επιτρέπει την επικοινωνία που διευκολύνει την αλληλοκατανόηση, επιτρέπει ανταλλαγές ιδεών έτσι ώστε να ξεπεραστούν διακρίσεις και προκαταλήψεις και να προωθηθούν συναλλαγές και συνεργασίες (Συμβούλιο της Ευρώπης 2008, σ. 2).

Σύμφωνα με την αρχή της αλληλεξάρτησης των γλωσσών, οι γλώσσες που κατακτά και μαθαίνει ο άνθρωπος στη ζωή του δεν αποτελούν ποσοτικές μονάδες που λειτουργούν προσθετικά, αλλά είναι ένα πλέγμα σχέσεων. Με άλλα λόγια, οι γλώσσες δε μαθαίνονται ως κλειστά αυτόνομα συστήματα αλλά σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, πρώτα στο επίπεδο των εννοιών και δευτερευόντως στο επίπεδο των γλωσσικών δομών. Ακόμη, η προϋπάρχουσα γνώση των παιδιών, που φέρνουν από το σπίτι, πρέπει να ενεργοποιηθεί στο σχολείο και να εμπλουτιστεί μέσω της νέας γνώσης και γλώσσας του σχολείου (Cummins, 2001, p.37-38). Για το λόγο αυτό, οι γνώσεις στη μια γλώσσα αξιοποιούνται στην άλλη και αντίστροφα, η ελλιπής εκμάθηση της μίας έχει αντίκτυπο στην άλλη. Επομένως, η έννοια της αλληλεξάρτησης των γλωσσών είναι σημαντική.

1.3.5 Ο όρος «διγλωσσία» και τα πλεονεκτήματά της

Ο όρος «διγλωσσία» αν και ακούγεται τόσο απλός είναι ένα πολυσύνθετο και πολυδιάστατο φαινόμενο. Υπάρχουν πολλές μελέτες κι έρευνες που έχουν γίνει γύρω από το φαινόμενο της διγλωσσίας και την επαφή των γλωσσών στο ελληνικό σχολείο (Τσοκαλίδου 2008) & (Γκαϊνταρτζή 2012). Διγλωσσία κατά την ευρεία έννοια είναι η εναλλακτική χρήση δύο γλωσσών από το ίδιο άτομο και προκύπτει όταν δύο ομάδες ανθρώπων ή όταν δύο άτομα που μιλούν διαφορετικές γλώσσες έρχονται σε επαφή μεταξύ τους. Δίγλωσσο είναι ως εκ τούτου το άτομο που μπορεί να χειρίζεται εναλλακτικά δύο γλώσσες, που βιώνει την διαδικασία της κοινωνικοποίησής του ανάμεσα σε δύο κουλτούρες, σε κόσμους με διαφορετικές αξίες, παραστάσεις και στυλ (Γεωργογιάννης 1999, σ.σ. 145-146).

Ο χώρος χρήσης της γλώσσας είναι αυτός που ρυθμίζει πως πρέπει να χρησιμοποιείται μια γλώσσα ανά περίπτωση, ώστε ο χρήστης να θεωρηθεί δίγλωσσος. Επίσης, το ποια συγκεκριμένη γλώσσα χρησιμοποιείται σε ποιο χώρο, αποτελεί κριτήριο για να ορίσουμε τη γλώσσα αυτή ως πρώτη, δεύτερη ή ξένη γλώσσα. Ακαθόριστος επίσης είναι ο βαθμός στον οποίο πρέπει να κατέχει ένα άτομο τις δύο γλώσσες, για να μπορεί να θεωρηθεί ως δίγλωσσο. Ορισμένοι ερευνητές θεωρούν ένα άτομο δίγλωσσο όταν μόλις καταφέρνει να διαβάζει, να γράφει και να συνεννοείται σε μια δεύτερη ή ξένη γλώσσα, ενώ άλλοι τονίζουν την αναγκαιότητα ισόβαθμης κατοχής και των δύο

Πολλές και ποικίλες είναι οι δυνατότητες κατάκτησης ή εκμάθησης μιας δεύτερης ή ξένης γλώσσας. Πολλές και ποικίλες είναι οι διάφορες μορφές της διγλωσσίας. Η γλώσσα μπορεί να εκφράζει την επιθυμία για διατήρηση της πολυπολιτισμικότητας και γλωσσικής ετερότητας. Γι' αυτό το λόγο προκύπτουν και πολιτικές διαμάχες, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τους διάφορους τύπους δίγλωσσης εκπαίδευσης και είναι ένας τρόπος αναστροφής της αδυναμίας των γλωσσικών μειονοτήτων που ζουν μέσα σε ένα πολιτικό περιβάλλον αφομοίωσης και διακρίσεων.

Ωστόσο, τα πλεονεκτήματα της διγλωσσίας είναι πολλά (Baker, 2000, p.12): επικοινωνιακά, πολιτισμικά, γνωστικά, σχολικά ακόμη και προσωπικά. Στα επικοινωνιακά και πολιτισμικά πλεονεκτήματα αναφέρονται η αναγνώριση του πολυπολιτισμού, η κοινωνική ανοχή και ο περιορισμός της προκατάληψης εις βάρος

των άλλων γλωσσικών και πολιτισμικών ομάδων που ζουν μαζί μας. Από την άλλη πλευρά, η εξοικείωση με τις άλλες γλώσσες του περιβάλλοντος συμβάλλει στη δημιουργία θετικής προδιάθεσης ως προς την εκμάθησή τους, αλλά και στον εμπλουτισμό με τα πολιτισμικά στοιχεία που εκφράζονται μέσα από αυτές, γεγονός που μπορεί να βοηθήσει στη διεύρυνση των ακαδημαϊκών δεξιοτήτων και επαγγελματικών δυνατοτήτων όλων των παιδιών. Στα γνωστικά πλεονεκτήματα αναφέρονται η ανάπτυξη της σκέψης, με δημιουργικότητα και ευαισθησία στην επικοινωνία, η δημιουργία υψηλής αυτοεκτίμησης και σιγουριάς, το αίσθημα ταυτότητας και στα σχολικά πλεονεκτήματα, οι υψηλές επιδόσεις και η ευκολία στην απόκτηση μιας τρίτης γλώσσας.

1.3.6 Η δίγλωσση εκπαίδευση στο σημερινό ελληνικό σχολείο

Σήμερα, με τις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί σε διεθνές και κρατικό επίπεδο το προφίλ των μαθητών που φοιτούν στα σημερινά σχολεία έχει αλλάξει. Πλέον οι τάξεις είναι πολυπολιτισμικές και σύμφωνα με αυτό θα πρέπει να διαμορφωθούν τα νέα αναλυτικά προγράμματα. Η ελληνική πολιτεία με την έως τώρα πολιτική της αφομοίωσης δεν αφήνει περιθώρια για λήψη μέτρων που να κινούνται στη λογική της κοινωνικής διγλωσσίας, αφού δεν παραχωρεί στις γλώσσες των μεταναστών και προσφύγων ούτε μια επικουρική λειτουργία. Η προσαρμογή της εκπαίδευσης, λοιπόν, στη νέα πραγματικότητα είναι θεμελιώδης για την αποτελεσματικότητα της στο μέλλον και επιτακτική, καθώς το σχολείο ουσιαστικά προετοιμάζει τους αυριανούς πολίτες και το ελληνικό σχολείο δεν αποτελεί εξαίρεση.

Θα πρέπει να υπάρξει, λοιπόν, διαφορετική αντιμετώπιση της γλωσσικής εκπαίδευσης των παιδιών αυτών. Άλλωστε, σ' αυτήν την άποψη στηρίζονται πάρα πολλά πετυχημένα προγράμματα δίγλωσσης εκπαίδευσης σε πολλά μέρη του κόσμου για πολλά διαφορετικά ζεύγη γλωσσών. Το κύριο συστατικό των πετυχημένων αυτών προγραμμάτων είναι ότι, προκειμένου τα παιδιά με μεταναστευτικό προφίλ να μάθουν και τις δύο γλώσσες καλά, η πρώτη γλώσσα πρέπει να καλλιεργηθεί όσο το δυνατόν περισσότερο και μάλιστα, αν είναι δυνατόν, να στηρίζεται θεσμικά με το να διδάσκεται στο σχολείο σαν όργανο για τη διδασκαλία κάποιων μαθημάτων (Χατζηδάκη, 2005, σ.σ. 79-102).

Η ανάγκη αυτή φαντάζει ακόμα πιο επιτακτική αν λάβουμε υπόψη τη θέση του Cummins (2000, p.233) ότι η ανάπτυξη της μητρικής γλώσσας του δίγλωσσου παιδιού είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη σχολική του επιτυχία, καθώς και αυτή του Δαμανάκη (1997, σ.45) ότι η επάρκεια που αποκτά ένα δίγλωσσο παιδί στη δεύτερη γλώσσα εξαρτάται από τον βαθμό επάρκειας στη μητρική του γλώσσα. Μέσα από τέτοιες πρακτικές το δίγλωσσο παιδί θα καταφέρει να προσαρμοστεί και να αποδώσει στα νέα δεδομένα, διατηρώντας όμως ταυτόχρονα την πολιτισμική του ταυτότητα και φυσικά το προνόμιο της διγλωσσίας του.

Πέρα από τη βελτίωση των σχολικών επιδόσεων των μεταναστών και των προσφύγων μαθητών/τριών, μια διαπολιτισμική διδακτική προσέγγιση θα είχε ως αποτέλεσμα και την ευκολότερη αποδοχή των μαθητών/τριών αυτών από τους γηγενείς συμμαθητές τους. Η σχολική επιτυχία τους θα οδηγούσε και σε αποτελεσματικότερη κοινωνική ένταξή τους στην κοινωνία του αύριο και σε μείωση της περιθωριοποίησής τους.

1.4 Η διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας μέσα από τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα

Η γλωσσική αγωγή, ή αλλιώς, η διδασκαλία του μαθήματος της γλώσσας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ιδιαίτερα στο δημοτικό σχολείο είναι βασική, αφού διαπνέει οποιαδήποτε δραστηριότητα ή ενασχόληση με οποιοδήποτε άλλο γνωστικό αντικείμενο. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ (2003, σ. 41) « η διδασκαλία του μαθήματος της γλώσσας στο δημοτικό αποσκοπεί στην ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να χειρίζονται με επάρκεια και αυτοπεποίθηση, συνειδητά, υπεύθυνα, αποτελεσματικά και δημιουργικά το γραπτό και τον προφορικό λόγο, ώστε να συμμετέχουν ενεργά στη σχολική ζωή και την ευρύτερη κοινωνία τους». Το Πρόγραμμα λαμβάνει υπόψη τόσο τη συγχρονική όσο και τη διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας, εφόσον αυτή θεωρείται στοιχείο εθνικής ταυτότητας, φορέας μακραίωνης πολιτισμικής παράδοσης και γραμματολογίας, διάυλος επικοινωνίας στην ευρωπαϊκή και στην παγκόσμια κοινότητα.

Δεδομένου ότι η ελληνική κοινωνία και η σχολική ζωή αποτελείται από παιδιά που προέρχονται από διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα, η προσοχή του σχολείου πρέπει να είναι ιδιαίτερα επικεντρωμένη πάνω στον τομέα της

γλωσσικής αγωγής αυτών των παιδιών, ενισχύοντας τη γλωσσική πολυμορφία και την ατομική πολυγλωσσία. Για να πραγματοποιηθεί, όμως, κάτι τέτοιο απαιτείται η καθιέρωση νέων εκπαιδευτικών πρακτικών. Βέβαια, αυτό εξαρτάται πάντοτε από την εκάστοτε ισχύουσα πολιτική και το κατά πόσο αφομοιωτικός, ενταξιακός ή αποδέκτης του «διαφορετικού» είναι ο ρόλος της.

Το 2003, λοιπόν, ψηφίστηκε το ισχύον ως σήμερα *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών* (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και τα *Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών* (Α.Π.Σ.) δημοτικού και γυμνασίου (ΦΕΚ303Β/13-03-2003), τα οποία επαναδιαπραγματεύονται το γνωστικό περιεχόμενο και τις διδακτικές μεθόδους επηρεασμένα από την ευρωπαϊκή προοπτική και τις νέες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες. Σχετικά υποκεφάλαια αναφέρονται στην εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης για όλους τους μαθητές/τριες (Δ.Ε.Π.Π.Σ., υποκεφάλαιο γ), όπως και στην ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας (Δ.Ε.Π.Π.Σ., υποκεφάλαιο δ).

Σύμφωνα με τις αρχές του νέου αναλυτικού προγράμματος δεν προσφέρεται στους εκπαιδευτικούς μια μέθοδος με αυστηρά προκαθορισμένες ενέργειες. Προτείνεται διδακτική «προσέγγιση», δηλαδή ένα πλαίσιο αρχών, μια φιλοσοφία αντιμετώπισης του διδακτικού αντικειμένου, η οποία είναι δυνατό να υλοποιηθεί με διάφορες μεθόδους. Συνεπώς, υπαγορεύει την ανάληψη ευθυνών και πρωτοβουλιών από το δάσκαλο, ώστε να προσαρμόζει συχνά τους τρόπους και τα μέσα διδασκαλίας στις περιστάσεις και στους στόχους κάθε μαθήματος

Μελετώντας τα νεότερα ΑΠΣ και ΔΕΠΠΣ για το μάθημα της γλώσσας παρατηρούμε ότι αναδύεται η ανάγκη για σταδιακή ανάπτυξη γλωσσικών / επικοινωνιακών δεξιοτήτων και για εξοικείωση των μαθητών με την πολυγλωσσία και την πολιτισμική διαφορετικότητα. Βασικός σκοπός της διδασκαλίας είναι να καταστήσει το μαθητή ικανό να χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα με τρόπο αποτελεσματικό και κατάλληλο για κάθε είδος λόγου ή κειμένου και για κάθε ειδική περίπτωση επικοινωνίας.

Ειδικότερα:

- Να κατανοεί τη θέση που κατέχει η γλώσσα γενικά, στον πολιτισμό ενός λαού, με βάση το αξίωμα της ισοτιμίας των πολιτισμών, τη σημασία της για τα έθνη και να έρθει σε επαφή και με γλωσσικής υφής πολιτισμικά στοιχεία άλλων λαών.

- Να εκτιμά και να σέβεται τη γλώσσα του άλλου και να συμβιώνει αρμονικά με αλλόγλωσσους αλλοδαπούς, αλλόφυλους, αλλόθρησκους συνανθρώπους μας.
- Να εξοικειώνεται με τις έννοιες της πολυπολιτισμικότητας και των ατομικών δικαιωμάτων που πιστεύουμε πως είναι ο κατεξοχήν τρόπος, ο οποίος μπορεί να βοηθήσει τα άτομα να αποκτήσουν την πνευματική και ψυχική ετοιμότητα αλλά και τα κατάλληλα «*νοητικά εργαλεία*» προκειμένου να έρθει σε επαφή με κάθε είδους φυλετικά ξενοφοβικά κ.ά. φαινόμενα που αναπτύσσονται ραγδαία πλέον και μέσα στην ελληνική κοινωνία (Κουδούνα, 2005, σ.389-390).

Παρόλα αυτά, το μεγαλύτερο μέρος των αναφορών των Δ.Ε.Π.Π.Σ και ο σχεδιασμός των Α.Π.Σ ανά διδακτικό αντικείμενο δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα, στόχους και τρόπους αξιολόγησης για μαθητές/τριες με αναπηρίες (ΑΜΕΑ), αλλά όχι για μαθητές/τριες γλωσσικά και πολιτισμικά ετερογενείς. Οι αναφορές στους τελευταίους εξαντλούνται στις εισαγωγές των κειμένων. Ενώ στα εισαγωγικά κείμενα γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στους μαθητές/τριες που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά και γλωσσικά περιβάλλοντα, ο σχεδιασμός της διδασκαλίας των μαθημάτων που απευθύνεται στους δασκάλους/ες περιλαμβάνει οδηγίες δύο κατευθύνσεων: για τη «γενική» διδασκαλία και για τη διδασκαλία των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Τα παιδιά μεταναστών, ωστόσο, όχι απλά δεν μπορούν να θεωρούνται ως παιδιά με ειδικές ανάγκες, αλλά ούτε ως παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες.

Επομένως, η οποιαδήποτε πράξη για την πραγμάτωση των εξαγγελιών για κοινωνική δικαιοσύνη, ισότητα και σεβασμό στις πολιτισμικές και γλωσσικές διαφορές επαφίεται στην ατομική πρωτοβουλία των δασκάλων, στα πλαίσια της διαθεματικότητας και της Ευέλικτης Ζώνης. Αυτή η υπόθεση στηρίζεται στην εκτενή αναφορά που γίνεται γύρω από την Ευέλικτη Ζώνη στο διαθεματικό πρόγραμμα σπουδών (ΔΕΠΠΣ 2003, σ.13), αν και αυτή δεν συνοδεύεται από οδηγίες γύρω από τη διδασκαλία των παιδιών μεταναστών.

1.4.1 Η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας

Η εκμάθηση και η διδασκαλία μιας γλώσσας στηρίζεται επάνω σε βασικές αρχές οι οποίες αφορούν κυρίως τις ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού στον οποίο απευθύνεται αλλά και τα δομικά στοιχεία της γλώσσας. Όταν πρόκειται για τη διδασκαλία της γλώσσας σε τάξη με μικτό μαθητικό πληθυσμό, δηλαδή για τη διδασκαλία της γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης, εφόσον αυτή αποτελεί όχι μόνο το αντικείμενο αλλά και το μέσο της διδασκαλίας, τότε οι βασικές αρχές μπορούν να συνοψιστούν στις παρακάτω:

- η διδασκαλία της δεύτερης/ξένης γλώσσας θεωρείται περισσότερο αποτελεσματική, όταν διδάσκεται μέσα σε ένα αυθεντικό επικοινωνιακό περιβάλλον, όπου οι μαθητές εκτίθενται σε γλωσσικά ερεθίσματα που τους είναι κατανοητά και τα θεωρούν ενδιαφέροντα.
- η διδασκαλία της δεύτερης/ξένης γλώσσας χρειάζεται να στοχεύει στην ανάπτυξη τόσο των Βασικών Διαπροσωπικών Επικοινωνιακών Δεξιοτήτων (BICS)⁶ όσο και στην ανάπτυξη της Γνωστικής Ακαδημαϊκής Γλωσσικής Ικανότητας (CALP)⁷ των μαθητών, μοντέλα του Cummins (2005). Στην εκπαιδευτική πραγματικότητα αυτό σημαίνει κατάκτηση από τους μαθητές της μορφής της γλώσσας που χρησιμοποιείται για καθημερινή επικοινωνία, αλλά επίσης και κατάκτηση του ακαδημαϊκού λόγου, που χρησιμοποιείται στη διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων και συναντάται στα σχολικά βιβλία. Έτσι αλλόγλωσσοι και γηγενείς μαθητές θα αναπτύξουν σύνθετες γλωσσικές και γνωστικές δεξιότητες στη γλώσσα-στόχο, ώστε να μπορούν να τη χρησιμοποιούν και ως «εργαλείο μάθησης».
- δεν είναι απαραίτητο αλλά ούτε και εφικτό να προηγείται η εκμάθηση της δεύτερης/ξένης γλώσσας και να έπεται η διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων. Ο συνδυασμός γλωσσικής διδασκαλίας και γνωστικών

⁶ Οι Βασικές Διαπροσωπικές Δεξιότητες (BICS) σχετίζονται με την ικανότητα των μαθητών να ανταπεξέρχονται σε περιστάσεις επικοινωνίας σχετικές με θέματα της καθημερινότητας, που περιέχουν συνήθως κοινόχρηστο και καθημερινό λεξιλόγιο, καθώς και με απλές συντακτικές δομές. Η ανάπτυξή τους θεωρείται εύκολη, αφού απαιτείται χρονικό διάστημα από 2 χρόνων.

⁷ Η Γνωστική Ακαδημαϊκή Γλωσσική Επάρκεια/ικανότητα (CALP), σχετίζεται με την ανάπτυξη του επιστημονικού λόγου. Συνήθως, τα θέματα που οι μαθητές πραγματεύονται σε τέτοιες περιστάσεις επικοινωνίας δεν τους είναι οικεία και περιλαμβάνουν λεξιλόγιο χαμηλής συχνότητας και σύνθετες συντακτικές δομές. Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων αυτών απαιτεί 5-7 χρόνια.

αντικειμένων θεωρείται πιο αποτελεσματική προσέγγιση από την αυτόνομη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος.

- η διδασκαλία της δεύτερης/ξένης γλώσσας οφείλει να λαμβάνει υπόψη της τις ιδιαίτερες ανάγκες των αλλόγλωσσων μαθητών, που χρειάζονται εκτός από τη γνώση της γλώσσας και τεχνικές πρόσβασης στο περιεχόμενο των σχολικών μαθημάτων.
- η μητρική γλώσσα των μαθητών όχι μόνο δεν παρακωλύει αλλά αντίθετα ενισχύει την ανάπτυξη της δεύτερης γλώσσας.

Οι αρχές αυτές σε γενικές γραμμές εφαρμόστηκαν στα προγράμματα δίγλωσσης εκπαίδευσης (immersion programs) και στις διδακτικές προσεγγίσεις για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας. Οι προσεγγίσεις αυτές, μολονότι παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις, συγκλίνουν στην αξιοποίηση των γνωστικών αντικειμένων του σχολικού αναλυτικού προγράμματος κατά τη διδασκαλία της δεύτερης γλώσσας» (Ζάγκα, χχ, σ.σ.4-5).

Ωστόσο, αν η διδασκαλία της δεύτερης ή της ξένης γλώσσας δεν οργανωθεί στη βάση και με μια προοπτική διγλωσσίας, μπορεί να οδηγήσει σε μια συγκαλυμμένη γλωσσική αφομοίωση στην κυρίαρχη γλώσσα, κάτι το οποίο αντιτίθεται με τις αρχές και τους σκοπούς της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Δαμανάκης & Σκούρτου, 2001, σ. 91).

Η επεξεργασία ενός προγράμματος διαφοροποιημένης διδασκαλίας για την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας αναδύθηκε ως προτεραιότητα τα τελευταία χρόνια λόγω της αυξανόμενης επίγνωσης ότι οι αλλόγλωσσοι μαθητές/τριες που παρακολουθούν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα χρειάζονται ειδική μέριμνα για να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους στην ελληνική. Ωστόσο δεν υπάρχει ακόμα μια γλωσσική πολιτική που να λαμβάνει υπόψη της ουσιαστικά τις γλώσσες των γλωσσικά και πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία.

Τέλος, η επιλογή της διδακτικής μεθόδου και η επιτυχημένη ή όχι εφαρμογή της επηρεάζονται από τους παράγοντες που αφορούν τον μαθητή: ηλικία, γνωστική ωριμότητα, ατομικά χαρακτηριστικά του μαθητή ως προς τον τύπο μάθησης, κοινωνικοί και συναισθηματικοί παράγοντες, γνώσεις στη μητρική και την ξένη γλώσσα, γενικότερες γνώσεις για τον κόσμο, ειδικές ανάγκες του μαθητή και ενδιαφέροντα σχετικά με την ξένη γλώσσα, στάση απέναντι στην ξένη γλώσσα,

κίνητρα για την εκμάθησή της και απώτεροι στόχοι του μαθητή σε σχέση με την ξένη γλώσσα (Papaefthymiou-Lytra, 1987, σ. 83).

1.4.2 Η επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας

Οι νεότερες έρευνες στον τομέα της διδασκαλίας των ζωντανών γλωσσών, όπως και της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας σε παιδιά που βιώνουν μια πολυπολιτισμική πραγματικότητα ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα γλωσσικά περιβάλλοντα, δείχνουν ότι τα παιδιά αυτά μαθαίνουν εύκολα και σωστά μια γλώσσα, όταν τη χρησιμοποιούν σε πραγματικές περιστάσεις επικοινωνία. Γι' αυτό το λόγο, η γλωσσική διδασκαλία πρέπει να οργανώνεται γύρω από τον άξονα της επικοινωνίας. Αυτό σημαίνει ότι δίνεται βαρύτητα σε επικοινωνιακές προσεγγίσεις στις οποίες η προσοχή επικεντρώνεται στη λειτουργική χρήση της γλώσσας, στο περιεχόμενο, στα νοήματα και στην αποτελεσματικότητα της γλωσσικής επικοινωνίας, η οποία θεωρείται ως κάτι ευρύτερο από την απλή γνώση της μορφολογίας και της σύνταξης μιας γλώσσας (Hymes 1972, pp. 269-293, Canale & Swain 1980, pp. 1-47).

Η επικοινωνιακή προσέγγιση (communicative approach), αντιλαμβάνεται την επικοινωνία ως κοινωνική αλληλεπίδραση που προσδιορίζεται από βιολογικούς, συναισθηματικούς, νοητικούς, εθνολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες, η οποία περιέχει κανονικότητες που είναι δυνατό να κατακτηθούν με τη χρήση. Η επικοινωνία λοιπόν είναι περισσότερο χρήση της γλώσσας σε διάφορα πλαίσια επικοινωνίας κι όχι γνώση, αλλά είναι και μια διαδικασία με την οποία νοηματοδοτείται το κοινωνικό περιβάλλον και κατασκευάζονται αντιλήψεις, συμπεριφορές και στερεότυπα (Χατζησαββίδης , στο Κοκκινίδου & Τριανταφυλλίδου, 2017, σ.6).

Σύμφωνα με τον Ματσαγγούρα (2004, στον χώρο της διδασκαλίας μιας δεύτερης/ ξένης γλώσσας, η κειμενοκεντρική προσέγγιση (genre approach) συμπλήρωσε την επικοινωνιακή αναδεικνύοντας τον επικοινωνιακό ρόλο του γραπτού κυρίως λόγου, αφού κατέδειξε τη σχέση της δομής του περιεχομένου αλλά και του ύφους ενός κειμένου με τον κοινωνικό του ρόλο. Στο πλαίσιο της προσέγγισης αυτής τα κειμενικά είδη θεωρούνται κοινωνικές κατασκευές με

διαφορετική δομή, η οποία διαμορφώνεται από το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτά παράγονται και τον σκοπό τον οποίο επιδιώκουν.

Η επικοινωνιακή προσέγγιση ενσωματώνοντας στοιχεία από παλαιότερες και νεότερες γλωσσοδιδασκτικές μεθόδους παραμένει η καταλληλότερη για τη διδασκαλία μιας ξένης/ δευτέρης γλώσσας. Ιδιαίτερα πρέπει να καλλιεργηθούν οι τέσσερις βασικές γλωσσικές δεξιότητες (language skills) που είναι απαραίτητες για την επικοινωνία, δηλαδή η παραγωγή και η κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου (Συμβούλιο της Ευρώπης 2008, σ.16) χωρίς βέβαια να παραγνωρίζεται και η ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας δηλαδή η γνώση της μορφολογίας και της σύνταξης (Larsen Freeman 2011, pp.12-13, Omaggio Hadley 2000, pp.106-107).

Τέλος, μεταγενέστερα, έγινε αρκετός λόγος και για την διαπολιτισμική ικανότητα ως μια ακόμη διάσταση η οποία πρέπει να εμπλουτίσει την επικοινωνιακή ικανότητα. Η διαπολιτισμική ικανότητα καθιστά ένα άτομο έτοιμο να επικοινωνήσει και να συνδιαλλαγεί με άτομα από άλλες κουλτούρες, να τα κατανοήσει και να αποδεχτεί τη διαφορετικότητά τους, θεωρώντας θετική την εμπειρία.

1.5 Διαπολιτισμική αγωγή και εκπαίδευση

Στη χώρα μας, τα τελευταία χρόνια, έχει προβληθεί ιδιαίτερα η διαπολιτισμική αγωγή και η διαπολιτισμική εκπαίδευση ως σκοπός και ως μέσο για την εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών και προσφύγων, γεγονός που είχε ήδη φανεί στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα στις αρχές της δεκαετίας 2000-10. Θεωρήθηκε ότι πέρα από την υιοθέτηση νέων και πιο επιστημονικών τρόπων διδασκαλίας, έπρεπε να γίνει κάτι πιο ουσιαστικό, όπως η αλλαγή της ελληνικής υπάρχουσας νοοτροπίας και η υιοθέτηση νέων αντιλήψεων που θα οδηγούσαν στην αποβολή των προκαταλήψεων και την αποφυγή της ρατσιστικής αντιμετώπισης του «διαφορετικού». Σύμφωνα με τον Μάρκου (1996), τα αντισταθμιστικά μέτρα, όπως ο διαχωρισμός των παιδιών- μεταναστών σε τάξεις γρήγορης εκμάθησης και η επιμονή στη διδασκαλία της γλώσσας του περιβάλλοντος αντικαταστάθηκαν από την παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους τους μαθητές ανεξάρτητα από το πολιτισμικό και το κοινωνικό τους υπόβαθρο. Έτσι, δόθηκαν απαντήσεις στα ζητήματα των κοινωνικών

ανισοτήτων και της σχολικής αποτυχίας που αντιμετώπιζε το ελληνικό σχολείο (Μπερερής, 2005, σ.σ.5-12. Παλαιολόγου και Ευαγγέλου, 2003).

Στην ελληνική βιβλιογραφία, σύμφωνα με τον Γκότοβο (2002α, σ. 68), οι έννοιες διαπολιτισμική αγωγή και διαπολιτισμική εκπαίδευση χρησιμοποιούνται σχεδόν ως ταυτόσημες, αν και παραπέμπουν σε διαφορετικές καταστάσεις. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να επιχειρηθεί η εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων και η οριοθέτηση του πεδίου της διαπολιτισμικής αγωγής - εκπαίδευσης.

Η διαπολιτισμική αγωγή, όπως ισχυρίζονται οι Κανακίδου και Παπαγιάννη (1997, σ.σ. 14-15), παραπέμπει σε ένα είδος αγωγής, με κύριο χαρακτηριστικό την παιδαγωγική αντίδραση, σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, σε μια μεταβαλλόμενη πολιτισμική πραγματικότητα η οποία προτείνεται ως ένα σύνολο διαδικασιών εξισορρόπησης μεταξύ διακρίσεων και εντάσεων, θέτοντας στόχους και χρησιμοποιώντας μεθόδους προκειμένου να φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Από την άλλη, η διαπολιτισμική εκπαίδευση, σύμφωνα με τον Γκότοβο, αναφέρεται στο εκπαιδευτικό σύστημα υπό την έννοια των ρυθμίσεων αλλά και των πραγματικοτήτων μιας κοινωνίας με αντικείμενο την εκπαίδευση (Γκότοβος, 1997, σ.24), καθώς και των διαφορών που αφορούν κυρίως συγκεκριμένα εκπαιδευτικά μέσα προσαρμοσμένα ειδικά στις ανάγκες μεταναστών, προσφύγων ή ομάδων εθνοτικών μειονοτήτων. Στην παρούσα εργασία οι όροι διαπολιτισμική αγωγή-εκπαίδευση χρησιμοποιούνται ισότιμα.

Στη «διαπολιτισμική εκπαίδευση» το ιδανικό για ένα πολυπολιτισμικό σχολείο δεν περιορίζεται μόνον στην αναγνώριση και ισότιμη αντιμετώπιση της διαφοράς των μαθητών. Οι διάφορες γλώσσες και οι κουλτούρες των παιδιών με μεταναστευτικό προφίλ δεν πρέπει να αποκλείονται από τα σχολεία, αλλά αντίθετα να συμπεριλαμβάνονται σε κάθε εκπαιδευτική δραστηριότητα από τον εκπαιδευτικό, το διδακτικό υλικό, τα αναλυτικά προγράμματα και τους θεσμούς της ελληνικής κοινωνίας. Ήδη από το 1977 η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας έχει περάσει στην επίσημη πολιτική των ευρωπαϊκών χωρών, όταν η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υιοθέτησε τη νέα ιδέα στις οδηγίες της.

«Σύμφωνα με τον F. Wardle πρέπει να δίνεται έμφαση στα παρακάτω σημεία:

- Ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στο διαφορετικό.
- Ανάπτυξη της ανεκτικότητας και του σεβασμού του άλλου.

• Γνώση και ανάπτυξη των τεχνικών και της διδακτικής μεθοδολογίας για τη συναισθηματική και εκπαιδευτική υποστήριξη μαθητών/τριών που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες.

• Ικανότητα συνεργασίας με γονείς μειονοτικών μαθητών.

• Γνώσεις ιστορικών-πολιτισμικών στοιχείων για τις χώρες προέλευσης των μεταναστών και προσφύγων μαθητών/τριών» (Μαυρομμάτης, Βέλκου & Γεωργογιάννης 2010, σ.19).

Ανακεφαλαιώνοντας, η διαπολιτισμική αγωγή και εκπαίδευση απευθύνεται σε όλους, γηγενείς, μετανάστες και πρόσφυγες, επιδιώκοντας την ευαισθητοποίησή τους ώστε να κυριαρχεί μεταξύ τους αμοιβαία ανοχή, κατανόηση, αναγνώριση και αποδοχή, αφού όχι μόνον τα αλλόγλωσσα παιδιά θα διδάσκονται ανεμπόδιστα τη γλώσσα τους, αλλά και οι μαθητές της πλειονότητας θα διδάσκονται τη γλώσσα των αλλόγλωσσων παιδιών.

1.5.1 Η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για τη διαχείριση της πολιτισμικής και γλωσσικής ετερότητας

Στην Ελλάδα ήδη από τις αρχές της δεκαετία του '80 και μέχρι σήμερα η πολιτεία προσπαθεί να διαχειριστεί την γλωσσική και πολιτισμική ετερότητα που απαντάται στα σχολεία μέσω διαφόρων σημείων όπως με τη λειτουργία των τάξεων υποδοχής και των φροντιστηριακών τμημάτων, τα διαπολιτισμικά σχολεία, τα θεσμοθετημένα προγράμματα των πανεπιστημίων, άλλων ιδρυμάτων και οργανώσεων, αλλά και με τα αναλυτικά προγράμματα που διατρέχουν τη γενική παιδεία των δημόσιων σχολείων της χώρας.

Στη χώρα μας δεν υπάρχει δημόσια δίγλωσση εκπαίδευση (εκτός από ειδικές περιπτώσεις, όπως η μειονοτική εκπαίδευση στη Θράκη). Πιο συγκεκριμένα, η εκπαιδευτική πολιτική της χώρας γύρω από την πολυπολιτισμικότητα ξεκινά με την καθιέρωση των «τάξεων υποδοχής» (Τ.Υ) και των «φροντιστηριακών τμημάτων» (Φ.Τ) (ΥΑ Φ.Ε.Κ 818-2/4139/20-10-1980, ν. 1404 Φ.Ε.Κ 173 τ. Α' /24-11-1983), όπου για πρώτη φορά γίνεται αναφορά στον όρο «τάξη υποδοχής» και απευθύνεται στα παιδιά Ελλήνων παλιννοστούντων ή ορθότερα μεταναστών ελληνικής καταγωγής από Γερμανία, Αυστραλία, κεντρική Αφρική και Αμερική, προβλέποντας και τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας. Ωστόσο, οι τάξεις αυτές δε λειτούργησαν, αφού

οι μετανάστες μαθητές/τριες από χώρες της Ε.Ε φοιτούσαν σε ιδιωτικά ξενόγλωσσα σχολεία, ενώ οι μετανάστες από άλλες χώρες παρακολούθησαν τις τάξεις υποδοχής αργότερα, το 1990 (Δαμανάκης, 1998, σ.63, στο Σκούρτου, Βρατσάλης, Γκόβαρης, 2004, σ.24).

Οι πρώτες τάξεις υποδοχής λειτούργησαν ως τμήματα ενταγμένα στο «κανονικό» δημόσιο σχολείο και αφορούσαν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής ιστορίας και του πολιτισμού για τα παιδιά που δεν έχουν την ελληνική ως μητρική τους γλώσσα, ξεκινώντας από ένα χαμηλότερο επίπεδο από αυτό που αντιστοιχούσε με τη χρονολογική ηλικία των παιδιών, με τη χρήση εγχειριδίων και υλικού προηγούμενων τάξεων. Το 1994 με υπουργική απόφαση δόθηκε η δυνατότητα με την πρόσληψη ωρομισθίων καθηγητών να διδάσκεται η γλώσσα και ο πολιτισμός των χωρών προέλευσης των μαθητών. Στη συνέχεια, νέες ρυθμίσεις που αφορούσαν τη λειτουργία των Τ.Υ και των Φ.Τ θεσπίστηκαν, επαναφέροντας το ζήτημα της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας των μαθητών και χωρίστηκαν σε δύο επίπεδα, ανάλογα με τον βαθμό της γνώσης της ελληνικής γλώσσας από τα παιδιά, όπου πλέον εκτός από «παλιννοστούντες» δέχονται πλέον και «αλλοδαπούς» μαθητές/τριες (Φ10/20/Γ1/708/7-9-1999).

Σημαντική καινοτομία στο θέμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης έγινε με το νόμο 2413/1996 όπου στο άρθρο 5 αναφέρεται η ίδρυση του Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (ΙΠΟΔΕ), που ορίζεται ως υπεύθυνο όργανο για την εκπαίδευση των παλιννοστώντων και των αλλοδαπών μαθητών/τριών, έχοντας ένα συμβουλευτικό, επιστημονικό- ερευνητικό ρόλο.

Δύο χρόνια αργότερα, με την υπουργική απόφαση (Φ10/35/Γ1/1058/29-10-1998) εγκρίνεται η μετατροπή και η μετονομασία κάποιων δημόσιων σχολείων σε διαπολιτισμικά για την εκπαίδευση ατόμων με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές ή μορφωτικές ανάγκες, αφήνοντας μια σχετική ασάφεια ως προς τους στόχους αυτών των σχολείων. Σήμερα, στην Ελλάδα υπάρχουν 26 διαπολιτισμικά σχολεία εκ των οποίων τα 15 είναι δημοτικά. Ωστόσο, έχει ασκηθεί ιδιαίτερα έντονη κριτική στο θεσμό των διαπολιτισμικών σχολείων, διότι ο ίδιος ο χαρακτηρισμός τους σε σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τα μετέτρεψε σε «γκέτο» μαθητών/τριών με μεταναστευτικού προφίλ, αφού οι Έλληνες/ίδες γονείς αποφεύγουν να επιλέξουν τα σχολεία αυτά για τα παιδιά τους φοβούμενοι ότι η πολιτιστική και γλωσσική διαφορετικότητα των μαθητών/τριών, επηρεάζει αρνητικά το επίπεδο μάθησης (Τζωρτζοπούλου, Κοτζαμάνη, 2008, σ.32). Γι' αυτό το λόγο,

από τη στιγμή που η πολυπολιτισμικότητα γίνεται αποδεκτή, η διαπολιτισμική εκπαίδευση αφορά όλα τα σχολεία, ακόμη και εκείνα που έχουν μικρό ποσοστό παιδιών μεταναστών στη σύστασή τους. Επομένως, η γενική εκπαίδευση είναι το πεδίο, όπου πραγματικά συναντιούνται οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των παιδιών με αυτές του εκπαιδευτικού συστήματος και των επιμέρους εκπαιδευτικών πλαισίων.

Οι προσπάθειες που έγιναν προκειμένου αυτά τα σχολεία να δικαιολογήσουν τον χαρακτηρισμό τους συχνά οφείλονταν αποκλειστικά στην καλή διάθεση του εκπαιδευτικού προσωπικού. Σύμφωνα με τις ετήσιες εκθέσεις λειτουργίας των διαπολιτισμικών σχολείων, οργανώθηκαν εκδηλώσεις με συμμετοχή μαθητών, οικογενειών και κοινότητας, που προωθούν τις έννοιες της διαπολιτισμικότητας και της ετερότητας και διευκολύνουν την ένταξη των μεταναστών μαθητών/τριών στις κοινότητές τους. Στην πραγματικότητα, όμως, οι μητρικές γλώσσες και κουλτούρες των παιδιών δεν αξιοποιήθηκαν όπως δύναται, ενώ η διδασκαλία στηρίχτηκε στα σχολικά εγχειρίδια της γενικής αγωγής, τα οποία οι δάσκαλοι/ες των σχολείων αυτών έκριναν ως ακατάλληλα.

Επιπλέον, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του Υπουργείου Παιδείας προς την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) το 2005 αναφέρεται ότι ιδρύεται «Σχολείο Ευρωπαϊκής Παιδείας» στο Ηράκλειο βάσει του νόμου 3376/2005. Το σχολείο αυτό παρέχει εκπαίδευση στους μαθητές του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια Δικτύων Πληροφοριών, που εδρεύει στην Κρήτη, γενικότερα όμως έχει ως στόχο να αποτελέσει πρότυπο πολυγλωσσικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με ευρωπαϊκό προσανατολισμό, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην ετήσια έκθεση.

Επιπρόσθετα, το 2007 το Υπουργείο Παιδείας, προκειμένου να διευκολύνει την εκπαίδευση μαθητών ξένων κοινοτήτων που ζουν κι εργάζονται στη χώρα μας, έχει χορηγήσει άδεια λειτουργίας σε ξένα ιδιωτικά σχολεία, τα οποία λειτουργούν υπό την άμεση εποπτεία και ευθύνη των πρεσβειών τους. Τα σχολεία αυτά είτε παρέχουν και ξενόγλωσση και ελληνόγλωσση εκπαίδευση είτε ακολουθούν ξένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με παράλληλη υποχρεωτική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Διαλέξεις, ημερίδες και άλλες εκδηλώσεις κοινού ενδιαφέροντος (π.χ. ελληνογαλλικές, ελληνογερμανικές) οργανώνονται συχνά στα σχολεία αυτά, ενισχύοντας τον διαπολιτισμικό χαρακτήρα τους.

Κατά το τέλος της δεκαετίας 2010, οι εξελίξεις στο πολιτικο-οικονομικό επίπεδο επηρέασαν τη λειτουργία των Τ.Υ, των Φ.Τ και των διαπολιτισμικών

σχολείων. Δημιουργείται πλέον ένας νέος φορέας, το *Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής* (ΙΕΠ), ο οποίος αναλαμβάνει τα θέματα της παιδείας των ομογενών και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Ιδρύονται *Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας*, στις οποίες υπάγονται οι Τ.Υ. και τα Φ.Τ., που μετονομάζονται σε Τ.Υ. ΖΕΠ και Φ.Τ. ΖΕΠ, ενώ η χρηματοδότηση γίνεται από τα ΕΣΠΑ (Φ.821/3412Ρ/157476/Ζ1/13-12-2010, Φ.1 Σ.Τ/809/101455/Γ1/7-9-2011). Σύμφωνα με στοιχεία του ΠΙΟΔΕ, το 2014 λειτούργησαν 400 Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ και 160 Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα ΖΕΠ στη χώρα.

Η εικόνα για τα διαπολιτισμικά σχολεία δεν διαφέρει από αυτή των Τ.Υ. και των Φ.Τ.. Από τις αρχές του 2012 άρχισε να δρομολογείται η κατάργηση ή ο αποχαρακτηρισμός και η συγχώνευσή τους.

Τη δράση της ελληνικής πολιτείας γύρω από τα θέματα της πολυπολιτισμικότητας στα σχολεία συμπληρώνει η θεσμοθέτηση σειράς προγραμμάτων μεγάλης κλίμακας που αφορούν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης, αλλά και την γενικότερη εκπαίδευση των «Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων μαθητών, των μαθητών Ρομά, των Μουσουλμανοπαίδων και των Ομογενών μαθητών» στο πλαίσιο της προώθησης των αρχών της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, με συγχρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ήδη από το 1997 (Ν 2413/96, Φ.Ε.Κ. 124 τ.Α'/17-6-1996, βλ. Νικολάου, 2005, σ.σ.180-183).⁸ Εκτενέστερη αναφορά για τους φορείς, τους στόχους, τη θεματολογία και την εφαρμογή τους θα πραγματοποιηθεί στο επόμενο κεφάλαιο, αποτυπώνοντας καλές πρακτικές και δράσεις κατά την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών.

⁸ Η ανάθεση αυτών των προγραμμάτων, το εύρος τους και οι προσεγγίσεις που ακολουθήθηκαν παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον γύρω από την υλοποίηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη χώρα μας. Επειδή, ωστόσο, η παρούσα εργασία εστιάζει στη διερεύνηση ζητημάτων γύρω από παιδιά μεταναστών και προσφύγων που στην επίσημη ορολογία αναφέρονται ως αλλοδαποί και παλιννοστούντες, η παρουσίαση θα περιοριστεί στα προγράμματα που αφορούν αυτές τις ομάδες.

2. Προγράμματα για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε μετανάστες μαθητές/τριες

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στα προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που εφαρμόστηκαν αλλά και εξακολουθούν να εφαρμόζονται μέχρι τη δεδομένη στιγμή στη χώρα μας και αφορούν ως επί το πλείστον τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας για ένα μεγάλο αριθμό μαθητών/τριών που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία (Σκούρτου, Βρατσάλης, Γκόβαρης 2004, σ.σ.28-29). Όντας μεγάλης κλίμακας προγράμματα, ξεκίνησαν να λειτουργούν στη χώρα μας κατά το έτος 1997 με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και εθνικών πόρων, ως Επιχειρησιακά Προγράμματα Εκπαίδευσης και Αρχικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΚ Ι, ΙΙ). Τα περισσότερα σχεδιάζονται από το Υπουργείο Παιδείας ή /και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (το οποίο έχει μετονομαστεί από το 2011 με τον ν. 3966 (ΦΕΚ Α΄ 118/24-05-2011) σε Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής) σε συνεργασία με ελληνικά Πανεπιστήμια (Καποδιστριακό, Κρήτης, Θεσσαλίας, Θεσσαλονίκης, Πατρών). Τα τελευταία χρόνια, τα προγράμματα αυτά εμπλουτίζονται συνεχώς με νέες δράσεις από τα ελληνικά πανεπιστήμια που πλέον εντάσσονται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», συγχρηματοδοτούμενα από το ΕΣΠΑ και απευθύνονται σε όλα τα δημόσια σχολεία της ελληνικής επικράτειας.

Τα προγράμματα αυτά είναι τα εξής: α) Πρόγραμμα Παλινοστούτων και Αλλοδαπών μαθητών, β) Παιδεία Ομογενών, γ) Πρόγραμμα Ελληνοπαίδων Εξωτερικού, δ) Πρόγραμμα «Καλλιπάτειρα», το οποίο αποτελεί μετεξέλιξη του προγράμματος «Ολυμπιακή Παιδεία» και ε) Προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων Περιβαλλοντικής Αγωγής, Αγωγής Υγείας, Αισθητικής Αγωγής, Πολιτιστικών Θεμάτων.

Επίσης, σύμφωνα με τις ετήσιες εκθέσεις του Υπουργείου Παιδείας, κάποια άλλα προγράμματα γίνονται σε συνεργασία με Διεθνείς Οργανισμούς. Τέτοια είναι:

- Σχέδιο δράσης «I-RED» του Ινστιτούτου για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ετερότητα σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων για την πρόληψη ή/και την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων κάθε είδους, την ανάδειξη της σημασίας της διαφορετικότητας και την καταπολέμηση της βίας στα σχολεία

- Πρόγραμμα «Δίκτυο Συνεργαζόμενων Σχολείων» της UNESCO, στο οποίο συμμετέχουν 100 περίπου σχολικές μονάδες της Α/θμιας και της Β/θμιας εκπαίδευσης.
- Εκστρατεία που υλοποιήθηκε από το Εθνικό Συμβούλιο Νεολαίας σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης: «Όλοι διαφορετικοί – Όλοι ίσοι» (2006).
- Παιδεία της Δημοκρατίας, μια βασική διάσταση του οποίου είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση, πρόγραμμα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ξεκίνησε το 1997 αλλά από το 2007 και μετά μετεξελιχθηκε στο πρόγραμμα: «Παιδεία για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα». Το 2013 το Συμβούλιο της Ευρώπης κάλεσε τα σχολεία να πραγματοποιήσουν εργασίες σε μορφή κόμικς για την Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Οι εργασίες αυτές μπορούν να αξιοποιηθούν για τη διδασκαλία αυτών των θεματικών ενοτήτων. Το εκπαιδευτικό υλικό είναι αποτέλεσμα του διαγωνισμού με θέμα Democracy and Human Rights in Action και απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για όλες τις τάξεις από το Δημοτικό ως το Λύκειο.
- Πρόγραμμα «Αυτοβιογραφία Διαπολιτισμικών Συναντήσεων» του Συμβουλίου της Ευρώπης σε συνεργασία με την Action Aid.
- Πρόγραμμα ΙΡΙΣ- Καταπολέμηση Κοινωνικών Διακρίσεων και Στερεοτύπων, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος – Πλαισίου Progress 2010 (Call for Proposals VP/2010/008 Support to National Activities aiming at the identification of good practices in combating discrimination and promoting equality). Το 2011 ολοκληρώθηκε το πρόγραμμα, ενώ το 2012 συνεχίστηκε σε διαφορετικό άξονα. Το πρόγραμμα υλοποιείται από τη Γ.Γ.Ν.Γ. με τη συνεργασία του Συνήγορου του Πολίτη, του Κέντρου Παιδαγωγικής και της Καλλιτεχνικής Επιμόρφωσης (ΣΧΕΔΙΑ).
- Πρόγραμμα Compass (2010)- Καινοτόμα εκπαιδευτικά εργαλεία για την εκπαίδευση εκπαιδευτών στα ανθρώπινα δικαιώματα υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης και την ελληνικής κοινωνικής οργάνωσης υποστήριξης νέων –ΑΡΣΙΣ. Η έκδοση του Συμβουλίου της Ευρώπης,

Compasito – Μικρή Πυξίδα (2012), καλύπτοντας ένα ευρύτατο φάσμα θεμάτων, αποτελεί πλήρες εγχειρίδιο εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα για παιδιά ηλικίας μέχρι δεκατριών χρόνων και εργαλείο κάθε εκπαιδευτικού και εκπαιδευτή που επιθυμεί να ασχοληθεί με την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα σε ελληνόφωνο πλαίσιο. Μέσα σε αυτό το εγχειρίδιο οι εκπαιδευτές θα βρουν καινοτόμες ιδέες, διαδραστικό υλικό, μεθόδους και τεχνικές που μπορούν να εφαρμόσουν μέσα κι έξω από την τάξη, καθώς και πλούσια θεματολογία που θα τους βοηθήσει να προσεγγίσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα ως αντικείμενο διδασκαλίας.

2.1 Γενικοί σκοποί και θεματολογία

Ως βασικός σκοπός των προγραμμάτων αναφέρεται η δημιουργία προϋποθέσεων που διασφαλίζουν σε όλους τους μαθητές (μετανάστες/αλλοδαπούς αλλά και πρόσφυγες/παλιννοστούντες) ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση. Η θεματολογία του κάθε προγράμματος αφορά κυρίως τα ανθρώπινα δικαιώματα, την πολιτισμική ετερότητα, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την καλλιέργεια της αλληλοκατανόησης, του σεβασμού και της ανοχής της ετερότητας, την αντιμετώπιση της ξеноφοβίας, του ρατσισμού και την καλλιέργεια στάσεων που χαρακτηρίζουν τον ενεργό πολίτη. Ακόμη, στοχεύουν στην ενίσχυση της ελληνομάθειάς τους, μέσω της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης και στην παροχή ψυχολογικής υποστήριξης τόσο σε μαθητές όσο και σε γονείς. Έτσι, κάνουν ένα βήμα προς ένα διαπολιτισμικό εκπαιδευτικό μοντέλο προσαρμοσμένο στη λογική της παροχής ίσων ευκαιριών, ενισχύοντας τις σχέσεις μεταξύ σχολείου- οικογένειας και κοινότητας.

2.2 Δράσεις και καλές πρακτικές στο πλαίσιο υλοποίησης των προγραμμάτων

Οι δράσεις των προγραμμάτων, πέρα από την υποστήριξη της σχολικής και κοινωνικής ένταξης των μεταναστών και προσφύγων μαθητών/τριών, στοχεύουν και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, των γονέων, των στελεχών της εκπαίδευσης, στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της ευρύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας αλλά και της τοπικής κοινωνίας. Ενισχύουν τις σχολικές μονάδες, δημιουργώντας καλές

πρακτικές και παρέχοντας εκπαιδευτικό υλικό, υποστηρίζοντας τη γλωσσική και επικοινωνιακή δεξιότητα των μαθητών όχι μόνο μέσω των τάξεων υποδοχής και της ενισχυτικής διδασκαλίας, αλλά, πρωτίστως, μέσω των κανονικών τάξεων και των μαθημάτων της γλώσσας αλλά και όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος, όπου συνήθως λαμβάνουν χώρα τέτοιου είδους προγράμματα.

2.2.1 Προγράμματα στήριξης Αλλοδαπών και Παλινοστούντων μαθητών

Στα πλαίσια του ΕΠΕΑΚ Ι - ΙΙ και αργότερα μέσω του ΕΣΠΑ, λειτουργεί το πρόγραμμα «Εκπαίδευση Παλινοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών», με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών ένταξης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μαθητών/τριών από πληθυσμιακές ομάδες που απειλούνται από εκπαιδευτική ανισότητα και περιθωριοποίηση.

Ως πρώτη περίοδος υλοποίησης του προγράμματος παρουσιάζεται η περίοδος 1997-2000 (2001), από το Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής του Τμήματος Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής-Ψυχολογίας του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Σύμφωνα με το Κ.Ε.Δ.Α⁹, σε αυτή την πρώτη περίοδο, το πρόγραμμα απευθύνθηκε σε 3.275 αλλοδαπούς και παλινοστούντες μαθητές/τριες της Α/θμιας και Β/θμιας εκπαίδευσης των 120 σχολικών μονάδων που δέχτηκαν τη συνεργασία.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε διαπολιτισμικές δράσεις για τη στήριξη και την ομαλή ένταξη των μαθητών με μεταναστευτικό προφίλ, παρέχοντας δύο κύκλους διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας: α) σε αρχάριους μαθητές και β) σε μαθητές που ήδη παρακολουθούν μαθήματα της ηλικιακής τους τάξης. Επιπλέον, προέβλεπε ψυχοκοινωνική υποστήριξη μαθητών, γονέων και εκπαιδευτικών, προετοιμασία δίγλωσσων εκπαιδευτικών-βοηθών και ενίσχυση της γλωσσομάθειας των μεταναστών γονέων μέσω μαθημάτων και κοινών δραστηριοτήτων με γηγενείς γονείς.

Συμπληρωματικά, δημιούργησε και παρείχε εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, καλύπτοντας τις ανάγκες μη

⁹ Για περισσότερες πληροφορίες στο: <http://www.keda.uoa.gr/epam/index.html> προσπέλαση 24/3/2017.

φυσικών ομιλητών από την προσχολική και πρωτοσχολική ηλικία έως και την ηλικία των 15 ετών στο γλωσσικό μάθημα, βασιζόμενο στα τρία επίπεδα γλωσσομάθειας¹⁰. Το συγκεκριμένο υλικό χαρακτηρίζεται από έναν συμπληρωματικό χαρακτήρα, αφού δημιουργήθηκε με σκοπό την υποστήριξη της γλωσσικής μάθησης εκτός διδακτικού πλαισίου, για μια διαθεματική διδασκαλία με διαπολιτισμικό, επικοινωνιακό και βιωματικό προσανατολισμό.

Στα πλαίσια του προγράμματος «Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών» του Κ.Ε.Δ.Α, το 2004, έχει εκπονηθεί δημιουργία cd με τίτλο «Μουσικές του κόσμου», όπου περιέχονται κομμάτια παραδοσιακής μουσικής από πολλές χώρες του κόσμου και ανάμεσά τους υπάρχουν αρκετά μουσικά θέματα από την Αίγυπτο και από το Σουδάν. Με κατάλληλη προσέγγιση των εκπαιδευτικών, οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με οικεία ακούσματα των συμμαθητών/τριών τους και καλλιεργείται η διαπολιτισμική επικοινωνία και ο πλουραλισμός στην μουσική εκπαίδευση. Από τους ίδιους φορείς, εκδόθηκε και το «Αντιρατσιστικό Αλφαβητάρι» (Παπαγιάννη, 2007), που με παιγνιώδη τρόπο περνάει μηνύματα στα παιδιά για ιδέες και αξίες στα πλαίσια της ανθρώπινης αδελφοσύνης. Είναι ένα αλφαβητάρι που όταν συμπληρώνεται από τους μαθητές/τριες, δίνει τη δυνατότητα συνειδητοποίησης του λανθάνοντα ρατσισμού στο λόγο και προτείνει, μέσα από λεξιλόγιο που παρατίθεται στο τέλος, επιλογή και χρήση της γλώσσας που είναι απαλλαγμένη από στερεότυπα.

Η ιστορία η «Μπουμπού και η Μπαμπαλού» (Παπαγιάννη, 2004), είναι επίσης ένα παραμύθι για μικρά παιδιά που προσεγγίζει το θέμα των ρατσιστικών διακρίσεων με αναφορά στη διαφορετικότητα, κυρίως στο χρώμα του δέρματος των ανθρώπων και βοηθάει στην αντιρατσιστική εκπαίδευση στις μικρές τάξεις του δημοτικού σχολείου.

Η εφαρμογή του προγράμματος παρέμεινε υπό την ευθύνη του Κ.Ε.Δ.Α και του Τμήματος ΦΠΨ του Πανεπιστημίου Αθηνών κατά τις περιόδους 2002-04 (εγκύκλιος αρ. 99540/Γ1/16-9-2003) και 2006-08 (Φ. 1.Τ.Υ / 1672 / 132502 /Γ1/21-11-2007), υπό την εποπτεία του ΠΙΟΔΕ και της Ειδικής Γραμματείας Παιδείας

¹⁰ Το διδακτικό αυτό υλικό κυρίως αφορά: α) μαθητές που έχουν μικρή ή καθόλου επαφή με την ελληνική γλώσσα και οι οποίοι έχουν γεννηθεί σε άλλη χώρα ή και στην Ελλάδα, αλλά αρχίζουν τώρα να φοιτούν στο σχολείο, β) μαθητές που έχουν μικρή ή καθόλου επαφή με την ελληνική γλώσσα και οι οποίοι ξαναρχίζουν την εκπαίδευσή τους, την οποία είχαν διακόψει για διάφορους λόγους, γ) μαθητές που έχουν μικρή ή καθόλου επαφή με την ελληνική γλώσσα οι οποίοι γράφτηκαν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά έχουν παρακολουθήσει άλλο εκπαιδευτικό σύστημα σε άλλη χώρα.

Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Από το 2007, η υλοποίηση του προγράμματος πέρασε σταδιακά, ξεκινώντας από τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο και συγκεκριμένα στο Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής (εγκύκλιος αρ. 123786/Γ2/1-11-2007). Από το Σεπτέμβριο του 2010 και μέχρι το 2013, ο βασικός κορμός υλοποίησης του προγράμματος παραμένει στο Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου (Α.Π.1 300607, Α.Π.2 300608, Α.Π.3 300609) με το όνομα *Διάπολις*¹¹, που αναγνωρίστηκε ως βέλτιστη πρακτική από το Υπουργείο Παιδείας και καλύπτει όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο, Ενιαίο Λύκειο, ΕΠΑ.Λ, ΕΠΑ.Σ).

Οι προτεραιότητες της Πράξης «Εκπαίδευση Παλινοστούτων και Αλλοδαπών Μαθητών» είναι παρόμοιες με αυτές του Κ.Ε.Δ.Α, υποστηρίζοντας τη λειτουργία των Τ.Υ σε συνεργασία με τις κανονικές τάξεις, την εφαρμογή ειδικών πρακτικών για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας σε παιδιά με διαφορετικά χαρακτηριστικά διγλωσσίας και τη βελτίωση του ήδη υπάρχοντος υποστηρικτικού γλωσσοδιδακτικού υλικού. Επιπρόσθετα, ενισχύει την ελληνομάθεια σε αλλόγλωσσα παιδιά με αναπηρίες, σχεδιάζει τη λειτουργία θερινών τμημάτων για την ομαλή μετάβαση από τη μια σχολική βαθμίδα στην άλλη και προωθεί κλίμα διαπολιτισμικής επικοινωνίας σε επίπεδο σχολείου μέσω διαφόρων διαπολιτισμικών δραστηριοτήτων, όπως η οργάνωση μαθημάτων στη μητρική γλώσσα των μαθητών και η δημιουργία ηλεκτρονικού λεξικού.

Τα θερινά τμήματα λειτούργησαν σε 130 σχολεία όλης της Ελλάδας και κάθε εκπαιδευτικός είχε συμβατικό καθήκον, με το τέλος των μαθημάτων, να συντάξει μία αναλυτική αναφορά που περιλάμβανε στοιχεία για τη διδακτική προσέγγιση (αρχές, μέθοδοι, σχέδια, υλικά) που υιοθετήθηκε, για τα προβλήματα που προέκυψαν, μια γενικότερη αποτίμηση της παρέμβασης, καθώς και προτάσεις βελτίωσης (Ανδρουλάκης, Κίτσιου & Ντάσιου, 2014, σσ.4-5).

Αξιοσημείωτο είναι πως αυτό το πρόγραμμα χρησιμοποίησε τη μητρική γλώσσα των μεταναστών μαθητών/τριών για την εκμάθηση της ελληνικής, μέσω της παραγωγής δίγλωσσων βιβλίων, στα αλβανικά-ελληνικά και στα ρώσικα-ελληνικά. Η συγκεκριμένη δράση έλαβε χώρα πιλοτικά σε οκτώ σχολεία τα απογεύματα. Αξιοποιήθηκαν, δίγλωσσοι εκπαιδευτικοί που συνεργάστηκαν με τις κοινότητες των

¹¹ Για περισσότερες πληροφορίες στο: <http://www.diapolis.auth.gr> προσπέλαση 24/3/2017.

μεταναστών και με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) αλλά και με άλλους ανεξάρτητους φορείς (π.χ. κοινοτικά σχολεία Αλβανικής, συλλόγους-τμήματα διδασκαλίας της Ρωσικής κ.ά.).

Μία άλλη σημαντική εφαρμογή του παραπάνω προγράμματος αποτελεί ο σχεδιασμός δύο ηλεκτρονικών μαθησιακών περιβαλλόντων για τη διδασκαλία/μάθηση της Ρωσικής και της Αλβανικής ως μητρικής γλώσσας, τα οποία σχεδιάστηκαν στο πλαίσιο της «Δράσης 5: Ενίσχυση της μητρικής γλώσσας των μαθητών». Οι συγκεκριμένες εφαρμογές βασίστηκαν στη θεωρία του Cummins (2001) για την ανάπτυξη της διγλωσσίας όπως η *Αρχή του Διπλού Παρόβουλου για τη διγλωσσική ικανότητα* και το *Πλαίσιο για την Ανάπτυξη της Ακαδημαϊκής Ικανότητας*.

Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε πιλοτικά σε δέκα σχολεία τα σχολικά έτη 2011-2012 και 2012-2014 και λάμβανε χώρα μετά το ωρολόγιο πρόγραμμα. Η δράση εστίαζε στην Αλβανική και τη Ρωσική, γλώσσες που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο αριθμό ομιλητών στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα μαθήματα ρωσικής γλώσσας πραγματοποιήθηκαν σε σχολεία της Θεσσαλονίκης, ενώ τα μαθήματα Αλβανικής σε σχολεία της Αθήνας.

Στο πλαίσιο της Υποδράσης 5.2.: «Σχεδιασμός και κατασκευή του γλωσσικού υλικού για διδασκαλία» εντάχθηκε ο σχεδιασμός και η υλοποίηση δύο ηλεκτρονικών μαθησιακών περιβαλλόντων¹² που απευθύνεται σε μαθητές δημοτικού και γυμνασίου, οι οποίοι είχαν επιλέξει να παρακολουθήσουν μαθήματα της μητρικής τους γλώσσας στην ελληνική εκπαίδευση είτε πρόκειται για τη ρωσική είτε για την αλβανική γλώσσα. Το συγκεκριμένο ηλεκτρονικό μαθησιακό περιβάλλον συμπλήρωνε το γλωσσοδιδασκτικό υλικό που είχε παραχθεί από τις ομάδες συγγραφής (Χαλκονίδου κ.ά. 2011, για τη ρωσική γλώσσα και Ρόντου-Γκόρου, κ.ά. 2011, για την αλβανική γλώσσα) και λειτουργούσε επικουρικά μέσα στη σχολική τάξη. Ενώ το διδασκτικό υλικό που είχε παραχθεί για τα μαθήματα μητρικής γλώσσας στη σχολική τάξη εστίαζε σε δεξιότητες πρόσληψης (ακοή και ανάγνωση) και παραγωγής (ομιλία και γραφή), το ηλεκτρονικό μαθησιακό περιβάλλον εστίαζε κυρίως σε δεξιότητες ανάγνωσης και γραφής. Παρέχονταν βοηθήματα στην ανάγνωση των κειμένων με τη χρήση γραπτών και ηχητικών αρχείων καθώς και στη διαδικασία της γραφής (Σπαντιδάκης 2010, Σπαντιδάκης 2011). Επιπλέον, υπήρχαν τρεις βαθμοί δυσκολίας

¹² Την επιστημονική επιμέλεια για το σχεδιασμό του ηλεκτρονικού περιβάλλοντος την έχει η Δρ. Βασιλεία Κούρτη-Καζούλλη, Επίκουρη Καθηγήτρια στο ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Αιγαίου, σε συνεργασία με τον Δρ. Ιωάννη Σπαντιδάκη, Αναπληρωτή Καθηγητή στο ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης, ο οποίος είναι σύμβουλος για τον παιδαγωγικό σχεδιασμό του γλωσσοδιδασκτικού υλικού.

στις δραστηριότητες/ ασκήσεις του κάθε μαθήματος. Τα μαθήματα σχεδιάστηκαν σύμφωνα με το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες και έτσι σε κάθε επίπεδο γλωσσομάθειας υπήρχαν τρεις βαθμοί δυσκολίας, δίνοντας στο μαθητή την ευκαιρία να επιλέξει.

Το περιεχόμενο των μαθημάτων/δραστηριοτήτων διέφερε στα δύο ηλεκτρονικά μαθησιακά περιβάλλοντα, ανάλογα με τη μέθοδο που επιλέχθηκε από την κάθε συγγραφική ομάδα και τις ιδιαιτερότητες των γλωσσών (Χαλκονίδου κ.ά. 2011, σ.σ.171-173, Ρόντου- Γκόρου κ.ά. 2011, σ. 200).

Τα δύο περιβάλλοντα, λοιπόν, παρείχαν στους μαθητές τη γλωσσική θεωρία και την ευκαιρία για εφαρμογή της θεωρίας στην πράξη. Οι μαθητές μπορούσαν να μάθουν τυπικές μορφές της γλώσσας όπως η γραμματική, το συντακτικό, το λεξιλόγιο κ.ά. και μετά να προχωρήσουν σε ασκήσεις που αφορούν αυτές τις δεξιότητες. Ακόμη, υπήρχαν συνδέσεις με χρήσιμες ιστοσελίδες που αφορούσαν τη γλώσσα - στόχο, τη λογοτεχνία και τον πολιτισμό, καθώς και ηλεκτρονικά λεξικά. Για παράδειγμα, στην ιστοσελίδα του περιοδικού «Πολύδρομο» (2011) ο μαθητής μπορεί να πειραματιστεί με λεξικό αλβανικής γλώσσας (Γαβριηλίδου, κ.ά. 2011, σ.σ.86-101).

Ωστόσο, τα δύο περιβάλλοντα εστίαζαν στη γλωσσική επίγνωση. Δηλαδή, προσέφεραν βοήθεια στους δίγλωσσους μαθητές ώστε να κατανοήσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των δύο γλωσσών στο γλωσσικό τους ρεπερτόριο.

Παραδείγματος χάριν, τα «7 Κλειδιά του Δράκου» είναι το όνομα του ηλεκτρονικού μαθησιακού περιβάλλοντος που σχεδιάστηκε για να υποστηρίξει την εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας ως μητρικής. Βασίζεται σε ένα σενάριο-παιχνίδι αναζήτησης ενός Μάγου που κρατείται φυλακισμένος από έναν Δράκο. Ο μαθητής/ η μαθήτρια καλείται να απελευθερώσει το Μάγο συγκεντρώνοντας πόντους με την ολοκλήρωση των δοκιμασιών-ασκήσεων και συλλέγοντας συγκεκριμένα κλειδιά. Έτσι, ο χρήστης εμπλέκεται στο παιχνίδι μάθησης/αναζήτησης δουλεύοντας εξατομικευμένα στο δικό του επίπεδο και με το δικό του ρυθμό μάθησης. Έχει μάλιστα τη δυνατότητα να παρακολουθεί κάθε στιγμή την πρόοδό του μέσα από το δικό του ατομικό προφίλ δίνοντας του τη δυνατότητα αυτονομίας. Σε όλη την πορεία του μέσα στο παιχνίδι ο μαθητής/ η μαθήτρια υποστηρίζεται από δύο βοηθούς: (α) τον Βοηθό του μάγου, ο οποίος προσφέρει βοήθεια σχετική με το περιεχόμενο των ασκήσεων (π.χ. παραπέμποντας σε συγκεκριμένο σημείο του κειμένου ή σε σχετική

ενότητα της γραμματικής) και (β) τον Δράκο, ο οποίος καθοδηγεί τον μαθητή/ την μαθήτρια στο να πλοηγηθεί στο περιβάλλον και επίσης τον/την ενημερώνει για την βαθμολογική του/της επίδοση.

Μέσω της συγκεκριμένης δράσης ήταν σημαντικό να νιώθει καλά ο μαθητές με την ταυτότητά του, η οποία συνήθως δεν αντιπροσωπεύει μόνο μια γλώσσα ή μόνον έναν πολιτισμό αλλά αποτελεί ένα συνδυασμό των βιωμάτων του. Έτσι αν ο μαθητής συνειδητοποιήσει τα θετικά της διγλωσσίας του και του δοθούν οι συνθήκες όπου θα μπορέσει να αναπτύξει και τις δύο γλώσσες, τότε θα ενισχυθεί η γλωσσική του ανάπτυξη και στις δύο (ή περισσότερες) γλώσσες του γλωσσικού του ρεπερτορίου (Κούρτη-Καζούλη, 2011, σ.σ. 177-193).

2.2.2 Πρόγραμμα Παιδεία Ομογενών

Το Εργαστήρι Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών (ΕΔΙΑΜΜΕ), με έδρα στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης, συνεργαζόμενο και με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα και το εξωτερικό εστιάζει στη μελέτη θεμάτων που σχετίζονται με τη μετανάστευση και την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη διασπορά.

Το ΕΔΙΑΜΜΕ ξεκίνησε τις δράσεις του το 1997 και υλοποίησε το πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών» σε τέσσερις φάσεις (1997-2008), συγχρηματοδοτούμενο από το ΥΠΕΠΘ και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μέσα από τις δράσεις του «στοχεύει στη διατήρηση, την καλλιέργεια και την προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού στο εξωτερικό και ειδικότερα στην ελληνική διασπορά, μέσω της βελτίωσης της παρεχόμενης ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης σε ομοεθνείς μαθητές, αλλά και σε αλλοεθνείς που μαθαίνουν την ελληνική και γίνονται κοινωνοί του ελληνικού πολιτισμού, και με απώτερο στόχο την ανάπτυξη μιας κοινωνικο-πολιτισμικής ταυτότητας που θα συνάδει με τις συνθήκες κοινωνικοποίησης των μαθητών τόσο στη χώρα διαμονής όσο και στην παροικία τους. Στα πλαίσια αυτό επιδιώκεται η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού, η επιμόρφωση των αποσπόμενων και των ομογενών εκπαιδευτικών, η οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους μαθητές και η δημιουργία δικτύων επικοινωνίας και βάσεων δεδομένων μέσα από το διαδίκτυο¹³». Σχετικά με την οργάνωση εκπαιδευτικών

¹³ Για περισσότερες πληροφορίες στο: <http://www.ediamme.edc.uoc.gr> προσπέλαση 28/4/2017.

προγραμμάτων, εφάρμοσε πιλοτικά δίγλωσσα προγράμματα εκπαίδευσης και βάσει αυτών κατάρτισε σχετικά προγράμματα σπουδών.

Το Πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών» έχει δημιουργήσει ξεχωριστό εκπαιδευτικό υλικό, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης και ως ξένης γλώσσας και τη διδασκαλία Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού, που ανταποκρίνεται στις δύο βαθμίδες εκπαίδευσης, καθώς και σε ταχύρυθμα τμήματα ενηλίκων.

Πιο συγκεκριμένα, η σειρά «Μαργαρίτα», που απευθύνεται κυρίως σε ομοεθνείς μαθητές/τριες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης χωρίς καθόλου γλωσσικές και με ελάχιστες ή και «καθόλου» ελληνογενείς πολιτισμικές προϋποθέσεις ηλικίας 6-12 ετών και διακρίνεται σε τρία επίπεδα με διαφορετικό στόχο κάθε φορά. Έτσι στο πρώτο επίπεδο στόχος είναι η βασική ανάπτυξη των δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου, στο δεύτερο επίπεδο στόχος είναι η καλλιέργεια της εκφραστικής επάρκειας και των δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής γραπτού λόγου, ενώ στο τρίτο επίπεδο στόχος είναι η καλλιέργεια της γλωσσικής επάρκειας, η ανάπτυξη και εμπέδωση των δεξιοτήτων παραγωγής γραπτού λόγου. Αντίστοιχα η διδακτική σειρά «Πράγματα και Γράμματα» απευθύνεται σε ομοεθνείς μαθητές/τριες ηλικίας 5-12 ετών της προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας με έστω περιορισμένη επικοινωνιακή επάρκεια στην ελληνική, οι οποίοι ξεκινούν με το υλικό του πρώτου επιπέδου και συνεχίζουν με τα επόμενα.

2.2.3 Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών¹⁴

Το ΚΕ.Δ.ΕΚ. του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών ιδρύθηκε το 1997 από τον καθηγητή Γεωργογιάννη Π.. Σκοπός του είναι να βοηθήσει τόσο τους ομογενείς και τους μετανάστες του εξωτερικού να γνωρίσουν την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό, όσο και τους πρόσφυγες και μετανάστες στην Ελλάδα, να ενταχτούν ομαλότερα στο σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και να συμβάλλει στη διαμόρφωση διαπολιτισμικής πολιτικής.

¹⁴ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στο: <http://kedek.inpatra.gr> προσπέλαση 28.04.2017.

Το έργο του καθίσταται αξιοσημείωτο μέσα από την οργάνωση τμημάτων διδασκαλίας ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας για μετανάστες και πρόσφυγες που διαμένουν στη χώρα μας και την επιμόρφωση εκπαιδευτικών της Α/βάθμιας και Β/βάθμιας εκπαίδευσης, ομογενών και αλλόγλωσσων σε θέματα πολυπολιτισμικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Επιπλέον, η παραγωγή λογισμικού ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού, λεξικών νεοελληνικής γλώσσας, και ανάλογου διδακτικού υλικού για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αποτελούν σημαντικά εργαλεία για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές/τριες.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη τις πολιτικές που ακολουθήθηκαν για την παραγωγή διδακτικού υλικού για τη διδασκαλία της ελληνικής σε πολιτισμικά διαφορετικούς ομιλητές και καλύπτοντας όλες τις ανάγκες των μαθητών, προχώρησε στη δημιουργία δύο διδακτικών σειρών για το γλωσσικό μάθημα.

Απορρίπτοντας την περίπτωση ενός «ελλαδοκεντρικού» εκπαιδευτικού υλικού αλλά και ενός υλικού προσαρμοσμένου αλλά μη εφαρμόσιμου, θεώρησε πως έπρεπε να έχει ως χαρακτηριστικά: να είναι ευέλικτο όσον αφορά τον προσχολικό λόγο ή το χρόνο ένταξης του παιδιού στη διαδικασία εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, να λαμβάνει υπόψη τη μητρική γλώσσα ή τη γλώσσα της χώρας υποδοχής των μαθητών, να είναι απαλλαγμένο από πολιτισμικά στερεότυπα, και να δίνεται η δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να διδάξει τη γλώσσα σε πολυεθνικές ομάδες.

Έτσι προχώρησε στη δημιουργία της διδακτικής σειράς «Πες το Ελληνικά» για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας σε μαθητές ηλικίας 6-14/15 ετών.

Τέλος, τα τελευταία χρόνια διεξάγει έρευνα για τη συγκέντρωση όλων των απαιτούμενων παραμέτρων με στόχο τη συγκρότηση διδακτικού υλικού με πολυμέσα (multimedia CD-ROM) με τα οποία επιτυγχάνεται η αλληλεπιδραστική εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας (interactive learning). Με την ολοκλήρωση αυτού του προγράμματος θα παραχθούν CD-ROM για το διδακτικό υλικό στο οποίο θα εφαρμόζεται η μέθοδος ελληνόγλωσσης επικοινωνίας και διαπολιτισμικότητας και θα παραπέμπουν στις μητρικές γλώσσες των διδασκομένων.

2.2.4 Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου (ΙΕΛ)

Είναι ένας ερευνητικός οργανισμός που βρίσκεται υπό την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων. Το Παράρτημα Θράκης του ΙΕΛ ιδρύθηκε τις αρχές του 1996 και έχει αναπτύξει δραστηριότητες σε τομείς προγραμματισμού, δικτύων και γλωσσικής τεχνολογίας. Μία από τις καλές πρακτικές που έχει δημιουργήσει και παρέχει ελεύθερα στο διαδίκτυο είναι τα δίγλωσσα ηλεκτρονικά λεξικά του. Σε κάθε γλώσσα (αγγλική, αραβική, γερμανική, ρώσικη και τούρκικη) υπάρχουν έως και τέσσερις μεταφράσεις για κάθε λήμμα της ελληνικής. Πέρα από τις μεταφράσεις δίνονται παραδείγματα, συνώνυμα, αντώνυμα καθώς και λέξεις σχετικές με το λήμμα. Στο Ελληνο-Ρωσικό λεξικό υπάρχει επεξήγηση του λήμματος στην Ρωσική γλώσσα, ενώ στο Ελληνο-Τουρκικό φωτογραφίες για αρκετά από τα λήμματα.

2.2.5 Η Πύλη για την ελληνική γλώσσα

Περιλαμβάνει το πρόγραμμα «Διαδρομές στη διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας»¹⁵ το οποίο χωρίζεται σε τρεις θεματικές. Η δεύτερη θεματική-Διαδρομή, που είναι αυτή που μας ενδιαφέρει, αφορά την επιμόρφωση των διδασκόντων στην ελληνική ως ξένη/δεύτερη γλώσσα εντός της Ελλάδας. Απευθύνεται σε όσους ενδιαφέρονται για τη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας (εκπαιδευτικούς, ερευνητές, μαθητές), σε διδάσκοντες αλλόγλωσσων μαθητών, ανεξάρτητα με την κατάσταση ή το πλαίσιο διδασκαλίας.

Αποτελεί μια συστηματική προσπάθεια από απόσταση επιμόρφωσης για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Στο πρόγραμμα μπορούν να συμμετέχουν οι διδάσκοντες την ελληνική γλώσσα ως ξένη/δεύτερη στην Ελλάδα, αλλά και όσοι ενδιαφέρονται για τη συναφή επιμόρφωση, ώστε να διδάξουν στο μέλλον. Το πρόγραμμα αφορά τα σημαντικότερα ζητήματα που εμπίπτουν στη διδασκαλία της ελληνικής σε αλλόγλωσσους, αποτελείται από έξι ενότητες και έχει περίπου τετράμηνη διάρκεια.

Κάθε ενότητα διαπραγματεύεται μια διαφορετική πτυχή της διδασκαλίας της

¹⁵ Περισσότερες πληροφορίες στο: www.greek-language.gr προσπέλαση 13.3.2017.

ελληνικής ως δεύτερης/ξένης, όπως: α) Θέματα διδασκαλίας των δεξιοτήτων στην εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης, β) Διδασκαλία της γραμματικής, του λεξιλογίου και της προφοράς, γ) Θέματα αξιολόγησης, δ) Διδασκαλία ξένης γλώσσας με Η/Υ, ε) Διγλωσσία και στ) Διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Σκοπό του προγράμματος είναι η κατάρτιση και η επιμόρφωση του κοινού των διδασκόντων πάνω σε καίρια ζητήματα μεθοδολογίας, η ενίσχυση της διδακτικής ικανότητας, η ανταλλαγή απόψεων και πρακτικών, καθώς και η χαρτογράφηση των τάσεων και των προοπτικών της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας στη χώρα μας.

2.2.6 Εφαρμογές διδακτικών σεναρίων της βάσης δεδομένων «Πρωτέας» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας

Τα διδακτικά σενάκια σχεδιάστηκαν και εφαρμόστηκαν στη Β΄ Δημοτικού και βρίσκονται διαθέσιμα στη βάση δεδομένων «Πρωτέας» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. Τα σενάκια αυτά ενσωματώνουν τις αρχές της διαπολιτισμικής αγωγής σε ένα πρόγραμμα διδασκαλίας πολυγραμματισμών. Στις συγκεκριμένες πρακτικές, η καλλιέργεια διαπολιτισμικών δεξιοτήτων βασίζεται και αξιοποιεί τις κειμενικές και γλωσσικές μήτρες των παιδιών στοχεύοντας στην αποδοχή της διαφορετικότητας ενώ η λογοτεχνία αντιμετωπίζεται ως όχημα για την κριτική αγωγή στο σύγχρονο πολιτισμό παρέχοντας τα εργαλεία για την κατανόηση του κόσμου.

Παράλληλα, η αναγνωστική εμπειρία καλλιεργεί δεξιότητες πρωτίστως επικοινωνιακές αλλά και κειμενικές, καθώς και δεξιότητες ψηφιακών γραμματισμών. Η αξιοποίηση wordless books (εικονοβιβλία), που αποσυνδέουν την ερμηνεία του κειμένου από το γλωσσικό κώδικα, δίνει τη δυνατότητα σε παιδιά που δεν είναι επαρκείς αναγνώστες να εμπλακούν με τη λογοτεχνία και σε πολυπολιτισμικές τάξεις να χρησιμοποιήσουν το λογοτεχνικό κείμενο από κοινού για όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από τη μητρική γλώσσα και το επίπεδο ανάπτυξης δεξιοτήτων σχολικού γραμματισμού. Τέλος, οι επικοινωνιακές δραστηριότητες αναδεικνύουν τη δημιουργική διάσταση της διαφορετικότητας στην αλληλεπίδραση των πολιτισμών (Καφετζή & Τοκμακίδου, 2016, σ.25).

2.2.7 Πρόγραμμα Καλλιπάτειρα

Το πρόγραμμα "Καλλιπάτειρα" εφαρμόστηκε στα σχολεία σε συνέχεια του προγράμματος "Ολυμπιακή Παιδεία" το διάστημα 2006 - 2008. Στο πλαίσιο του προγράμματος 2.000 καθηγητές φυσικής αγωγής επιμορφώθηκαν σε σεμινάριο 40 ωρών σχετικά με το πρόγραμμα, βασικές ενότητες του οποίου αποτελούν η ισότητα των δυο φύλων στην εκπαίδευση, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ανοχή στη διαφορετικότητα, η πολυπολιτισμικότητα, η αντιμετώπιση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, η κοινωνική αλληλεγγύη, η φυσική αγωγή και τα ολυμπιακά ιδεώδη. Το πρόγραμμα συνοδευόταν από εκπαιδευτικό υλικό, με βιβλίο για τον εκπαιδευτικό και τετράδια δραστηριοτήτων για μαθητές του δημοτικού και του γυμνασίου. Το υλικό είναι πάντα επίκαιρο και μπορεί να χρησιμοποιείται στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής στο πλαίσιο ενίσχυσης της θετικής στάσης των μαθητών σε θέματα ισότητας και της προαγωγής της ψυχικής υγείας στην κοινωνία.

Εφαρμόστηκε από πολλά σχολεία στην Ελλάδα. Ένα από τα σχολεία που το εφάρμοσε ήταν το 6^ο Διαπολιτισμικό και Ολοήμερο Δημοτικό σχολείο Ελευθερίου-Κορδελιού. Στα πλαίσια του προγράμματος υλοποιήθηκε ένα πιλοτικό πρόγραμμα (project) με τον τίτλο «Παιχνίδια χωρίς σύνορα-Ονειροχώρα», όπου η Ονειροχώρα είναι μια μικρή παιχνιδούπολη όπου τα παιδιά μαθαίνουν να παίζουν παιχνίδια από διάφορα μέρη του πλανήτη, συμμαθητών τους από διαφορετικές χώρες, ενώ ταυτόχρονα, αποκομίζουν και πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης των παιχνιδιών και των πολιτισμών τους. Έτσι τα παιδιά συνειδητοποιούν ότι όσο κι αν διαφέρει η κουλτούρα από χώρα σε χώρα, το σίγουρο είναι ότι τα παιδιά παίζουν και ότι παντού οι κανόνες των παιχνιδιών μοιάζουν μεταξύ τους κι αυτά που ίσως διαφέρουν είναι απλά τα υλικά.

Οι μαθητές ρώτησαν τους γονείς, παππούδες, γιαγιάδες για τα παιχνίδια που έπαιζαν στις πατρίδες τους. Με τη βοήθεια των δασκάλων έψαξαν και σε άλλες πηγές για να ανακαλύψουν παιχνίδια, όπως επίσης συμβουλευτήκαν και ευρωπαϊκά σχολεία με τα οποία είχαν συνεργαστεί προηγούμενα έτη. Προσπάθησαν να δημιουργήσουν και δικά τους παιχνίδια μνήμης ή με κάρτες κι όλο αυτό το υλικό το παρουσίασαν στο τέλος της σχολικής χρονιάς. Δημιούργησαν, λοιπόν, μια παιχνιδούπολη εθνών όπου σε κάθε γωνιά παρουσιάζονταν παιχνίδια μνήμης, επιδεξιότητας, επιτραπέζια,

δρόμου, με διάφορα αντικείμενα, με τραγούδια και συνοδευόμενα από πληροφορίες για τη χώρα προέλευσή τους.

2.2.8 Πρόγραμμα σχολικών δραστηριοτήτων Αγωγής Υγείας από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Ο οδηγός «*Ανακαλύπτοντας τον ελέφαντα*»¹⁶ περιλαμβάνει δραστηριότητες που καλύπτουν τους δείκτες επιτυχίας της *Θεματικής Ενότητας 3.3: Διαπολιτισμικότητα, Αποδοχή και Διαχείριση της Διαφορετικότητας* για όλες τις τάξεις του δημοτικού. Στόχος του οδηγού αυτού, είναι να ενισχύσει τους/τις εκπαιδευτικούς ώστε να «ανακαλύψουν» τις διάφορες μορφές «φανερού» ή «κρυφού» ρατσισμού που είναι πάντοτε παρούσες. Επιπρόσθετα, ο οδηγός σκοπεύει να προμηθεύσει τους εκπαιδευτικούς με εργαλεία και δεξιότητες αντιμετώπισης φαινομένων εκφοβισμού (bullying), ρατσιστικού λόγου, ρατσιστικών συνεπειών ασχέτως προθέσεων και, κυρίως, με εργαλεία ενδυνάμωσης όλων των παιδιών, με γνώμονα τον σεβασμό και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων όλων.

2.2.9 Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση

Σε σχολεία όλης της Ελλάδας από το 2007 τρέχει το πρόγραμμα «Εσύ όπως κι Εγώ: εξερευνώντας τη διαφορετικότητα μέσα από το θέατρο»¹⁷. Σκοπός του προγράμματος είναι να αγγίξει την ιδιαίτερα σημαντική και πολύπλευρη θεματική της διαφορετικότητας, την οποία βιώνουν οι νέοι κάθε ηλικίας σε διάφορες εκφάνσεις της, μέσω της θεατρικής τέχνης (θέατρο, θεατρικό παιχνίδι, εκπαιδευτικό δράμα) αλλά και των άλλων τεχνών (ζωγραφική, εικαστικά, κόμικς, φωτογραφία, μαθητικές ταινίες, χορός, μουσική) ως παιδαγωγικού μέσου κοινωνικής ευαισθητοποίησης, πολιτιστικής καλλιέργειας και συναισθηματικής ανάπτυξης.

Το Πρόγραμμα απευθύνεται κυρίως στους μαθητές (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης), που συμμετέχουν σε ομάδες υλοποίησης

¹⁶ Για περισσότερες πληροφορίες στο: <http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Glossa/diapolitismikotita.html>, προσπέλαση 19/3/2017.

¹⁷ Για περισσότερες πληροφορίες στο: <http://www.theatroedu.gr/Default.aspx?tabid=3708&language=el-GR>, προσπέλαση 20/11/2017.

προγραμμάτων σχολικών δραστηριοτήτων (Πολιτιστικές, Αγωγής Υγείας, Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, διαπολιτισμικών θεμάτων κ.ά.) αλλά και σε άλλους νέους που συμμετέχουν σε φορείς πολιτιστικής καλλιτεχνικής κληρονομιάς.

Καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος πραγματοποιούνται: επιμορφωτικές συναντήσεις για εκπαιδευτικούς (θεατρικά εργαστήρια, Ημερίδες), στήριξη επιλεγμένων σχολείων με υλικό, δικτύωση και συνεργασίες σχολείων που θα διαπραγματεύονται συναφή θέματα, ενημερωτικές συναντήσεις-ημερίδες με φορείς εκπαίδευσης, τοπικής αυτοδιοίκησης, άλλων τοπικών φορέων, υποστήριξη των σχολικών δραστηριοτήτων ή προγραμμάτων των σχολείων με καλλιτέχνες, Φεστιβάλ παρουσίασης δράσεων μαθητικής δημιουργίας και δράσεις διάχυσης αποτελεσμάτων (ημερίδες, συνέδρια, εκδόσεις υλικών).

2.2.10 Εκστρατεία Εθνικού Συμβουλίου Νεολαίας και Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς «Όλοι διαφορετικοί- όλοι ίσοι»

Το 2006 στα πλαίσια της εκστρατείας αυτής δημιουργήθηκε ένα παραμύθι που μιλά για τη διαφορετικότητα και πως μπορούν τα παιδιά να την αποδεχτούν. Το βιβλίο «Σι Σου Ντο: ή σ' ένα ξεχασμένο πιάνο»¹⁸ είναι ένα ασπρόμαυρο μουσικό παραμύθι για τη διαφορετικότητα (Παπαθεοδούλου, 2006).

Πέραν των δράσεων των παραπάνω προγραμμάτων που εφαρμόζονται και 'τρέχουν' σε σχολεία ανά την Ελλάδα, υπάρχουν καλές πρακτικές και παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται από διάφορους φορείς αλλά και μεμονωμένα από επιστήμονες και εκπαιδευτικούς που ερευνούν θέματα σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Υπάρχουν σχολεία που λόγω του μεγάλου αριθμού αλλόγλωσσων μαθητών εφαρμόζουν στην πράξη τα επιστημονικά δεδομένα σε θέματα διγλωσσίας και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και πολλές φορές δίχως την αρωγή του Υπουργείου Παιδείας και των παραπάνω προγραμμάτων.

¹⁸ Μπορείτε να βρείτε το παραμύθι εδώ: http://dide-anatol.att.sch.gr/perival/FAKELOS_ESY_OPOS_KI_EGO/si_sou_do_GRE.pdf.

2.2.11 Η περίπτωση του 132^{ου} δημοτικού σχολείου Αθήνας (συγκρότημα Γκράβας)

Το 132ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών στη Γκράβα ήταν ένα από τα σχολεία που ήρθε αντιμέτωπο με το ζήτημα της συνύπαρξης παιδιών Ελλήνων, προσφύγων και μεταναστών ήδη από τις αρχές της χιλιετίας. Η πλειονότητα των μαθητών του σχολείου (πάνω από το 75-80% των μαθητών) είναι παιδιά μεταναστών και προσφύγων προερχόμενα από 17 διαφορετικές χώρες, με άλλη θρησκεία και πολιτισμό και άλλη μητρική γλώσσα, ανάμεσά τους και πολλά παιδιά μεταναστών που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα, δεύτερης γενιάς. Οι Έλληνες μαθητές, όπως συμβαίνει στα περισσότερα σχολεία του κέντρου της Αθήνας, αποτελούν τη μειοψηφία του μαθητικού πληθυσμού.

Η ευκαιρία αρχικά δόθηκε όταν το Νοέμβριο (2002) εξαγγέλθηκε από το Υπουργείο Παιδείας το Πρόγραμμα Ολυμπιακής Παιδείας, το οποίο καλούσε τα σχολεία να προτείνουν και να υλοποιήσουν δράσεις σχετικές με την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και την πολυπολιτισμική εκπαίδευση. Μια δεκαπενταετία μετά και με πολύ (εθελοντική) δουλειά, αποτελεί ένα σχολείο πρότυπο ένταξης και ισότητας που μπορεί να υπερηφανεύεται (Μπρατσιάκου, 2016).

Πιο συγκεκριμένα, εφαρμόζονται καινοτόμες και πρωτοποριακές διαπολιτισμικές προσεγγίσεις που σχεδιάζουν και εφαρμόζουν οι εκπαιδευτικοί με την πρωτοβουλία και την συμπαράσταση της διεύθυνσης του σχολείου. Το σχολείο, λοιπόν, εφαρμόζει τέτοιες δράσεις εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Η αξιοποίηση της μητρικής γλώσσας των μαθητών αποτέλεσε εξ αρχής πρωταρχικό μέλημα πολλών εκπαιδευτικών του σχολείου, καθώς και η ανάγκη της μητρικής γλώσσας να διδάσκεται με συστηματικό τρόπο. Έτσι, αξιοποίησαν στον κύριο κορμό του σχολικού προγράμματος τη γλώσσα του πολιτισμού και των εμπειριών που μεταφέρουν όλα τα παιδιά στο σχολείο από την πατρίδα και την οικογένειά τους (π.χ. δημιουργία κινηματογραφικών ταινιών, κατασκευή πολύγλωσσων παραμυθιών και παιδαγωγικών παιχνιδιών, κατασκευή επιδαπέδιων παιχνιδιών για το διάλειμμα, πολύγλωσση δανειστική βιβλιοθήκη παιδικής λογοτεχνίας, εκδηλώσεις και γιορτές) (Πρωτονοταρίου & Χαραβιτσίδης, 2006-2007, σ.σ.1-9). Μέσω των παραπάνω δράσεων οι μαθητές/τριες ανέπτυξαν προσωπικές και κοινωνικές δεξιότητες, όπως τη μοναδικότητα, την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης, κανόνες καλής ακρόασης, τη

συνεργασία, τον σεβασμό και την αποδοχή της διαφορετικότητας (Κορρέ & Μάστορα, 2007, σ.σ.50-51).

Έτσι, πραγματοποιήθηκαν μαθήματα μητρικής γλώσσας για τα παιδιά και μαθήματα μητρικής και ελληνικής γλώσσας στους γονείς τους. Αρχικά, μαθήματα αλβανικής γλώσσας, επειδή οι περισσότεροι μαθητές ήταν αλβανικής καταγωγής, όπου τη διδασκαλία των μαθημάτων ανέλαβε μητέρα του σχολείου, αλβανίδα δασκάλα. Αργότερα, λειτούργησε και τμήμα αραβικής γλώσσας για τους Αιγύπτιους μαθητές, εκτός ωραρίου, το απόγευμα. Όσον αφορά τους γονείς, πέρα από τη διδασκαλία της μητρικής τους αλλά και της ελληνικής γλώσσας, δημιούργησαν Σχολή Γονέων, με καθαρά υποστηρικτικό ρόλο, παρέχοντάς τους πολύγλωσσες ενημερώσεις και ανακοινώσεις και φέρνοντάς τους σε επαφή με υποστηρικτικές δομές και φορείς για την αντιμετώπιση τυχόν δυσκολιών μέσα στην οικογένεια (Βαρνάβα- Σκούρα, 2008, σ.σ.48-49).

Ταυτόχρονα, γίνονταν ενδοσχολικές επιμορφωτικές συναντήσεις εργαστηριακής μορφής για εκπαιδευτικούς. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί προσπάθησαν να εφαρμόσουν εναλλακτικές μορφές στη διδασκαλία των μαθημάτων, όπως την εφαρμογή προγραμμάτων και σχεδίων διδασκαλίας με ευθύνη και συμμετοχή στην τάξη δύο δασκάλων, τη συνδιδασκαλία σε δύο τμήματα με ταυτόχρονη παρουσία και συνεργασία των δασκάλων τους, το μοίρασμα των μαθημάτων μιας τάξης σε δύο δασκάλους, τη στήριξη των μαθητών μέσα στην τάξη τους, τη λειτουργία τάξης υποδοχής, τμήματος ένταξης, ενισχυτικής διδασκαλίας κ.ά (Πρωτονοταρίου & Χαραβιτσίδης, 2007, σ.σ. 14-23).

Επιπλέον, ενισχυτική διδασκαλία, θέατρο για παιδιά, δράσεις μαγειρικής, χορού, μουσικής, φωτογραφίας ήταν μερικές μόνο από τις δράσεις που εφάρμοξε ο σύλλογος διδασκόντων του σχολείου το απόγευμα σε εθελοντική βάση, χωρίς καμία χρηματοδότηση» και σήμερα εμπλουτίστηκαν με το [πρόγραμμα «Ανοιχτά Σχολεία» του δήμου Αθηναίων](#) (Γιάνναρου, 2016).

Ένα δείγμα αυτής της δουλειάς είναι και το παραμύθι "Η πόλη των σκιών" που δημιουργήθηκε από τους μαθητές και τις μαθήτριες της Γ' τάξης του 132ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών κατά το σχολικό έτος 2015-2016 με την υποστήριξη των δασκάλων τους. Στην ιστορία αυτή συναντιούνται τρεις ήρωες από τρία διαφορετικά παραμύθια: ο μικρός Ντουπ, από το ομώνυμο παραμύθι της Ειρήνης Μάρρα, ο Γκάτορ από το παραμύθι της Lian de Kat "Τα δάκρυα του μικρού κροκόδειλου" και ο Ξένος από το παραμύθι "Το τέρας και ο Ξένος" που έγραψαν οι

μαθητές και οι μαθήτριες της Τάξης Υποδοχής του Σχολείου κατά το σχολικό έτος 2001-2002. Στη συνέχεια τα παιδιά έφτιαξαν φιγούρες από πλαστελίνη και σκηνικά από ανακυκλώσιμα υλικά και προσπάθησαν να αποδώσουν το παραμύθι τους φτιάχνοντας μια ταινία animation (132ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, 2016).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το σχολείο έχει βραβευτεί στην Ελλάδα και διεθνώς και έλαβε συγχαρητήριες επιστολές από Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και άλλους φορείς για πολλές από τις πρωτοβουλίες του. Οι εκπαιδευτικοί παρουσίασαν τη δουλειά τους σε Πανεπιστήμια, στο Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, σε διεθνή Συνέδρια και έκαναν δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά και βιβλία. Το 2012 υπήρξε διάκριση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αφού το σχολείο προτάθηκε από το υπουργείο Εργασίας σαν την καλύτερη πρακτική σε εργασιακό χώρο για τη χρονιά εκείνη (Μπρατσιακού, 2016).

2.2.12 Διαπολιτισμικές δράσεις φιλιαναγνωσίας σε πολυπολιτισμική τάξη

Οι δράσεις αυτές υλοποιήθηκαν με μαθητές της Β' τάξης στο Δημοτικό Σχολείο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Αλσούπολης, στη Νέα Ιωνία Αττικής τη σχολική χρονιά 2014-15. Στόχος ήταν μέσα από μια διαθεματική προσέγγιση γνωστικών αντικειμένων του δημοτικού να αξιοποιηθεί το πολιτισμικό κεφάλαιο των μαθητών, να εξοικειωθούν οι μαθητές με την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων και να δημιουργήσουν τα δικά τους βιβλία.

Ξεκινώντας από το ερώτημα: πώς θα εκφράσουν με δημιουργικό τρόπο οι μαθητές στοιχεία του πολιτισμικού τους υπόβαθρου μέσα στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, σχεδιάστηκαν δράσεις φιλιαναγνωσίας κατά τη διάρκεια των οποίων αξιοποιήθηκε το πολιτισμικό κεφάλαιο των μαθητών εμπλέκοντας και μέλη της οικογένειάς τους. Παράλληλα δόθηκε η ευκαιρία στους μαθητές να εργαστούν ως μικροί ερευνητές σε όλα τα στάδια παραγωγής των μικρών βιβλίων: «Ζώα από τις χώρες μας» και «Το πρώτο μας πολύγλωσσο λεξικό».

Διαπιστώθηκε, λοιπόν, ότι οι διαπολιτισμικές και διαθεματικές δράσεις συντελούν στην ανάπτυξη μιας σχέσης εμπιστοσύνης και ασφάλειας των μαθητών με τον εκπαιδευτικό καθώς και μεταξύ τους (Λάππα & Στύλου, 2016, σ.29).

2.2.13 Ομάδα «Πολύδρομο» για τη διγλωσσία και τον πολυπολιτισμό στην εκπαίδευση

Το «Πολύδρομο» (2009) αποτελεί μια διαπανεπιστημιακή ομάδα με ενδιαφέρον για τα ζητήματα της επαφής των γλωσσών και της διγλωσσίας. Συνεργάζεται με γονείς, ευαισθητοποιημένους πολίτες, κοινωνικές οργανώσεις και τοπικούς παράγοντες που ενδιαφέρονται για τις ευρύτερες διαστάσεις της διγλωσσίας και του πολυπολιτισμού στην εκπαίδευση και την κοινωνία. Στην ιδρυτική της ομάδα συμμετέχουν ειδικοί από τα Παν/μια: Αιγαίου, Κρήτης, Κύπρου και ΑΠΘ. Αφετηρία της ομάδας και βασικός χώρος δραστηριοποίησής της είναι η Παιδαγωγική Σχολή του ΑΠΘ και, ειδικότερα, το ΤΕΠΑΕ του ΑΠΘ.

Τα θέματα που διαπραγματεύεται είναι η ανάπτυξη της παιδικής διγλωσσίας, η διαπολιτισμική επικοινωνία, οι κοινωνικο-πολιτικές διαστάσεις της γλωσσικής και πολιτισμικής ετερογένειας, τα θέματα της ταυτότητας, η ενημέρωση των μεταναστών/τριών γονέων, αλλά και η επικοινωνία ανάμεσα στους/τις εκπαιδευτικούς και τους ελληνικής και μη ελληνικής καταγωγής γονείς.

Οι κυριότερες δράσεις της με στόχο την ενημέρωση εκπαιδευτικών και γονέων, την προβολή των διαφόρων γλωσσών, πολιτισμών και μεταναστευτικών ταυτοτήτων είναι: α) οι πολυγλωσσικές εκδόσεις του περιοδικού "Πολύδρομο" και το ετήσιο "Ημερολόγιο", με θέματα που αφορούν τη διγλωσσία και τον πολυπολιτισμό, καθώς και άλλα προϊόντα έρευνας και πρακτικής, β) ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ερευνητικών πρότζεκτ και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, γ) τα επιμορφωτικά σεμινάρια, δ) τα παιδικά εργαστήρια, ε) η ενημέρωση σε σχολεία και φορείς, στ) η ενίσχυση παιδιών μεταναστευτικής καταγωγής με μαθήματα σε εθελοντική βάση και ζ) η προβολή διαφόρων πολιτισμικών-γλωσσικών ομάδων με τη συμμετοχή της ομάδας σε κοινωνικές και επιστημονικές δράσεις¹⁹.

Πιο συγκεκριμένα, το 2011 η ομάδα «Πολύδρομο» σχεδίασε και υλοποίησε δύο ερευνητικά πρότζεκτ, το πρόγραμμα «Διάλογος» και το «Ελληνο -Αραβικό» πρότζεκτ με απώτερο σκοπό και των δύο, την παραγωγή ενημερωτικού και εκπαιδευτικού υλικού για γονείς και παιδιά αντίστοιχα²⁰.

¹⁹Περισσότερες πληροφορίες για την ομάδα «Πολύδρομο» στο: http://www.polydromo.gr/pdf/CV_Polydromo2015-16gr.pdf, προσπέλαση 23/5/2017.

²⁰ Τα παραπάνω προγράμματα "Διάλογος" και "Ελληνο-αραβικό πρότζεκτ" αναγνωρίστηκαν από το European Commision - European Website on Integration

Στο πρόγραμμα «Διάλογος» διερευνήθηκαν οι ανάγκες μεταναστών/τριών γονέων και εκπαιδευτικών στην επικοινωνία σχολείου-οικογένειας και δημιουργήθηκε ενημερωτικό υλικό για θέματα εκπαίδευσης, το οποίο μεταφράστηκε στις γλώσσες αγγλικά, αλβανικά, ρωσικά και αραβικά. Το υλικό εκτυπώθηκε και μοιράστηκε σε σχολεία, ενώ βρίσκεται πάντα διαθέσιμο δωρεάν στην ιστοσελίδα της ομάδας²¹. Το επιμορφωτικό υλικό αυτό απευθύνεται σε γονείς με περιορισμένη γνώση της ελληνικής γλώσσας, που τα παιδιά τους φοιτούν σε νηπιαγωγεία και τις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου και καλύπτει δύο άξονες: α) την ενημέρωση των γονέων σε πρακτικά θέματα που αφορούν το σχολείο και το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα γενικότερα (π.χ. πρόγραμμα σπουδών, λειτουργία-δραστηριότητες σχολείου, υποχρεώσεις μαθητών-γονέων κ.ά.) και β) την επιμόρφωση των γονέων για παιδαγωγικά θέματα (π.χ. διγλωσσία, μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο σχολείο, διαχείριση συμπεριφοράς, το σπίτι ως μαθησιακό περιβάλλον κ.ά.).

Το ελληνο-αραβικό σχέδιο εργασίας «Απ' τα μάτια των παιδιών» αποτελεί μια δράση-παρέμβαση της ομάδας «Πολύδρομο», στο πλαίσιο συνεργασίας του σχολείου με τις αραβόφωνες οικογένειες της Θεσσαλονίκης, αλλά και μια προσπάθεια ανάδειξης και προβολής της αραβικής γλώσσας και του πολιτισμού, στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας του ΥΠΠΟΤ «Θεσσαλονίκη: Σταυροδρόμι Πολιτισμών» εστιάζοντας στις χώρες της Μέσης Ανατολής.

Αρχικά, διερευνήθηκαν οι γνώσεις και οι ενδεχόμενες στερεοτυπικές εικόνες μαθητών/τριών πέμπτης τάξης του 88^{ου} δημοτικού σχολείου Θεσσαλονίκης και νηπίων -ενός ιδιωτικού νηπιαγωγείου της Θεσσαλονίκης- σε σχέση με τον αραβικό πολιτισμό, αλλά και η διαθεματική προσέγγιση του θέματος του αραβικού πολιτισμού, μέσα από τη διδασκαλία των διαφόρων μαθημάτων και μέσα από συναντήσεις με γονείς και εκπαιδευτικούς ελληνικής ή μεταναστευτικής καταγωγής. Οι τάξεις του δημοτικού και των νηπίων που συμμετείχαν επιλέχθηκαν ειδικότερα γιατί σε αυτές υπάρχουν μαθητές αραβικής καταγωγής.

Οι στόχοι του προγράμματος ήταν γνωστικοί και ψυχοκοινωνικοί. Έτσι τα παιδιά μελέτησαν με σκοπό την ενημέρωσή τους σχετικά με έναν άλλον πολιτισμό, άγνωστο στους περισσότερους και κατέγραψαν τις απόψεις τους για τους Άραβες και

(EWSI) ως καλές πρακτικές σχετικά με την προώθηση της ένταξης και την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας και επικοινωνίας (<http://ec.europa.eu/ewsi/en/index.cfm>)

²¹ Περισσότερες πληροφορίες για το πρόγραμμα «Διάλογος» στο: <http://www.polydromo.gr/dialogos/>, προσπέλαση 23/5.2017.

τον αραβικό πολιτισμό. Γενικά, απώτερος στόχος ήταν η εκμάθηση των σταδίων διεξαγωγής μιας έρευνας με τη μορφή μελέτης προβλήματος. Στους ψυχοκοινωνικούς στόχους περιλαμβάνεται η δυνατότητα ομαδικής εργασίας, η συνεργασία, η αποδοχή της άποψης του άλλου, η ανακάλυψη ιδιαίτερων ικανοτήτων του κάθε μαθητή ή μαθήτριας (Μένου, 2011, σ.σ. 434-437).

Συγκεκριμένα, στην εργασία που δημιούργησαν οι μαθητές/τριες της πέμπτης τάξης του δημοτικού αναφέρονται ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία της χώρας καταγωγής, τον Λίβανο, ενώ παράλληλα παρουσιάζονται χαρακτηριστικά της αραβικής γλώσσας αλλά και βασικές αραβικές φράσεις²².

Επιπλέον, οργανώθηκε έκθεση παιδικών έργων ζωγραφικής παιδιών 5 έως 12 ετών εμπνευσμένων από τον αραβικό πολιτισμό και τα παραμύθια. Ακόμη, πραγματοποιήθηκε παραγωγή εκπαιδευτικού ελληνο-αραβικού υλικού: δημιουργία ψηφιακών εκπαιδευτικών εφαρμογών στο πλαίσιο της δημιουργίας υποστηρικτικού υλικού. Και τέλος, δημιουργήθηκε ένα δίγλωσσο ελληνο- αραβικό παιδικό βιβλίο που περιλαμβάνει κείμενα ταυτότητας παιδιών με καταγωγή από αραβόφωνη χώρα με σκοπό να προάγει την παιδική διγλωσσία²³.

Χαρακτηριστικά, το ελληνο-αραβικό παιδικό βιβλίο με τίτλο «Το πρώτο μου βιβλίο για τη διγλωσσία: ANAMEΣA ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΡΑΒΙΚΟ ΚΟΣΜΟ» απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας και αναφέρεται στην παιδική διγλωσσία, δηλαδή στην ικανότητα κατανόησης ή/και χρήσης δυο ή περισσότερων γλωσσών από τα παιδιά, όταν αυτά μεγαλώνουν με διαφορετικές γλώσσες στο οικογενειακό τους περιβάλλον ή με διαφορετική γλώσσα στο σπίτι και στο σχολείο. Αποτελείται από τρία διαφορετικά μέρη: α) το "θεωρητικό" όπου παρουσιάζονται κάποιοι ορισμοί για τη διγλωσσία με γλώσσα προσιτή στην προσχολική και πρωτοσχολική ηλικία αλλά και οι λόγοι που την χαρακτηρίζουν κοινωνικό αγαθό, β) το "διαδραστικό" όπου τα παιδιά σχεδιάζουν το δικό τους βιβλίο για τη διγλωσσία με ζωγραφιές, γράμματα και λέξεις από όποια γλώσσα επιλέγουν ή ανακαλύπτουν στο περιβάλλον τους και γ) το "αραβικό" όπου

²²Για την εργασία των παιδιών περισσότερες πληροφορίες στο: <http://www.polydromo.gr/index.php/el-gr/work-of-primary-school-children>, προσπέλαση 30/5/2017.

²³Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το «Ελληνο-Αραβικό» πρότζεκτ στο: <http://www.polydromo.gr/ellhnoaraviko/index.html>, προσπέλαση 30/5/2017.

δυο παιδιά μας προσκαλούν να γνωρίσουμε την γλώσσα και τον πολιτισμό του Λιβάνου, χώρας καταγωγής τους²⁴.

Οι δράσεις όμως της ομάδας Πολύδρομο δεν σταματούν με τα παραπάνω σχέδια εργασίας. Από τον Φεβρουάριο του 2013 το "Πολύδρομο" δημιούργησε τον δικό του εκπαιδευτικό πολυχώρο στο κέντρο της Θεσσαλονίκης, το Πολύδρομο Σταυροδρόμι Εκπαιδευτικής δημιουργίας "ΠΟΛΥ.ΣΤ.ΕΚ.Ι." που φιλοξενεί διάφορα προγράμματα. Κατά το 2015, λειτουργούν σε τακτική βάση, τα γλωσσικά εργαστήρια στην αλβανική, ρωσική, τουρκική και στη αραβική γλώσσα, καθώς και μαθήματα ελληνικών ως δεύτερη γλώσσα. Ειδικότερα για τη ρωσική γλώσσα, τις χρονιές 2015-2016, το Πολύδρομο συνεργάζεται με το Ίδρυμα Ρώσικος Κόσμος, υλοποιώντας το «Ρωσικό πρότζεκτ», πραγματοποιώντας σεμινάρια γνωριμίας με τη ρωσική γλώσσα και τον πολιτισμό για εκπαιδευτικούς.

Επιπλέον, από το 2015 'τρέχει' το πρόγραμμα ΜΑΘ.Ε.ΜΕ στο οποίο παραδίδονται εθελοντικά μαθήματα ελληνικής ως δεύτερης στο ΠΟΛΥ.ΣΤ.ΕΚ.Ι που παρακολουθούν πάνω από εβδομήντα μαθητές και μαθήτριες μεταναστευτικής καταγωγής, ανταλλάσσοντας εμπειρίες από διαφορετικούς πολιτισμούς. Τα μαθήματα διήρκησαν 5 εβδομάδες. « Μέσα από τα μαθήματα αυτά στόχος τους είναι οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες, εφόδια για τη ζωή τους στην Ελλάδα, αυτοπεποίθηση και σιγουριά. Να νιώθουν οικεία και να αισθανθούν ότι ο πλούτος που οι ίδιοι μεταφέρουν και η δική τους ταυτότητα βρίσκει χώρο και μας αφορά, στα πλαίσια μιας γνήσιας πολιτισμικής ανταλλαγής». Κατά τη γιορτή λήξης του προγράμματος οι μαθητές/τριες παίζανε θεατρικά αυτοσχέδια επεισόδια σε κείμενα που γράψανε οι ίδιοι/ες, μετέφεραν και απέδωσαν έθιμα από τον τόπο τους, τραγούδησαν με μοναδικό τρόπο σε δικά τους κείμενα γνωστά και μη τραγούδια, ακόμη και ένα ηπειρώτικο τραγούδι από τις μαθήτριες κυρίως Νιγηριανής καταγωγής και συνεπήραν τον κόσμο (Κομπιάδου & Παναγιωτίδου, 2016, σ.σ.74-75).

2.2.14 Η Κατάληψη «Σινιάλο» και το εγχειρίδιο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε μετανάστες και πρόσφυγες²⁵

²⁴ Πληροφορίες για «Το πρώτο μου βιβλίο για τη διγλωσσία: ANAMEΣA ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΡΑΒΙΚΟ ΚΟΣΜΟ» στο: <http://www.polydromo.gr/index.php/el-gr/my-first-book-on-bilingualism>)

²⁵ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το γλωσσικό εγχειρίδιο στο: <https://sinialo.espiv.net/wp-content/uploads/2012/05/immigrantsbook.pdf>, προσπέλαση 19/12/2017.

Από το Δεκέμβριο του 2010 πραγματοποιούνται στην «Σινιάλο» μαθήματα ελληνικής γλώσσας σε ενήλικες μετανάστες και πρόσφυγες, χωρίς ειδικούς εκπαιδευτικούς. Η πραγματοποίηση αυτών των μαθημάτων οφείλεται στην ανάγκη και επιθυμία δημιουργίας σχέσεων με τους μετανάστες και της δικής τους ανάγκης και επιθυμίας για την εκμάθηση της γλώσσας. Τα μαθήματα δε διαθέτουν την αυστηρή μορφή της διδασκαλίας, αλλά αποτελούν μια διαλεκτική σχέση που δημιούργησε σπουδαία σημεία επαφών και ζυμώσεων.

Μετά από ένα χρόνο μαθημάτων και πολλές συναντήσεις με διαφορετικούς ανθρώπους (ανθρώπους που δεν γνώριζαν ούτε μία ελληνική λέξη, ανθρώπους που ξέρουν Αγγλικά, ανθρώπους που δεν ξέρουν να γράφουν και να διαβάζουν ούτε στη γλώσσα τους) και από διάφορες χώρες, όπως το Πακιστάν, το Μπαγκλαντές και το Ιράκ, αποφάσισαν να καταγράψουν τον τρόπο που οργανώθηκε το μάθημα μαζί τους.

Το εγχειρίδιο που δημιουργήθηκε είναι μια προσπάθεια αποτύπωσης της εμπειρίας ενός -περίπου- χρόνου μαθημάτων ελληνικών σε μετανάστες, όπως αυτά πραγματοποιήθηκαν στην κατάληψη. Μια προσπάθεια καταγραφής των γλωσσικών αναγκών που εκφράστηκαν από τους συμμετέχοντες-μαθητές στα μαθήματα αυτά και της διαχείρισης αυτών των αναγκών από τους συμμετέχοντες- γνώστες και όχι ειδήμονες της ελληνικής γλώσσας. Γι' αυτό τον λόγο δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση ένα πρότυπο εγχειρίδιο μετάδοσης της ελληνικής γλώσσας. Απευθύνεται τόσο σε εκείνον που γνωρίζει τη γλώσσα όσο και σε εκείνον που τη μαθαίνει και προτείνεται η από κοινού διαχείρισή του. Σε όλη την έκταση του βιβλίου τα γκρι πλαίσια απευθύνονται σε όσους γνωρίζουν τη γλώσσα. Μέσα σ' αυτά προτείνονται οι τρόποι, που προέκυψαν και αποδείχθηκαν ως οι πιο λειτουργικοί στην προσπάθεια, για τη μετάδοση κάθε γλωσσικού φαινομένου. Το βιβλίο χωρίζεται σε δύο μέρη, το προφορικό και το γραπτό. Το πρώτο μέρος, που είναι το πιο σημαντικό, αποτελεί την πρώτη επαφή του μετανάστη με την εκμάθηση της γλώσσας και το δεύτερο μέρος εμβαθύνει στην εκμάθηση της γλώσσας και πιο συγκεκριμένα στο γραπτό λόγο, απαντώντας στην ανάγκη κάθε μετανάστη να διαβάζει και να κατανοεί κάθε έγγραφο.

Τέλος, οι κανόνες γραμματικής και ορθογραφίας δε διατυπώνονται αυστηρά/τυπικά, αφού είναι αδύνατο στο επίπεδο μιας ελλιπούς επικοινωνίας να μεταδοθούν ως τέτοιοι. Επιλέγεται η απλοποίηση των γραμματικών φαινομένων με σκοπό την εξοικείωση με τη σωστή χρήση της γλώσσας μέσα από την εξάσκηση και την εμπειρία.

2.2.15 Πειραματική εφαρμογή του καινοτόμου υλικού του τύπου «Αφύπνιση στις γλώσσες και τους πολιτισμούς» από ομάδα εκπαιδευτικών

Η συγκεκριμένη δράση ξεκίνησε το 2009 και διήρκησε δύο σχολικά έτη. Εφαρμόστηκε σε σχολεία της δυτικής Θεσσαλονίκης, 3 νηπιαγωγεία και 2 δημοτικά, χρησιμοποιώντας το υλικό από την πρακτική «Αφύπνιση στις γλώσσες και στους πολιτισμούς». Κυρίαρχος σκοπός της δράσης ήταν να αναπτύξει στους μαθητές πολύγλωσσες και πολυπολιτισμικές δεξιότητες, δεξιότητες που αφορούν γενικά γλωσσικά και πολιτισμικά φαινόμενα, καθώς και την επιδεξιότητα να στηρίζεται ο μαθητής στις ήδη αποκτημένες ικανότητές του σε μία γλώσσα, ώστε να έχει ευκολότερα πρόσβαση σε κάποια άλλη (Μουμτζίδου 2009, σ.7).

Οι μαθητές προέρχονταν από διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα και δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στα βιώματα και τις προϋπάρχουσες γνώσεις των δίγλωσσων αλλά και των γηγενών μαθητών και κυρίως στη μητρική τους γλώσσα. Οι εφαρμογές είχαν είτε τη μορφή μεμονωμένων δραστηριοτήτων πάνω σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος όπως μαθηματικά, γλώσσα (κυρίως στο δημοτικό) είτε πραγματοποιήθηκαν με τη μέθοδο project. Οι θεματικές των δραστηριοτήτων για το δημοτικό ήταν: *οι καλημέρες του κόσμου, τα ονόματά μας, το δέντρο των γλωσσών, χαρούμενα γενέθλια, διδασκαλία γραμματικής και αλφαβητικά συστήματα.*

Μέσα από τις δραστηριότητες σκοπός των εκπαιδευτικών ήταν να ενδυναμωθεί η γλωσσική και πολιτισμική ταυτότητα των μελών της σχολικής κοινότητας, να αναπτυχθούν σχέσεις συνεργασίας μέσω της κατανόησης και της αποδοχής του άλλου στα πλαίσια της διαφορετικότητας, να τροποποιηθούν οι αντιλήψεις και τα στερεότυπα που αφορούν την ταυτότητα των άλλων, συμπεριλαμβανομένης και της γλωσσικής ποικιλομορφίας, να συσχετιστεί η μητρική γλώσσα των μαθητών με τη γλώσσα του σχολείου, ώστε να ενισχυθούν παράλληλα. Επιπλέον, επιδίωξαν να προκαλέσουν ενδιαφέρον για τη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία μέσω και έξω από την τάξη καθώς και να ενισχύσουν την μητρική γλώσσα των δίγλωσσων παιδιών, όσο και τη φωνολογική επίγνωση όλων των παιδιών της τάξης.

Μέσα από την πραγματοποίηση της δράσης αυτής οι μαθητές έμαθαν να παρατηρούν στοιχεία μη οικείων μορφών γραφής, να διακρίνουν μη οικείους ήχους

σε μη οικείες γλώσσες, να αναλύουν με ποιο τρόπο σχηματίζονται λέξεις σε μη οικείες γλώσσες, να κάνουν υποθέσεις για το νόημα και τη συντακτική οργάνωση της γλώσσας, να συγκρίνουν εντοπίζοντας διαφορές και ομοιότητες τόσο στην ακουστική όσο και στη γραπτή γλωσσική έκφραση. Έτσι οι μαθητές μεταφέρονταν από τη γλώσσα του σχολείου σε άλλες γλώσσες οικείες και μη και το αντίστροφο, αποκτώντας μια πιο ενιαία σύλληψη της γλώσσας ως μέσο επικοινωνίας.

Επιπρόσθετα, οι μαθητές ανέπτυξαν στρατηγικές και δεξιότητες τόσο γνωστικές και μεταγνωστικές όσο και μεταγλωσσικές, αποκτώντας κίνητρα για την εκμάθηση και άλλων γλωσσών εκτός από τη μητρική τους. Οι δίγλωσσοι μαθητές ενθαρρύνθηκαν να μεταφέρουν γνώσεις του γλωσσικού και πολιτισμικού τους περιβάλλοντος, αισθάνθηκαν ότι πλεονεκτούν απέναντι στα άλλα μη δίγλωσσα μέλη της τάξης, ενισχύοντας την αυτοπεποίθησή τους. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια κάποιου εκπαιδευτικού που συμμετείχε στο πρόγραμμα: *«Η αυτοπεποίθηση των μαθητών ανεβαίνει κατακόρυφα, στις γλώσσες ιδιαίτερα. Θεωρούν ότι είναι γλωσσομαθείς. Τώρα είναι δικαιολογημένο και επιτρεπτό να μη γνωρίζουν ελληνικές λέξεις κι ο δάσκαλος δε ξέρει λέξεις που ξέρουν εκείνα. Εξαπλώνεται η αυθόρμητη χρήση του λεξικού. Μαθητής που δε μιλούσε τη μητρική του γλώσσα ούτε στο σπίτι, τώρα πρωτοστατεί με επιτυχία στις γλωσσικές ασκήσεις και στις δυο γλώσσες. Ακολουθούν διάφορες δραστηριότητες για τις γλώσσες, με τις γλώσσες: Έρχονται σ' επαφή με τα αλφάβητα και τα διάφορα φωνολογικά συστήματα και συστήματα γραφής. Ανακαλύπτουν τη σχέση μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. Καλλιεργούν τη φωνολογική επίγνωση. Αντιστοιχίζουν γραφήματα, μετράνε γράμματα, παρατηρούν την απουσία ή τη διαφορά των τόνων. Μεταφέρουν λέξεις από το ένα αλφάβητο στο άλλο. Ανατρέχουν μόνα τους στη δασκάλα των αγγλικών, στους γονείς.»*²⁶ (Μουμτζίδου 2009, σ.18).

Σε σχέση με τους γηγενείς μαθητές, παρατηρήθηκε ότι άρχισαν να αντιλαμβάνονται και να σκέφτονται για την ύπαρξη της γλωσσικής ταυτότητας του «άλλου».

Επιπλέον, η συμμετοχή των γονέων ήταν καθοριστικής σημασίας για την υλοποίηση του προγράμματος, αφού ως αρωγοί και υποστηρικτές, έφεραν στην τάξη υλικό (παραμύθια, cd με μουσικές και τραγούδια του τόπου προέλευσής τους,

²⁶ Παραθέτω τις σκέψεις και τον προβληματισμό ενός εκπαιδευτικού της ομάδας που αφορά την αλλαγή των στάσεων και των αναπαραστάσεών του, μετά την εφαρμογή της καινοτομίας «Αφύπνιση στις Γλώσσες και στους Πολιτισμούς» στην τάξη του.

πληροφορίες, μεταφράζοντας στη μητρική τους γλώσσα, και σε όποια άλλη γνώριζαν ό,τι τους ζητήθηκε, μαθαίνοντας στα παιδιά κινητικά παιχνίδια και τραγούδια, συνδέοντας πολιτισμικά και γλωσσικά στοιχεία του πολιτισμού τους με αυτά του σχολείου. Σε κάποιες μάλιστα περιπτώσεις, ανέλαβαν την πρωτοβουλία να χρησιμοποιήσουν φίλο-μεταφραστή κατά την εμπλοκή τους σε δραστηριότητες ώστε να νιώθουν περισσότερη ασφάλεια.

Έτσι, δόθηκε μια άλλη διάσταση στην επικοινωνία ανάμεσα στους γονείς και τους εκπαιδευτικούς, αποτέλεσμα του οποίου ήταν οι γονείς να αρχίσουν να μιλούν πιο άνετα και μεγαλόφωνα στη μητρική τους γλώσσα, δείχνοντας να έχουν απενοχοποιηθεί ως προς αυτή.

2.2.16 Ο Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών «Μητέρα Τερέζα» και η Διδασκαλία της Αλβανικής Γλώσσας σε παιδιά μεταναστών

Με πρωτοβουλία του Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών Νομού Θεσσαλονίκης και με τη στήριξη, ξεκίνησαν το 2001 μαθήματα αλβανικής γλώσσας σε παιδιά μεταναστών. Από το 2004 μέχρι σήμερα αυτά τα μαθήματα διοργανώνονται από το Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών ΜΗΤΕΡΑ ΤΕΡΕΖΑ στη Θεσσαλονίκη. Αυτή η πρωτοβουλία είχε τη στήριξη της Αντιρατσιστικής Πρωτοβουλίας Θεσσαλονίκης, της μη κυβερνητικής οργάνωσης ΑΡΣΙΣ και της Παιδαγωγικής Σχολής του ΑΠΘ, όπου από το 2006 φιλοξενούνται τα μαθήματα αυτά.

Όλα αυτά τα χρόνια ο Σύλλογος καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια για την ένταξη της Αλβανικής γλώσσας στο ισχύον πρόγραμμα των Ελληνικών σχολείων, μιας και αποτελεί τη μητρική γλώσσα του μεγαλύτερου μαθητικού πληθυσμού μη ελληνικής καταγωγής στην Ελλάδα και είναι απαραίτητο για τη δημιουργία μιας ισχυρής και υγιούς ατομικής ταυτότητας. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά διατηρούν τις αξίες του αλβανικού πολιτισμού και τη διγλωσσία τους.

Έτσι λειτουργούν 6 τμήματα διδασκαλίας σε μαθητές διαφόρων επιπέδων γνώσης της αλβανικής με εθελοντές πτυχιούχους εκπαιδευτικούς από διάφορα Αλβανικά Πανεπιστήμια, χωρίς όμως εξειδίκευση σε θέματα διδασκαλίας σε δίγλωσσα παιδιά ή σε ζητήματα που αφορούν την εκμάθηση της αλβανικής ως δεύτερη γλώσσα.

Για τη διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας αξιοποιούνται διάφορες πρακτικές όπως θεατρικές παραστάσεις και διαγωνισμοί-μέσω των οποίων εκτός από τις γλωσσικές γνώσεις και το εμπλουτισμό του λεξιλογίου, διδάσκονται ιστορία, γεωγραφία, λογοτεχνία και στοιχεία του πολιτισμού, ενισχύοντας τις μεταξύ τους σχέσεις. Επιπλέον, η συμμετοχή των παιδιών σε αλβανικά και ελληνικά παραδοσιακά παιχνίδια, η εκμάθηση και η παρουσίαση πεζών και ποιημάτων και η εκμάθηση παραδοσιακών χορών. Επίσης, ως καλή πρακτική για την προώθηση της πολυπολιτισμικότητας ήταν η ανταλλαγή αλληλογραφίας των μαθητών του συλλόγου με μαθητές του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Μηλέων-Καλών νερών, Βόλου. Τα γράμματα των παιδιών γράφτηκαν στην αλβανική και την ελληνική γλώσσα, στα οποία τα παιδιά παρουσίαζαν τους εαυτούς τους, τις επιθυμίες τους, τις οικογένειές τους, τις ζωγραφιές τους, κ.ά.

Όσον αφορά τα διδακτικά εγχειρίδια με τα οποία τα παιδιά αυτά διδάσκονται τη μητρική τους γλώσσα παρέχονται από δωρεές των σχολείων της Αλβανίας, ωστόσο βασικό πρόβλημα παραμένει η έλλειψη και η ανάγκη για τη δημιουργία ενός ειδικού εγχειρίδιου για την εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας στους μαθητές αλβανικής καταγωγής που μεγαλώνουν στην Ελλάδα. Τα μαθήματα μητρικής γλώσσας είναι αυτά που βοηθούνε το παιδί να διατηρήσει τη διγλωσσία του ως ένα εφόδιο για την ταυτότητα και το μέλλον του.

Ο Σύλλογος συμμετέχει σε διάφορες αντιρατσιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται στη Θεσσαλονίκη, όπως το ετήσιο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ (κάθε Ιούνιο). Εκεί οι μαθητές εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα τους για το δικαίωμα τους στην εκμάθηση της μητρικής τους γλώσσας και/ή της γλώσσας των γονέων τους. Αναφέρονται επίσης στις ρατσιστικές συμπεριφορές των εκπαιδευτικών, γειτόνων, αλλά πολλές φορές και των συμμαθητών τους για τη χρήση της αλβανικής γλώσσας ακόμη και στο οικογενειακό τους περιβάλλον .

Τέλος, μαθήματα αλβανικής γλώσσας σε παιδιά μεταναστών ξεκίνησαν και σε άλλες περιοχές όπως η Νέα Ραιδεστός και τα Γιαννιτσά. Ωστόσο, και στις δυο περιοχές τα μαθήματα δεν συνεχίστηκαν, αφού η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας δε συμφώνησε με την υλοποίηση μαθημάτων αλβανικής γλώσσας εντός του σχολικού χώρου.

2.2.17 Δράσεις ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών διαπολιτισμικών προγραμμάτων και παιδαγωγικά «εργαλεία»

Το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για την Εκμάθηση, τη Διδασκαλία και την Αξιολόγηση των Γλωσσών (ΚΕΠΑ)²⁷, είναι έκδοση του Συμβουλίου της Ευρώπης, με την οποία δημιουργείται η βάση για την ανάπτυξη μιας ενιαίας κλίμακας επιπέδων γλωσσομάθειας και έχει πεδίο εφαρμογής τα αναλυτικά προγράμματα διδασκαλίας, τα διδακτικά εγχειρίδια και τα τεστ αξιολόγησης της γλωσσικής επάρκειας στις ομιλούμενες γλώσσες των κρατών-μελών της ευρωπαϊκής ένωσης. Το ΚΕΠΑ συγκροτήθηκε για να προωθήσει μια κοινή γλωσσική πολιτική στις χώρες της ΕΕ. Την ανάπτυξη μιας κουλτούρας πολυγλωσσίας και αμφίδρομων πολιτισμικών επιρροών. Οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με διάφορες γλώσσες, συνειδητοποιούν ότι η γλώσσα είναι φορέας πολιτισμού, μαθαίνουν να παρατηρούν λεξιλογικά και μορφολογικά στοιχεία γλωσσών μη οικείων και τα συγκρίνουν με αυτά της μητρικής. Επίσης, μέσα από τη χρήση γλωσσικών δανείων τόσο στη μητρική όσο και στις άλλες γλώσσες, αντιλαμβάνονται τους κοινούς τόπους, την αλληλεπίδραση και τη συναδέλφωση των γλωσσών και των πολιτισμών.

Το επιτραπέζιο παιχνίδι «Diversonopoly»²⁸ λειτουργεί ως εργαλείο διαπολιτισμικής επικοινωνίας και γλωσσικής εκμάθησης. Αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος Grundtvig (2008-2010) και είναι προϊόν εκπαιδευτικής σύμπραξης επτά εταιρών, του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας με φορείς από έξι διαφορετικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται για ένα χρήσιμο και καινοτόμο εκπαιδευτικό εργαλείο που αποσκοπεί στην καλλιέργεια διαπολιτισμικής συνείδησης. Οι συμμετέχοντες/ουσες στο παιχνίδι, έχουν την ευκαιρία να γνωριστούν μεταξύ τους, να έρθουν σε επαφή με άλλους πολιτισμούς και να εντοπίσουν ενδεχόμενες διαφορές και ομοιότητες που αφορούν σε ένα μεγάλο εύρος θεματικών ενοτήτων. Το συγκεκριμένο εργαλείο δημιουργήθηκε με σκοπό να χρησιμοποιηθεί μέσα στη γλωσσική τάξη συμπληρωματικά για να σπάει άμεσα τον πάγο στην επικοινωνία μεταξύ των μαθητών και να καθιστά εφικτή και ωφέλιμη τη διαπολιτισμική επαφή. Αρχικά δημιουργήθηκε για τη διδασκαλία της ελληνικής ως

²⁷ www.pi-schools.gr/lessons/english/pdf/cefgr.pdf, προσπέλαση 10/10/2017.

²⁸ Για περισσότερες πληροφορίες, διαθέσιμο στο www.greeklanguage.gr/diversonopoly, προσπέλαση 10/10/2017.

ξένης αλλά ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προσαρμόσει το παιχνίδι στις γλωσσικές ανάγκες των παιδιών.

Ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να παιχτεί είναι αρκετά ευέλικτος αφού υπάρχουν 6 κατηγορίες ερωτήσεων με 600 περίπου διαφορετικές ερωτήσεις και διάφορες προτάσεις για τον τρόπο παιχνιδιού, αντί για αυστηρές οδηγίες. Δεν υπάρχει νικητής ή ηττημένος, το επιθυμητό είναι να δημιουργηθεί ένα κανάλι διαπολιτισμικής επικοινωνίας που να μπορεί παράλληλα να λειτουργήσει και ως ερέθισμα για περαιτέρω συζητήσεις και για την ανάλυση και την αφομοίωση γλωσσικών δεδομένων στη γλώσσα-στόχο.

Το Diversopololy, λοιπόν, είναι ένα ιδιαίτερα προσαρμοστικό παιχνίδι, καθώς λειτουργεί ως αφορμή διάδρασης και αναστέλλει τη φυσική ντροπή που ενδέχεται να αισθάνεται ένας άνθρωπος που δε νιώθει άνετα με το γλωσσικοπολιτισμικό περιβάλλον και που φοβάται/αναβάλλει την έκφραση του φοβούμενος το λάθος.

Από την άλλη, το project P.IN.OKIO²⁹ (Pupils for Innovation as a Key to Intercultural and social inclusion), είναι μια καινοτόμα μαθητική δραστηριότητα για την διαπολιτισμική και κοινωνική ενσωμάτωση. Στοχεύει στην προαγωγή του διαπολιτισμικού διαλόγου κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, χρησιμοποιώντας ιστορίες ως τρόπο επικοινωνίας για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας, τα παιδιά των μεταναστών/στριών και τους γονείς τους. Με την χρήση της λογοτεχνίας ή τις ιστορίες των ίδιων των παιδιών από διαφορετικούς πολιτισμούς, τη δημιουργικότητα των παιδιών και ηλεκτρονικά εργαλεία, δημιουργείται μια μεθοδολογία στη διάθεση των εκπαιδευτικών σε νηπιαγωγεία ή δημοτικά σχολεία. Το πρόγραμμα ξεκίνησε το 2009 και ολοκληρώθηκε το 2011, με την σύμπραξη του Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ. και άλλων επτά ευρωπαϊκών χωρών.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποσκοπεί στην προαγωγή του διαπολιτισμικού διαλόγου, στην ανάπτυξη της κοινωνικής υπευθυνότητας και κοινωνικής συνοχής, στη διαφύλαξη διαφόρων μορφών έκφρασης του πολιτισμού, στην ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων και στην κριτική αξιοποίηση υφιστάμενων γνώσεων και εμπειριών.

Όλα τα παραπάνω επιτυγχάνονται μέσω της λογοτεχνίας, ειδικότερα των λαϊκών παραμυθιών και του αφηγηματικού λόγου. Μέσα σε ένα σχολικό περιβάλλον,

²⁹ Για περισσότερες πληροφορίες, διαθέσιμο στο www.pinokioproject.eu, προσπέλαση 11/10/2017.

όπως προτείνεται στο Project P.in.o.k.i.o, όπου με αφορμή ένα σημείο της πλοκής ή ένα γνώρισμα ενός αφηγηματικού χαρακτήρα, εκπαιδευτικός και μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν τις δικές τους ιστορίες. Στις ιστορίες αυτές τα παιδιά/μαθητές έχουν άλλοτε ρόλο αφηγητή, άλλοτε ακροατή και άλλοτε μετακινούνται από τον ένα ρόλο στον άλλο.

Το εκπαιδευτικό λογισμικό «Όλος ο κόσμος ένας κόσμος»³⁰ αποτελεί την υλοποίηση μιας συγκεκριμένης διδακτικής πρότασης, η οποία επιδιώκει να συμβάλει στην άμβλυνση των ξενοφοβικών τάσεων και να διαμορφώσει κριτικές αντιλήψεις, στάσεις και συμπεριφορές ανοιχτές στη διαφορετικότητα. Η διασύνδεση του μαθητή με τη θεωρία και την πράξη, μπορεί να αλλάξει τη στάση του απέναντι στον κόσμο και να διαμορφώσει πολίτες με «οικουμενική συνείδηση και ευθύνη». Το λογισμικό αποτελεί μια σύγκλιση σύμφωνα με την οποία υπάρχουν μεγάλα περιθώρια πρωτοβουλίας και αυτενέργειας του εκπαιδευτικού και των μαθητών του, ενώ η όλη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης είναι διαμορφωμένη με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποφεύγεται κατά το δυνατό η τυποποίηση και η άκριτη συσσώρευση γνώσεων.

Το παραπάνω λογισμικό εκπονήθηκε από επιστήμονες του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης. Υπάρχουν τρεις θεματικές με την ένδειξη των τάξεων που απευθύνονται, οι οποίες σχεδιάστηκαν για να καλύπτουν διάφορα επίπεδα ικανότητας των μαθητών. Παρέχουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να τις προσαρμόσει στις ανάγκες και τις δυνατότητες της τάξης του, οργανώνοντας το μάθημα όπως εκείνος επιθυμεί. Προτείνεται να χρησιμοποιηθεί στα πλαίσια της Ευέλικτης Ζώνης ως υλικό ενός project με συγκεκριμένες τεχνικές και περιεχόμενο που θα βοηθήσει το παιδί α) να κατασκευάσει την ταυτότητά του με γνώση και αυτοπεποίθηση, β) να αναπτύξει άνεση, ενσυναίσθηση και δίκαιη συμπεριφορά απέναντι στη διαφορετικότητα, και γ) να αναπτύξει κριτική σκέψη καθώς και απαραίτητες δεξιότητες για να υπερασπιστεί τον εαυτό του και τους άλλους όταν έρθει αντιμέτωπο με την αδικία.

Η πρώτη θεματική απευθύνεται σε μαθητές της Α΄ και Β΄ τάξης του δημοτικού. Αρχίζει με την ανάθεση μιας αποστολής όπου τα παιδιά καλούνται να αναζητήσουν τα πέντε χαμένα κλειδιά που έχουν σκορπιστεί στα πέρατα του κόσμου για να κάνουν ευτυχισμένα τα Παιδιά του Αύριο. Οι μαθητές/τριες μέσα από ιστορίες

³⁰ Για περισσότερες πληροφορίες, στο: <http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Glossa/diapolitismikotita.html>, προσπέλαση 20/11/2017.

και πρότυπα έρχονται σε επαφή με τη διαφορετικότητα, μαθαίνουν να μην την αρνούνται ή να την απομονώνουν ή απλά να την ανέχονται.

Η δεύτερη θεματική (Γ-Δ τάξη) ξεκινάει με την ιστορία μιας οικογένειας μεταναστών με σκοπό να ευαισθητοποιήσει τα παιδιά στο θέμα της μετανάστευσης και του ξένου. Πρόκειται για μια προσπάθεια καλλιέργειας της ενσυναίσθησης, όπου το παιδί θα μπει στη θέση του άλλου, στην απόγνωση της επιβίωσης σε ένα αδιάφορο και εχθρικό περιβάλλον.

Τέλος, η τρίτη θεματική απευθύνεται στην Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη του δημοτικού. Τα παιδιά όλης της γης πρέπει να κατανοήσουν τι σημαίνει δικαίωμα. Να γνωρίσουν ποια είναι τα δικαιώματά τους. Να συμπάσχουν με αυτούς που τα δικαιώματά τους καταπατούνται και να ενεργούν για τη λήψη μέτρων όχι μόνο για τα προσωπικά τους δικαιώματα αλλά και για τα δικαιώματα των άλλων. Σκοπός είναι να εμπεδωθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα σαν οδηγός της σκέψης των παιδιών.

2.2.18 Σχολείο μεταναστών «ΟΔΥΣΣΕΑΣ»

Το σχολείο μεταναστών «ΟΔΥΣΣΕΑΣ» είναι μια περίπτωση προς μελέτη της ανταπόκρισης της ελληνικής πολιτείας στην πρόκληση της πολυπολιτισμικότητας. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας σε μετανάστες και πρόσφυγες συνιστά μια από τις σημαντικότερες εκπαιδευτικές δραστηριότητες προκειμένου να αναγνωρισθεί η διαπολιτισμική ετερότητα και να επιτευχθεί με ομαλότητα η συνάντηση των πολιτισμών χωρίς προκαταλήψεις, στερεοτυπικές αντιλήψεις και φοβίες. Από την ίδρυσή του το 1997, προσφέρει σε όλους τους μετανάστες και πρόσφυγες, οι οποίοι διαμένουν στη χώρα μας, δωρεάν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, την ελληνική ιστορία και τον ελληνικό πολιτισμό και επιπλέον τους προετοιμάζει για τις εξετάσεις πιστοποίησης της ελληνομάθειας. Από το 2013 λειτουργεί υπό την αιγίδα του Ιδρύματος Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης. Τα μαθήματα ξεκίνησαν να πραγματοποιούνται στη Θεσσαλονίκη από εθελοντές εκπαιδευτικούς και φοιτητές του ΠΤΔΕ, αλλά συνεχίζονται σε όλη την Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό αντιμετωπίζονται οι παράγοντες εκείνοι που απειλούν την κοινωνική συνοχή, ενισχύεται η διαπολιτισμική κατανόηση και επικοινωνία, καλλιεργείται η αρμονία ανάμεσα στις διάφορες πολιτισμικές ομάδες και αντιμετωπίζονται οι ανισότητες

συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων με γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (Διαμαντίδου, 2005, σσ.22-25).

Σήμερα το σχολείο «ΟΔΥΣΣΕΑΣ» αποτελεί ένα αυτόνομο, συλλογικό και ανιδιοτελές εγχείρημα εκπαιδευτικών στο οποίο έχουν φοιτήσει πάνω από 5000 ενήλικες μαθητές μετανάστες και ο αριθμός των διδασκόντων ξεπέρασε τους 200. Από την αρχή της ίδρυσής του έχει προσφέρει σε εκατοντάδες πρόσφυγες και μετανάστες, τη δυνατότητα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, αποκτώντας γλωσσικές δεξιότητες και πρακτικές, κοινωνικές και διαπολιτισμικές ικανότητες, όχι μόνο ως μέσο προσαρμογής στην κοινωνική πραγματικότητα αλλά και ως μέσο αντιμετώπισης ρατσιστικών πρακτικών, διεκδίκησης παροχής κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων καθώς και στην ανάδειξη της κοινωνικής αλληλεγγύης και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Επομένως, για τους μετανάστες μαθητές το σχολείο συνδέεται όχι μόνο με την εκμάθηση, τη βελτίωση και την πιστοποίηση της ελληνικής γλώσσας, την εκπαίδευσή τους σε ανώτερες σχολές ή σε πανεπιστήμια αλλά και με την κατανόηση του φαινομένου του ρατσισμού και της ξеноφοβίας, την αντίστασή τους σε ρατσιστικές και εθνικιστικές αντιλήψεις καθώς και με την κριτική συνειδητοποίηση της ευρύτερης πραγματικότητας.

Οι δάσκαλοι, με σύγχρονες και καινοτόμες μεθόδους προσπαθούν να φέρουν σε επαφή τους μαθητές με την ελληνική γλώσσα, μέσω της λειτουργικής, της επικοινωνιακής και της κειμενοκεντρικής προσέγγισης της γλώσσας αλλά και με τη μέθοδο project. Επίσης, χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ με τη βοήθεια οπτικοακουστικού υλικού. Η εικόνα, η κίνηση, το χρώμα, διατηρούν αμείωτο το ενδιαφέρον και καθιστούν ευκολότερη την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.

Η διδασκαλία της ελληνικής γίνεται σε τέσσερα επίπεδα, αδρά χωρισμένα, σύμφωνα και με τη διάταξη επιπέδων που έχει κάνει το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (Κ.Ε.Γ). Οι μαθητές συχνά δουλεύουν σε ομάδες έτσι ώστε με τη συλλογική προσπάθεια και τη συνεργασία να δημιουργηθεί ευχάριστη ατμόσφαιρα και παράλληλα να αρχίσουν να αναπτύσσουν και γλωσσικές σχέσεις με τους συμμαθητές τους.

Πέρα από το βασικό σκοπό του προγράμματος, που αφορά την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, προσφέρει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Μετατρέπεται σε έναν χώρο ελεύθερης έκφρασης και δημιουργίας και βοηθά στην καλύτερη γνωριμία των μαθητών/τριών μεταξύ τους και στην εξομάλυνση εθνικών αντιθέσεων. Στις

δραστηριότητες αυτές ανήκει η λειτουργία τμημάτων ξένων γλωσσών (αγγλικής, γαλλικής, γερμανικής και ρωσικής γλώσσας) όπου μπορεί να συμμετέχει ο οποιοσδήποτε χωρίς οικονομική επιβάρυνση. Παλαιότερα είχαν λειτουργήσει τμήματα χορού και εργαστήρια εκμάθησης της χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών. Επιπλέον, είναι άξιο να αναφερθεί και η ύπαρξη θεατρικής ομάδας, που στηρίζεται εδώ και χρόνια με τη συμμετοχή παλιών και νέων μαθητών, όπως και δασκάλων. Η Θεατρική Ομάδα έπαιξε σημαντικό ρόλο όχι μόνο στην ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας του σχολείου αλλά και στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των ίδιων των συμμετεχόντων μαθητών/τριών. Έχουν παρουσιαστεί έργα του Τριβιζιά, του Καμπανέλλη, του Νικολάι Έρντνερ και άλλων.

Ακόμη, στο πλαίσιο λειτουργίας του σχολείου γίνονται εβδομαδιαίες συναντήσεις στις οποίες γίνονται ελεύθερες συζητήσεις σχετικά με την ιστορία των χωρών προέλευσης των μαθητών, έχοντας τη δυνατότητα να προωθήσουν τις γνώσεις τους αλλά και συγχρόνως να αντλήσουν πληροφορίες για την ιστορική πορεία άλλων χωρών. Ταυτόχρονα, οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν και τον προφορικό λόγο. Ειδικά στα πρώτα επίπεδα, στόχος είναι η ανταπόκριση των μαθητών σε ζωντανές συνθήκες επικοινωνίας στον καθημερινό λόγο, προφορικό και γραπτό. Τέλος, κάθε χρόνο Ακόμη, κάθε χρόνο οργανώνονται εκπαιδευτικές εκδρομές σε τοποθεσίες με ιστορικό ή φυσικό ενδιαφέρον. Μέσα από αυτές τις εξορμήσεις, με καθαρά βιωματικό τρόπο, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να έρθουν σε άμεση επαφή με τις ομορφιές της ελληνικής φύσης, την ελληνική αρχιτεκτονική, τον ελληνικό τρόπο ζωής (Φίστα, 2009, σ.σ.65-71).

2.2.19 Σχέδιο Δράσης «I-Red» για τη διαφορετικότητα, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη βία και την αντιρατσιστική αγωγή

Στα πλαίσια του συγκεκριμένου σχεδίου δράσης προτείνονται διάφορες πρακτικές και υλικό που μπορούν να εφαρμοστούν εντός της σχολικής τάξης από τον εκπαιδευτικό για τη διαχείριση ποικίλων καταστάσεων πολιτισμικής ετερογένειας.

Το υλικό «Διαπολιτισμικό Εργαστήριο: υποδοχή, επικοινωνία και αλληλεπίδραση σε πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον» (Aluffi-Pentini, 2005, σ.22) αποτελεί μια ολοκληρωμένη παρέμβαση μέσα στην τάξη για την υποδοχή παιδιών από άλλες χώρες, δίνοντας έμφαση στο παιδί-μετανάστη, στην ανασύνθεση

του παρελθόντος του, στη γνωριμία με την κουλτούρα της χώρας καταγωγής του και στον σχεδιασμό για το μέλλον του. Το εργαστήριο περιλαμβάνει 4 ενότητες και ένα σύνολο 40 ασκήσεων στα ακόλουθα θέματα: α) *Μετανάστευση και το αίσθημα της απώλειας. Το εργαστήριο της υποδοχής*, β) *Μετανάστευση και ορατή διαφορετικότητα. Το εργαστήριο των εμπειριών*, γ) *Μετανάστευση και κουλτούρα. Το εργαστήριο της αμοιβαίας γνωριμίας και* δ) *Μετανάστευση και μέλλον. Η πρόταση του διαπολιτισμικού εργαστηρίου*. Οι ασκήσεις είναι ομαδικές και γίνονται κατά τη διάρκεια της διδακτικής ώρας με τη χρήση παιχνιδιών, ταινιών, βιντεοκάμερας και μαγνητόφωνου. Απευθύνεται κυρίως σε μαθητές του δημοτικού και κύριος στόχος είναι να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον στη σχολική τάξη στο οποίο τα παιδιά από άλλες χώρες να αισθάνονται ασφάλεια και να βιώνουν ότι το σχολείο λαμβάνει υπόψη του τις ανάγκες τους.

Ένα άλλο χρήσιμο υλικό αποτελεί το «*Πολυπολιτισμικότητα και εκπαιδευτικός ρατσισμός*» (Ευαγγέλου & Κάντζου, 2005, σ.28) περιλαμβάνοντας σχέδια εργασίας για το Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό Σχολείο. Όσον αφορά το δημοτικό, οι θεματικές των ενοτήτων αντιστοιχούν μία σε κάθε τάξη με αρκετές ασκήσεις σε κάθε θέμα όπως: α) *Η γη μας ένα παγκόσμιο χωριό (Α' τάξη)*, β) *Ήθη και έθιμα στον κόσμο (Β' τάξη)*, γ) *Ολυμπιακοί αγώνες (Γ' τάξη)*, δ) *Μετανάστευση (Δ' τάξη)*, ε) *Γνωρίζοντας καλύτερα την Ευρώπη (Ε' τάξη)* και στ) *Ας πολεμήσουμε το ρατσισμό (ΣΤ' τάξη)*. Στόχος του συγκεκριμένου υλικού είναι η αποδοχή της διαφορετικότητας και η ευαισθητοποίηση σε διάφορες μορφές διακρίσεων και ρατσισμού. Οι δραστηριότητες γίνονται ομαδικά στην τάξη με τη χρήση ποικίλων μεθόδων όπως ιστορίες, εικαστικά, παιχνίδι, κολάζ, μουσική και επισκέψεις σε μουσεία.

Οι ίδιοι συγγραφείς έχουν δημιουργήσει υλικό και για διαδικτυακές και διαθεματικές δραστηριότητες για το δημοτικό σχολείο (Ευαγγέλου & Κάντζου, 2008, σ.29). Απευθύνεται σε παιδιά του δημοτικού και περιλαμβάνει 58 ασκήσεις που οι περισσότερες αφορούν την εξοικείωση με ήθη και έθιμα άλλων λαών, όπως: *Τα γιαπωνέζικα κιμονό, Ένα ολλανδικό κουκλόσπιτο, Θρησκευτικές γιορτές στον κόσμο, Το θέατρο σκιών στον κόσμο, Μυθολογικά τέρατα από διάφορους πολιτισμούς, κ.ά.* Περιλαμβάνονται επίσης δραστηριότητες που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα του παιδιού και τον ρατσισμό. Στόχος είναι η καλύτερη γνωριμία των μαθητών με τον πολιτισμό άλλων λαών μέσα από τη χρήση επιλεγμένων δικτυακών τόπων.

Επίσης, έχει δημιουργηθεί ένας «Οδηγός διαπολιτισμικής μουσικής εκπαίδευσης» (Σακελλαρίδης, 2010), που περιλαμβάνει 10 μαθήματα, 11 τραγούδια και 2 έμμετρα και μη παραμύθια απευθυνόμενα σε μαθητές/τριες του Δημοτικού. Μέσα από τη μουσική, τους χορούς και τα τραγούδια από την Ελλάδα και όλο τον κόσμο στοχεύει στη γνωριμία με τα πολυπολιτισμικά στοιχεία της μουσικής, την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, την κριτική στάση και την επικοινωνία- ανταλλαγή μεταξύ μαθητών με διαφορετική εθνική καταγωγή. Μέσα από την συγκεκριμένη παρέμβαση αξιοποιούνται τα μουσικά ακούσματα παιδιών από άλλες χώρες, τους γονείς τους καθώς και τοπικούς οργανοπαίκτες για να ενισχυθεί η διαπολιτισμική διάσταση της μουσικής εκπαίδευσης.

Μια άλλη καλή πρακτική αποτελεί το κινηματογραφικό ντοκιμαντέρ «Οι μικροί άλλοι» (2011) του Ν. Δροσάκη και παραγωγής του Οργανισμού Tabula Rasa και έχει προβληθεί από πολλά σχολεία στην Ελλάδα.

Το ντοκιμαντέρ έχει για θέμα τα παιδιά που τυχαίνει να είναι και μετανάστες ταυτόχρονα. Η κάμερα βλέπει τον κόσμο μέσα απ' τα μάτια τους, και προσπαθεί να ανακαλύψει την ψυχοσύνθεση και τον κοινό κώδικα όλων των παιδιών, το μοναδικό δυναμικό κόσμο τους, αλλά κι αυτή τη δύναμη που τροφοδοτεί ο φόβος, η ελπίδα για το μέλλον και το όνειρο ενός πολύχρωμου κόσμου, χωρίς «τοίχους», που να αποδέχεται τη διαφορετικότητα. Η ταινία καταγράφει τα μέσα που χρησιμοποιούν οι «μεγάλοι» για να αντιστρέψουν και να αναστείλουν τη δυναμική του όμορφου κόσμου των παιδιών. Εκπρόσωποι οργανώσεων, οργανισμών, εκπαιδευτικών και μεταναστευτικών φορέων περιγράφουν το φαινόμενο από νομική, κοινωνική και ψυχολογική πλευρά, προτείνοντας ταυτόχρονα και λύσεις.

Απευθύνεται περισσότερο στις μεγαλύτερες τάξεις του δημοτικού και οι θεματικές του προσφέρονται για έμπνευση ως προς το σχεδιασμό και την υλοποίηση σχολικών δραστηριοτήτων, ως υλικό προς επεξεργασία στην υλοποίηση προγράμματος σχολικών δραστηριοτήτων και προβολής της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας στην τάξη αλλά και για προβολή και προβληματισμό σε συλλόγους γονέων και κηδεμόνων.

3. Προγράμματα για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε πρόσφυγες μαθητές/τριες

«Σήμερα, η πλειονότητα των περίπου 50.000 διαβιούντων προσφύγων σε δομές φιλοξενίας έχει ζητήσει άσυλο, ενώ το 46% όσων συμμετείχαν στη διαδικασία προκαταγραφής της Υπηρεσίας Ασύλου και της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες είναι παιδιά.»³¹ Η κοινωνική ένταξη μέσα από την εκπαίδευση και η γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής αποτελούν ζητούμενα της νομικής προστασίας των μεταναστών, άρα και των προσφύγων. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στην εκπαίδευση όλων των παιδιών των προσφύγων που διαβιούν σε δομές φιλοξενίας της χώρας αποτελεί υποχρέωση της ελληνικής πολιτείας που υπαγορεύεται από διάφορες διατάξεις, όπως αυτών του Συντάγματος και της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Συνεπώς, κανείς δεν μπορεί να αφαιρέσει το δικαίωμα των παιδιών αυτών στην εκπαίδευση και να παρακάμψει την υποχρέωση του κράτους αλλά και της τοπικής αυτοδιοίκησης, να υλοποιήσει την παροχή εκπαίδευσης. Το κράτος οφείλει να παράσχει εκπαίδευση στους πρόσφυγες στο πλαίσιο του δημόσιου σχολείου στην 10ετή υποχρεωτική εκπαίδευση (νηπιαγωγείο – δημοτικό -γυμνάσιο) αλλά και στην προαιρετική 3ετή εκπαίδευση (λύκειο) (ν.167078/ΓΔ4/2016).

Οι βάσεις του πλαισίου αυτού βρίσκονται στον ν. 1566/1985 και υλοποιούνται μέσα από τις υπάρχουσες δομές και σχολικές μονάδες. Με τον ν. 4415/2016 (ΦΕΚ Α 159) «Ρυθμίσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις» βελτιώθηκε αισθητά το ανεπαρκές προηγούμενο νομικό καθεστώς, που είχε επιχειρήσει ανεπαρκώς να θέσει ο ν.2413/1996 (ΦΕΚ Α 124) σχετικά με τα διαπολιτισμικά σχολεία. Στα δημόσια σχολεία ως γλώσσα διδασκαλίας ορίζεται η ελληνική αλλά προβλέπεται και η διδασκαλία άλλης γλώσσας (άρθρο 21 παρ.9, ν. 4251/2014) όταν το απαιτούν οι γλωσσικές ανάγκες των μαθητών³².

³¹Τα στοιχεία ανακτήθηκαν από <http://www.ypes.gr/el/MediaCenter/ΤypouAnapl/PressReleases/?id=a2ad9c97-ae91-4230-a1c2-18310c1eb6cf> στις 1.08.2017.

³² «Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων μπορεί να καθορίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις αναγνώρισης τίτλων σπουδών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που αποκτήθηκαν στη χώρα προέλευσης και οι προϋποθέσεις κατάταξης σε βαθμίδες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και εγγραφής μαθητών, οι οποίοι είναι πολίτες τρίτων χωρών, στα δημόσια σχολεία. Με όμοια απόφαση μπορεί να ρυθμίζονται θέματα προαιρετικής διδασκαλίας της

Ενδεχομένως θα πρέπει να προβλεφθεί και η διδασκαλία «σε άλλη γλώσσα» και όχι μόνο «της άλλης γλώσσας». Η παροχή εκπαίδευσης στα παιδιά μετανάστες και πρόσφυγες ασφαλώς εντάσσεται στο ειδικότερο πλαίσιο των διαπολιτισμικών σχολείων και του νομικού πλαισίου διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης, που παλαιότερα απευθυνόταν σε παλινοστούντες και μετανάστες μαθητές, με γνώμονα πάντα το συμφέρον του παιδιού.

3.1 Γενικοί σκοποί

Σκοπός λοιπόν του «νέου διαπολιτισμικού σχολείου» είναι η ενίσχυση της δημοκρατικής λειτουργίας του σχολείου στη βάση του σεβασμού των δημοκρατικών αξιών και των δικαιωμάτων του παιδιού, η εκπόνηση κατάλληλων σχολικών προγραμμάτων, σχολικών βιβλίων και διδακτικών υλικών, και η αντιμετώπιση των αρνητικών διακρίσεων που δημιουργούνται με βάση τις πολιτισμικές διαφορές, την ξενοφοβία και τον ρατσισμό.

«Η ανάγκη στήριξης των μαθητών με στόχο την ενίσχυση της ελληνομάθειας και την δημιουργία υποστηρικτικού πλαισίου για την καταπολέμηση της σχολικής διαρροής, την ισότιμη ένταξη όλων των μαθητών/τριών, χωρίς διακρίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς και η ανάγκη υποδοχής και εκπαίδευσης των παιδιών/μαθητών των προσφύγων» έχουν ως σκοπό την ίδρυση και την λειτουργία Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ) και τη διαμόρφωση ενός ευέλικτου σχήματος θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης Έτσι, τα παιδιά πολιτών τρίτων χωρών που διαμένουν σε κέντρα φιλοξενίας ή εκτός αυτών να στηριχθούν εκπαιδευτικά, μέσω της εκμάθησης των ελληνικών ως ξένης/δεύτερης γλώσσας και της οργάνωσης προγραμμάτων, εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και πολιτιστικών δραστηριοτήτων (Υ.Α. αρ. 131024/Δ1/2016 (ΦΕΚ 2687/τ.Β'/29.8.2016).

μητρικής γλώσσας και πολιτισμού εκεί όπου υπάρχει ικανός αριθμός μαθητών που ενδιαφέρονται, στο πλαίσιο των ενισχυτικών δράσεων του ΥΠΕΠΘ και να καθορίζονται, η εργασιακή σχέση και τα προσόντα των εκπαιδευτικών που θα διδάσκουν τη μητρική γλώσσα και τα στοιχεία πολιτισμού της χώρας προέλευσής τους».

3.2 Το ισχύον πρόγραμμα για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας- Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων³³

Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα δημοτικά της Θράκης (μειονοτικά και πλειονοτικά) στηρίζεται στην βασική παραδοχή, ότι τα ελληνικά δεν είναι η μητρική γλώσσα των μειονοτικών μουσουλμάνων μαθητών αλλά είναι ξένη ή δεύτερη γλώσσα. Γι' αυτό το λόγο η διδασκαλία της ελληνικής στους μουσουλμανόπαιδες πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τις μεθόδους και τους στόχους που ισχύουν γενικά στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών. Αυτό σημαίνει ότι είτε χτίζουμε ένα γλωσσικό σύστημα από την αρχή, πολλές φορές από το μηδέν, είτε επεκτείνουμε και συστηματοποιούμε τις γνώσεις που ήδη έχουν οι μαθητές/τριες. Σε κάθε περίπτωση, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει υπόψη του πως ούτε από λεξιλογική ούτε από γραμματική άποψη δεν πρέπει να τους αντιμετωπίζει γλωσσικά σαν φυσικούς ομιλητές. Το θετικό είναι πως στη μειονοτική εκπαίδευση παρέχεται η θεσμική δυνατότητα διαμόρφωσης προγράμματος διδασκαλίας της ελληνικής ως ξένης γλώσσας (Μοσχονάς, 2006, σσ.37-88).

Η μειονοτική εκπαίδευση αποτελεί τη μόνη θεσμοθετημένη δίγλωσση εκπαίδευση στην Ελλάδα και βρίσκει εφαρμογή μόνο στα σχολεία της Δ. Θράκης τα οποία απευθύνονται αποκλειστικά στους/τις μαθητές/ριες της μουσουλμανικής μειονότητας. Το πρόγραμμα αρχικά ξεκίνησε το 1990 με την ονομασία «Εκπαίδευση των παιδιών της μουσουλμανικής Μειονότητας στη Θράκη». Με το σύνθημα «Κάνουμε πρόσθεση και όχι αφαίρεση, πολλαπλασιασμό και όχι διαίρεση» το πρόγραμμα «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων» από το 1997, στο πλαίσιο υλοποίησής του ΕΠΕΑΕΚ I-II, προσπαθεί να βελτιώσει τα εκπαιδευτικά δεδομένα της μειονότητας. Στο πρόγραμμα αυτό που δεν απευθύνεται σε αλλοδαπά παιδιά αλλά στην μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, που έχει την Τουρκική ως μητρική γλώσσα, αναδεικνύεται η στενή σχέση που υπάρχει μεταξύ της καλής εκμάθησης της πρότυπης Ελληνικής και της γενικότερης βελτίωσης της επίδοσης τους στα μειονοτικά σχολεία, όπου τα παιδιά από την μειονότητα παρακολουθούν μαθήματα και στη μητρική τους γλώσσα.

Στις δράσεις του προγράμματος επιδιώκονται: (α) στην προσχολική αγωγή, η εκμάθηση της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας με την αποδοχή της μητρικής γλώσσας

³³ Για περισσότερες πληροφορίες στο: <http://www.museduc.gr>, προσπέλαση 28/4/2017.

των νηπίων και (β) στην Α' θμια εκπαίδευση, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε μεθόδους διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας, της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας και εξοικείωση με τα διάφορα εκπαιδευτικά υλικά. Κατά το διάστημα 2010-2013 οι παρεμβάσεις εντός σχολείου περιλάμβαναν ενισχυτικά μαθήματα σε ώρες πέραν του κανονικού σχολικού προγράμματος (τα Σαββατοκύριακα) αλλά και κατά τη διάρκεια του ολοήμερου σχολείου, με σκοπό την ενίσχυση της ελληνομάθειας αλλά και τη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας των μαθητών/τριών. Εκτός σχολείου οι δράσεις συνεχίζονταν με την οργάνωση Κέντρων στήριξης του προγράμματος (ΚΕΣΠΕΜ) σε Ξάνθη και Κομοτηνή, αρχικά, παρέχοντας μαθήματα ενίσχυσης της ελληνομάθειας κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους αλλά και των θερινών διακοπών, δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης σε εργαστήρια για παιδιά και εφήβους, μαθήματα ελληνικών προς τους γονείς των παιδιών αλλά και μαθήματα τουρκικής γλώσσας σε εκπαιδευτικούς για να βοηθηθούν στο εκπαιδευτικό τους έργο.

Επιπλέον, στα πλαίσια των δράσεων του προγράμματος πραγματοποιήθηκαν εκδηλώσεις ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας, όπως θεατρικές παραστάσεις και συνέδρια αλλά και δημιουργία ηλεκτρονικού εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης.

Ένα τέτοιο εργαλείο αποτελεί το ηλεκτρονικό εκπαιδευτικό παιχνίδι «Ο Σεβντάς του Σεντουκιού: πού είναι οι ρόδες μου;»³⁴, που αποτελεί ένα ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο, μια διαθεματική ηλεκτρονική βιβλιοθήκη με θέματα ιστορίας, γεωγραφίας, κοινωνικής και πολιτικής αγωγής, τέχνης και καθημερινής ζωής. Απευθύνεται στα παιδιά των τριών τελευταίων τάξεων του δημοτικού, χωρίς αυτό να αποκλείει τη συμμετοχή και μικρότερων παιδιών. Έχει σχεδιαστεί για την ενίσχυση της ελληνομάθειας των παιδιών της μειονοτικής Θράκης και για να χρησιμοποιείται, από ειδικά επιμορφωμένους εκπαιδευτικούς, στα μαθήματα ελληνικών στα ΚΕΣΠΕΜ, κινητά και σταθερά. Το παιχνίδι έχει 6 διαφορετικά επίπεδα με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας ανά επίπεδο. Κάθε επίπεδο αποτελείται από παιχνίδια (μνήμης, αντιστοιχίσεων, ομαδοποίησης, λέξεων), κείμενα και δραστηριότητες (παραγωγής γραπτού λόγου, γλωσσικών παιχνιδιών, μαθηματικών πράξεων, εικαστικών, αντιπαραβολής ηλεκτρονικής και έντυπης μορφής λόγου, συνδυασμού των παραπάνω μορφών). Υπάρχουν συνολικά 89 παιχνίδια και 89 κείμενα με τις

³⁴ Πιο αναλυτικά μπορείς να βρεις πληροφορίες για το παιχνίδι στο: <http://www.museduc.gr/el/εκπαιδευτικα-υλικά>

αντίστοιχες δραστηριότητές τους. Το παιχνίδι, είναι ανοιχτό, πολυτροπικό και ευέλικτο. Λειτουργεί ως κίνητρο για την ανάπτυξη του προφορικού και γραπτού λόγου των παιδιών μέσα από ποικίλες δραστηριότητες (κατασκευές, παιχνίδια ρόλων, κείμενα στο κομπιούτερ, θεατρικά, μικρά βίντεο κλπ).

Με αφορμή ένα η περισσότερα κείμενα του Σεβντά, τα παιδιά κατασκεύασαν μακέτες (όπως σε δύο τμήματα στις Σάπες), στην Κομοτηνή, στον Ίασμο, στην Εσοχή, το Μικροχώρι και το Γέρικο. Στη Μυρτίσκη κατασκεύασαν ένα επιτραπέζιο παιχνίδι με ερωτήσεις από το Σεβντά και σο τέμενος ένα βιβλίο, ενώ στα Μελίβοια δημιούργησαν το δικό τους φανταστικό μουσείο. Το παιχνίδι λειτούργησε επίσης ως έναυσμα για την εξοικείωση των παιδιών με τις νέες τεχνολογίες. Έτσι στην Αγριάννη παρήγαγαν ένα βίντεο, στην Κεντητή μία ηλεκτρονική παρουσίαση και στην Κερασιά ένα κόμικ σε ηλεκτρονική μορφή.

Όσον αφορά το έντυπο γλωσσικό εκπαιδευτικό υλικό, επειδή τα σχολικά εγχειρίδια και τα αναλυτικά προγράμματα είναι φτιαγμένα για παιδιά που έχουν μητρική την ελληνική, δημιουργώντας μεγάλο κενό γνώσης στα παιδιά της μειονότητας και δυσκολίες στους εκπαιδευτικούς, το πρόγραμμα δημιούργησε νέα βιβλία και εκπαιδευτικό υλικό στηριζόμενα στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας. Επίσης, ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες συνθήκες των μειονοτικών σχολείων: δίγλωσση εκπαίδευση, αλλόγλωσσος μαθητικός πληθυσμός με σημαντικές πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, περιορισμένη ως ανύπαρκτη γνώση της ελληνικής από τους περισσότερους μαθητές, έλλειψη προσχολικής αγωγής, διδασκαλία της ελληνικής χωρίς γλώσσα στήριξης, μεγάλος αριθμός ολιγοθέσιων σχολείων.

Από το 2000 το υλικό αυτό είναι το επίσημο για τα μειονοτικά σχολεία της Θράκης, αφού προηγουμένως δοκιμάστηκε πειραματικά από εθελοντές δασκάλους για δύο σχολικές χρονιές. Σε κάθε τάξη αναλογούν 3-5 βασικά βιβλία, που συνοδεύονται από γραπτές και προφορικές δραστηριότητες και τετράδια ασκήσεων. Αντί για τα γνωστά «ανθολόγια κειμένων» προτείνονται εξωσχολικά βιβλία για τις βιβλιοθήκες των μειονοτικών σχολείων. Στο πλαίσιο επίσης του Προγράμματος έχουν παραχθεί τρία διαφορετικά λεξικά, σχεδιασμένα με βάση τις ανάγκες των μειονοτικών μαθητών στους οποίους απευθύνονται. Λαμβάνουν υπόψη την ηλικία των μαθητών και καλύπτουν το καθένα ιδιαίτερους στόχους: πρόκειται για ένα ελληνοτουρκικό λεξικό για παιδιά, ένα ερμηνευτικό λεξικό της ελληνικής ως ξένης γλώσσας και ένα τρίγλωσσο ορολογικό λεξικό. Τα λεξικά είναι ελκυστικά και φιλικά στη χρήση, υπάρχουν είτε σε έντυπη είτε σε λογισμική μορφή και υποστηρίζουν την

παιδαγωγική λογική του προγράμματος που βασίζεται στην ενεργό και αυτόνομη μάθηση.

Αντίστοιχα, στα επιμορφωτικά υλικά που βρίσκονται αναρτημένα στο διαδίκτυο, διατίθενται πολλά κείμενα που αφορούν σε θέματα γλωσσικής πολυμορφίας, διγλωσσίας, γλωσσικής επικοινωνίας στο σχολείο και στην οικογένεια³⁵.

Μια καλή πρακτική για την βελτίωση της γλωσσικής ικανότητας μαθητών/τριών που έχουν άλλη μητρική γλώσσα από την καθομιλουμένη, εφαρμόστηκε σε μειονοτικά σχολεία της Θράκης (νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία) μέσω του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής. Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε σε 115 παιδιά (αγόρια: 61 - 30 προσχολικής & 31 Α' δημοτικού, και κορίτσια: 54 - 25 προσχολικής & 29 Α' δημοτικού), με Μ.Ο. ηλικίας τα 6 χρόνια. Μέσα από το συγκεκριμένο πρόγραμμα στο μάθημα της Φ.Α., επιχειρήθηκε οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν και να εμπεδώσουν έννοιες και λέξεις που θα τους βοηθήσουν στην επόμενη σχολική τους ζωή (Δαλάκης, Κούλη & Μιχαλοπούλου, 2014, σ.σ. 9- 10).

Επιπλέον, μια άλλη διδακτική προσέγγιση με τη χρήση της τέχνης στη διαδικασία της μάθησης, πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του έργου "Εκπαίδευση των παιδιών της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη" (χρηματοδότηση από την Ε.Ε. και εθνικούς πόρους και επιστημονική υπεύθυνη την Φραγκουδάκη Α.). Με σεβασμό στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών αυτών και στα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά, σχεδίασαν παιδαγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες μέσω κατασκευών και καλλιτεχνικών δημιουργιών στόχευαν στην απελευθέρωση της λεκτικής τους έκφρασης (προφορικό και γραπτό λόγο). Η πρώτη δραστηριότητα, με αφορμή την άνοιξη, οδήγησε μέσω γύψινων δημιουργιών στην παραγωγή ποιητικού λόγου και η δεύτερη, μέσω μιας τεχνικής χαρακτηριστικής πάνω σε μαύρη τέμπερα, οδήγησε σε παραγωγή αφηγηματικού λόγου με θεματολογία τη νύχτα (Χαμζαδάκη & Γιαμακίδου, 2014, σ.30).

Τέχνη όμως είναι και η μουσική, η οποία έχει ευεργετικές ιδιότητες στη μαθησιακή διαδικασία. Η περιοχή της Δυτικής Θράκης είναι ένας κατ' εξοχήν τόπος

³⁵ Η ιστοσελίδα www.kleidiakaiantikleidia.net αποτελεί επιμορφωτικό υλικό που δημιουργήθηκε το διάστημα 2002-2004. Περιλαμβάνει 34 μικρά βιβλία χωρισμένα σε τρεις θεματικές ενότητες: Διδακτική Μεθοδολογία, Κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της εκπαίδευσης και Ταυτότητες και Ετερότητες. Έχουν γραφτεί από εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, με στόχο να απαντήσουν σε ερωτήματα που τίθενται σε διαφορετικά εκπαιδευτικά πλαίσια, αλλά κυρίως στο δύσκολο πλαίσιο της μειονοτικής εκπαίδευσης.

συνύπαρξης και συνδιαλλαγής μεταξύ των γλωσσών των κοινοτήτων, με παραδείγματα από το τοπικό γλωσσικό ιδίωμα αλλά και τη μουσική και τα έθιμα να στηρίζουν την άποψη αυτή.

Έτσι, οι εκπαιδευτικοί Ζίζικα, Βασιλάκη και Κανελλόπουλος (2016, σ.22) μελέτησαν την επίδραση μαθημάτων μουσικοπαιδαγωγικής σε αρχάριους μαθητές/τριες της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας ως προς την καλλιέργεια δεξιοτήτων του προφορικού λόγου τους. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν μουσουλμανόπαιδες μαθητές που φοιτούν σε ελληνικό δημοτικό σχολείο του Έβρου. Γι' αυτούς σχεδιάστηκαν κι εφαρμόστηκαν έξι διδακτικές ενότητες με στόχο την ανάπτυξη αφηγηματικών παραγωγών μέσα από μουσικοπαιδαγωγικές τεχνικές και δραστηριότητες. Η μουσική αποτέλεσε διδακτικό στόχο παράλληλα με τη γλώσσα και όχι απλώς υποστηρικτικό μέσο στη διδασκαλία της γλώσσας. Κατά τη διάρκεια των διδασκαλιών οι μαθητές κινήθηκαν μεταξύ των δύο γλωσσών και των μουσικών παραδόσεων των δύο κοινοτήτων προκειμένου να επικοινωνήσουν, να κατανοήσουν και να παράγουν γλώσσα και μουσική.

Από την ποιοτική ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι η μουσική συνδέεται με τη γλώσσα κι ότι επηρεάζει ευεργετικά όχι μόνο τον προφορικό λόγο των μαθητών αλλά και τη μαθησιακή διαδικασία στο σύνολό της σε ψυχοσυναισθηματικό, κοινωνικό και γνωστικό επίπεδο: ενίσχυση των κινήτρων μάθησης, της αυτοπεποίθησης και της δημιουργικότητας των μαθητών, βελτίωση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μαθητών και τέλος, ενίσχυση των γλωσσικών και των μουσικών δεξιοτήτων τους τόσο σε επίπεδο κατανόησης/ ακρόασης όσο και σε επίπεδο παραγωγής/ σύνθεσης.

3.3 Το σχέδιο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Υπουργείου, Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων για την εκπαίδευση των προσφύγων

Το σχέδιο της κυβέρνησης για την εκπαίδευση ανήλικων και ενήλικων προσφύγων παρουσιάζουν από κοινού το Υπουργείο Εσωτερικών - Μεταναστευτικής Πολιτικής και το υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων. Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, με τη σειρά του, υποστηρίζει τον σχεδιασμό του ΥΠ.Π.Ε.Θ με στόχο την εκπαιδευτική ένταξη των ανήλικων-προσφύγων

λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιάζουσες και δύσκολες συνθήκες της παρούσας προσφυγικής κρίσης που με τη σειρά τους υποδηλώνουν τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών.

Ειδικότερα, τα παιδιά των προσφύγων μετά τη βίαιη απομάκρυνσή τους από τη χώρα τους, έχουν παραμείνει εκτός σχολείου για μεγάλο χρονικό διάστημα. Περιορισμένος αριθμός προσφυγοπαίδων ζουν με την οικογένειά τους σε διαμερίσματα στις πόλεις ή σε χώρους καταλήψεων. Όμως, αρκετά μεγάλος αριθμός προσφύγων παραμένει στα κέντρα φιλοξενίας και για τους περισσότερους από αυτούς η προοπτική να μετεγκατασταθούν σε άλλη χώρα είναι βασικό ζητούμενο.

Τα παραπάνω στοιχεία διαφοροποιούν σημαντικά τα παιδιά των προσφύγων από τα παιδιά των αλλοδαπών και παλιννοστούντων που εγγράφονταν στα ελληνικά σχολεία τα προηγούμενα χρόνια, για την εκπαιδευτική ένταξη των οποίων λειτούργησε και λειτουργεί το σχήμα των Τάξεων Υποδοχής.

Αναφορικά με τα παιδιά πρόσφυγες σχολικής ηλικίας, το θεσμικό σχήμα των Τάξεων Υποδοχής ανταποκρίνεται στην εκπαίδευση εκείνων των παιδιών προσφύγων που είναι ενταγμένα στον αστικό ιστό και έχουν ως ζητούμενο τη σταδιακά πλήρη ένταξή τους στις κανονικές τάξεις του ελληνικού σχολείου. Μάλιστα, η ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής εντάσσεται στον προγραμματισμό του σχολείου (π.χ. διαθέσιμες αίθουσες), καθώς ο προβλεπόμενος αριθμός αυτών των παιδιών δεν αποδιοργανώνει τη σχολική μονάδα.

Αντιθέτως, στην περίπτωση του μεγαλύτερου μέρους του προσφυγικού πληθυσμού που διέμενε στα κέντρα φιλοξενίας, το σχολικό έτος 2016-2017 λειτούργησε ως προπαρασκευαστικό έτος με πρωταρχικό στόχο τη μετάβαση των παιδιών από τη ζωή στους καταυλισμούς σε μια σχολική κανονικότητα και τελικώς την επιτυχή επανένταξή τους στη σχολική κουλτούρα. Η έντονη κινητικότητα του προσφυγικού πληθυσμού, όμως, δημιούργησε σοβαρά κενά στην εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων κατά τη σχολική χρονιά 2016-2017. Αναγκαίο ήταν, λοιπόν, σε αυτή την προενταξιακή εκπαιδευτική διαδικασία να δοθούν στα παιδιά εφόδια χρήσιμα για την ομαλή εκπαιδευτική και κοινωνική τους ένταξη είτε παραμείνουν στην Ελλάδα είτε εγκατασταθούν σε άλλη χώρα.

Όσοι πρόκειται να φύγουν (ή ελπίζουν ότι θα φύγουν) φαίνεται να μη θεωρούν απαραίτητο να πάνε τα παιδιά τους στο ελληνικό σχολείο. Ένας λόγος είναι ότι αποδίδουν μικρή χρησιμότητα στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, αφού δεν θα μπορέσουν να τη χρησιμοποιήσουν στη χώρα που θέλουν να εγκατασταθούν.

Είναι λοιπόν περισσότερο δεκτικοί σε μαθήματα αγγλικών ή γερμανικών που οργανώνονται από ΜΚΟ ή άλλους φορείς, με την έννοια ότι πρόκειται για πιο χρήσιμες για αυτούς γνώσεις. Ένας άλλος λόγος, επίσης, είναι η αίσθηση της προσωρινότητας. Δύσκολα εντάσσουν την κανονικότητα του σχολείου στην κατάσταση αναμονής στην οποία βρίσκονται. Η σταδιακή αποκατάσταση του αισθήματος της ασφάλειας και της σταθερότητας, στοιχείων απαραίτητων για την ανάπτυξη όλων των παιδιών, αποτελεί βασική μέριμνα της ελληνικής πολιτείας για όλα τα παιδιά των προσφύγων.

Οι Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων ως εκπαιδευτικό σχήμα οργανώθηκαν στη βάση ενός ανοιχτού προγράμματος σπουδών που θα ανταποκρίνεται στις προαναφερθείσες ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών προσφύγων. Με την ίδρυση και λειτουργία των ΔΥΕΠ η ελληνική πολιτεία ανταποκρίνεται με τρόπο ουσιαστικό και παιδαγωγικά ώριμο στην αναγκαιότητα της εκπαιδευτικής ένταξης των παιδιών προσφύγων, που συνιστά θέμα πολυσύνθετο.

Έτσι λοιπόν, με το άρθρο 38 του ν. 4415/2016 «ρυθμίσεις για την εκπαίδευση των προσφύγων» ιδρύονται δομές υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων, καθορίζεται η οργάνωση, η λειτουργία και το πρόγραμμα της εκπαίδευσης σε ειδικές δομές που θα παράσχουν εκπαίδευση, καθώς και τα κριτήρια και τη διαδικασία στελέχωσης των δομών αυτών. Σε εκτέλεση της διάταξης αυτής, με την Υ.Α με αρ. 152360/ΓΔ4, (ΦΕΚ 3049/τ. Β'/23.09.2016), «Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών» ιδρύονται δομές υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων (ΔΥΕΠ), από το σχολικό έτος 2016-17, οι οποίες λειτουργούν εντός των σχολικών μονάδων και στις οποίες παρέχεται εκπαίδευση στα παιδιά προσφύγων.»

Το γεγονός αυτό αποτέλεσε μια πρωτόγνωρη εκπαιδευτική πραγματικότητα με ιδιαίτερα και ποικίλα χαρακτηριστικά (μαθητικός πληθυσμός, ΔΥΕΠ που λειτουργούν παράλληλα με το πρωινό πρόγραμμα, ΔΥΕΠ απογευματινές, ΔΥΕΠ στους επίσημους χώρους φιλοξενίας).

Στις Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) φοιτούν παιδιά προσφύγων προερχόμενα από τους χώρους φιλοξενίας του ελληνικού κράτους ή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ. Ο κατώτερος αριθμός μαθητών για τον οποίο δημιουργείται Δομή Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ορίζεται στους 10 μαθητές και ο ανώτερος στους 20 μαθητές (ΦΕΚ

2687/τ.Β'/29.08.2016). Οι Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) λειτουργούν στις πλησιέστερες στους χώρους φιλοξενίας προσφύγων σχολικές μονάδες Π.Ε ή, όπου είναι αδύνατη η μεταφορά τους, εντός των χώρων φιλοξενίας προσφύγων. Σε κάθε σχολική μονάδα αντιστοιχεί μια αυτοτελής ΔΥΕΠ που μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα τμήματα, αναλόγως του αριθμού των μαθητών. Τα παιδιά εγγράφονται, κατά περίπτωση, είτε στις σχολικές μονάδες εντός των οποίων λειτουργούν οι ΔΥΕΠ είτε σε ΔΥΕΠ που λειτουργούν ως παράρτημα σχολικών μονάδων εντός των κέντρων φιλοξενίας (ΦΕΚ 3049/τ.Β'/23.09.2016).

Κατά το σχολικό έτος 2016-2017 λειτούργησαν ειδικές τάξεις υποδοχής κατά τις απογευματινές ώρες (14.00-18.00) στα σχολεία που βρίσκονται πλησίον των δομών φιλοξενίας της χώρας. Ενώ στις ΔΥΕΠ που ιδρύθηκαν ως παραρτήματα των δημοτικών σχολείων λειτούργησαν κατά τις πρωινές ώρες (8:30- 12:30).

Με τη διαμόρφωση απογευματινής ζώνης μαθημάτων, στόχος της πολιτείας ήταν η εξασφάλιση της ψυχοκοινωνικής στήριξης και η σταδιακή ένταξη των παιδιών των προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μετά από ένα διάστημα προετοιμασίας, χωρίς την επιβάρυνση των σχολείων με υπερβολικά μεγάλο αριθμό παιδιών που δεν γνωρίζουν ελληνικά και δεν έχουν προετοιμαστεί κατάλληλα για τη φοίτηση σε ελληνικό σχολείο. Μία μεταβατική φάση από τη ζωή στους καταυλισμούς προς την ένταξη στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι απαραίτητη προκειμένου να αποκτήσουν τα παιδιά των προσφύγων τη δυνατότητα να μάθουν ελληνικά και να καλύψουν τυχόν κενά στην εκπαίδευσή τους λόγω της μακρόχρονης απομάκρυνσής πολλών από αυτά από τα σχολεία στη χώρα τους. Στις τάξεις υποδοχής παρέχονται μαθήματα ελληνικής (6 ώρες) και αγγλικής γλώσσας (4 ώρες), μαθηματικών, πληροφορικής, φυσικής και αισθητικής αγωγής, με στόχο είτε την ένταξη των παιδιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα από το επόμενο σχολικό έτος, είτε την ένταξή τους στο σχολικό σύστημα άλλης ευρωπαϊκής χώρας, σε περίπτωση μετεγκατάστασης της οικογένειάς τους.

Στην επιλογή των σχολικών μονάδων που φιλοξενούν τις τάξεις υποδοχής έχουν ληφθεί υπόψη τόσο ο αριθμός των παιδιών όσο και η διαθεσιμότητα αιθουσών στα κοντινά σχολεία. Το ανωτέρω μοντέλο εκπαίδευσης θα ακολουθηθεί στις δομές φιλοξενίας της ενδοχώρας. Τα παιδιά που δεν ζουν σε οργανωμένα κέντρα φιλοξενίας αλλά σε διαμερίσματα ή άλλους χώρους σε αστικά κέντρα μπορούν να φοιτήσουν σε

νηπιαγωγεία ή τάξεις υποδοχής που θα λειτουργήσουν σε κοντινά σχολεία είτε τα πρωινά είτε τα απογεύματα.

Εδική μέριμνα υπάρχει από μη κυβερνητικές οργανώσεις ή άλλους ειδικούς φορείς εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την παροχή εκμάθησης των μητρικών γλωσσών των παιδιών των προσφύγων εντός των δομών φιλοξενίας.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΦΕΚ 34355/τ.Β΄/30.08.2017, κατά τη σχολική χρονιά 2017-2018 σκοπός είναι τα παιδιά πρόσφυγες να ενταχθούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρακολουθώντας επιτυχώς το πρόγραμμά του. Οι μαθητές θα μπου πρώτα σε ΤΥ, που θα συγκροτηθούν σε σχολικά κτίρια, για να μπορέσουν να μάθουν τα βασικά στην ελληνική και σταδιακά θα εντάσσονται στο πλήρες σχολικό πρόγραμμα.

Οι ΔΥΕΠ, ως Παραρτήματα Δημοτικών και Γυμνασίων εντός των κέντρων φιλοξενίας, λειτουργούν κατά τις πρωινές ώρες από 8.30 έως 12.30, ενώ οι ΔΥΕΠ εντός των σχολικών μονάδων λειτουργούν από 14.00 έως 18.00. Δυστυχώς, δεν είναι λίγες οι φορές όπου παρακωλύεται η λειτουργία των ΔΥΕΠ λόγω των ισχυρών αντιδράσεων των εκάστοτε συλλόγων γονέων αλλά και κάποιων συλλόγων διδασκόντων που αρνούνται να δεχθούν παιδιά πρόσφυγες εντός των σχολικών μονάδων.

Από την άλλη πλευρά, δεν είναι λίγοι οι φορείς και οι εκπαιδευτικοί που φροντίζουν για την ομαλή ένταξη και την αποδοχή των παιδιών προσφύγων από τους υπόλοιπους μαθητές και την ευρύτερη κοινωνία, επιδεικνύοντας παιδαγωγική ευελιξία στη διδασκαλία τους και λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών αυτών. Έτσι προτείνουν και υλοποιούν εκπαιδευτικές δραστηριότητες και προγράμματα με σκοπό την καλύτερη εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αλλά και την κοινωνική τους αποδοχή.

Πιο συγκεκριμένα, αφού όπως προαναφέραμε, στα δημοτικά ο χρόνος για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στις ΔΥΕΠ ανέρχεται σε 6 ώρες την εβδομάδα (ΦΕΚ 3049/τ. Β΄/23.09.2016) αξιοποιούνται τα εγχειρίδια που έχουν σχεδιαστεί για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως ξένης, δηλαδή για τους μη φυσικούς ομιλητές της ελληνικής γλώσσας, στο πλαίσιο προγραμμάτων Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης του ΥΠΠΕΘ: α. «Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανόπαιδων» (διδακτικό υλικό: *Πού είναι ο Φασαρίας; Οι πατημασιές, Πάμε στην Αγορά, Καλό ταξίδι, για τις ηλικίες από 7 έως 9*) και β. «Ένταξη παιδιών παλινοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο για την Α/θμια Εκπαίδευση» (*Γεια σας 1, Γεια σας 2, Μικρό*

μου Λεξικό1, Μικρό μου Λεξικό 2, για τις ηλικίες από 10 έως 12). Όπως και το βιβλίο «Τα Πρώτα μου Ελληνικά»³⁶ (Αντωνίου- Κρητικού, 2016), ευγενική χορηγία του Ερευνητικού Κέντρου «Αθηνά» με στόχο να διευκολύνει την πρώτη επαφή των αραβόφωνων προσφύγων με την ελληνική γλώσσα³⁷.

Τα προτεινόμενα υλικά διέπονται από τις βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης: της ισότητας (δημιουργία ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση) και της αναγνώρισης της διαφορετικότητας (γλωσσική, πολιτισμική, θρησκευτική). Επιπλέον, τα διδακτικά υλικά έχουν λάβει υπόψη τους την επικοινωνιακή διάσταση γλωσσικού μαθήματος, η οποία συνάδει με τις βασικές θεωρητικές αρχές για τη διδασκαλία της γλώσσας ως της δεύτερης: ο μαθητής/ τρια μαθαίνει αποτελεσματικότερα όταν διδάσκεται μέσα σε ένα αυθεντικό επικοινωνιακό περιβάλλον και τα γλωσσικά ερεθίσματα είναι άμεσα συνδεδεμένα με τις εμπειρίες, τις γνώσεις, τα ενδιαφέροντα και τις επιθυμίες των παιδιών. Κοινή επίσης, παραδοχή αποτελεί ότι η εκμάθηση της γλώσσας γίνεται ευκολότερη και πιο αποτελεσματική όταν αυτή δεν αποτελεί μεμονωμένο «διδασκτικό αντικείμενο» αλλά και μέσο διδασκαλίας και άλλων γνωστικών αντικειμένων (στην περίπτωση των ΔΥΕΠ μαθηματικά, ΤΠΕ, Εικαστικά, Γυμναστική), τα οποία με τη σειρά τους, λειτουργούν υποστηρικτικά στο γλωσσικό μάθημα (Ζάγκα, χχ, σ.6).

Τέλος, εκτός από το προτεινόμενο υλικό οι εκπαιδευτικοί μαζί με τους μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν το δικό τους (π.χ. ως προϊόν ενός σχεδίου εργασίας-project) αξιοποιώντας το πολιτισμικό κεφάλαιο, τα ενδιαφέροντά και τις επιθυμίες των παιδιών.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, παρά τις δυσκολίες, τα παιδιά των προσφύγων έχουν προσαρμοστεί στην εκπαιδευτική διαδικασία και στους κανόνες που απαιτεί η σχολική ζωή, ανταποκρίνονται στα μαθήματα, συμμετέχουν αρκετά και παρατηρείται πρόοδος στην εκμάθηση των ελληνικών, των μαθηματικών και των αγγλικών. Επίσης, σε πολλά σχολεία έχουν ξεπεραστεί οι πρώτες δυσκολίες επαφής μεταξύ

³⁶ Απευθύνεται σε παιδιά και ενήλικες που επιθυμούν να μάθουν την ελληνική αλφάβητο, λέξεις του βασικού λεξιλογίου και εκφράσεις, μέχρι να εκπονηθούν ειδικά εγχειρίδια και βοηθήματα που θα αποσκοπούν στην κατά το δυνατόν πληρέστερη κάλυψη των αναγκών τους για επικοινωνία στα Ελληνικά. Διαθέσιμο στο: <http://iep.edu.gr/index.php/el/component/k2/127-ta-protta-mou-ellinika-me-ypostiriksi-sta-aravika-athina> ,προσπέλαση 8.03.2017.

³⁷ Οδηγός περιεχομένου για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας στις μονάδες ΔΥΕΠ για δημοτικό και γυμνάσιο, Ινστιτούτο εκπαιδευτικής πολιτικής, διαθέσιμο στο: http://www.iep.edu.gr/images/IEP/EPITIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/A_Kykos/Diapolitis_miki/2016/2016-10-11_EKPAID_PROGR_GREEK_DHMOT_GYMNASIO.pdf, προσπέλαση 17.5.2017.

ελλήνων μαθητών και προσφυγόπουλων και έχουν αρχίσει να οργανώνονται δειλά κοινές δράσεις στα διαλείμματα ή ανταλλαγές ανάμεσα σε τμήματα καθώς και δράσεις από τους συλλόγους γονέων.

Κάποιες από τις δράσεις αυτές είναι οι εκπαιδευτικές εξορμήσεις που πραγματοποιούνται με τα παιδιά με σκοπό τη γνωριμία με το φυσικό περιβάλλον, την πόλη και την ιστορία της. Η χρήση των μέσων μαζικής μεταφοράς για τις μετακινήσεις προκειμένου να εξοικειθούν τα παιδιά με την πόλη και τους ανθρώπους. Εκπαιδευτικές επισκέψεις σε πάρκα δραστηριοτήτων, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, χώρους περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος. Συμμετοχή των παιδιών σε εκπαιδευτικά εργαστήρια, παιχνίδια και βιωματικές δράσεις που διοργανώνονται από μουσεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα, βιβλιοθήκες. Παρακολούθηση παραστάσεων στις οποίες δεν υπάρχει το εμπόδιο της γλώσσας (λ.χ. μουσικές παραστάσεις, κουκλοθέατρο, παντομίμα).

Αναφορικά με την οργάνωση κοινών δράσεων με το πρωινό πρόγραμμα, πραγματοποιούνται επισκέψεις τάξεων της πρωινής ζώνης σε ΚΦΠ ή των μαθητών ΔΥΕΠ σε τάξεις της πρωινής ζώνης. Από κοινού συμμετοχή μαθητών των ΔΥΕΠ και της πρωινής ζώνης σε καλλιτεχνικές, αθλητικές και εκπαιδευτικές δράσεις στο ΚΦΠ ή στο χώρο των σχολείων. Γνωριμία με τις ιδιαίτερες πολιτισμικές παραδόσεις των χωρών καταγωγής των προσφύγων μέσα από τη συμμετοχή σε εορταστικές εκδηλώσεις στα ΚΦΠ. Δημιουργία δικτύου σχολείων για επικοινωνία, συνεργασία, από κοινού διοργάνωση δράσεων. Συνεργασία με μουσικά σχολεία για την παρουσίαση μουσικών σχημάτων στους μαθητές ΔΥΕΠ και την ενσωμάτωση των μαθητών ΔΥΕΠ στα μουσικά σχήματα των πρωινών σχολείων και συμμετοχή των μαθητών ΔΥΕΠ σε μαθητικούς διαγωνισμούς.

Όσον αφορά τις σχέσεις με την κοινωνία και την αποδοχή τους από αυτή διοργανώνονται ανοιχτές ενημερωτικές εκδηλώσεις στα σχολεία με τη συμμετοχή γονέων, εκπαιδευτικών, εκπροσώπων των τοπικών αρχών και εκπροσώπων των συνεργαζόμενων υπουργείων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα σχολεία. Οι ΔΥΕΠ συνεργάζονται με φορείς Δήμων για τη διοργάνωση Φεστιβάλ Τέχνης και Αποδοχής. Γίνονται παρουσιάσεις καλλιτεχνικών δράσεων μαθητών στο ευρύτερο κοινό (έκθεση έργων ζωγραφικής των παιδιών, προβολή ντοκιμαντέρ που δημιούργησαν οι μαθητές στο πλαίσιο σεμιναρίου, παρουσίαση μουσικών έργων με τη συμμετοχή των παιδιών, δημιουργία e-books από καλλιτεχνικά projects των παιδιών).

Σχετικά με την ψυχοκοινωνική στήριξη παιδιών, γονέων και εκπαιδευτικών, υπάρχει συνεχής συνεργασία με κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους του προγράμματος κοινωφελούς εργασίας, με παρότρυνσή τους να είναι παρόντες κατά τις ενημερώσεις των γονέων για θέματα που αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών τους με στόχο την αποτελεσματικότερη και εγκυρότερη μετάδοση της πληροφορίας και την κάλυψη αναγκών ψυχοκοινωνικής υποστήριξης των γονιών. Ακόμη, συνεργάζονται με Κοινωνικές Υπηρεσίες (κοινωνική υπηρεσία του ΚΕΕΛΠΝΟ, ΟΚΑΝΑ) για την αντιμετώπιση προβληματικής συμπεριφοράς παιδιών που φοιτούν στις ΔΥΕΠ και για τη στήριξη των γονέων των μαθητών και των εκπαιδευτικών.

Τέλος, υπάρχουν και υποστηρικτικές δράσεις παράλληλα με τη λειτουργία ΔΥΕΠ, για όλες τις φάσεις (καλοκαίρι και νέο σχολικό έτος) όπως: Προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας των μαθητών ΔΥΕΠ και οργάνωση μαθημάτων που απευθύνονται σε γονείς (e-learning, οργανωμένα από το διδασκαλείο του ΕΚΠΑ, το Κέντρο Ελληνικής γλώσσας του ΑΠΘ, το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, το ΕΑΠ, το ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ ή άλλους φορείς για την εκμάθηση ελληνικών, ξένων γλωσσών, διδασκαλία γλωσσών χωρών καταγωγής) με τη συνεργασία των ΜΚΟ που αναπτύσσουν εγκεκριμένα από το ΙΕΠ/ΥΠΠΕΘ εκπαιδευτικά προγράμματα, με εκπαιδευτικούς του προγράμματος κοινωφελούς εργασίας ή των ίδιων των προσφύγων που είναι εκπαιδευτικοί. Δημιουργία/επέκταση δανειστικών βιβλιοθηκών με χορηγίες. Παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού για τις ΔΥΕΠ. Εκπαιδευτικά σεμινάρια για απόκτηση δεξιοτήτων και γνώσεων από τα παιδιά λ.χ. διαπολιτισμική επικοινωνία, πρόγραμμα κυκλοφοριακής αγωγής αθλητικές, πολιτιστικές και άλλες δραστηριότητες για όλες τις ηλικίες και συνέργειες με τα πανεπιστήμια. (Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων ΥΠΠΕΘ,2017).

3.4 Δράσεις και καλές πρακτικές στο πλαίσιο υλοποίησης των προγραμμάτων

3.4.1 Η Δράση Ένταξη Προσφυγοπαίδων, ηλικίας έως 15 ετών, στο Εκπαιδευτικό Σύστημα για το σχολικό έτος 2017-2018 στο

πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης 2014-2020

Η Δράση αφορά στην ένταξη των παιδιών πολιτών τρίτων χωρών στο εκπαιδευτικό σύστημα. Σκοπός της είναι να συμβάλλει στην ομαλότερη ενσωμάτωση των παιδιών αυτών στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και εν τέλει στη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής. Η λειτουργικότητα της εξασφαλίζεται από τις Δομές Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΔΥΕΠ) στις Δ/νσεις Π.Ε και Δ.Ε. της χώρας και με το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό. Η εκπαίδευση αφορά κυρίως στην εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας και της οργάνωσης προγραμμάτων, εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Η εφαρμογή της ξεκινά από το διδακτικό έτος 2017-2018 και ουσιαστικά ανακεφαλαιώνει και επεξηγεί τον τρόπο λειτουργίας των ΔΥΕΠ μέσα από έναν πλήρη οδηγό υλοποίησης³⁸. Μέσα στις κύριες ενέργειες της δράσης ανέρχονται η προβολή και η δημοσιότητά της μέσω σχετικής αφίσας και η αναπαραγωγή εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης.

3.4.2 Η περίπτωση του 132^{ου} δημοτικού σχολείου Αθήνας (συγκρότημα Γκράβας)

Όπως αναφερθήκαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, με ποσοστό μαθητών από διαφορετικές εθνότητες να αγγίζει το 80%, διεθνή αναγνώριση και διακρίσεις, το 132ο Δημοτικό Σχολείο παραδίδει μαθήματα ισότητας και ένταξης και αποδεικνύει εμπράκτως ότι η συνύπαρξη δεν είναι 'επικίνδυνη', αντιθέτως μπορεί να είναι εξαιρετικά επωφελής τόσο για τα 'ελληνάκια' όσο για τα 'προσφυγάκια' (Μπρατσιάκου, 2016).

Παράλληλα και ενώ βρίσκεται σε συνεννόηση με τη δημοτική Αρχή και το υπουργείο Παιδείας για τη δημιουργία τάξεων υποδοχής για παιδιά προσφύγων, το 132ο Δημοτικό έχει ήδη εντάξει προσφυγόπουλα στις τάξεις του. Σε αυτό το έργο

³⁸Ολόκληρος ο Οδηγός για την ένταξη Προσφυγοπαιδιών , ηλικίας έως 15 ετών, είναι διαδικτυακά διαθέσιμος στο: <https://xeneglosses.eu/wp-content/uploads/2017/01/%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A3-%CE%A4%CE%91%CE%9C%CE%95%CE%99%CE%9F-%CE%91%CE%A3%CE%A5%CE%9B%CE%9F%CE%A5.pdf> , προσπέλαση 10.11.2017.

συνδράμουν όχι μόνο οι εκπαιδευτικοί αλλά και οι ίδιοι οι μαθητές, ορισμένοι εκ των οποίων λειτουργούν ως μεταφραστές για τα παιδάκια που δεν γνωρίζουν ελληνικά.

Ωστόσο, επειδή το σχολείο έχει μεγάλη εμπειρία σε αυτά τα θέματα οι δάσκαλοι προσπαθούν να βρουν λύσεις μέσα στις τάξεις ούτως ώστε να εντάσσονται τα παιδιά με έναν τρόπο λειτουργικό μέσα στις αίθουσες. Προσπαθούν να υπάρχει ένα παιδί από την ίδια χώρα που χρησιμοποιείται ως μεταφραστής και πραγματοποιούν απογευματινά μαθήματα ενισχυτικής διδασκαλίας για τα παιδιά των προσφύγων ούτως ώστε να τα υποστηρίξουν όσο γίνεται περισσότερο. Επιπλέον, χρησιμοποιούν εκπαιδευτικό υλικό που βοηθά στην ένταξή τους μέσα από την τέχνη αλλά και μέσα από βιωματικές δραστηριότητες. Παρόλα αυτά χρειάζεται και η λειτουργία τάξεων υποδοχής και εκπαιδευτικοί που θα υποστηρίξουν πιο ειδικά τα παιδιά αυτά.

Ο διευθυντής του σχολείου επισημαίνει ότι τα προσφυγόπουλα εντάσσονται πολύ καλά στο περιβάλλον του σχολείου χωρίς να αντιμετωπίζουν κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα καθώς και τα υπόλοιπα παιδιά τα υποδέχονται πολύ καλά. Εξάλλου ποτέ άλλοτε δεν δημιουργήθηκε κανένα πρόβλημα από τη συνύπαρξη παιδιών μεταναστών και προσφύγων. Βεβαίως χρειάστηκε κάποιος χρόνος για να μπορέσει το σχολείο να αποδείξει ότι η συνύπαρξη δεν είναι πρόβλημα αλλά κέρδος. Σήμερα δεν υπάρχουν κακές αντιδράσεις ούτε από παιδιά ούτε από γονείς και η συνεργασία με το Σύλλογο Γονέων είναι στενή.

Τα αποτελέσματα ήταν θετικά ήδη από τις πρώτες πρωτοβουλίες του σχολείου: «Τα παιδιά έρχονταν με χαρά στο σχολείο, ανέπτυξαν τις μεταξύ τους σχέσεις, ενισχύθηκε η αυτοεκτίμηση και ο αυτοσεβασμός τους, δεν παρατηρούνταν τάσεις αποκλεισμού και περιθωριοποίησης. Όλα τα παιδιά βελτιώθηκαν στα μαθήματα. Εκείνα που παρακολουθούσαν τα μαθήματα μητρικής γλώσσας, βοηθήθηκαν στη γενικότερη επίδοσή τους. Τα παιδιά με μμεταναστευτικό υπόβαθρο εντάχθηκαν ευκολότερα και γρήγορα. Σταμάτησε το φαινόμενο των μαθητικών διαρροών. Σταμάτησαν φαινόμενα βίας, ξενοφοβίας και ρατσισμού ανάμεσα σε παιδιά αλλά και γονείς. Δημιουργήθηκε Σύλλογος Γονέων, στον οποίο συμμετείχαν ισότιμα και συνεργάζονταν Έλληνες και μμετανάστες γονείς. Οι γονείς ανέπτυξαν σχέση μμεταξύ τους και με τους εκπαιδευτικούς και υποστήριξαν τις πρωτοβουλίες του σχολείου, συμμετέχοντας ενεργά στις δραστηριότητές του. Επίσης απευθύνονταν στο σχολείο για συμβουλευτική και υποστήριξη. Οι εκπαιδευτικοί απέκτησαν γνώσεις και μεθοδολογικά εργαλεία, ώστε να διαχειρίζονται δημιουργικά την

ετερογένεια του μαθητικού πληθυσμού στις τάξεις του και να αντιμετωπίζουν με άνεση προβλήματα που αφορούν στην επικοινωνία τους με τους γονείς» (Μπρατσιακού, 2016).

3.4.3 Δράσεις από το πρόγραμμα του δήμου Αθηναίων «Ανοιχτά σχολεία» που φιλοξενούνται από το 132^ο Δημοτικό σχολείο Αθηνών

Το 132^ο Δημοτικό σχολείο της Αθήνας συμμετέχει στο πρόγραμμα του Δήμου Αθηναίων «Σχολεία Ανοιχτά στη Γειτονιά, Ανοιχτά στην Κοινωνία», μια πρωτοβουλία που έχει στόχο να κάνει το σχολείο ξανά στέκι της γειτονιάς. Στο πλαίσιο αυτό, από τον Οκτώβριο του 2016 τα απογεύματα, με την αρωγή και των Παιδικών Χωριών SOS, οι αίθουσες ανοίγουν για ένα σωρό εργαστήρια, όπως φωτογραφίας, κίνησης και μαγειρικής, εντελώς δωρεάν για τους μαθητές και τους γονείς τους που προέρχονται από διαφορετικές χώρες και πολιτισμούς.

Πιο συγκεκριμένα, το εργαστήριο μαγειρικής σκοπό έχει να φέρει τους γονείς κοντά ώστε να δουν ότι έχουν κι ακόμα ένα κοινό εκτός του ότι έχουν τα παιδιά τους στο ίδιο σχολείο. Κάθε φορά, ένας γονιός αναλαμβάνει δράση πάνω από τις κατσαρόλες με τη βοήθεια των υπολοίπων, παράλληλα τα παιδιά μαθαίνουν να γράφουν τη συνταγή στα ελληνικά, μαθαίνουν για τα υλικά και την προέλευσή τους και την ιστορία του κάθε πιάτου.

Στο τέλος κάθονται όλοι γύρω από το ίδιο τραπέζι και απολαμβάνουν το αποτέλεσμα του κόπου τους. Μικροί και μεγάλοι στρώνουν μαζί το τραπεζομάντιλο, μοιράζουν τα πιάτα, σερβίρουν το φρεσκομαγειρεμένο φαγητό. Κάθε γεύμα είναι και μια επιστροφή στην πατρίδα τους. Δυστυχώς όμως στη δράση αυτή δεν έχουν κάνει ακόμη την παρουσία τους Έλληνες γονείς (Γιάνναρου, 2016).

3.4.4 Το πρόγραμμα «Σχολεία Χωρίς Σύνορα» του Δήμου Αθηναίων

Το πρόγραμμα «Σχολεία χωρίς Σύνορα» οργάνωσε το «Δίκτυο για τα δικαιώματα του παιδιού» και ο Δήμος Αθηναίων σε συνεργασία με το ΕΛΙΞ,

προγράμματα εθελοντικής εργασίας. Το πρόγραμμα έτρεξε το μήνα Ιούλιο του 2016 σε κάποια δημοτικά σχολεία του κέντρου της Αθήνας από μια ομάδα 30 εκπαιδευτικών, 10 εθελοντών και 4 διερμηνέων που ήθελαν να δοκιμάσουν για τέσσερις εβδομάδες πιλοτικά τις μεθόδους και τους τρόπους που μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά-πρόσφυγες να κάνουν τα πρώτα βήματα κατανόησης της νέας τους πραγματικότητας και ενσωμάτωσης στη χώρα που θα τα φιλοξενήσει για μικρό ή μεγαλύτερο διάστημα.

Σαράντα πέντε παιδιά από το Ελληνικό και περισσότερα από ενενήντα παιδιά από το κέντρο της πόλης πήραν μέρος στην καθημερινή σχολική ζωή για τέσσερις εβδομάδες σε ένα χαρούμενο πολιτισμικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον με ελληνικά, φαρσί, αραβικά και αγγλικά. Το σχολικό πρόγραμμα εμπλουτίστηκε με ζωγραφική και μουσική, αθλητικές δραστηριότητες, παιχνίδι και επισκέψεις στο Αρχαιολογικό και το Μουσείο Ισλαμικής Τέχνης, με προβολή ταινιών στην «Αλκυονίδα», με εργαστήρια με τις συγγραφείς παιδικού βιβλίου Βάσω Φαράκη και Λήδα Βαρβαρούση, με τη φροντίδα και τις συμβουλές της Καλλιόπης Κύρδη, υπεύθυνης Πολιτιστικών Θεμάτων της Α' Διεύθυνσης Αθήνας, καθώς και με τη συμπαράσταση φίλων του Δικτύου που πέρασαν για να προσφέρουν, να γνωρίσουν και να επικοινωνήσουν με τα παιδιά.

Πιο συγκεκριμένα, 130 προσφυγόπουλα, ηλικίας 6 έως 14 ετών, καθημερινά όλο τον Ιούλιο επισκέπτονταν το 51ο δημοτικό σχολείο Αθηνών και διδάσκονταν την ελληνική γλώσσα και πολιτισμό,. Πρόκειται για μια δράση που επέτρεψε στα προσφυγόπουλα των καταυλισμών του Ελληνικού, του Σχιστού και του κέντρου της Αθήνας να προετοιμαστούν για την ένταξη τους στο ελληνικό σχολείο. Τα πρώτα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι δάσκαλοι αφορούσαν στην οργάνωση των τμημάτων διότι κάποια παιδιά δεν ήθελαν να χωριστούν από τα αδέρφια τους και, φυσικά, στην επικοινωνία. Εντύπωση, όμως προκαλεί πώς ενώ, αρχικά, η παρουσία του διερμηνέα κρινόταν απαραίτητη, σιγά-σιγά ακόμα και με τη γλώσσα του σώματος λύθηκε το πρόβλημα συνεννόησης. Στόχος των εκπαιδευτικών ήταν τα παιδιά να φεύγουν από το σχολείο κάθε μέρα έχοντας κατακτήσει πέντε λέξεις, πράγμα αρκετά δύσκολο, αλλά όχι ακατόρθωτο, ειδικά για τα παιδιά που είχαν πάει σχολείο στη χώρα τους. Τελικά, όχι μόνο έμαθαν λέξεις αλλά τραγουδάνε, πλέον, στα ελληνικά και χορεύουν παραδοσιακούς χορούς» (Ζορμπά, 2016).

3.4.5 Οι εκπαιδευτικές δράσεις της Ύπατης Αρμοστείας Προσφύγων του ΟΗΕ³⁹

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) έχει αναλάβει να καθοδηγεί και να συντονίζει τη δράση για την προστασία των προσφύγων παγκοσμίως και για την επίλυση των προβλημάτων τους. Σε όλες τις δραστηριότητές της προσέχει ιδιαίτερα τις ανάγκες των παιδιών και επιδιώκει την προώθηση ίσων δικαιωμάτων για τις γυναίκες και τα κορίτσια. Στις προσπάθειές της αυτές, συνεργάζεται με κυβερνήσεις, περιφερειακούς οργανισμούς και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Πραγματοποιεί παρουσιάσεις και υλοποιεί προγράμματα σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με στόχο να κατανοήσουν οι μαθητές τις αιτίες και τις συνέπειες του ξεριζωμού, τις ανάγκες και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν όσοι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις εστίες τους, καταρρίπτοντας στερεότυπα και συμβάλλοντας στην καλλιέργεια κλίματος ανοχής και αλληλεγγύης.

Επιπλέον, παράγει εκπαιδευτικό υλικό που δίνει τη δυνατότητα σε παιδιά και εφήβους να έρθουν σε επαφή με αυτό το θέμα. Το υλικό αυτό απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, σχολικούς συμβούλους, στελέχη της εκπαίδευσης, εμψυχωτές ομάδων κ.α. και είναι ιδιαίτερα ευέλικτο ώστε να προσαρμόζεται ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες κάθε τάξης και διδακτικού αντικειμένου (γλώσσα, ιστορία, γεωγραφία, καλλιτεχνικά κτλ.). Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο είτε της διαθεματικότητας, εμπλουτίζοντας τον τρόπο διδασκαλίας αλλά και τα ίδια τα σχολικά βιβλία, είτε της ευέλικτης ζώνης και των διάφορων προγραμμάτων, όπως η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και η Αγωγή Υγείας.

Ένα τέτοιο εκπαιδευτικό υλικό αποτελεί η ειδική έκδοση-βιβλίο με τίτλο *"Μονόλογοι από το Αιγαίο: το ταξίδι και τα όνειρα ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων"* (Τσουκαλά, 2016) από το Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση και την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Το υλικό αυτό αποτελείται από 28 μαρτυρίες εφήβων προσφύγων από τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, το Ιράν, το Μαρόκο και την Αίγυπτο, που εξαναγκάστηκαν να αφήσουν

³⁹ Για περισσότερες πληροφορίες στο: <http://www.unhcr.gr/>, προσπέλαση 20/12/2017.

την πατρίδα τους λόγω πολέμου ή φτώχειας, και έφτασαν μόνα τους στην Ελλάδα διασχίζοντας το Αιγαίο.

Η έκδοση διατίθεται σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, στα ελληνικά και αγγλικά, δωρεάν για τα σχολεία, τα οποία ενθαρρύνονται να αξιοποιήσουν το υλικό του βιβλίου, με όποιο τρόπο επιθυμούν σε εκπαιδευτικές δράσεις για την ευαισθητοποίηση των μαθητών τους σε θέματα ανεκτικότητας και αποδοχής του "άλλου", ανθρωπίνων δικαιωμάτων και καταπολέμησης της ξеноφοβίας. Ενδεικτικά, το υλικό του βιβλίου θα μπορούσε να αξιοποιηθεί μέσα από θεματικές ενότητες των μαθημάτων Γλώσσας, αλλά και σε προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων ή projects, θεατρικές ή λογοτεχνικές ομάδες.

Κατά τη σχολική χρονιά 2013-2014, στο πλαίσιο των δράσεων της στον τομέα της εκπαίδευσης, η Ύπατη Αρμοστέία υλοποίησε το συγχρηματοδοτούμενο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Συμβίωση: Σχέδιο Δράσης για την προώθηση της ανεκτικότητας και την πρόληψη του ρατσισμού στο σχολείο» (Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των προσφύγων, 2017) . Σκοπός του προγράμματος ήταν η προσέγγιση της νέας γενιάς με πρωτότυπες μεθόδους βιωματικής μάθησης σε μία σειρά θεμάτων γύρω από τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των προσφύγων.

Οι δράσεις αυτές κινήθηκαν σε τρία επίπεδα: α. την επιμόρφωση και ενημέρωση εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, β. την ευαισθητοποίηση μαθητών όλων των βαθμίδων μέσα από βιωματικά εργαστήρια και γ. την εμπλοκή του ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου του σχολείου σε δράσεις δικτύωσης και καλλιτεχνικής έκφρασης .

Τα βιωματικά εργαστήρια που εντάχθηκαν στο σχολικό πρόγραμμα περιελάμβαναν διαδραστικές συμμετοχικές δραστηριότητες όπως παιχνίδια ρόλων, προσομοιώσεις και τεχνικές εκπαιδευτικού δράματος και προσέγγισαν πάνω από 900 μαθητές όλων των βαθμίδων σε Αττική, Θεσσαλονίκη, Ρέθυμνο, Μυτιλήνη και Εύβοια.

Από τις παραπάνω δράσεις δημιουργήθηκε ένα εγχειρίδιο με 39 βιωματικές δραστηριότητες για μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με θέματα όπως: α) τα ανθρώπινα δικαιώματα, β) τις αξίες, γ) την ταυτότητα, δ) τις διακρίσεις και τα στερεότυπα, ε) την φροντίδα και την ασφάλεια, στ) τη

διαπολιτισμικότητα, ζ) τους πρόσφυγες, τους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο, η) την εκπαίδευση και θ) τη δημοκρατία.

Μέσα από το συγκεκριμένο εγχειρίδιο επιλέχθηκαν κάποιες προτεινόμενες βιωματικές δραστηριότητες ως καλές πρακτικές σε θέματα διαπολιτισμικότητας και επαφής με τους πρόσφυγες και μετανάστες.

Η πρώτη με τίτλο: «*Παιδιά απ' όλο τον κόσμο: ομοιότητες και διαφορές*» απευθύνεται σε παιδιά δημοτικού με σκοπό να διερευνήσουν τις ομοιότητες ανάμεσα στα παιδιά όλου του κόσμου, ανεξάρτητα από την εθνικότητα, το φύλο ή την εθνική ομάδα, στην οποία ανήκουν και να κατανοήσουν ότι οι διαφορές αυτές εμπλουτίζουν τη ζωή και γι' αυτό είναι αναγκαίος ο αμοιβαίος σεβασμός και η ανοχή (Έπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 2014, σσ. 59-60).

Η δεύτερη είναι ένα εκπαιδευτικό παιχνίδι με μορφή παιδαγωγικής βαλίτσας και με τίτλο: « *Εγώ κι εσύ, εδώ κι εκεί*» (Ανδρούσου, 2014). Απευθύνεται στις μεγάλες τάξεις του δημοτικού με στόχο τα παιδιά να κατανοήσουν και πάλι την έννοια της διαφοράς και της ομοιότητας με τον άλλο μέσα από παιχνίδια ρόλων με αντικείμενο τις διαφορετικές μετακινήσεις (μετανάστευση, προσφυγιά, εμπόριο κ.λπ.). Το παιχνίδι εκτείνεται σε δύο μέρες. Την πρώτη μέρα μέσα σε 1,5 ώρα τα παιδιά θα παίξουν το παιχνίδι και τη δεύτερη μέρα αφιερώνονται 45 λεπτά για να αναφερθούν στην οικογενειακή τους ιστορία μετακίνησης (Έπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 2014, σσ. 61-63).

Η τρίτη δραστηριότητα είναι πολυσύνθετη διότι αποτελείται από ένα μέρος ενημερωτικό- ερευνητικό κι ένα μέρος βιωματικό, όπως το παιχνίδι ρόλων που καλούνται να υποδυθούν. Η δραστηριότητα ονομάζεται « Κάτι από την πατρίδα», διαρκεί περίπου 1 ώρα και απευθύνεται κι αυτή σε παιδιά των μεγάλων τάξεων του δημοτικού. Εδώ στόχος είναι οι μαθητές/τριες να αναπτύξουν ενσυναίσθηση για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι άνθρωποι που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους, να κατανοήσουν τα αίτια που αναγκάζουν τους πρόσφυγες να ξεριζωθούν και πώς αυτά διακρίνονται από τα αίτια της μετανάστευσης και να αναπτύξουν δεξιότητες διαπραγμάτευσης και συλλογικής λήψης αποφάσεων.

Η τελευταία βιωματική δραστηριότητα έχει τίτλο: «*Ειρήνη: η ιστορία ενός παιδιού πρόσφυγα*» και απευθύνεται στα μικρά παιδιά του δημοτικού (5-8 ετών) και περιλαμβάνει μία ταινία κινουμένων σχεδίων (διάρκειας 7 λεπτών) (<http://www.youtube.com/watch?v=WQJhuAfVTqo&feature=plcp>) και το εγχειρίδιο «*Σημειώσεις για εκπαιδευτικούς*» και το κείμενο της ιστορίας: «*Ειρήνη*», η ιστορία

ενός παιδιού πρόσφυγα (<https://www.unhcr.gr/ekpaideysi/ekpaideytiko-yliko/eirini.html>). Σκοπός της συγκεκριμένης δραστηριότητας είναι να ενθαρρύνει την έκφραση συναισθημάτων και συγκινήσεων που προκαλούνται από την ιστορία της Ειρήνης, αυξάνοντας τη συμπάθεια των παιδιών για όσους βρίσκονται μακριά από την πατρίδα τους, να εμπλουτίσει την τάξη με την εδραίωση σχέσεων μεταξύ των παιδιών, μέσω των εμπειριών τους και του αισθήματος της ζώης μακριά από την πατρίδα και να καταστήσει τα παιδιά γνώστες της έννοιας της διαφορετικότητας και του αποκλεισμού, σε συνδυασμό με τις βασικές και καθολικές ανάγκες των παιδιών.

Εν συντομία, η ιστορία αναφέρεται σε ένα μικρό κορίτσι που αναγκάζεται να εγκαταλείψει το σπίτι της, να δοκιμάσει την ανασφάλεια και την απόρριψη μέχρι να βρει ζεστασιά, προστασία και στοργή σε ένα νέο σπιτικό. Το φυλλάδιο, η χρήση του οποίου προβλέπεται σε συνδυασμό με την ταινία κινουμένων σχεδίων, προσφέρεται για διάφορες δραστηριότητες. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να παρατηρήσουν, να μιλήσουν, να ζωγραφίσουν, να μιμηθούν, να μεταμφιεστούν και να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους, με βάση τις φιγούρες του φυλλαδίου και της ταινίας κινουμένων σχεδίων (Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 2014, σσ. 65-68).

Στις καλές πρακτικές της Ύπατης Αρμοστείας ανήκει το εκπαιδευτικό υλικό το "*Σκληρό καρύδι*" (Σβορώνου, 2015). Είναι μια ιστορία για παιδιά από 8 ετών και αφορά, την Αϊσέ, ένα εννιάχρονο κορίτσι-πρόσφυγα από το Αφγανιστάν, που μιλάει με κέφι, τόλμη και λίγο παράπονο για τη ζωή της. Μοιράζεται τα ίδια βάσανα με όλα τα παιδιά της ηλικίας της: σχέσεις με τους συμμαθητές και τον αδερφό της, φίλιες, παιχνίδι... Αλλά έχει και τις δικές της, τις βαθύτερες έγνοιες για μια πατρίδα που αναγκάστηκε να εγκαταλείψει.

Σκοπός του συγκεκριμένου υλικού είναι τα παιδιά να μάθουν να χειρίζονται σωστά τις λέξεις «μετανάστης», «πρόσφυγας», «άσυλο» και να εντοπίζουν τη λανθασμένη χρήση τους από άλλους, να στέκονται κριτικά απέναντι σε στερεοτυπικές απόψεις περί αποκλεισμού του διαφορετικού, ή απόψεις και στάσεις που υποδηλώνουν ξενοφοβία και ρατσισμό, να υπερασπίζονται τις απόψεις τους για τους πρόσφυγες με επιχειρήματα και στοιχεία, να μπαίνουν στη θέση του άλλου, του διαφορετικού, αυτού που είναι σε ανάγκη (ενσυναίσθηση) και να συνεργάζονται.

Την ιστορία συνοδεύει ένα σύνολο επτά δραστηριοτήτων για τον εκπαιδευτικό, που μπορεί να πραγματοποιηθούν στην τάξη. Το υλικό αυτό μπορεί να το χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός με τον τρόπο που θέλει. Μπορεί να διαβάσει την ιστορία στην τάξη, να κάνει μία ή περισσότερες ή όλες τις δραστηριότητες, μπορεί να

επινοήσει τις δικές του. Μέσω αυτών των ιστοριών μπορεί να προσεγγίσει την έννοια του πρόσφυγα, του ξένου, του κάθε "Άλλου", μέσα από γόνιμες και δημιουργικές συζητήσεις, παιχνίδι, γέλιο, ευκαιρίες για έκφραση και πειραματισμό. Το υλικό αξιοποιεί ποικίλες βιωματικές μεθόδους μάθησης όπως: η αναγνώριση λογοτεχνικού έργου, ο ρόλος στον τοίχο, το θεατρικό παιχνίδι, η παγωμένη εικόνα, η δημιουργική γραφή, ο καταγισμός ιδεών, η αφήγηση, η δομημένη συζήτηση καθώς και τις τέχνες στον αφηγηματικό λόγο.

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες δημιούργησε τα «Περάσματα»⁴⁰, ένα βιωματικό παιχνίδι που απευθύνεται σε μαθητές/τριες, νέους/ες και δημιουργήθηκε με τη συνεργασία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς. Βασίζεται στη μέθοδο της προσομοίωσης, επιτρέποντας στους συμμετέχοντες να βιώσουν πιο αποτελεσματικά μια μακρινή κατάσταση μέσα από τη διαδικασία της δραματοποίησης και αναπαράστασης της πραγματικότητας. Μέσα από το παιχνίδι, τα παιδιά μαθαίνουν τις δυσκολίες και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες, συνειδητοποιούν τους λόγους που αναγκάστηκαν να φύγουν από τις πατρίδες τους και ενδυναμώνονται στην υιοθέτηση στάσεων κατανόησης και αποδοχής του φαινομένου με σκοπό να ευαισθητοποιήσουν τον κοινωνικό τους περίγυρο υπέρ των προσφύγων.

Μια τελευταία αλλά εξίσου σημαντική εκπαιδευτική δράση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν να βοηθήσει την κοινότητα των προσφύγων της Φιλιππιάδας να δημιουργήσουν μια δανειστική βιβλιοθήκη. Σκοπό ήταν να βοηθήσουν τους πρόσφυγες της Φιλιππιάδας να ξαναβρούν την χαμένη ελπίδα για το μέλλον μέσα από μερικές εκατοντάδες βιβλία που γέμισαν τα ράφια της βιβλιοθήκης⁴¹.

3.4.6 Η περίπτωση του 67^{ου} δημοτικού σχολείου Θεσσαλονίκης

Το 67^ο δημοτικό σχολείο Θεσσαλονίκης αποτελεί σχολείο υπόδειγμα για την ένταξη των προσφύγων και το μόνο από τα σχολεία του δήμου Θεσσαλονίκης που υποδέχθηκε μαθητές/τριες πρόσφυγες από την έναρξη της σχολικής χρονιάς (2016-

⁴⁰ Το εγχειρίδιο των «Περασμάτων» διατίθεται δωρεάν σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή στο: https://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/mathitikosDiagonismos/Passages/PASSAGES_GREEK_FINAL.pdf, προσπέλαση 20.7.2017.

⁴¹ Διαθέσιμο οπτικοακουστικό υλικό σχετικά με τη δράση, στο: http://donors.unhcr.gr/echo/el/vivliothiki_filippiada/, προσπέλαση 19.07.2017.

2017). Σε αυτό το σχολείο δεν υπάρχουν διακρίσεις, μόνο μαθητές/τριες που κάθονται στα ίδια θρανία, έχουν τις ίδιες ανάγκες και αγωνίες, λατρεύουν την τεχνολογία και το παιχνίδι. Επίσης, στην αρχή της σχολικής χρονιάς διοργανώθηκε και γιορτή υποδοχής των γονέων προσφύγων, οι οποίοι συζήτησαν για την πρόοδο των παιδιών τους με τους δασκάλους και καμάρωσαν βλέποντάς τα να παίζουν ανέμελα με τους συμμαθητές τους.

Ο διευθυντής του σχολείου αναφέρει πως η ένταξη των προσφυγόπουλων στη Δομή Υποστήριξης Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΔΥΕΠ) εξελίσσεται κανονικά. Τα παιδιά αισθάνονται όμορφα που πηγαίνουν στο σχολείο, όπου αισθάνονται ασφάλεια και αγάπη. Όσον αφορά το γνωστικό κομμάτι της εκπαίδευσης, έχουν μάθει το ελληνικό αλφάβητο, έχουν αρχίσει να διαβάζουν τις πρώτες τους λέξεις και επικοινωνούν με τους εκπαιδευτικούς και στα ελληνικά. Ωστόσο, υπάρχουν προβλήματα επικοινωνίας. Η έλλειψη μεταφραστών στη δομή δυσκολεύει πολύ το έργο των εκπαιδευτικών, ενώ η μη αναπλήρωση της καθηγήτριας αγγλικών, που τοποθετήθηκε αλλού, δημιουργεί ένα σημαντικό έλλειμμα στο διδακτικό έργο. Αν και η συνύπαρξη των προσφυγόπουλων με τα παιδιά του ολοήμερου στην αυλή δεν διαρκεί παρά λίγη ώρα, εντούτοις έχουν ήδη δημιουργηθεί επαφές και φιλίες, ενώ και οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν κοινές δραστηριότητες. Το μόνο τους πρόβλημα, βέβαια, είναι όταν το ημερήσιο πρόγραμμά τους δεν περιλαμβάνει υπολογιστές (Μακεδονία, 20.12.2016).

3.4.7 Συνεργασία του 144^{ου} δημοτικού σχολείου Αθηνών και της πακιστανικής κοινότητας

Το Νοέμβριο του 2017 πραγματοποιήθηκε η υποδοχή των παιδιών του Κυριακάτικου σχολείου της Πακιστανικής Κοινότητας που θα στεγάζεται κάθε Κυριακή στο 144ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών στα Σεπόλια. Περίπου 100 παιδιά θα διδάσκονται ουρντού, αγγλικά και αραβικά, ενώ την ίδια ώρα οι μητέρες των παιδιών θα μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα. Την αλληλεγγύη και την υποστήριξή τους στους μαθητές και τις μαθήτριες έδειξαν αρκετοί σύλλογοι εκπαιδευτικών και άλλοι φορείς. Πραγματοποιήθηκε σύντομη γιορτή υποδοχής κατά τη διάρκεια της οποίας ο επικεφαλής της Πακιστανικής Κοινότητας, Τζαβέντ Ασλάμ, ευχαρίστησε το Δήμο Αθήνας, το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς για την παραχώρηση του χώρου αλλά

και όλους όσους τους στήριξαν, έδειξαν την αγάπη τους κι άνοιξαν το σχολείο καθώς και το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων αλλά και κάθε Έλληνα κι Ελληνίδα που τους έχει στηρίξει. Η διεύθυνση του σχολείου, ο σύλλογος εκπαιδευτικών καθώς και η δημοτική αρχή στηρίζουν τη συνεργασία αυτή, με σκοπό να ενδυναμώσουν τη σχέση των παιδιών προσφύγων και των γονέων τους με την ελληνική κοινωνία (META, 2017).

3.4.8 Το βιβλίο και το ηλεκτρονικό παιχνίδι «Ο Ναβίντ δεν ήρθε για διακοπές».

Το βιβλίο «*Ο Ναβίντ δεν ήρθε για διακοπές*» (Χριστοδούλου, 2017) αποτελεί ένα βιβλίο για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία, ένα βιβλίο για όλους τους Ναβίντ που ζουν γύρω μας. Η ιστορία του Ναβίντ μας μιλάει για την καθημερινή ζωή ενός δεκάχρονου αγοριού μέσα από τις εκθέσεις που γράφει στην Ε' δημοτικού και το οποίο δέχεται στην τάξη του ένα προσφυγόπουλο που δεν ξέρει να μιλά καλά ελληνικά και είναι λιγάκι μαυριδερός. Το βιβλίο συνοδεύεται και από εκπαιδευτικό υλικό της Μαρίζας Ντεκάστρο.

Βασισμένο στο ομώνυμο βιβλίο δημιουργήθηκε και το ηλεκτρονικό παιχνίδι "Ο Ναβίντ δεν ήρθε για διακοπές"⁴². Είναι ένα εκπαιδευτικό παιχνίδι με θέμα τους πρόσφυγες που έχει σχεδιαστεί για να παιχτεί μέσα στη σχολική τάξη ή με τους γονείς στο σπίτι. Ως παιδαγωγικούς στόχους έχει να ενημερώσει τα παιδιά για όσα συμβαίνουν στις χώρες καταγωγής των προσφύγων, τις δυσκολίες και τα διλήμματα που αντιμετωπίζουν στην απόφασή τους να φύγουν για να σωθούν και να παρουσιάσει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τους οργανισμούς αρωγής των προσφύγων και να τα ευαισθητοποιήσει ώστε να κατανοήσουν τη θέση και τα προβλήματα.

Στο παιχνίδι περιγράφεται ρεαλιστικά η κατάσταση μιας χώρας που έχει δικτατορία και στην οποία καταπατώνται βασικά ανθρώπινα δικαιώματα κάποιων ξένων που ζουν στην Ελλάδα. Έτσι μας μεταφέρει στη χώρα του Ναβίντ, προτού φτάσει στη χώρα μας. Στην πατρίδα του έχουν δικτατορία, όπου κυνηγούν τους ανθρώπους για τις ιδέες τους, με αποτέλεσμα ο Ναβίντ και η μητέρα του να

⁴² Σχετικά με το διαδικτυακό παιχνίδι, μπορείς να το βρεις εδώ: <http://navid.gr/navidzero/navidzero.html>, προσπέλαση 20.07.2017.

προσπαθούν να φύγουν, όπως πολλοί άλλοι, για να σωθούν και να φτάσουν στην πρώτη ασφαλή χώρα, την Ελλάδα. Τι θα κάνει ο Ναβίντ; Θα τον κυνηγήσουν; Πού πρέπει να απευθυνθεί για βοήθεια; Θα βρει βοήθεια ή θα πέσει θύμα εκμετάλλευσης; Πώς θα βγει από τη χώρα και πώς θα ταξιδέψει; Τι χρειάζεται να έχει μαζί του; Τι θα αντιμετωπίσει στο ταξίδι; Πολλά ερωτηματικά που ξεδιαλώνονται στην πορεία του παιχνιδιού καθώς ο παίκτης κινείται στην οθόνη του υπολογιστή.

3.4.9 Διαπολιτισμικό παραμύθι στα πλαίσια του προγράμματος Teachers for Europe: Το ταξίδι του μικρού Αρζίμ στην Ευρώπη

Στα πλαίσια του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος μαθητές της Ε΄ τάξης του 2ου Δημοτικού σχολείου της Πάτρας δημιούργησαν το διαπολιτισμικό παραμύθι με τίτλο: «*Το ταξίδι του μικρού Αρζίμ στην Ευρώπη*», που αποτελεί μία πρόταση για εφαρμογή ποικίλων δραστηριοτήτων με βασικό στόχο την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα διαπολιτισμικότητας. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος εκτός των άλλων οι μαθητές μυήθηκαν σε ηθικές αξίες σεβασμού της ζωής όλων των ανθρώπων ανεξαρτήτως ηλικίας, εθνικότητας, θρησκείας και καταγωγής. Μέσα από δράσεις κατάφεραν να ευαισθητοποιήσουν την σχολική κοινότητα αλλά και την ευρύτερη κοινωνία της πόλης και ανέπτυξαν δεξιότητες εθελοντισμού και αλληλοβοήθειας (Πεσματζόγλου & Μαλωίνα, 2017, σ.σ. 2396-2404).

Στόχος των εκπαιδευτικών είναι να εμπλουτίσουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες των μαθητών της Ε΄ & ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού σχετικά με την Ευρώπη και τα σημαντικά μνημεία της, κομμάτι του πολιτισμού της, και με τη συγγραφή του αντίστοιχου παραμυθιού – ιστορίας να ευαισθητοποιηθούν και στο θέμα των προσφύγων. Επιπλέον το σχολείο κατά καιρούς φιλοξενεί προσφυγόπουλα από το γειτονικό κέντρο φιλοξενίας τα οποία καταλήγουν σε ευρωπαϊκές χώρες αργότερα. Έτσι αποφάσισαν να παντρέψουν τη γνωριμία της Ευρώπης με το προσφυγικό το οποίο είναι ένα ζήτημα που απασχολεί την κοινωνία μας με διάφορους τρόπους.

Το σενάριο υλοποιήθηκε στο εργαστήριο υπολογιστών αλλά και στην σχολική τάξη όπου οι μαθητές μπόρεσαν να εργαστούν σε ομάδες τριών-τεσσάρων ανά υπολογιστή σύμφωνα με τις αρχές της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας. Για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων χρησιμοποιήθηκαν λογισμικά όπως: Λογισμικό

εννοιολογικής χαρτογράφησης Inspiration, Λογισμικά γενικής χρήσης (επεξεργαστής κειμένου, Power Point) και το Google earth . Οι μαθητές περιηγήθηκαν σε ιστοσελίδες που παρέχουν πληροφορίες και υλικό για ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες θα ταξιδέψει ο μικρός πρόσφυγας και έμαθαν για την Ευρώπη παίζοντας διαδραστικά παιχνίδια μέσα από την επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής επιτροπής.

Οι μαθητές συγκεντρώσαν πληροφορίες και φωτογραφίες από βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες ,τουριστικούς χάρτες και το διαδίκτυο για τα αντιπροσωπευτικά μνημεία και αξιοθέατα των χωρών. Δημιούργησαν ψηφιακά πάζλ με εικόνες αξιοθέατων και μνημείων που είχαν επιλέξει. Κατασκεύασαν διαφημιστικές- τουριστικές αφίσες με χαρακτηριστικά στοιχεία από κάθε χώρα που είχαν επιλέξει. Μετά την δημιουργία της ιστορίας οι μαθητές το παρουσίασαν σε μια ιδιαίτερη εκδήλωση στη σχολική κοινότητα, τραγούδησαν αντιπροσωπευτικά τραγούδια χωρών που επισκέφτηκε ο μικρός Αρζίμ και δραματοποίησαν κάποιες σκηνές. Επιπλέον, οργανώθηκε παιχνίδι αντιπαράθεσης ‘ντιμπέιτ’ με τη συμμετοχή τριών διαφορετικών ομάδων μαθητών οι οποίες με επιχειρήματα ανέλαβαν να υποστηρίξουν, να διαφωνήσουν και να συνθέσουν απόψεις σχετικά με θέματα που αφορούν το προσφυγικό ζήτημα. Ακόμη, συμμετείχαν σε βιωματικές δραστηριότητες με στόχο να μπουν στην θέση των μικρών προσφυγόπουλων.

Με αφορμή μια βάρκα οργανώθηκε δρώμενο - εκδήλωση στην κεντρική πλατεία με τη συμμετοχή όλου του σχολείου και την υποστήριξη του Δήμου της Πάτρας , με στόχο την ευαισθητοποίηση των κατοίκων της πόλης και ιδιαίτερα του κέντρου και τη συλλογή τροφίμων και φαρμάκων για τους πρόσφυγες. Σχεδίασαν αφίσες και φυλλάδια τα οποία μοίρασαν για να γνωστοποιήσουν την εκδήλωση και να ζητήσουν την συμβολή τους, επέλεξαν τη μουσική και έστησαν το σκηνικό που περιελάμβανε εκτός των άλλων μια τεράστια φουσκωτή βάρκα η οποία ξεχείλισε από τις προσφορές όλων. Τραγούδησαν, χόρεψαν και έδειξαν έμπρακτα την συμπαράσταση και την αλληλεγγύη τους στους δοκιμαζόμενους πρόσφυγες και κυρίως στα παιδιά.

Τέλος, ως συμβολική πράξη ανάδειξης και αναγνώρισης της ευαισθητοποίησης της εκπαιδευτικής κοινότητας στο προσφυγικό ζήτημα, το Υπουργείο Παιδείας απένειμε τιμητικό έπαινο στο συγκεκριμένο σχολείο.

3.4.10 Το έργο του διαπολιτισμικού κέντρου προώθησης και ένταξης προσφύγων «Πυξίδα»

Το Κέντρο Πυξίδα πλαισιώνει τις προσπάθειες του τμήματος της Κοινωνικής Υπηρεσίας του ΕΣΠ (Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες) συμβάλλοντας με τον τρόπο του στην αποτελεσματική ένταξη και ενεργή συμμετοχή των προσφύγων στον Ελληνικό τους περίγυρο διατηρώντας παράλληλα το σεβασμό στην πολιτισμική τους κληρονομιά. Οι στόχοι της συμπεριλαμβάνουν μεταξύ άλλων την παροχή γενικών κατευθύνσεων, γνώσεων και δεξιοτήτων σε αιτούντες άσυλο πρόσφυγες και μετανάστες της κοινότητας με τη λειτουργία προγραμμάτων εκπαιδευτικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα.

Συγκεκριμένα όσον αφορά την εκπαίδευση παρέχουν: εγγραφή σε σχολεία – δομές εκπαίδευσης, ενισχυτική διδασκαλία σε μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου. μαθήματα ελληνικής γλώσσας σε ενήλικες, μαθήματα αγγλικής γλώσσας σε παιδιά και ενήλικες, εκπαιδευτικά προγράμματα στη χρήση Η/Υ και προπαρασκευαστικά μαθήματα για παιδιά που θα παρακολουθήσουν ελληνικό σχολείο. Έτσι, διευκολύνει την διαδικασία ένταξης των προσφύγων, παρέχοντας συμβουλευτική στήριξη και αναπτύσσοντας εκπαιδευτικές και πολιτιστικές δραστηριότητες όπως εκμάθηση ελληνικής γλώσσας, υποστηρικτική διδασκαλία, σύσταση και λειτουργία ομάδων θεάτρου, χορού και άλλων πολιτιστικών δραστηριοτήτων⁴³.

3.4.11 Το Πρόγραμμα της ομάδας «Πολύδρομο» για τους πρόσφυγες

Τον Ιούνιο του 2014 τα μέλη της ομάδας «Πολύδρομο» δημιούργησαν έναν μικρό οδηγό για την αραβική γλώσσα 'Musefir', στα πλαίσια δημιουργικής απασχόλησης που είχαν αναλάβει οι φοιτητές του ΑΠΘ με σκοπό να αναδείξουν την επαφή της ελληνικής και της αραβικής γλώσσας και πολιτισμού στα παιδιά-

⁴³ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το διαπολιτισμικό κέντρο ΠΥΞΙΔΑ στο: <http://www.gcr.gr>, προσπέλαση 20.5.2017.

πρόσφυγες. Δεδομένου ότι η πλειοψηφία των παιδιών προσφύγων προέρχονται από τη Συρία, ο μικρός οδηγός για την αραβική γλώσσα ‘Musefir’ θα βοηθήσει τόσο στις άμεσες επικοινωνιακές ανάγκες που προκύπτουν αλλά και στην ουσιαστική επαφή των παιδιών με την ελληνική κοινωνία. Η λέξη ‘Musefir’ στα αραβικά σημαίνει ‘ταξιδευτής’ και είναι αυτή η λέξη που ‘ταξίδεψε’ από τα αραβικά για να γίνει η ελληνική λέξη ‘μουσαφίρης’, επισκέπτης.

Για τον σκοπό αυτό η ομάδα επέλεξε λίγα στοιχεία για την αραβική γλώσσα, ένα βασικό λεξιλόγιο ελληνικών και των αντίστοιχων αραβικών εκφράσεων οι οποίες μπορούν να γίνουν γέφυρες ανάμεσα στις δύο γλώσσες, πολιτισμούς και κόσμους. Οι λέξεις γράφονται στις πρωτογενείς τους γραφές αλλά και με λατινικά γράμματα για να μπορούν να διαβαστούν ευκολότερα. Δεν προτιμήθηκε η φωνολογική/φωνητική απόδοσή τους για τη διευκόλυνση τόσο των φοιτητριών/τών, όσο και των παιδιών που μπορούν να διαβάσουν το λατινικό αλφάβητο.

Στον παρόντα μικρό οδηγό, για την απόδοση των λέξεων και εκφράσεων στα αραβικά επιλέχθηκε η καθομιλουμένη γλωσσική ποικιλία της αραβικής που χρησιμοποιείται στις χώρες της Μέσης Ανατολής (Λίβανος, Συρία, Παλαιστίνη) και όχι η εκδοχή της Κλασσικής Αραβικής που αποτελεί τη νόρμα στον γραπτό λόγο. Αυτή η επιλογή έγινε για να εξυπηρετηθούν πιο αποτελεσματικά οι επικοινωνιακοί στόχοι με τα παιδιά, κυρίως από τη Συρία, που, αφενός και πιθανότατα, δεν έχουν ακόμη μάθει την κλασική αραβική (που διδάσκεται στο σχολείο) και, αφετέρου, για να επιτευχθεί καλύτερα η όποια επαφή επιχειρείται μέσω της συνάντησης των γλωσσών και των πολιτισμών. Στα αραβικά διαβάζουν από τα δεξιά στα αριστερά, δηλαδή τα κείμενα ξεκινούν από το δεξί μέρος της σελίδας και υπάρχουν πολλές εκφράσεις που αναφέρονται στο Θεό (Allah). Στο τέλος του οδηγού δίνεται το ελληνικό αλφάβητο για να εξοικειωθούν τα αραβόφωνα παιδιά με τη γλώσσα της χώρας που τα φιλοξενεί (Τσοκαλίδου, 2016, σ.σ.87-96).

3.4.12 Το έργο του Προγράμματος P.R.E.S.S (Provision of Refugee Education and Support Scheme)⁴⁴

Το Project P.R.E.S.S. αποτελεί μια πρωτοβουλία του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ιούνιος 2016 - Δεκέμβριος 2017), προκειμένου να ανταποκριθεί στις

⁴⁴ Πιο αναλυτικά στο: <http://www.press-eap.net/>, προσπέλαση 19.07.2017.

εκπαιδευτικές και ενταξιακές ανάγκες των προσφύγων που βρίσκονται στην Ελλάδα. Πιο αναλυτικά, στοχεύει στον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων και παρεμβάσεων υποστήριξης για τους πρόσφυγες, με έμφαση στην πρωτογενή έρευνα επικοινωνιακών, γλωσσικών και εκπαιδευτικών αναγκών και προσδοκιών των προσφύγων και στην εκπαιδευτική ενδυνάμωση παιδιών και ενηλίκων προσφύγων που βρίσκονται στην Ελλάδα.

Όσον αφορά την γλωσσική και πολιτισμική ένταξη και προσαρμογή των προσφύγων (ενηλίκων και παιδιών) οι δράσεις που πραγματοποιήθηκαν ανήκαν στην άτυπη εκπαίδευση, όπως: γλωσσική εκπαίδευση ενηλίκων προσφύγων, κινητή μονάδα τηλεεκπαίδευσης προσφύγων, προγράμματα-γέφυρα για γλωσσική και κοινωνική προσαρμογή- ένταξη παιδιών στο σχολείο, διαδικτυακά γλωσσικά μαθήματα (αγγλικά, γαλλικά, ιταλικά, γερμανικά, ισπανικά και ολλανδικά), κατάρτιση και πιστοποίηση προσφύγων (σε συνεργασία με το ΙΚΥ), πρόγραμμα μικτής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για κατάρτιση εκπαιδευτών και διαμεσολαβητών, καθώς και πολυγλωσσική προσέγγιση (πρώτη, δεύτερη και άλλες γλώσσες).

Παρακάτω παρατίθενται κάποιες εφαρμογές αυτών των δράσεων της άτυπης εκπαίδευσης που υλοποιήθηκαν σε διάφορα μέρη της Ελλάδας.

- Άτυπη εκπαίδευση με παιδιά- πρόσφυγες σε Θεσσαλονίκη

Το διάστημα (24 Απριλίου- 2 Μαΐου, 2017) πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη ο πρώτος κύκλος άτυπης εκπαίδευσης με παιδιά πρόσφυγες με σκοπό την γλωσσική-πολιτισμική και κοινωνική ενδυνάμωση των προσφύγων. Συγκεκριμένα, στόχος της δράσης ήταν η ενθάρρυνση των διαγλωσσικών πρακτικών με σκοπό την ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων μέσα από καλλιτεχνικές δραστηριότητες. Σε αυτό το πλαίσιο και ακολουθώντας μια συμμετοχική προσέγγιση δημιουργήθηκε οδηγός για τις εμπυχωτρίες καθώς και απτικό υλικό τόσο από την ομάδα υλικού όσο και από τα παιδιά που συμμετείχαν. Οι δραστηριότητες εφαρμόστηκαν στα ΚΦ των Διαβατών και του Κορδελιού στη Θεσσαλονίκη. Η διάρκεια του προγράμματος ήταν 8 εβδομάδες. Η μελέτη των ενοτήτων, που περιλάμβανε επιμορφωτικό υλικό σε πολυμεσική μορφή (κείμενο, εικόνα, βίντεο, ψηφιακά τεκμήρια) πραγματοποιήθηκε σε χρόνο που όριζε ο κάθε ενδιαφερόμενος βάσει της διαθεσιμότητάς του, εντός της διάρκειας του προγράμματος.

- Κατάρτιση εκπαιδευτικών σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Ιωάννινα

Το Φεβρουάριο του 2017, πραγματοποιήθηκε ο πρώτος κύκλος κατάρτισης των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται στην εκπαίδευση των προσφύγων, σε συνεργασία με τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό Κέντρο Παιδαγωγικής και Καλλιτεχνικής Επιμόρφωσης «Σχεδία». Η δράση εστίαζε σε τέσσερις άξονες: διαπολιτισμική επικοινωνία, ανθρώπινα δικαιώματα, μετατραυματικό άγχος και ενταξιακή εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτικοί παρακολούθησαν διαδραστικές εισηγήσεις και συμμετείχαν σε βιωματικά εργαστήρια (εικαστικά, μουσικά θεατρικά) και ομάδες εργασίας.

3.4.13 Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Xenios Zeus Erasmus Plus KA2 »⁴⁵

Το Xenios Zeus είναι ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα που τρέχει για 24 μήνες (από 01-09-2016 έως 31-08-2018) με τίτλο: “Managing the refugee and migrant flows through the development of educational and vocational frames for children and adults”, μεταξύ της Εθνικής Μονάδας Συντονισμού του Προγράμματος Erasmus+ και της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας.

Συντονιστής του έργου είναι η Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας με εταίρους: 1) το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Παιδαγωγικό Τμήμα και Σχολείο Νέας Ελληνικής Γλώσσας), 2) το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (Παιδαγωγική Σχολή), 3) το Πανεπιστήμιο της Aix-Marseille της Γαλλίας (ESPE), 4) την H.R.Y.O. της Ιταλίας (M.K.O. για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε νέους), 5) το Δήμο Παιονίας (Πολύκαστρο Κιλκίς), 6) το Δήμο Δέλτα (Διαβατά), 7) το Δίκτυο Άλφα (Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας Δυτικής Θεσσαλονίκης) και 8) τα Αρχεία Χαρτογραφικής Κληρονομιάς των Γενικών Αρχείων του Κράτους.

Αυτό το ευρωπαϊκό πρόγραμμα αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία ώστε ευρωπαϊκές χώρες που αντιμετωπίζουν προσφυγικές/μεταναστευτικές ροές να συνεργαστούν, να ανταλλάξουν πρακτικές, τρόπους χειρισμού δύσκολων καταστάσεων, ενσωματώνοντας τους πρόσφυγες στην καθημερινότητα, στο βαθμό που είναι εφικτό σε κάθε χώρα, σε εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό επίπεδο.

⁴⁵Για περισσότερες πληροφορίες στο: <http://www.xenioszeus.kmaked.eu/index.php/el/7-welcome-to-zeus-gr>, προσπέλαση 19/7/2017.

Σε αυτή την κατεύθυνση αξιοποιείται η τεχνογνωσία του Δικτύου Άλφα, προκειμένου να δημιουργηθεί μια θετική, συνεργαζόμενη και υποστηρικτική κοινότητα μεταξύ παιδιών και ενηλίκων προσφύγων, με στόχο την ψυχολογική τους υποστήριξη. Σε συνεργασία με τους εμπειρογνώμονες σε θέματα προσφύγων, στοχεύουν να σχεδιάσουν, να δημιουργήσουν και να διανείμουν εκπαιδευτικό υλικό, μια εργαλειοθήκη με δραστηριότητες και οδηγίες και μια σειρά από εκπαιδευτικά προγράμματα, εμπλέκοντας ενήλικες πρόσφυγες μαζί με τα παιδιά τους. Σκοπός τους είναι η ανάπτυξη της γλωσσικής παιδείας, με τη χρήση υπολογιστών, καθώς και η ευαισθητοποίηση σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Επιπλέον, το πρόγραμμα οργανώνει και υλοποιεί ημερίδες που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς, ερευνητές και ενδιαφερόμενους φορείς που θα αναλαμβάνουν δράση σχετικά με το θέμα της εκπαίδευσης των προσφυγικών/μεταναστευτικών ροών, προκειμένου να ανταλλάξουν καλές πρακτικές. Στα πλαίσια αυτού το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας πραγματοποιεί ένα πολύ σημαντικό Επιμορφωτικό Πρόγραμμα σε εκπαιδευτικούς για τις ανάγκες εκπαίδευσης τους σε θέματα ένταξης και γλωσσικής διδασκαλίας παιδιών που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες, με σκοπό την παραγωγή γλωσσικού υλικού, και συγκεκριμένα της ελληνικής ως ξένης γλώσσας για πρόσφυγες μαθητές/τριες (Το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ξένιος Ζευς» από το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, 13.11.2017).

Στα πλαίσια υλοποίησης του προγράμματος «Ξένιος Ζευς» έχουν δημιουργηθεί κάποια υποστηρικτικά εκπαιδευτικά γλωσσικά υλικά με σκοπό την ομαλότερη κοινωνική ένταξη και την εκμάθηση της ελληνικής ως ξένης γλώσσας από παιδιά αλλά και ενήλικες πρόσφυγες.

Στο εκπαιδευτικό υλικό που έχει δημιουργήσει το Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων Γλωσσικής Διδασκαλίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας ανήκει το εγχειρίδιο «Οδηγός καλωσορίσματος» (Ντίνας, Παλαιολόγου, Χατζηπαναγιωτίδη, Ντίνα, 2017) το οποίο αποτελεί μια εικονογραφημένη ιστορία για την πόλη της Θεσσαλονίκης. Μέσα από την ιστορία της Νεφέλης, ενός σύννεφου μπορεί να ταξιδέψει κανείς στην ιστορία της πόλης, τα κεντρικά της αξιοθέατα, καθώς και τα ιστορικά και πολιτιστικά της μνημεία. Απευθύνεται σε παιδιά και ενήλικες που δε γνωρίζουν τίποτα για την πόλη και κλήθηκαν να διαμείνουν σε αυτή, είτε προσωρινά είτε μόνιμα.

Ακόμη, έχουν σχεδιάσει ένα γλωσσικό υποστηρικτικό υλικό με διάφορα σχέδια μαθημάτων για τους νηπιαγωγούς που διαπραγματεύονται πολυπολιτισμικές τάξεις και επιθυμούν να καλλιεργήσουν την επικοινωνία και να αναπτύξουν τον προφορικό λόγο των παιδιών.

Το Σχολείο Νέας Ελληνικής Γλώσσας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, από την άλλη, έχει δημιουργήσει ένα υποστηρικτικό υλικό για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας, με σκοπό να βοηθήσει τους εκπαιδευτές/εκπαιδευτριες και διδάσκοντες/ διδάσκουσες της ελληνικής ως δεύτερης/ ξένης γλώσσας να σχεδιάσουν και να διδάξουν γλωσσικά μαθήματα σε ενήλικες πρόσφυγες ή μετανάστες που επιθυμούν να κατακτήσουν τις βασικές επικοινωνιακές δεξιότητες στην ελληνική, απαραίτητες στην καθημερινή ζωή. Έτσι, παρέχει, θεωρητικές προτάσεις για την προσέγγιση και τη διδασκαλία του γλωσσικού υλικού, αλλά και παραδείγματα διδασκαλίας του οργανωμένα σε σχέδια μαθημάτων κατάλληλα για τμήματα αρχαρίων (Κοκκινίδου & Τριανταφυλλίδου, 2017, σ.3).

Τέλος, στα πλαίσια αυτού του προγράμματος έχει δημιουργηθεί και το εγχειρίδιο με τίτλο «Καλώς ήρθατε... στη Θεσσαλονίκη!» (Τακούδα, 2017) που περιέχει την αλφαβήτα και δραστηριότητες επικοινωνιακού χαρακτήρα από την καθημερινή ζωή ενός ανθρώπου, με απώτερο σκοπό την εκμάθηση της νέας ελληνικής γλώσσας.

4. Συμπεράσματα

Μελετώντας, λοιπόν, το σύνολο των παραπάνω διαπολιτισμικών προγραμμάτων και δράσεων, διαπιστώνουμε πως τα περισσότερα σχεδιάζονται από διάφορα πανεπιστήμια της χώρας, διεθνείς και τοπικούς φορείς, συνήθως, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και το παιδαγωγικό Ινστιτούτο, αλλά και ανεξάρτητες ομάδες και επιστήμονες, που βασίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές του ΟΗΕ και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και προωθούν αρχές, όπως η ισότητα, η εξάλειψη διακρίσεων, ρατσιστικών και εθνικιστικών τρόπων σκέψης, η ανοχή, η κοινωνική δικαιοσύνη και ο αμοιβαίος σεβασμός ανάμεσα στους λαούς και τους πολιτισμούς.

Στην πλειοψηφία τους, σχεδόν, διαπνέονται από κάποιες κοινές δράσεις. Πιο συγκεκριμένα, αυτές που αφορούν κυρίως:

α) τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης για τους μετανάστες μαθητές/τριες και ως ξένης για τους μαθητές/τριες της μειονότητας και τα παιδιά των προσφύγων.

β) την παραγωγή διδακτικού υλικού με βοηθήματα στη μητρική γλώσσα των μεταναστών και προσφύγων μαθητών/τριών, αλλά και διδακτικά πακέτα, τα οποία μπορούν να διανεμηθούν σε όλα τα σχολεία και εισαγάγουν τους μαθητές/τριες στις βασικές αρχές της Διαπολιτισμικής Αγωγής.

γ) τη διοργάνωση συναντήσεων και εκδηλώσεων με συμμετοχή των μαθητών, των οικογενειών και της κοινότητας, οι οποίες περιλαμβάνουν ανοιχτές συζητήσεις, γνωριμία με τοπικές κουζίνες, μουσικές βραδιές, αλλά και επισκέψεις σε μουσεία, πανεπιστήμια, επαγγελματικούς χώρους και πολιτικούς θεσμούς.

δ) τη διοργάνωση σεμιναρίων επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών αλλά και μαθητικών συμποσίων κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

ε) την υποστήριξη της σχολικής και κοινωνικής ένταξης μεταναστών και προσφύγων μαθητών στο πλαίσιο δράσης των προγραμμάτων και τον περιορισμό της σχολικής διαρροής, μέσα κυρίως από αντισταθμιστικούς θεσμούς, όπως την παραγωγή κατάλληλου υποστηρικτικού υλικού, νέων αναλυτικών προγραμμάτων και σχολικών εγχειριδίων, μέσω της βιωματικής και διαθεματικής προσέγγισης.

στ) την ίδρυση τμημάτων για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας αλλά και της μητρικής τους σε μετανάστες και πρόσφυγες γονείς, με σκοπό την καλύτερη επικοινωνία και την υποστήριξη των παιδιών τους.

Ωστόσο, προς το παρόν, δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο για την αξιολόγηση των συγκεκριμένων προγραμμάτων και έτσι προκύπτουν δύο βασικά ερωτήματα: Εφαρμόζονται όλες οι προαναφερθείσες δράσεις στα σχολεία και σε ποια έκταση; Καλύπτουν πραγματικά τις εκάστοτε εκπαιδευτικές ανάγκες;

Μέσα από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας, προκύπτει πως τα προγράμματα αυτά δεν εφαρμόζονται συστηματικά από όλα τα σχολεία, εμπλέκοντας όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας σε μια εξολοκλήρου διαπολιτισμική αγωγή. Αντιθέτως, εφαρμόζονται από λίγα σχολεία, στο πλαίσιο λειτουργίας των Τ.Υ και των Φ.Τ –αν λειτουργούν- από έναν ή δύο εκπαιδευτικούς και μέσα από εκπαιδευτικές δραστηριότητες παιδαγωγικής, κοινωνικής και ψυχολογικής παρέμβασης στους «αλλόγλωσσους» μαθητές μόνο.

Παρόλο που τα προγράμματα αυτά εφαρμόζονται εδώ και μια εικοσαετία, ακόμη, δεν δίνεται, εμπεριστατωμένα, η δυνατότητα διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας προέλευσης των παιδιών, παρά μόνο επιλεκτικά και σε πολύ περιορισμένη κλίμακα. Επιπλέον, ακόμη εντοπίζονται προβλήματα στην έλλειψη εξειδίκευσης, γνώσης και εμπειρίας των δασκάλων, αφού οι ίδιοι, συνήθως, θεωρούν τους εαυτούς τους ελάχιστα αποτελεσματικούς να ανταποκριθούν στα διδακτικά τους καθήκοντα και καθόλου ενημερωμένους σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας (Mitakidou & Tsiakalos, 2004, p.p.127-139).

Αναφορικά, με την ένταξη των παιδιών προσφύγων στην ελληνική εκπαίδευση και κοινωνία και τα προγράμματα που εφαρμόζονται για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως ξένης, διαπιστώνουμε μια διαφοροποίηση ως προς τα προγράμματα για τους μετανάστες μαθητές. Με αφετηρία το πρόγραμμα για τους Μουσουλμανόπαιδες συμπεραίνουμε πως δίνεται μια σχετική βαρύτητα στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού τους, ειδικά σε παιδιά που δεν έχουν πάει καν σχολείο στη χώρα τους. Γι' αυτό και οι μέθοδοι διδασκαλίας αλλά και το υλικό που χρησιμοποιείται στοχεύει αρχικά στη συνύπαρξή τους με τα άλλα παιδιά και την αποδοχή τους από αυτά, πράγματα που θα καθορίσουν τη στάση του παιδιού προς την εκπαίδευση και την κοινωνία.

Η είσοδος των παιδιών προσφύγων στην πρωινή ζώνη των σχολείων έχει δημιουργήσει αρκετές αντιπαράθεσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων, πράγμα που καθιστά σαφές το λόγο που τα περισσότερα προγράμματα για την εκπαίδευση των παιδιών αυτών αλλά και των γηγενών συμμαθητών/τριών τους στοχεύουν πρωτίστως στην αποδοχή του διαφορετικού, τον αλληλοσεβασμό και την πολιτισμική ανταλλαγή και επικοινωνία και δευτερευόντως στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Η δυσκολία επικοινωνίας ανάμεσα σε δασκάλους και μαθητές/τριες είναι ένα σημαντικό πρόβλημα που επηρεάζει όχι μόνο τη μαθησιακή διαδικασία αλλά και συνολικότερα τα ζητήματα της συμπεριφοράς. Κι εδώ η απουσία συστηματικής επιμόρφωσης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών, δεν βοηθά να ξεπεραστούν τέτοιου είδους προβλήματα. Ωστόσο, το νέο και ιδιαίτερο αναλυτικό πρόγραμμα των ΔΥΕΠ, το οποίο οι εκπαιδευτικοί καλούνται να υλοποιήσουν, που βασίζεται σε συγκεκριμένα σχολικά εγχειρίδια, δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να προσαρμόσουν τόσο το περιεχόμενο όσο και τον ρυθμό της διδασκαλίας στις ανάγκες των παιδιών που έχουν στις τάξεις τους.

Τέλος, οι εκπαιδευτικές δράσεις που οργανώνονται από ΜΚΟ ή άλλους φορείς στα ΚΦΠ είτε εκτός αυτών, συνήθως λειτουργούν ως αρωγοί στην κοινωνική και εκπαιδευτική ένταξη των παιδιών.

Παρακάτω, λοιπόν, προτείνουμε κάποια μέτρα που μπορούν να αναπτυχθούν στα πλαίσια του υπάρχοντος σχολικού συστήματος, τους υπηρετούντες εκπαιδευτικούς και την τυχαία, γλωσσικά και πολιτισμικά, σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού, με σκοπό τον επαναπροσδιορισμό των ισχυόντων διαπολιτισμικών προγραμμάτων και προγραμμάτων σπουδών για την ένταξη των μεταναστών και προσφύγων μαθητών/τριών και την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή και ξένης.

5. Προτάσεις

Οι προτάσεις που αναπτύσσονται παρακάτω αφορούν κατά κύριο λόγο τη βασική βαθμίδα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, το δημοτικό σχολείο, διότι θεωρούμε ότι σε αυτήν τα παιδιά βρίσκονται στην κατάλληλη ηλικία γλωσσικά αλλά και ψυχολογικά να συνυπάρξουν με το «διαφορετικό» στα ίδια θρανία και να δημιουργηθούν νέες προοπτικές για μάθηση.

Προτείνονται νέες μορφές διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και σύγχρονες μεθοδολογικές προσεγγίσεις, οι οποίες μπορούν να λάβουν χώρα στο «κανονικό» σχολείο, στα πλαίσια του πρωινού προγράμματος, μέσω της ευέλικτης ζώνης αλλά και στο ολοήμερο σχολείο, όπως και εκτός σχολικού χώρου, στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Γι' αυτό το λόγο, θεωρείται απαραίτητη η ενσωμάτωση της διαπολιτισμικής αγωγής στη συνολική εκπαιδευτική διαδικασία κι από όλους τους εμπλεκόμενους: παιδιά μετανάστες και πρόσφυγες, εκπαιδευτικούς, γονείς των παιδιών μεταναστών και προσφύγων, γηγενείς μαθητές/τριες, καθώς και από όλη την πολιτεία.

Για μια συνολική διαπολιτισμική προσέγγιση στην εκπαιδευτική διαδικασία προτείνεται:

Για τους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές/τριες

- Παραμονή στην τάξη που αντιστοιχεί στην ηλικία τους και ενίσχυσή τους με την παροχή υποστηρικτικού υλικού λεκτικού και μη λεκτικού. Η 'απόσυρση' για μεγάλο χρονικό διάστημα των δίγλωσσων μαθητών/τριών σε Τ.Υ και Φ.Τ δεν βοηθά μακροπρόθεσμα ούτε τους ίδιους ούτε την υπόλοιπη τάξη. Έτσι, προτιμούμε να αφήνουμε τους μαθητές/τριες στην κανονική τους τάξη και να αυξήσουμε την παροχή βοηθημάτων, ώστε να κατανοήσουν τις δραστηριότητες.
- Φοίτηση, όπου είναι εφικτό, σε τμήματα όπου φοιτούν ομοεθνείς τους. Έτσι, στα αρχικά στάδια, ο σύνδεσμος της κοινής μητρικής γλώσσας μπορεί να υποβοηθήσει στην αμεσότερη επικοινωνία των νεοεισερχομένων στην τάξη παιδιών με τα πρόσωπα του καινούριου περιβάλλοντος.
- Ενίσχυση και συναισθηματική στήριξη, ιδιαίτερα αυτών που μόλις έχουν εγκατασταθεί στην Ελλάδα, η ψυχολογική αναστάτωση των οποίων είναι συνήθως εντονότερη.

- Διαμόρφωση πραγματικών συνθηκών συνεκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων στο πρωινό σχολείο με σωστό σχεδιασμό και προγραμματισμό εκπαιδευτικής υποστήριξης για κάθε σχολική χρονιά και ορθολογική κατανομή του μαθητικού πληθυσμού ανά περιοχή.
- Λειτουργία ΔΥΕΠ μόνο όπου υπάρχουν ακόμη μεγάλα ή στερούμενα συγκοινωνίας κέντρα φιλοξενίας και όπου είναι αδύνατον να οργανωθεί η μετάβαση και φοίτηση των παιδιών στα πρωινά σχολεία.
- Διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης/ξένης μέσα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, δίνει στο παιδί την αίσθηση ότι υπάρχει η διάθεση να του μεταφερθούν τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας που το υποδέχτηκε, να γίνει μέλος αυτής και φυσικά η αποδοχή της εκμάθησής της από αυτό και την οικογένειά του, σημαίνει την συναίνεσή τους προς αυτή την κατεύθυνση. Η επέκταση της διδασκαλίας της γλώσσας, πέρα από το γλωσσικό μάθημα, οδηγεί τα παιδιά να αναπτύξουν σύνθετες γνωστικές και γλωσσικές δεξιότητες και να μπορούν να χρησιμοποιούν τη γλώσσα ως «εργαλείο» μάθησης.
- Παρακολούθηση προγραμμάτων σπουδών σε άλλη ευρωπαϊκή γλώσσα για όσα παιδιά έχουν υψηλές πιθανότητες να μετεγκατασταθούν σύντομα σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα.
- Ιδιαίτερη μέριμνα για την εκμάθηση της μητρικής γλώσσας από το σύνολο των παιδιών, αλλά και ιδιαίτερα από όσα παιδιά έχουν μεγάλες πιθανότητες να επιστρέψουν στη χώρα τους. Επισημαίνεται πως η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάκτηση της δεύτερης ή ξένης γλώσσας, γι' αυτό και η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας αποτελεί το ζητούμενο. Προτείνεται, λοιπόν, να παρέχονται παράλληλα με τη διδασκαλία της ελληνικής, μαθήματα μητρικής γλώσσας από εκπαιδευτικούς από την κοινότητα των προσφύγων, των μεταναστών, ή άλλους φυσικούς ομιλητές των μητρικών γλωσσών των παιδιών με τα απαιτούμενα προσόντα (π.χ. αλβανόφωνοι, αραβόφωνοι δάσκαλοι εγκατεστημένοι εδώ και χρόνια στην Ελλάδα, μαθητές του Διδασκαλείου του ΕΚΠΑ κ.λπ.).
- Ενθάρρυνση για αξιοποίηση των ιδιαίτερων ικανοτήτων τους, της μητρικής γλώσσα και του πολιτισμικού τους κεφαλαίου για να συμμετάσχουν ποικιλοτρόπως στη μαθησιακή διαδικασία. Δραστηριότητες ενταγμένες σε

πλαίσιο με αξιοποίηση του πολιτισμικού κεφαλαίου (όπως θρησκευτικές ή εθνικές γιορτές, ενδυμασία, διατροφή, ήθη και έθιμα) και της προϋπάρχουσας γνώσης των παιδιών. Τα παιδιά φέρνουν στην τάξη ένα χαρακτηριστικό τους γνώρισμα, μια συγκεκριμένη γνώση από το σπίτι ή τον τόπο καταγωγής τους αλλά και αυτό έχει αξία για ολόκληρη την τάξη. Έτσι, μαθαίνουν και δημιουργούν, ενεργοποιώντας ανώτερες νοητικές διαδικασίες, όπως η ανάλυση, η σύνθεση, η αξιολόγηση και η κριτική σκέψη.

- Προγραμματισμός ποικίλων δραστηριοτήτων στη σχολική κοινότητα, με τη συμμετοχή όλων των παιδιών, για την απόκτηση κοινών εμπειριών και την ενεργοποίηση κοινών διαύλων επικοινωνίας, στάσεων αποδοχής και σεβασμού προς τη διαφορετικότητα.
- Διαφοροποίηση του διδακτικού υλικού, των μέσων και των δραστηριοτήτων διδασκαλίας. Σχεδιασμός, οργάνωση, εφαρμογή και αξιολόγηση διαφοροποιημένων γλωσσικών προγραμμάτων.
- Αναμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων προς μια διαπολιτισμική κατεύθυνση εμπλουτίζοντάς τα με στοιχεία από τους πολιτισμούς των χωρών προέλευσης των μεταναστών και προσφύγων μαθητών/τριών, τη θεματοποίηση της σχέσης τους με την ιστορία, τον πολιτισμό και το πολιτικό σύστημα της κυρίαρχης ομάδας, την απαλλαγή τους από προκαταλήψεις, στερεότυπα και την ανάδειξη μέσω αυτών τόσο των διαφορών όσο και των ομοιοτήτων που υπάρχουν ανάμεσα στους λαούς.
- Συγγραφή νέων διδακτικών εγχειριδίων, με αναφορές σε άλλες πολιτισμικές ομάδες αξιοποιώντας το μορφωτικό τους κεφάλαιο, έτσι ώστε η διαπολιτισμική εκπαίδευση να υλοποιείται σταθερά και συστηματικά, και όχι αποσπασματικά και ευκαιριακά.
- Προσαρμογή της γλώσσας που χρησιμοποιούν στον προφορικό και στον γραπτό λόγο, παρουσίαση κατανοητού και ελεγχόμενου λεξιλογίου, υποστήριξη από εικόνες, φωτογραφίες, σχήματα, ακουστικό υλικό και ενσωμάτωση στο συγκείμενο.
- Επιλογή πολυπολιτισμικού διδακτικού υλικού (κείμενα, εικόνες, δραστηριότητες) σχετικού με την ηλικία, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

- Αξιοποίηση πολυτροπικών κειμένων. Έτσι ώστε τα παιδιά να αξιοποιούν τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους σε σχέση με τη μητρική τους γλώσσα.
- Συστηματική διδασκαλία των παιδιών που δε γνωρίζουν καθόλου την ελληνική γλώσσα για να καταστούν ικανά να αναπτύξουν, το συντομότερο δυνατόν, βασικές επικοινωνιακές ικανότητες.
- Προώθηση της ενεργούς συμμετοχής στη διαδικασία της μάθησης με σκοπό την ανάπτυξη στρατηγικών για την κατανόηση και παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου και την εκμάθηση λεξιλογίου.
- Μαθητοκεντρική διδασκαλία μέσω καταγιγισμού ιδεών, ενεργοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης, εναλλαγής γλωσσικού κώδικα, αξιοποίησης παραγλωσσικών στοιχείων, περιφράσεων, περιγραφών, συγκρίσεων, σημειώσεων, παραδειγμάτων, εποπτικών μέσων, χαρτών, πηγών, διαμεσολάβησης παιδιών για στήριξη στη μητρική γλώσσα, ανάπτυξης πολιτισμικής αντίληψης και ενσυναίσθησης.
- Εφαρμογή συνδιδασκαλίας των γνωστικών αντικειμένων.
- Έμφαση στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία. Μέσω των συνεργατικών-ομαδικών δραστηριοτήτων, οι μαθητές/τριες μοιράζονται κοινά προβλήματα, καθήκοντα, στόχους και επιτυχίες με άλλους στην ομάδα, με αποτέλεσμα να αναπτύσσονται θετικά και φιλικά αισθήματα μεταξύ τους.
- Έμφαση στη βιωματική μάθηση, η οποία πρέπει να στηρίζεται στις εμπειρίες που έχουν ήδη τα παιδιά από το πολιτισμικό περιβάλλον από το οποίο προέρχονται.
- Συστηματική διδασκαλία της γλώσσας μέσα από τη γλωσσική συνειδητοποίηση και την κριτική διερεύνηση της γλώσσας- στόχου σε σχέση με τις μητρικές γλώσσες των δίγλωσσων παιδιών. Δημιουργία δίγλωσσων λεξικών με συνώνυμα και αντώνυμα, παραδείγματα, κυριολεκτική και μεταφορική σημασία των λέξεων και φράσεων.
- Συμμετοχή σε παιχνίδια ρόλων, δραματοποίηση και θέατρο όπου οι συμμετέχοντες αλληλεπιδρούν, συνεργάζονται και καλλιεργούν δεξιότητες όπως η ενεργητική ακρόαση, η χρήση της ορθής προφοράς και η ενσυναίσθηση. Εδώ τα παιδιά μπορούν να υποκριθούν ότι είναι ομιλητές/τριες άλλων γλωσσών, ή να χρησιμοποιήσουν τη δική τους πρώτη γλώσσα/γλώσσες στην τάξη ή ακόμη και να ανταλλάξουν γλωσσικούς ρόλους.

- Συμμετοχή σε νέες παιδαγωγικές προσεγγίσεις όπως τα σχέδια εργασίας (projects), την επίλυση προβλήματος, το εφαρμοσμένο θέατρο, τα εικαστικά, τη μουσική και τον χορό για την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης/ ξένης αλλά και τη δημιουργία ενός κλίματος διαπολιτισμικού διαλόγου μεταξύ διαφορετικών λαών.
- Οργάνωση διαπολιτισμικού project, βασισμένο στη χώρα προέλευσης των μαθητών, κατά τη διάρκεια της Ευέλικτης Ζώνης με αφορμή κάποια ενότητα ενός μαθήματος των νέων διδακτικών βιβλίων. Συλλογή υλικού από μαθητές/τριες αναφορικά με τη χώρα προέλευσής τους, το οποίο θα οργανωθεί κατάλληλα και θα συζητηθεί μέσα στην τάξη. Συλλογή υλικού από εκπαιδευτικό για το πολιτισμικό υπόβαθρο των παιδιών. Οργάνωση εκδηλώσεων για προβολή του υλικού. Τα παιδιά που συμμετέχουν σε τέτοιου είδους ομαδικές-συνεργατικές δραστηριότητες στο χώρο του σχολείου παρουσιάζουν υψηλότερη αυτοεκτίμηση και αλληλοεκτίμηση.
- Οργάνωση παιχνιδιών με σκοπό την κοινωνική συναναστροφή, όπως τα παιχνίδια αυτοπαρουσίασης, αλληλογνωριμίας και παιχνίδια προσομοίωσης πραγματικών καταστάσεων.
- Αξιοποίηση λαϊκών παραμυθιών και αφηγηματικού λόγου από διάφορες εθνικές ομάδες.
- Αξιοποίηση ποιημάτων και τραγουδιών που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της φωνολογικής επίγνωσης με έναν ενδιαφέροντα και ευχάριστο τρόπο.
- Συμμετοχή σε αθλητικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες ανοιχτές προς την κοινωνία. Σκοπός, η ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών, της ομαδικότητας, της συνεργασίας, της ψυχοσωματικής διάπλασης των παιδιών, η υπέρβαση τραυμάτων και φόβων, η ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, η ενδυνάμωση της φαντασίας, η έκφραση συναισθημάτων και η δημιουργικότητα.
- Μάθηση που να στηρίζεται σε Η/Υ και εισαγωγή στα δεδομένα της νέας τεχνολογίας που απαιτεί ενασχόληση και εξοικείωση όλων των μαθητών/τριών και προσέλκυση του ενδιαφέροντός τους.
- Σχεδιασμός και οργάνωση δημιουργικών/εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για το καλοκαίρι για τα παιδιά προσφύγων αλλά και μεταναστών, εμπλουτισμένες με στοιχεία γραμματισμού στην ελληνική ως δεύτερη/ξένη

αλλά και στην αγγλική. Έξοδοι των παιδιών από τα ΚΦΠ, όπως επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, αθλητικούς χώρους, οικολογικά πάρκα κ.λπ. Η υλοποίηση αυτών μπορεί να γίνει από τα Πανεπιστήμια αλλά και άλλους φορείς (π.χ. Δήμοι).

- Συμμετοχή παιδιών ως πολιτισμικοί διαμεσολαβητές σε προγράμματα μουσειακής εκπαίδευσης και προφορικής ιστορίας.

Για τους εκπαιδευτικούς

- Συστηματική υποστήριξη και επιμόρφωση σε θέματα που αφορούν τη σχέση διγλωσσίας και μάθησης, γλωσσικής συνειδητοποίησης, πολιτισμικής ταυτότητας, σε βασικές αρχές των γλωσσών των μαθητών τους -για να είναι δεκτικοί στους τρόπους, με τους οποίους οι δίγλωσσοι μαθητές αξιοποιούν την προηγούμενη γλωσσική γνώση τους- όπως επίσης σε θέματα διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης και ξένης γλώσσας και παροχής βοηθημάτων. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να υποστηρίζονται και να εκπαιδεύονται σε στρατηγικές διάχυσης της γνώσης και των γλωσσών σε ολόκληρη την τάξη, με στόχο την βελτίωση του επιπέδου σχολικής επίδοσης για όλους τους μαθητές. Τέλος, πρέπει να εκπαιδεύονται πώς να διαχειρίζονται τον περιορισμένο χρόνο του μαθήματος για την ένταξη, ώστε να είναι δυνατά τα πιο πάνω.
- Η επιμόρφωση πρέπει: α. να είναι εστιασμένη στα ζητήματα της εκπαιδευτικής πράξης και στα θέματα που απασχολούν τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, β. να αναδεικνύει τις «καλές πρακτικές» και να προτείνει λύσεις στους εκπαιδευτικούς για το πώς θα δράσουν πρακτικά, ανά περίπτωση και θέμα, γ. να ευαισθητοποιήσει τους εκπαιδευτικούς στις ποικίλες μορφές διακρίσεων, να τους βοηθήσει να εντοπίζουν τις περιπτώσεις ρατσιστικής συμπεριφοράς στο σχολείο και να γνωρίζουν πώς να τις αντιμετωπίζουν, δ. να παρέχει κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των ψυχοκοινωνικών και μαθησιακών προβλημάτων των παιδιών των μεταναστών και των προσφύγων καθώς και των γλωσσικών και πολιτισμικών διαφορών στις σχολικές τάξεις.
- Επιμόρφωση και εκπαίδευση σε ζητήματα διαχείρισης πολυπολιτισμικών τάξεων, στη διαφοροποιημένη διδασκαλία και στην οργάνωση διαπολιτισμικών μονάδων, σε σύγχρονες διδακτικές τεχνικές και σε ζητήματα

διδασκαλίας και ενίσχυσης των γλωσσικών δεξιοτήτων (Xenios-Zeus του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, κ.ά.).

- Καλλιέργεια των μαθητών/τριών σε δεξιότητες αλληλοαποδοχής, σεβασμού και ισότιμης αντιμετώπισης.
- Δημιουργία συνθηκών για κατανόηση (με γλωσσικά και εξωγλωσσικά βοηθήματα) προτροπή δίγλωσσων μαθητών/τριών να συνδέσουν αυτό που μαθαίνουν με αυτό που ήδη γνωρίζουν.
- Συνδυασμό διδακτικών προσεγγίσεων, επικοινωνιακής, κειμενοκεντρικής αλλά και δομικής προσέγγισης.
- Χρήση σύγχρονων μεθοδολογικών προσεγγίσεων όπως η εργασία σε ομάδες, η μέθοδος project, η διαθεματική προσέγγιση, η ερευνητική – ανακαλυπτική μέθοδος, το παιχνίδι ρόλων, η δραματοποίηση, η προσομοίωση, η μάθηση μέσω παρουσιάσεων, η βιωματική μάθηση, η διδακτική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, ο καταγισμός ιδεών, η διδακτική αξιοποίηση της εικόνας, των εικαστικών, της μουσικής, του χορού και του θεάτρου.
- Δημιουργία γλωσσικών φακέλων για τον κάθε μαθητή ξεχωριστά, αντλώντας από διάφορες πηγές (χωρίς να αποκλείονται, βεβαίως, τα εκάστοτε σχολικά εγχειρίδια). Ο εκπαιδευτικός -ως καλύτερος γνώστης του γλωσσικού, μορφωτικού και πολιτισμικού κεφαλαίου που κουβαλούν οι μαθητές του- και θέλει να είναι αποτελεσματικός θα πρέπει να συνδιαμορφώσει με τους μαθητές του το δικό του πρόγραμμα σπουδών.
- Χρήση πολλών εγχειριδίων, υποστηρικτικού υλικού και αυθεντικών κειμένων από το διαδίκτυο ή από διάφορα έντυπα, που μπορεί να συμπληρώνεται και από αυθεντικό υλικό όπως π.χ. αποδείξεις, εισιτήρια, καταλόγους εστιατορίων, προγράμματα εκδηλώσεων, αφίσες, περιοδικά, εφημερίδες κτλ. για την κάλυψη των πολλαπλών επιπέδων ελληνομάθειας αλλά και τις διαφοροποιημένες μαθησιακές ανάγκες των παιδιών.
- Δημιουργία πολυγλωσσικών βιβλίων με τη βοήθεια των παιδιών αλλά και των γονέων τους.
- Ουσιαστική συνεργασία με τους γονείς πρόσφυγες και μετανάστες.
- Συνεργασία εκπαιδευτικών (δασκάλου τάξης, δασκάλου ενισχυτικής διδασκαλίας και Τ.Υ, δασκάλου άλλου γνωστικού αντικειμένου), για τη δημιουργία ολοκληρωμένης εικόνας των γλωσσικών δεξιοτήτων και αναγκών

των παιδιών και να προσαρμόζεται η διδασκαλία στις γλωσσικές τους ανάγκες.

- Στήριξη εκπαιδευτικών από ομάδες σχολικών ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών. Ενημέρωση για τις ήδη υπάρχουσες υπηρεσίες στα ΚΦΠ και στις πόλεις όπου ζουν πρόσφυγες. Στενή συνεργασία με σχολικούς συμβούλους και κοινωνικών υπηρεσιών των δήμων.
- Δημιουργία τράπεζας υλικού στη σχολική μονάδα (όπως βιβλίων, λεξικών, ψηφιακών δίσκων, παραμυθιών κ.ά.), σχετικά με τη διαπολιτισμική αγωγή και εκπαίδευση και τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ ξένης γλώσσας.
- Παρατήρηση και αξιολόγηση της ευρύτερης μαθησιακής και κοινωνικής συμπεριφοράς των δίγλωσσων παιδιών, καθώς και του βαθμού προσαρμογής τους, μέσω της τήρησης δελτίων παρατήρησης στάσεων και συμπεριφορών των παιδιών.
- Εφαρμογή του θεσμού βοηθητικού εκπαιδευτικού προσωπικού με αξιοποίηση εκπαιδευτικών από τις χώρες προέλευσης, που είναι μετανάστες και οι πρόσφυγες, έχουν τους αντίστοιχους τίτλους σπουδών και γνωρίζουν πολύ καλά την ελληνική γλώσσα.
- Δημιουργία δικτύων επικοινωνίας με αναρτημένο και εύκολα προσβάσιμο επιμορφωτικό υλικό σχετικά με θέματα ελληνικής ως δεύτερης/ ξένης γλώσσας και διγλωσσίας, διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, με παραδείγματα, σχέδια εργασίας (project), βιβλιογραφία, σύνδεση με βιβλιοθήκες, σχετικά επιστημονικά εργαστήρια και άλλους δικτυακούς κόμβους. Εδώ σχολεία με παρόμοιο προφίλ θα ανταλλάσσουν εμπειρίες, απόψεις και καλές πρακτικές σχετικά με τη σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού.
- Δημιουργία και διανομή έντυπου οδηγού επιμόρφωσης σε κάθε σχολική μονάδα που θα προσφέρει δυνατότητες επιμόρφωσης σε σχολικό, τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Το υλικό αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την συσσωρευμένη εμπειρία από τα διάφορα προγράμματα και καλών πρακτικών που έχουν εφαρμοστεί κι έχουμε ήδη παρουσιάσει.

Για τους γονείς

- Εμπλοκή των γονέων και της οικογένειας του παιδιού στη μαθησιακή διαδικασία, οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ σχολείου και οικογένειας με στόχο την εποικοδομητική επικοινωνία- συνεργασία και την διευκόλυνση της ομαλής ένταξης των παιδιών στο σχολείο μέσω συγκεντρώσεων, τακτικών μεταξύ τους επαφών και αλληλοενημέρωσης.
- Χρήση της μητρικής γλώσσας στο σπίτι από τους γονείς και ανάδειξη των γλωσσικών και πολιτισμικών εφοδίων της οικογένειας. Ιδιαίτερα, η ενδυνάμωση της δημιουργικής γλωσσικής ενασχόλησης (π.χ. ανάγνωση / συγγραφή ιστοριών στην μητρική γλώσσα) λειτουργεί υπέρ της σχολικής επίδοσης των μεταναστών μαθητών, αφού γεφυρώνει το χάσμα ανάμεσα στην γλώσσα του σχολείου και στην μητρική.
- Συμμετοχή σε δημιουργικές δραστηριότητες (π.χ. στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης ή στην πραγματοποίηση σχολικών εορτών), αλλά και στο μάθημα της γλώσσας, ως πρότυπα φυσικών ομιλητών έχοντας μεταφραστές τα παιδιά τους και ως ευκαιρία γνωριμίας με μια από τις γλώσσες των μαθητών, για να μπορέσουν όλοι οι μαθητές να έχουν όφελος από την πολυπολιτισμικότητα της τάξης τους.
- Σε μεικτές οικογένειες, αν ο ένας από τους δύο γονείς δε μιλάει την άλλη γλώσσα, θα ήταν καλό να τη μάθει, δείχνοντας έτσι στο παιδί ότι και η άλλη γλώσσα είναι εξίσου σημαντική και αξίζει να τη μάθει και το ίδιο.
- Αξιοποίηση του θεσμού των «Σχολών Γονέων» που είχε καθιερωθεί από τη Γενική Γραμματεία Επιμόρφωσης Ενηλίκων, για συστηματική ενημέρωση των γονέων πάνω σε ζητήματα βοήθειας των παιδιών στο σπίτι. Ενθάρρυνση για τη συμμετοχή τους σε δημιουργικές εργασίες, που θα προσφέρουν ευχαρίστηση στους ίδιους και θα είναι επιπλέον χρήσιμες για τα παιδιά τους, ως πολιτισμικοί διαμεσολαβητές.
- Λειτουργία απογευματινών σχολείων για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τους γονείς αλλά και της μητρικής τους για όσους δεν έχουν πάει σχολείο στην χώρα καταγωγής τους.
- Τύπωση και διανομή δίγλωσσων εγχειριδίων με πληροφορίες σχολικού ενδιαφέροντος (π.χ. αργίες, εκδηλώσεις, σύστημα αξιολόγησης /

βαθμολόγησης των μαθητών ανά τάξη, ζητήματα περάσματος από μία σχολική βαθμίδα στην επόμενη) με την αρωγή των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης. Επίσης, η κάθε σχολική μονάδα μπορεί να παρέχει στους γονείς σε δίγλωσσο έντυπο ανακοινώσεις, προσκλήσεις για συναντήσεις και σχολικές εκδηλώσεις, κ.ά.

- Συνεργασία της Ύπατης Αρμοστείας, του Υπουργείου μεταναστευτικής Πολιτικής, των Δήμων και των αρμόδιων ΜΚΟ, για την ενημέρωση των γονέων προσφύγων που ζουν σε διαμερίσματα και άλλες δομές φιλοξενίας εντός των πόλεων για την τυπική εκπαίδευση στην Ελλάδα και για τις διαδικασίες εγγραφής των παιδιών τους σ' αυτήν.
- Απαλλαγή από στερεοτυπικές και ρατσιστικές αντιλήψεις και συμπεριφορές, μέσω προγραμμάτων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και τη χρήση εποπτικών μέσων για τη δημιουργία κριτικής σκέψης.

Για την ευρύτερη κοινωνία

- Ενημέρωση και προετοιμασία των μαθητών, των γονέων, των τοπικών αρχών και κοινωνιών για την είσοδο παιδιών προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, για την ιστορία των προσφύγων και το θρήσκευμά τους, για τα δικαιώματά τους, για τον τρόπο ένταξης, το διαπολιτισμικό σχολείο, κ.ά. Δημιουργία θετικού κλίματος σχετικά με την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων και αποφυγή διακρίσεων και ρατσιστικών συμπεριφορών.
- Εμπλουτισμός δημοτικών αλλά και σχολικών βιβλιοθηκών με βιβλία από τις χώρες καταγωγής για παιδιά και νέους, στη γλώσσα τους ή σε μετάφραση.
- Προβολή ταινιών, διοργάνωση συζητήσεων, πολιτιστικών εκδηλώσεων, θεατρικών παραστάσεων, βιωματικών δραστηριοτήτων, προσομοιώσεων και παιχνίδια ρόλων, σε όλη την Ελλάδα, για την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα διακρίσεων, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ρατσισμού, σεβασμού της διαφορετικότητας.
- Συμμετοχή σε προγράμματα που οργανώνουν διάφοροι οργανισμοί όπως η Ύπατη Αρμοστεία, διάφορα ελληνικά πανεπιστήμια, το Ινστιτούτο για τα

Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ετερότητα και ΜΚΟ για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες.

- Αποχαρακτηρισμός διαπολιτισμικών σχολείων αφού όλα τα σχολεία είναι πολυπολιτισμικά.
- Πληροφόρηση της κοινωνίας από τα ΜΜΕ σε θέματα που αφορούν πρόσφυγες και μετανάστες.
- Δημιουργία εκπομπών για τα παιδιά που θα προβάλλουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Επίλογος

Θα πρέπει λοιπόν να γίνει κατανοητό σε όλους, εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές/τριες, ότι η συνεργασία επί ίσοις όροις και η αλληλεπίδραση ανάμεσα σε παιδιά διαφορετικής εθνικότητας, φυλής, θρησκείας και πολιτισμού μπορεί να επιφέρει θετικές και μόνο επιπτώσεις (Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 2004).

Συνεπώς, μια προέκταση της παρούσας εργασίας θα ήταν να διερευνηθεί η εφαρμογή όλων των προαναφερθέντων δράσεων σε επίπεδο εκπαιδευτικού προσωπικού και μαθητικού πληθυσμού, σε επίπεδο σχολικών μονάδων και σε επίπεδο σχολικών τάξεων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Aluffi Pentini, A., (2005). *Διαπολιτισμικό εργαστήριο : υποδοχή, επικοινωνία και αλληλεπίδραση σε πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον*, σ.22. Αθήνα: Ατραπός.

Ανδρουλάκης, Γ., Κίτσιου, Ρ., Ντάσιου Ε. (2014), «Προς την επίγνωση γλωσσικής διδασκαλίας: Ανάλυση του λόγου των εκπαιδευτικών για ένα ανοιχτό πρόγραμμα διδασκαλίας της ελληνικής σε πολύγλωσσα περιβάλλοντα», Εισήγηση στο Επιστημονικό Συμπόσιο: *Η ελληνική γλώσσα σε πολύγλωσσα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα-διδακτικές και κοινωνιογλωσσολογικές προσεγγίσεις*, Αλεξανδρούπολη, Νοέμβριος 2014 (Πρακτικά σε ηλεκτρονική μορφή).

Αντωνίου-Κρητικού, Ι. (2016). *ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΑ*. Αθήνα: Ερευνητικό Κέντρο «Αθηνά».

Βαρνάβα-Σκούρα Τ., (2008), «Παιδαγωγικές δράσεις και διδακτικές προσεγγίσεις σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον - Το παράδειγμα του 132ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών», σ.σ.48-49. Ντουντούμη.

Baker, C. (2001) *Εισαγωγή στη Διγλωσσία και τη Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.

Βεργέτη, Κ.Μ. (2003), *Παλιννόστηση και κοινωνικός αποκλεισμός*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη, σ.63.

Γαβριηλίδου, Μ., Γιαννέλος, Λ., Καμπλενη, Σ. και Κουμπούρη, Θ. (2011). Ελληνο-Αλβανικό Θεματικό Πολυμεσικό Λεξικό προσανατολισμένο στην παιδική μάθηση, σ.σ.86-101 στο http://www.polydromo.gr/httpdocs/files/Kids/ellinoalvaniko/O-eautos-mou_leg.swf , προσπέλαση 25.5.2017

Γαβριηλίδου, Σ., Κούρτη-Καζούλλη Β., Σκούρτου Ε., Τσιπλάκου Στ., Τσοκαλίδου Ρ. & Χατζηδάκη Α. (2016), 'Editorial', *Πολύδρομο*, 9, σ.σ. 3-4.

Γεωργογιάννης, Π. (1997), Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση σήμερα στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα των δημοκρατιών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Στο: Π. Γεωργογιάννης, *Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα: Gutenberg, σ.σ.57-65.

Γεωργογιάννης, Π. (1999), *Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Κοινωνικοψυχολογικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση – Διαπολιτισμική αγωγή*. Αθήνα: Gutenberg, σ.σ. 145-146.

Γεωργογιάννης, Π., Γιάννακα, Χ. (2009), «Η Ελληνική ως πρώτη, δεύτερη ή ξένη γλώσσα.» Στο Π. Γεωργογιάννης (Επιμ) *Διδακτική της Ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας: Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση*, Τόμος 4ος, Πάτρα 2009, σ.σ.66-73.

Γιαμακίδου, Ε. και Χαμζαδάκη Γ. (2014). «Δημιουργικότητα – τέχνη – έκφραση: Μια άλλη πρόταση για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας», Εισήγηση στο Επιστημονικό Συμπόσιο: *Η ελληνική γλώσσα σε πολύγλωσσα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα-διδακτικές και κοινωνιογλωσσολογικές προσεγγίσεις*, Αλεξανδρούπολη, Νοέμβριος 2014 (Πρακτικά σε ηλεκτρονική μορφή).

Γιάνναρου, Λ. (2016, Φεβρουάριος 3). Γαστρονομικά «ραντεβού» πολιτισμών στο σχολείο. *Η Καθημερινή*, στο: <http://www.kathimerini.gr/848056/article/epikairothta/ellada/gastronomika-rantevoy-politismwn-sto-sxoleio>, προσπέλαση 14.11.2017.

Γκαϊταρντζή, Α. Ι., (2012), Ζητήματα διγλωσσίας σε παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας: Κοινωνικές και Εκπαιδευτικές διαστάσεις. Ανάκτηση από το Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών (DOI 10.12681/eadd/28882).

Γκόβαρης, Χρ., Νιώτης, Σ. & Νιώτη, Ν. (2003). ‘Προκαταλήψεις και στερεότυπα στο πολυπολιτισμικό νηπιαγωγείο. Θέσεις για την αποδυνάμωσή τους από τη σκοπιά της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης’, *Παιδαγωγικός Λόγος*, 8(1), σ.σ.: 7-20, στο http://www.diapolis.auth.gr/diapolis_files/drasi9/ypodراسi9.2b_2013.pdf προσπέλαση 1.08.2017.

Γκότοβος, Α. (1997). Εθνική ταυτότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση. *Η Λέσχη των Εκπαιδευτικών*, 19, σσ. 23-27.

Γκότοβος, Α. (2002α). *Εκπαίδευση και Ετερότητα: Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Δαλάκης, Α., Κούλη, Ο., Μιχαλοπούλου, Μ. (2014) Η φυσική αγωγή και η γλώσσα στα μειονοτικά σχολεία της Θράκης: Μια εμπειριστατωμένη ματιά. Εισήγηση στο Επιστημονικό Συμπόσιο: *Η ελληνική γλώσσα σε πολύγλωσσα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα-διδασκτικές και κοινωνιογλωσσολογικές προσεγγίσεις*, Αλεξανδρούπολη, Νοέμβριος 2014, (σ.σ. 9-10). (Πρακτικά σε ηλεκτρονική μορφή).

Δαμανάκης, Μ. (1993), *Μετανάστευση και εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg – Παιδαγωγική σειρά, σ. 100.

Δαμανάκης, Μ. (1997). *Μετανάστευση και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg, σ.45.

Δαμανάκης Μ. , Σκούρτου Ε. (2001), Ζητήματα Ορολογίας σχετικά με τη διγλωσσία και δίγλωσση εκπαίδευση. Στο: Βάμβουκας, Μ. , Χατζηδάκη, Α. (επιμ.), *Μάθηση και Διδασκαλία της Ελληνικής ως Μητρικής και ως Δεύτερης Γλώσσας*: Πρακτικά συνεδρίου, Ρέθυμνο Πανεπιστήμιο Κρήτης, 6-8 Οκτωβρίου 2000, τ. Β', Αθήνα: Ατραπός, σ. 91.

Διαμαντίδου, Ε. (2012). Σχολείο μεταναστών «ΟΔΥΣΣΕΑΣ»: ένα ταξίδι στη γλώσσα, στον πολιτισμό και στην αποδοχή του «άλλου». Στο: Ανδρουλάκης, Γ., Μητακίδου, Σ., Τσοκαλίδου Ρ. (επιμ.), *«Σταυροδρόμι Γλωσσών & Πολιτισμών: Μαθαίνοντας εκτός σχολείου»*: Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς, Παιδαγωγική Σχολή – Α.Π.Θ, 8-10 Απριλίου 2011., Θεσσαλονίκη, Πολύδρομο, σσ.22-25.

Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες. (2004). *Έκθεση πεπραγμένων*. Αθήνα. [file:///C:/Users/%CE%95%CE%A5%CE%93%CE%95%CE%9D%CE%99%CE%91/Desktop/Downloads/Aitisia_Anafora_2004_el%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%CE%95%CE%A5%CE%93%CE%95%CE%9D%CE%99%CE%91/Desktop/Downloads/Aitisia_Anafora_2004_el%20(1).pdf) , προσπέλαση 12.01.2018.

Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων ΥΠΠΕΘ. (Απρίλιος, 2017). *Το Έργο της Εκπαίδευσης των Προσφύγων*. Αθήνα: ΥΠΠΕΘ.

ΕΣΠΑ 2007-13\Ε. Π. Ε&ΔΒΜ\Α. Π. 1-2-3 Νέο Σχολείο (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη MIS: 295450 Με συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε. Κ. Τ.), *Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στην υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό & Γυμνάσιο), Οδηγός για τον εκπαιδευτικό*, Αθήνα 2011, σ. σ. 147-150, στο <http://www.school.gr/pdf/glossa.pdf> , προσπέλαση 29/07/2017.

Ευαγγέλου, Ο., Κάντζου, Ν. (2005). *Πολυπολιτισμικότητα και εκπαιδευτικός ρατσισμός*, σ.28. Αθήνα: Δίπτυχο.

Ευαγγέλου, Ο., Κάντζου, Ν. (2008). *Διαδίκτυο και διαπολιτισμική εκπαίδευση : διαδικτυακές διαθεματικές δραστηριότητες για το Δημοτικό Σχολείο*, σ.29. Αθήνα: Ταξιδευτής.

Ζάγκα, Ε. , Τα μοντέλα διδασκαλίας της γλώσσας «με βάση το περιεχόμενο» και η αξιοποίησή τους στη διδασκαλία της δεύτερης και ξένης γλώσσας», *Διαδρομές στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας*, Διαδρομές του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας,σ.σ.4-6 στο http://elearning.greek-language.gr/pluginfile.php/1136/mod_resource/content/4/montela.didaskalias.pdf, προσπέλαση 2.03.2017.

Ζίζικα Χ., Βασιλάκη Ε., Κανελλόπουλος Π. (2016). «Από ξένο τόπο κι απ' αλαργινό»: Η επίδραση της Μουσικοπαιδαγωγικής στον Προφορικό Λόγο Μουσουλμανοπαίδων Μαθητών. *Πρακτικά του 4^{ου} διεθνούς συνεδρίου: Σταυροδρόμι Γλωσσών και Πολιτισμών: Ύδατικές της Πολυγλωσσίας και Γλωσσικές Πολιτικές'*. σ.22. Παιδαγωγική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Ζορμπά, Μ. (2016, Αύγουστος 2). Σχολείο χωρίς Σύνορα. Efsyn.gr. στο: <http://www.efsyn.gr/arthro/sholeio-horis-synora>, προσπέλαση 23.7.2017.

Καλαντζή-Αζίζι, Α., Ζώνιου-Σιδέρη, Α. & Βλάχου, Α. (1998). *Προκαταλήψεις και Στερεότυπα. Δημιουργία και Αντιμετώπιση*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Γ.Γ.Λ.Ε, σ.110.

Κανακίδου, Ε. & Παπαγιάννη, Β. (1997). *Διαπολιτισμική Αγωγή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καφετζή, Π., Τοκμακίδου, Ε. (2016, Ιούνιος). Η προσέγγιση της πολυπολιτισμικότητας με όχημα τους πολυγραμματισμούς και τη λογοτεχνία: Μια πρόταση με αφορμή εφαρμογές σεναρίων της βάσης δεδομένων «Πρωτέας» του κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. *Πρακτικά του 4^{ου} διεθνούς συνεδρίου: Σταυροδρόμι Γλωσσών και Πολιτισμών: 'Διδακτικές της Πολυγλωσσίας και Γλωσσικές Πολιτικές'*. σ.25. Παιδαγωγική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Κέντρο Εκπαίδευσης Ενηλίκων ΙΙ 2008, *Συμβουλευτική Προσφύγων, Παλιννοστούτων, Μεταναστών και Αιτούντων Άσυλο*, Κέντρο Εκπαίδευσης Ενηλίκων ΙΙ, Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ ΙΙ του ΥΠ.Ε.Π.Θ και Ε.Κ.Τ, Αθήνα, σ.σ.29-30.

Κοκκινίδου, Μ. & Τριανταφυλλίδου, Λ. (2017), Xenios Zeus Erasmus Plus KA2 Project, *Ελληνικά για πρόσφυγες: Υποστηρικτικό υλικό για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ ξένης γλώσσας. Από τη θεωρία στην πράξη: Σχεδιάζοντας ένα γλωσσικό μάθημα*, Διαχείριση διδακτικού υλικού και ανάπτυξη δεξιοτήτων. σ.σ.3-6. Θεσσαλονίκη: ΣΝΕΓ, ΑΠΘ, Διαθέσιμο στο: https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/ZEUS101/Enl_XeniosZeusKokkinidouTriandafyllidouTheoritikesProsegiseisSxediaMathimaton.pdf, προσπέλαση 20.7.2017.

Κομπιάδου, Ε., Παναγιωτίδου, Χ. (2016). Μαθήματα ελληνικής ως δεύτερης στο ΠΟΛΥ.ΣΤ.ΕΚ.Ι. Πολύδρομο, 9, σ.σ.74-75.

Κορρέ, Χ. , Μάστορα, Π. (2007, Ιανουάριος- Φεβρουάριος). Ένα πρόγραμμα για τον πολιτισμό, το περιβάλλον και τα παιχνίδια μας. *Γέφυρες*, 32, σ.σ.50-51 στο: http://132dim-athin.att.sch.gr/autosch/joomla15/images/pdf/TX_32b_Jan_Feb_2007.pdf, προσπέλαση 14.11.2017.

Κουδούνα, Μ. (2005), Διαλεκτική σκέψη και Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης ή Ξένης Γλώσσας σε Πολυπολιτισμικές Κοινωνίες. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης, 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Κριτική, Δημιουργική, Διαλεκτική Σκέψη στην Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη», σ. 389- 390.13-14 Μαΐου 2006, Αθήνα.

Κούρτη- Καζούλη, Β., (2011). «Σχεδιασμός ηλεκτρονικού μαθησιακού περιβαλλόντων για τη διδασκαλία της Αλβανικής και της Ρωσικής ως μητρικής γλώσσας». Στο Γ. Ανδρουλάκης, Σ. Μητακίδου και Ρ. Τσοκαλίδου (Επιμ.), 1^ο Διεθνές συνέδριο «Σταυροδρόμι Γλωσσών και Πολιτισμών: Μαθαίνοντας εκτός σχολείου», 8-10 Απριλίου 2011, (σσ. 177-193). Θεσσαλονίκη: Πολύδρομο.

Λάππα, Αι., Στύλου, Γ. (2016, Ιούνιος). Διαπολιτισμικές δράσεις φιλαναγνωσίας σε μια πολυπολιτισμική τάξη. Πρακτικά του 4^{ου} διεθνούς συνεδρίου: Σταυροδρόμι Γλωσσών και Πολιτισμών: 'Διδακτικές της Πολυγλωσσίας και Γλωσσικές Πολιτικές'. σ.29. Παιδαγωγική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μάρκου Γ. (1996). Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση των Εκπαιδευτικών. Αθήνα: Γ.Γ.Λ.Ε.

Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2004), *Κειμενοκεντρική προσέγγιση του γραπτού λόγου ή αφού σκέφτονται γιατί δεν γράφουν;* Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Μαυρομμάτης, Γ. & Βέλκου, Κ. & Γεωργογιάννης, Π. (2010), Διαπολιτισμική Ετοιμότητα: Μια αναγκαία συνθήκη στην προετοιμασία των νηπιαγωγών για το Δημόσιο Νηπιαγωγείο του Νομού Ροδόπης, Στο: *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Μετανάστευση – Διαχείριση Συγκρούσεων και Παιδαγωγική της Δημοκρατίας*, Πρακτικά 13ου Διεθνούς Συνεδρίου, Αλεξανδρούπολη, 7-9 Μαΐου 2010, Τόμος ΙΙ, σ.19.

Μένου, Α. (2011). «Οι ιδέες των παιδιών για τους Άραβες και τον αραβικό πολιτισμό» Προσέγγιση ενός άλλου πολιτισμού με τη μέθοδο της επίλυσης προβλήματος. Στο Γ. Ανδρουλάκης, Σ. Μητακίδου και Ρ. Τσοκαλίδου (Επιμ.), 1^ο

Διεθνές συνέδριο «Σταυροδρόμι Γλωσσών και Πολιτισμών: Μαθαίνοντας εκτός σχολείου», 8-10 Απριλίου 2011, σ.σ. 434-437. Θεσσαλονίκη: Πολύδρομο.

Μήλλας, Ηρ. (2001). *Εικόνες Ελλήνων και Τούρκων. Σχολικά βιβλία, ιστοριογραφία, λογοτεχνία και εθνικά στερεότυπα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Μοσχονάς Σ. (2006). «Τα ελληνικά ως ξένη γλώσσα: Γραμματική οργάνωση της μάθησης και της διδασκαλίας». *Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία* 22: 37-88. Διαθέσιμο στο <http://www.media.uoa.gr>, προσπελάστηκε στις 27/12/2017.

Μουμτζίδου, Α. (2009) Το επιμορφωτικό ενδιαφέρον της γλωσσικής αφύπνισης στα θέματα συνεργατικής ειρήνης και εκπαίδευσης στο ελληνικό σχολείο. *Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)*: Πανελλήνιο Συνέδριο. Νυμφαίο Φλώρινας, Σεπτέμβριος 2009, σ.7, στο: <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika/files/down/paraskeui/aithusa1/moumtzidu.pdf>, προσπέλαση 25.5.2017.

Μπερελής, Π., (2005) Διαπολιτισμική εκπαίδευση. Στο Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Ν. Θεσσαλονίκης. *Η εμπειρία των δημοτικών σχολείων Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Ν. Θεσσαλονίκης: Πραγματικότητα και προοπτική της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης* (σ.σ.5-12). Θεσσαλονίκη: Αινείας.

Μπρατσιάκου, Ι. (2016, Σεπτέμβριος 14). Το δημοτικό σχολείο Γκράβας 'βάζει γυαλιά' στο Ωραιόκαστρο. *News 247*, στο: <http://news247.gr/eidiseis/reportaz/to-dhmotiko-sxoleio-gkravas-vazei-gyalia-sto-wraiokastro.4262948.html>, προσπέλαση 14.11.2017.

Ντίνας, Κ., Παλαιολόγου, Ν., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Ντίνα, Μ., (Απρίλιος, 2017). *Οδηγός καλωσορίσματος*. Θεσσαλονίκη: Εργαστήριο γλώσσας και προγραμμάτων γλωσσικής διδασκαλίας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Διαθέσιμο στο: http://xenioszeus.uowm.gr/el/glosiko_upostiriktiko_uliko/, προσπέλαση 26.3.2017.

Παλαιολόγου, Ν., & Ευαγγέλου, Ο., (2003), *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική. Εκπαιδευτικές, διδακτικές και ψυχολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Ατραπός.

Παπαγιάννη, Β., (2004), «*Η Μπουμπού και η Μπαμπαλού*», ΕΚΠΑ, Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής, Αθήνα.

Παπαγιάννη, Β., (2007), «*Αντιρατσιστικό Αλφαβητάρι*», ΕΚΠΑ, Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής, Αθήνα.

Παπαθεοδούλου, Α., (2006). «*Σι Σου Ντο: ή σ'ένα ξεχασμένο πιάνο- ένα ασπρόμαυρο μουσικό παραμύθι για τη διαφορετικότητα.*», ΕΣΥΝ, Αθήνα.

Paraefthymiou-Lytra, S. (1987), *Communicating and Learning Strategies in English as a Foreign Language with Particular Reference to the Greek Learner of English*. Αθήνα: Σαριπόλειος Βιβλιοθήκη, σ. 83.

Παρασκευάς, Π. (2010), Αξιολόγηση διδακτικού υλικού για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης. Η περίπτωση του βιβλίου της Γλώσσας Α΄ Δημοτικού. Στο Π. Γεωργογιάννης – Β. Μπάρος (επίμ.) (2010), *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Μετανάστευση – Διαχείριση Συγκρούσεων και Παιδαγωγική της Δημοκρατίας*, Πρακτικά 13ου Διεθνές Συνεδρίου, 7-9 Μαΐου 2010, Αλεξανδρούπολη: Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, Τόμος Ι, σ.σ. 333-347.

Πεσματζόγλου, Ε. & Μαλώνα, Ε. (2017). Διαπολιτισμικό παραμύθι στα πλαίσια του προγράμματος Τ4Ε:Το ταξίδι του μικρού Αρζίμ στην Ευρώπη. Στο. Γούσιας Φ. (Επίμ.) *Πρακτικά 4^{ου} Συνεδρίου «Νέος Παιδαγωγός»*, 1-2 Απριλίου 2017, (σ.σ. 2396-2404). Αθήνα: Νέος Παιδαγωγός

Πρωτονοταρίου, Σ., Χαραβιτσίδης, Π. (2006-2007). Η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των αλλόγλωσσων μαθητών στο σχολείο: Μια πολύχρονη προσπάθεια με θετικά αποτελέσματα. *Εκπαιδευτική κοινότητα*, 80, σ.σ.1-9 στο: http://132dim-athin.att.sch.gr/autosch/joomla15/images/pdf/Koinotita_80_Nov_2006_Jan_2007.pdf, προσπέλαση 14.11.2017.

Πρωτονοταρίου, Σ., Χαραβιτσιδής, Π. (2007, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος). 132ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών: προσπάθειες για την εκπαίδευση και την ένταξη όλων των παιδιών στο σχολείο. *Γέφυρες*, 36, σ.σ. 14-23 στο: <http://132dim-athin.att.sch.gr/autosch/joomla15/index.php/arthra/gefyres-6-diapolitismiki-ekpaidefsi>, προσπέλαση 14.11.2017.

Ρόντου-Γκόρου, Α., Ε.-Κ. Χαϊμέλη, Β. Κούρτη-Καζούλλη, Β. Σπυρόπουλος και Α. Ρεβυθιάδου. (2011). Μαθήματα Αλβανικής Γλώσσας. *Δράση 5: Ενίσχυση της μητρικής γλώσσας των μαθητών, Πρόγραμμα Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών*, (Επιστημονική Υπεύθυνη: Καθ. Α. Αναστασιάδη, Α.Π.Θ.).

Σακελλαρίδης, Γ. (2010). *Διαπολιτισμική Μουσική Εκπαίδευση*, Εκδόσεις: Ατραπός.

Σβορώνου, Ε. (2015). *Σκληρό Καρύδι- Μια ιστορία και επτά δραστηριότητες για μαθητές δημοτικού*, Για την ανάδειξη της θετικής δύναμης στην τάξη. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.

Σκούρτου Ε. (1997), Διγλωσσία και εισαγωγή στον αλφαριθμητισμό. Στο: Σκούρτου Ε. (1997), *Θέματα διγλωσσίας και διγλωσσης εκπαίδευσης*, Αθήνα: Νήσος, σ.σ. 54-55.

Σκούρτου Ε., Βρατσάλης Κ. & Γκόβαρης Χ. (2004). *Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση: Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης-Προκλήσεις και Προοπτικές βελτίωσης*. Εμπειρογνωμοσύνη, Αθήνα: Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, στο [http://old.psych.uoa.gr/~vpavlop/index.files/pdf/ddpms%20IMEPO%20immigration%20and%20education%20\(Skourtou%20et%20al.\)](http://old.psych.uoa.gr/~vpavlop/index.files/pdf/ddpms%20IMEPO%20immigration%20and%20education%20(Skourtou%20et%20al.)).pdf, προσπέλαση 1.08.2010.

Σπαντιδάκης, Ι. (2010) *Κοινωνιο-γνωσιακά πολυμεσικά περιβάλλοντα μάθησης παραγωγής γραπτού λόγου*. Αθήνα: Gutenberg, σ.

Σπαντιδάκης, Ι. (2011). *Προβλήματα παραγωγής γραπτού λόγου παιδιών σχολικής ηλικίας Διάγνωση - Αξιολόγηση – Αντιμετώπιση*. Αθήνα: Πεδίο.

Συμβούλιο της Ευρώπης (2008). *Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις γλώσσες: εκμάθηση, διδασκαλία, αξιολόγηση (ΚΕΠΑ)*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, στο http://www.pi-schools.gr/lessons/english/pdf/cef_gr.pdf, προσπέλαση 25.04.2017.

Τακούδα, Χ. (2017). *Καλώς ήρθατε... στη Θεσσαλονίκη!*. Θεσσαλονίκη: ΣΝΕΓ, ΑΠΘ. Διαθέσιμο στο: <https://opencourses.auth.gr/courses/ZEUS101/>, προσπέλαση 20.7.2017.

Τζωρτζοπούλου Μ., Κοτζαμάνη Α., (2008), «Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών. Διερεύνηση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους.», Αθήνα, ΕΚΚΕ.

Τριάρχη-Hermann, Β. (2000), *Η διγλωσσία στην παιδική ηλικία: Μια ψυχολογική προσέγγιση*, Αθήνα: Gutenberg, σ. 53-56.

Τσαούσης, Δ.Γ., (2006), *Η κοινωνία του ανθρώπου*, Gutenberg, Αθήνα, σ.268.

Τσοκαλίδου, Ρ. (2008), *Η επαφή των γλωσσών στην εκπαίδευση: ένα πολιτικό εκπαιδευτικό ζήτημα. Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα (Πρακτικά της Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ)*, Γλώσσα και Κοινωνία, Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.

Τσοκαλίδου, Ρ. & Χατζησαββίδης, Σ. (2008), *Κοινωνιογλωσσολογικές αναζητήσεις: ερευνητικά δεδομένα*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

Τσοκαλίδου, Ρ. (2016). Μικρός Οδηγός για την Αραβική γλώσσα Musefir. *Πολύδρομο*, 9, σ.σ.87-96.

Τσουκαλά, Χ. (Επιμ.). (2016). *Μονόλογοι από το Αιγαίο: το ταξίδι και τα όνειρα ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων*. Αθήνα: Εκπαιδευτικό δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, στο: http://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/Extras/ITB/2015/News_Story/PI/16-11-2016/gia_internet_monologoiapo_to_aigaiο.pdf, προσπέλαση 19.07.2017.

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. (Νοέμβριος, 2014). *Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και στα δικαιώματα των προσφύγων*. Κουτσού, Σ. (Επιμ.). Αθήνα: Συμβούλιο της Ευρώπης.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003), Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο, σ. 41, στο: www.pi-schools.gr, προσπέλαση 2.03.2017.

Φίστα, Γ. (2009) Μια πρόταση κριτικής και δημοκρατικής διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε ενήλικες μετανάστες. *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης* 90, σ.σ.65-71.

Χαλκονίδου, Τ., Α. Νικολαΐδης, Κ. Μάρκου, Β. Κούρτη-Καζούλλη και Α. Ρεβυθιάδου. (2011). Μαθήματα Ρωσικής Γλώσσας. *Δράση 5: Ενίσχυση της μητρικής γλώσσας των μαθητών*, Πρόγραμμα *Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών*, σ.σ.171-173 (Επιστημονική Υπεύθυνη: Καθ. Α. Αναστασιάδη, Α.Π.Θ.).

Χαμζαδάκη Γ. & Γιαμακίδου Ε. (2014). Δημιουργικότητα – τέχνη – έκφραση: Μια άλλη πρόταση για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Επιστημονικό Συμπόσιο: *Η ελληνική γλώσσα σε πολύγλωσσα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα-διδασκτικές και κοινωνιογλωσσολογικές προσεγγίσεις*, Αλεξανδρούπολη, Νοέμβριος 2014, σ.30. (Πρακτικά σε ηλεκτρονική μορφή).

Χαραλαμπίκη Χ. (1992), *Νεοελληνικός Λόγος*, Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη, σ. σ. 23-24.

Χατζηδάκη, Α. (2005). Μοντέλα διγλωσσικής συμπεριφοράς σε οικογένειες Αλβανών μαθητών: δεδομένα από εμπειρική έρευνα. Στο Α. Χατζηδάκη (επιμ.) «Δίγλωσσοι μαθητές στα ελληνικά σχολεία: διδασκτικές παρεμβάσεις και θεωρητικά ζητήματα» (Θεματικό τεύχος για το 2005 του περιοδικού *Επιστήμες Αγωγής* (πρώην *Σχολείο και Ζωή*), σ.σ. 79-102.

Χατζησαββίδης, Σ. (1999), Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας σε μη ελληνόφωνους μαθητές. Στο Π. Γεωργογιάννης (Επιμ) *Η ελληνική ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα: Μια διαπολιτισμική προσέγγιση*, Τόμος Ι, Κέντρο Διαπολιτισμικής

Εκπαίδευσης, Πάτρα 1999, σ.σ. 84-96, διαθέσιμο στο http://6dim-diapEishghseisDiapolEkpshs/EishghseisDiapolEkpshs1998/i_didaskalia_tis_leitourgikis_chrisis_tis_glossas.pdf, προσπέλαση 3.03.2017.

Χατζησαββίδης, Σ. (2011), «Γλωσσοδιδασκτικά συνεχή και ασυνεχή της τελευταίας τριακονταετίας: Από τον επικοινωνιοκεντρισμό στον κοινωνιοκεντρισμό», στο www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/analytika/epimorf/nea_ellinika/apo_epikoinoniokentrisimo_ston_koinoniokentrisimo.pdf, προσπέλαση 20/7/2017.

Χριστοδούλου, Π. (2017). *Ο Ναβίντ δεν ήρθε για διακοπές* (νέα έκδοση). Αθήνα: Κέδρος.

132ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών. (2016, Ιούνιος 29). *Εκπαιδευτικό ενημερωτικό δίκτυο AlfaVita*, στο: <http://www.alfavita.gr/arthron/i-poli-ton-skion-i-tainia-toy-132oy-dimotikoy-sholeioy-athinon>, προσπέλαση 14.11.2017.

(20.12.2016). Το 67ο δημοτικό Θεσσαλονίκης σχολείο- υπόδειγμα για την ένταξη προσφύγων, *Μακεδονία*, στο: [https://makthes.gr/to-67o-dimotiko-thessalonikis-scholio-yp/](https://makthes.gr/to-67o-dimotiko-thessalonikis-scholio-ypodeigma-gia-tin-entaxi-prosfugon/), προσπέλαση 20.11.2017.

Attride – Stirling, J. (2001). *Thematic networks: an analytic tool for qualitative research*. *Qualitative Research* Copyright. London: SAGE Publications, vol. I(3):pp.385-405.

Baker, C. (2000) *The care and education of young bilinguals*. Multilingual Matters. Chapter 2, p.12.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN 1478-0887.

Canale, M. & Swain, M. (1980), «Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing». *Applied Linguistics*, 1, pp. 1-47.

Chomsky, N. (1991), *Συντακτικές Δομές*. Αθήνα: Νεφέλη. σ. 9.

Cummins, J. (2000), *Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.p.233.

Cummins, J. (2001), *Negotiating Identities: Education for Empowerment in a Diverse Society*. 2nd edition, Association for Bilingual Education, Los Angeles: California. p. 37-38.

Cummins, J. (2005), *Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας*, Αθήνα: Gutenberg.

Gibbs, G. R., (2007). *Thematic coding and categorizing. Analyzing Qualitative Data*. London: SAGE Publications, Ltd. pp. 38-40.

Hymes, D.H. (1972), On Communicative Competence. In J.B. Pride and J. Holmes (eds), *Sociolinguistics. Selected Readings*. Harmondsworth: Peng. pp. 269-293.

Larsen Freeman, D. (2011), *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press.

Mitakidou, S. & Tsiakalos, G. (2004). New migration in Europe. Educational changes and challenges. A perspective from Greece. In S. Luchtenberg (Ed.) *Migration, education and change*, pp.127-139. London: Routledge.

Omaggio Hadley, A. (2000), *Teaching Language in Context*. Boston: Heinle & Heinle.

Ιστοσελίδες

Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των προσφύγων. (2017). Ανακτήθηκε Απρίλιο 22, 2017 από: <https://www.unhcr.gr/ekpaideysi/ekpaideytika-programmata/symbiosi-schedio-drasis-gia-tin-proothisi-tis-anehtikotitas-kai-tin-prolipsi-toy-ratsismoy-sto-scholeio-2013-2014.html>.

«Ειρήνη» - Η ιστορία ενός παιδιού πρόσφυγα (για παιδιά 5-8 ετών). (2011). Ανακτήθηκε 20.07.2017 από: <https://www.youtube.com/watch?v=WQJhuAfVTgo>.

META-Μέτωπο Ταξικής ανατροπής. (2017). Ανακτήθηκε 12.12.2017 από: <http://ergasianet.gr/2017/11/07/εμείς-οι-εκπαιδευτικοι-διδάσκουμε-το/>.

«Ο Ναβίντ δεν ήρθε για διακοπές-το παιχνίδι.» Ανακτήθηκε στις 20.07.2017 από: <http://navid.gr/navidzero/navidzero.html>.

Το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ξένιος Ζευς» από το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, (Νοέμβριος 13, 2017). Ανακτήθηκε 15.12.2107 από: <http://neafiorina.gr/2017/11/epimorfotiko-programma-xenios-zefs-apo-panepistimio-dytikis-makedonias-video-pics/>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

(ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ)

ν. 1404 Φ.Ε.Κ. 173 τ.Α' /24-11-1983, Άρθρο 45

Άρθρο 45 : Τάξεις υποδοχής και φροντιστηριακά τμήματα

1. Σε δημόσια σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης μπορεί να ιδρύονται, με αποφάσεις του οικείου νομάρχη, τάξεις υποδοχής και φροντιστηριακά τμήματα για την ομαλή προσαρμογή στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας παλιννοστούτων μαθητών, τέκνων Ελλήνων μεταναστών ή τέκνων επαναπατριζόμενων Ελλήνων.

2. Με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να ρυθμίζονται θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των τάξεων υποδοχής και φροντιστηριακών τμημάτων, τα εφαρμοζόμενα προγράμματα σπουδών, τα προσόντα του προσωπικού που διδάσκουν σ' αυτά, τα χρησιμοποιούμενα βιβλία καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.

3. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και για την κάλυψη ειδικών αναγκών μπορεί να προσλαμβάνονται με σύμβαση ορισμένου χρόνου και ωριαία αντιμισθία μετά από απόφαση του οικείου νομάρχη ύστερα από πρόταση του αρμόδιου υπηρεσιακού συμβουλίου, ιδιώτες που μπορούν να ανταποκριθούν στις ειδικές διδακτικές ανάγκες των τάξεων των τμημάτων του παρόντος άρθρου ή να ανατίθεται η διδασκαλία σε δημόσιους υπαλλήλους με ωριαία αποζημίωση. Το ύψος της ωριαίας αυτής αντιμισθίας ή αποζημίωσης καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών" (αντικ. του άρθρου 45 από την παρ. 3 του άρθρου 2 του Ν.1894/90, ΦΕΚ-110 Α').

ν. 1566/1985, κεφ. Α', αρ. 1

Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Σκοπός - Γλώσσα

1. Σκοπός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να συμβάλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και

ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά.

Ειδικότερα υποβοηθεί τους μαθητές:

α) Να γίνονται ελεύθεροι, υπεύθυνοι, δημοκρατικοί πολίτες, να υπερασπίζονται την εθνική ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα της χώρας και τη δημοκρατία, να εμπνέονται από αγάπη προς τον άνθρωπο, τη ζωή και τη φύση και να διακατέχονται από πίστη προς την πατρίδα και τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης. Η ελευθερία της θρησκευτικής τους συνείδησης είναι απαραβίαστη.

β) Να καλλιεργούν και να αναπτύσσουν αρμονικά το πνεύμα και το σώμα τους, τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις δεξιότητές τους. Να αποκτούν, μέσα από τη σχολική τους αγωγή, κοινωνική ταυτότητα και συνείδηση, να αντιλαμβάνονται και να συνειδητοποιούν την κοινωνική αξία και ισοτιμία της πνευματικής και της χειρωνακτικής εργασίας. Να ενημερώνονται και να ασκούνται πάνω στη σωστή και ωφέλιμη για το ανθρώπινο γένος χρήση και αξιοποίηση των αγαθών του σύγχρονου πολιτισμού, καθώς και των αξιών της λαϊκής μας παράδοσης.

γ) Να αναπτύσσουν δημιουργική και κριτική σκέψη και αντίληψη συλλογικής προσπάθειας και συνεργασίας, ώστε να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και με την υπεύθυνη συμμετοχή τους να συντελούν αποφασιστικά στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου και στην ανάπτυξη της πατρίδας μας.

δ) Να κατανοούν τη σημασία της τέχνης, της επιστήμης και της τεχνολογίας, να σέβονται τις ανθρώπινες αξίες και να διαφυλάσσουν και προάγουν τον πολιτισμό.

ε) Να αναπτύσσουν πνεύμα φιλίας και συνεργασίας με όλους τους λαούς της γης, προσβλέποντας σε έναν κόσμο καλύτερο, δίκαιο και ειρηνικό.

2. Βασικοί συντελεστές για την επίτευξη των παραπάνω σκοπών είναι:

α) η προσωπικότητα και η κατάρτιση του προσωπικού όλων των κλάδων και των βαθμίδων της εκπαίδευσης,

β) τα αναλυτικά προγράμματα, τα σχολικά βιβλία και τα λοιπά διδακτικά μέσα, καθώς και η σωστή χρήση τους,

γ) η εξασφάλιση όλων των αναγκαίων προϋποθέσεων και μέσων για την απρόσκοπτη λειτουργία των σχολείων και

δ) η δημιουργία του απαραίτητου παιδαγωγικού κλίματος με την ανάπτυξη αρμονικών διαπροσωπικών σχέσεων στο σχολείο και στην τάξη και με το σεβασμό προς την προσωπικότητα του κάθε μαθητή.

3. Αναλυτικά προγράμματα

α) Τα αναλυτικά προγράμματα αποτελούν άρτιους οδηγούς του εκπαιδευτικού έργου και περιλαμβάνουν κυρίως:

(i) σαφώς διατυπωμένους, κατά μάθημα, σκοπούς μέσα στα πλαίσια των γενικών και ειδικών, κατά βαθμίδα, σκοπών της εκπαίδευσης,

(ii) διδακτέα ύλη επιλεγμένη σύμφωνα με το σκοπό του μαθήματος, σε κάθε επίπεδο, ανάλογη και σύμμετρη προς το ωρολόγιο πρόγραμμα και προς τις αφομοιωτικές δυνατότητες των μαθητών, διαρθρωμένη άρτια σε επιμέρους ενότητες και θέματα,

(iii) ενδεικτικές κατευθύνσεις για τη μέθοδο και τα μέσα διδασκαλίας κάθε ενότητας ή θέματος.

β) Τα αναλυτικά προγράμματα καταρτίζονται, δοκιμάζονται πειραματικά, αξιολογούνται και αναθεωρούνται συνεχώς σύμφωνα με τις εξελίξεις στον τομέα των γνώσεων, τις κοινωνικές ανάγκες και την πρόοδο των επιστημών της αγωγής.

γ) Τα αναλυτικά προγράμματα της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης ειδικότερα έχουν εσωτερική συνοχή και ενιαία ανάπτυξη των περιεχομένων τους.

δ) Τα διδακτικά βιβλία για τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς συγγράφονται σύμφωνα με τα αναλυτικά προγράμματα.

4. Γλώσσα διδασκαλίας, που αποτελεί και αντικείμενο συστηματικής διδασκαλίας και γλώσσα των διδακτικών βιβλίων των μαθητών και των βιβλίων των εκπαιδευτικών είναι η δημοτική, όπως διαμορφώνεται από το λαό και τη δόκιμη λογοτεχνία, χωρίς την αυτούσια μεταφορά ξένων λέξεων.

Υ.Α. Φ. 818.2/Ζ/4139/20-10-1980

Με την Υ.Α. Φ. 818.2/Ζ/4139/20-10-80 αναφέρεται για πρώτη φορά ο όρος «τάξεις υποδοχής». Είναι τάξεις «για ελληνόπαιδες που προέρχονται από ελληνικά ή ξένα σχολεία του εξωτερικού» με σκοπό την ένταξη των παιδιών στο ελληνικό και κοινωνικό περιβάλλον και στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

ν. 2413/96 (ΦΕΚ 124 τ. Α/17.6.1996)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Άρθρο 5

Ίδρυση, σκοπός, αρμοδιότητες

1. Ιδρύεται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε.), που έχει ως κύριο σκοπό τη μελέτη και έρευνα των εκπαιδευτικών θεμάτων που αφορούν στην ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, καθώς και την ευθύνη και το συντονισμό των προσπαθειών για την έγκυρη και έγκαιρη εκτέλεση των ποικίλων προγραμμάτων.

2. Έργο του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. είναι:

α) Η σύνταξη και η έγκριση προγραμμάτων, η έγκριση και συγγραφή διδακτικών βιβλίων, καθώς και η προετοιμασία διδακτικού υλικού για τις εκπαιδευτικές μονάδες στο εξωτερικό και τα σχολεία Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

β) Η κατάρτιση προδιαγραφών κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού για τα σχολεία του εξωτερικού, η προετοιμασία και η παραγωγή θεμάτων τηλεπαιδείας, εκπαίδευσης με αλληλογραφία και τηλεματικής.

γ) Η επιμόρφωση των συντονιστών εκπαίδευσης εξωτερικού.

δ) Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν ή πρόκειται να διδάξουν σε άλλες τις εκπαιδευτικές μονάδες της ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό, καθώς και των ξένων εκπαιδευτικών που εργάζονται στις εκπαιδευτικές μονάδες αυτές.

ε) Η μελέτη των θεμάτων των παλιννοστούντων ή επαναπατριζόμενων Ελλήνων και ειδικότερα της εκπαίδευσης των παλιννοστούντων μαθητών, ώστε να γίνεται όσο τα δυνατόν ευκολότερη και περισσότερο ευχερής η ένταξή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας.

στ) Η μελέτη και έγκαιρη αντιμετώπιση κάθε άλλου σχετικού θέματος που αφορά την ελληνόγλωσση εκπαίδευση και την ελληνική παιδεία στο εξωτερικό.

ζ) Η φροντίδα για την υλοποίηση των μέσων στήριξης της ελληνικής παιδείας σε άλλες χώρες, σύμφωνα με τις διατάξεις του προηγούμενου άρθρου.

η) Η προσαρμογή των προγραμμάτων στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες αυτών.

θ) Η γνωμοδότηση για την ίδρυση σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και η μελέτη και έγκαιρη αντιμετώπιση κάθε άλλου σχετικού θέματος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

3. Για την εκτέλεση του έργου του το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. συνεργάζεται με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, άλλους φορείς και ομάδες ειδικών επιστημόνων και εκπαιδευτικών, που εργάζονται στην

Ελλάδα ή στις άλλες χώρες, τις εκπαιδευτικές αρχές των χωρών αυτών και άλλους φορείς. Το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. πιστοποιεί τα προγράμματα φορέων που ενισχύονται κατά το άρθρο 4 του παρόντος νόμου.

4. Επίσης, το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. συνεργάζεται με το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, εκπρόσωπος του οποίου συμμετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο αυτού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' - ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Άρθρο 34

Σκοπός - Περιεχόμενο

1. Σκοπός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η οργάνωση και λειτουργία σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές ή μορφωτικές ιδιαιτερότητες.
2. Στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης εφαρμόζονται τα προγράμματα των αντίστοιχων δημόσιων σχολείων, τα οποία προσαρμόζονται στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές ή μορφωτικές ανάγκες των μαθητών τους.

Άρθρο 35

Σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

1. Σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι τα προβλεπόμενα από τις διατάξεις των άρθρων 3, 4, 5 και 6 του ν. 1566/1985 (ΦΕΚ 167 Α) νηπιαγωγεία, δημοτικό σχολεία, γυμνάσια, λύκεια κάθε τύπου και τεχνικές - επαγγελματικές σχολές.
2. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Ι.Π.Ο.Δ.Ε., μπορεί να εφαρμόζονται στα σχολεία αυτά ειδικά αναλυτικά προγράμματα με δυνατότητα πρόσθετων ή εναλλακτικών μαθημάτων, μειωμένο ωράριο των εκπαιδευτικών και μειωμένο αριθμό μαθητών ανά τάξη.
3. Τα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ιδρύονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών, ύστερα από εισήγηση του οικείου νομαρχιακού συμβουλίου και σύμφωνη γνώμοδοτηση του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. Με την ίδια διαδικασία ή με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μπορεί να μετατρέπονται άλλα δημόσια σχολεία σε δημόσια σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ή να ορίζονται ως πειραματικά και να υπάγονται σε Α.Ε.Ι. και να ιδρύονται τάξεις ή τμήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε δημόσια σχολεία.

4. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του οικείου νομαρχιακού συμβουλίου και σύμφωνη γνωμοδότηση του Ι.Π.Ο.Δ.Ε., μπορεί να εγκρίνεται η ίδρυση σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, επ' ονόματι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, εκκλησιαστικών ιδρυμάτων και άλλων φιλανθρωπικών σωματείων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Τα σχολεία αυτά μπορεί να επιχορηγούνται από το Λογαριασμό Ιδιωτικής Εκπαίδευσης.

Άρθρο 36

Εκπαιδευτικό προσωπικό

1. Με την απόφαση της παραγράφου 3 του προηγούμενου άρθρου συνιστώνται οι αναγκαίες θέσεις εκπαιδευτικού προσωπικού, κατά κλάδους και ειδικότητες, για τη λειτουργία των ιδρυόμενων δημόσιων σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.
2. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζονται τα προσόντα των εκπαιδευτικών, οι οποίοι μετατίθενται στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και η διαδικασία μετάθεσής τους.
3. Οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 3 του άρθρου 24 του παρόντος νόμου εφαρμόζονται ανάλογα για την πρόσληψη εκπαιδευτικών στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 1143
29 Οκτωβρίου 1998

ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ & ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ

Αριθμός Φ10/35Γ1/1058

Μετατροπή και μετονομασία δημόσιων σχολείων σε σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Ν. 2413/96, «Η Ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 124 Α', άρθρα 34 και 35.
2. Την ανάγκη της ποιοτικής αναβάθμισης της παρεχόμενης εκπαίδευσης σε μαθητές με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές ή μορφωτικές ιδιαιτερότητες.
3. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις αυτής της απόφασης δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του Κρατικού Προϋπολογισμού, αποφασίζουμε:

Μετατρέπουμε σε σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τα παρακάτω σχολεία:

1. 12/θέσιο Δημοτικό Σχολείο Νέων Επιβατών, Α' Δ/ση Π. Ε. Θεσσαλονίκης.
2. 16ο Δημοτικό Σχολείο Χανίων, 1ο Γραφείο Π.Ε. Χανίων.
3. 9ο Δημοτικό Σχολείο Ιωαννίνων, Δ/ση Π.Ε. Ιωαννίνων.
4. 8ο Δημοτικό Σχολείο Εύοσμου (Κύριλλος και Μεθόδιος), Β' Δ/ση Π.Ε. Θεσσαλονίκης.
5. 6ο Δημοτικό Ελευθερίου – Κορδελιού, Β' Δ/ση Π.Ε. Θεσσαλονίκης.
6. 2ο Γυμνάσιο Ιωαννίνων Δ/ση Δ.Ε. Ιωαννίνων.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως

Αθήνα, 18 Σεπτεμβρίου 1998

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΑΡΣΕΝΗΣ

Φ10/20/Γ1/708/7-9-1999

Διαπολιτισμική εκπαίδευση-Τάξεις Υποδοχής-Φροντιστηριακά Τμήματα

Έχοντας υπόψη:

1. Το άρθρο 2 παρ. 3 του Ν. 1894/90, ΦΕΚ 110 τ. Α'
2. Το άρθρο 35 παρ. 3 του Ν. 2413/96, ΦΕΚ 124 τ. Α'

3. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσας απόφασης δεν θα προκύψουν για το κρατικό προϋπολογισμό επιπλέον δαπάνες από αυτές που ήδη είχαν υπολογιστεί με την αναφερόμενη στο θέμα αυτό αριθμ. Φ2/378/Γ1/1124/8-12-94 (ΦΕΚ 930 τ. Β') απόφαση του Υπουργού Παιδείας

αποφασίζουμε

Προκειμένου η εκπαίδευση παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών να γίνει περισσότερο αποτελεσματική και συμμετοχική -ενεργητική, ώστε οι μαθητές αυτοί να ενταχθούν ομαλά και ισόρροπα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, στα πλαίσια της διαπολιτισμικής αγωγής, διαμορφώνεται ένα ευέλικτο σχήμα θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης, το οποίο επιτρέπει στο Σύλλογο διδασκόντων κάθε σχολικής μονάδας Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αφού σταθμίσει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και τις δυνατότητες της σχολικής μονάδας να επιλέξει εκείνο το σχήμα που μπορεί να λειτουργήσει ουσιαστικά και αποδοτικά. Το θεσμικό σχήμα έχει τη μορφή:

- Τάξη Υποδοχής I
- Τάξη Υποδοχής II
- Φροντιστηριακό Τμήμα
- Διευρυμένο Ωράριο

1. Φοίτηση σε Τάξη Υποδοχής (Τ.Υ.)

Το πρόγραμμα των τάξεων Υποδοχής ολοκληρώνεται σε δύο κύκλους που εντάσσονται μέσα στο Ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου:

· Στις Τάξεις Υποδοχής I, όπου εφαρμόζεται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας για μαθητές που θα ενταχθούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, η φοίτηση διαρκεί ένα διδακτικό έτος.

· Στις Τάξεις Υποδοχής II, όπου εφαρμόζεται μικτό πρόγραμμα εσωτερικής και εξωτερικής γλωσσολογικής και μαθησιακής υποστήριξης των μαθητών που έχουν ενταχθεί σ' αυτές και το οποίο πραγματοποιείται μέσα στις κανονικές τάξεις με παράλληλη υποστηρικτική γλωσσική διδασκαλία, η φοίτηση διαρκεί μέχρι δύο διδακτικά έτη, μετά την παρακολούθηση του κύκλου Τ.Υ. I.

2. Λειτουργία Τ.Υ.

α) Ο μικρότερος αριθμός μαθητών με τον οποίο δημιουργείται Τ.Υ. I ή II είναι 9 και ο μεγαλύτερος 17. Σε περίπτωση που σε γειτονικά σχολεία υπάρχουν μαθητές που

έχουν την ανάγκη να φοιτήσουν σε Τ.Υ., μπορούν να μετεγγραφούν με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων τους και των διευθυντών των σχολείων, με απόφαση του προϊσταμένου Διεύθυνσης ή Γραφείου Εκπαίδευσης, σε ένα σχολείο στο οποίο τηρούνται οι προϋποθέσεις, ώστε να είναι δυνατή η ίδρυση Τ.Υ. Ι:

Ειδικότερα:

Φοίτηση σε Τάξη Υποδοχής (Τ.Υ.)

Το πρόγραμμα των Τάξεων Υποδοχής ολοκληρώνεται σε δύο κύκλους που εντάσσονται μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου:

Στις Τάξεις Υποδοχής Ι, όπου εφαρμόζεται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και μαθησιακής προετοιμασίας. Το πρόγραμμα εφαρμόζεται με παράλληλη παρακολούθηση μερικών μαθημάτων στην κανονική τάξη όπως: Φυσική Αγωγή, Εικαστική Αγωγή, Μουσική Αγωγή, Ξένη Γλώσσα, Σχολική Ζωή ή και άλλο μάθημα σύμφωνα με απόφαση του συλλόγου διδασκόντων, σε συνεργασία με το Σχολικό Σύμβουλο. Η φοίτηση σε Τ.Υ. Ι διαρκεί μέχρι ένα διδακτικό έτος. Είναι δυνατή ταχύτερη επανένταξη μαθητή στην κανονική τάξη έπειτα από απόφαση των εκπαιδευτικών της Τ.Υ. Ι και της κανονικής τάξης, αν στο τέλος τριμήνου έχει δεχθεί ότι μπορεί απρόσκοπτα να παρακολουθήσει όλα τα μαθήματα.

Στις τάξεις υποδοχής ΙΙ, όπου εφαρμόζεται μικτό πρόγραμμα εσωτερικής και εξωτερικής γλωσσικής και μαθησιακής υποστήριξης των μαθητών που έχουν ενταχθεί σ' αυτές και το οποίο πραγματοποιείται μέσα στις κανονικές τάξεις με παράλληλη υποστηρικτική διδασκαλία. Η φοίτηση διαρκεί δύο διδακτικά έτη (σε εξαιρετικές περιπτώσεις τρία έτη) και επιδιώκεται να είναι συνεχής για να είναι αποτελεσματική η υποστηρικτική προσπάθεια.

Πρόγραμμα σπουδών Τ.Υ. ΙΙ

Στο πρόγραμμα αυτό οι μαθητές/ -τριες παρακολουθούν στις "κανονικές" τάξεις του σχολείου, ενώ παράλληλα έχουν γλωσσική και μαθησιακή υποστήριξη. Η υποστήριξη προβλέπει:

α. Εσωτερική διαφοροποίηση της διδασκαλίας με εξατομικευμένη υποστήριξη των μαθητών για την ανάπτυξη των αναγκαίων γλωσσικών δεξιοτήτων τους ενώ συμμετέχουν στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες της "κανονικής" τάξης με τον εκπαιδευτικό που είναι υπεύθυνος για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (συνεργατική διδασκαλία).

β. Εξωτερική διαφοροποίηση της διδασκαλίας: Συνέχιση της εντατικής διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας από τους ειδικούς εκπαιδευτικούς.

γ. Το μάθημα της γλώσσας και κουλτούρας της χώρας προέλευσης είναι προαιρετικό και εφόσον υπάρξει ικανός αριθμός μαθητών (7-15) διδάσκεται για 4 ώρες την εβδομάδα εκτός του ωρολόγιου προγράμματος στην περίπτωση που η τάξη έχει πλήρες ωρολόγιο πρόγραμμα. Για την παρακολούθηση του μαθήματος αυτού χορηγείται στο τέλος του διδακτικού έτους σχετική βεβαίωση.

Προετοιμασίες για ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων

1. Τάξη Υποδοχής I

- Με διαπιστωτικό test ανιχνεύεται το επίπεδο ελληνομάθειας του μαθητή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση διαπιστώνεται ότι ο μαθητής έχει ελάχιστη ή μηδενική γνώση της ελληνικής γλώσσας με αποτέλεσμα η κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου να είναι ανεπαρκείς σε όλες τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές περιστάσεις.
- Επιζητείται δήλωση του γονέα ότι επιθυμεί να παρακολουθήσει το παιδί του Τάξη Υποδοχής I. Σε αντίθετη περίπτωση παραπέμπεται το θέμα στην ομάδα ψυχοκοινωνικής στήριξης και
- Ανατίθεται η διδασκαλία σε διδακτικό προσωπικό, κατά προτίμηση εξειδικευμένο στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.
- Εξασφαλίζεται έγκαιρα κατάλληλο διδακτικό υλικό

2. Τάξη Υποδοχής II

- Οι Τ.Υ. αφορούν μαθητές αλλόγλωσσους οποιασδήποτε τάξης της Α/θμιας ή Β/θμιας Εκπ/σης.
- Με διαπιστωτικό test ανιχνεύεται το επίπεδο ελληνομάθειας του μαθητή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ότι είναι μέτριο, δηλαδή παρουσιάζει μια ασταθή επάρκεια στην ελληνική γλώσσα με αποτέλεσμα να λειτουργεί ανεπαρκώς στο σύνολο του σχολικού αναλυτικού προγράμματος.
- Επιζητείται δήλωση του γονέα ότι επιθυμεί να παρακολουθήσει την Τάξη Υποδοχής II. Σε περίπτωση διαφωνίας του, το θέμα παραπέμπεται στην ομάδα ψυχοκοινωνικής στήριξης.
- Στις διδακτικές διαδικασίες Τ.Υ. μπορεί να συμμετάσχει και δίγλωσσος εκπαιδευτικός.

Η απόφαση για την ένταξη μαθητή σε Τάξεις Υποδοχής I ή II λαμβάνεται από το σύλλογο διδασκόντων σε συνεργασία με τον αρμόδιο σχολικό σύμβουλο, αφού συνεκτιμήσουν τα διαγνωστικά tests και λάβουν υπόψη τη σχετική εισήγηση των ειδικών επιστημόνων (ψυχολόγου ή/και κοινωνικού λειτουργού) που παρακολουθούν τη διαδικασία σχολικής προσαρμογής του συγκεκριμένου μαθητή, εφόσον ο θεσμός της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης λειτουργεί στην εκπαιδευτική περιφέρεια.

3. Φοίτηση σε Φροντιστηριακό Τμήμα (Φ.Τ.)

Το πρόγραμμα των Φ.Τ. παρακολουθείται από μαθητές παλιννοστούντες ή αλλοδαπούς που είτε δε φοίτησαν σε Τ.Υ. I ή/και II και αντιμετωπίζουν γλωσσικές δυσκολίες είτε εντάχθηκαν στα υποστηρικτικά γι' αυτούς μέτρα και παρακολούθησαν τα σχετικά μαθήματα αλλά εξακολουθούν να δυσκολεύονται γλωσσικά κατά την ένταξή τους στην "κανονική" τάξη. Η λειτουργία των Φ.Τ. πραγματοποιείται εκτός σχολικού ωραρίου.

4. Λειτουργία Φ.Τ.

Ο μικρότερος αριθμός μαθητών με τον οποίο δημιουργείται Φροντιστηριακό Τμήμα είναι ο 3 και ο μεγαλύτερος 8. Μαθητές ευρύτερων περιοχών μπορούν να εγγράφονται στο ίδιο σχολείο, με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων τους και των διευθυντών των σχολικών μονάδων, μετά από έγκριση του προϊσταμένου Διεύθυνσης ή Γραφείου Εκπαίδευσης, ώστε να εξασφαλίζεται ικανός αριθμός μαθητών για την ίδρυση Φροντιστηριακού Τμήματος.

Επίσης μπορούν να ιδρύονται Φ.Τ. σε σχολικές μονάδες και να φοιτούν σε αυτά μαθητές των πλησιέστερων σχολείων, αφού εξασφαλιστεί έγκριση των γονέων τους.

Στο Φ.Τ. παρέχεται υποστηρικτική διδασκαλία μέχρι 10 ώρες την εβδομάδα από τις οποίες οι 2 διατίθενται για μελέτη.

5. Πρόγραμμα σπουδών Φροντιστηριακού Τμήματος

Διδάσκονται τα μαθήματα στα οποία ο σύλλογος διδασκόντων κρίνει ότι οι αλλόφωνοι μαθητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες γλωσσικές ή μαθησιακές. Επίσης γίνεται μελέτη και προετοιμασία των μαθητών για τα μαθήματα της επόμενης μέρας 2 ώρες την εβδομάδα (σύνολο 10).

Η κατανομή των ωρών διδασκαλίας κατά μάθημα, οι ώρες λειτουργίας του Φ.Τ., καθώς και η χρήση διδακτικού υλικού, καθορίζονται από το σχολικό Σύμβουλο σε συνεργασία με το σύλλογο διδασκόντων.

6. Έναρξη λειτουργίας των Τ.Υ. και Φ.Τ.

Οι αρμόδιες Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις λειτουργίας των Τάξεων Υποδοχής Ι ή και Ι και Φροντιστηριακών Τμημάτων να γίνεται το αργότερο την 1η Οκτωβρίου. Για το λόγο αυτό, στο τέλος του διδακτικού έτους υποβάλλονται από τις σχολικές μονάδες α) τεκμηριωμένες προτάσεις για ίδρυση και λειτουργία Τ.Υ., β) στοιχεία που αφορούν μαθητές που πρέπει να παρακολουθήσουν τις Τ.Υ. Ι ή ΙΙ αλλά η υλικοτεχνική υποδομή του σχολείου δεν επιτρέπει την εφαρμογή του προγράμματος Τ.Υ. -έκθεση λόγων αδυναμίας υλοποίησης του προγράμματος Τ.Υ. Μετά το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου υποβάλλονται στις αρμόδιες Διευθύνσεις Εκπαίδευσης σχετικά συμπληρωματικά στοιχεία.

7. Διδακτικό προσωπικό

Α. Στις τάξεις Υποδοχής διδάσκουν μόνιμοι εκπαιδευτικοί, που βρίσκονται στη διάθεση του οικείου Περιφερειακού Υπηρεσιακού Συμβουλίου ή που αποσπώνται για το σκοπό αυτό, όπως και αναπληρωτές ή ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί.

Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση διδάσκουν με πλήρες ωράριο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με πλήρες ωράριο ή για τη συμπλήρωση του κανονικού τους ωραρίου. Οι ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί προσλαμβάνονται με απόφαση του οικείου προϊσταμένου Δ/νσης Εκπ/σης και διδάσκουν με ωράριο που καθορίζεται από τη σύμβαση πρόσληψής τους. Στις Τάξεις Υποδοχής διδάσκουν κατά πρώτο λόγο διαθέσιμοι εκπαιδευτικοί του ίδιου σχολείου, εφόσον το επιθυμούν και έχουν τα απαραίτητα για το έργο αυτό προσόντα.

Β. Η εξειδίκευση στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας, η άριστη γνώση της ελληνικής για την περίπτωση των αλλοδαπών εκπαιδευτικών, η πολύ καλή γνώση ξένης γλώσσας και κατά προτίμηση της χώρας προέλευσης των μαθητών, η παρακολούθηση σχετικών σεμιναρίων, η προηγούμενη διδακτική εμπειρία σε Τάξεις Υποδοχής ή Φροντιστηριακά Τμήματα λογίζονται ως προσόντα επιλογής για την ανάθεση της διδασκαλίας.

Γ. Στα Φροντιστηριακά Τμήματα διδάσκουν μόνιμοι ή αναπληρωτές εκπαιδευτικοί της ίδιας ή, αν αυτό δεν είναι δυνατό, άλλης σχολικής μονάδας, για συμπλήρωση του διδακτικού τους ωραρίου ή με ωριαία αντιμισθία. Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η διδασκαλία από εκπαιδευτικούς των παραπάνω κατηγοριών, προσλαμβάνονται αδιόριστοι εκπαιδευτικοί ως ωρομίσθιοι και αν αυτό δεν είναι δυνατό ιδιώτες εκπαιδευτικοί που διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα, ως ωρομίσθιοι.

Δ. Για κάλυψη ειδικών αναγκών και συγκεκριμένα για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας προέλευσης μπορούν να προσλαμβάνονται ως ωρομίσθιοι κατά σειρά προτεραιότητας: 1. Αδιόριστοι εκπαιδευτικοί που διαθέτουν τα προσόντα διορισμού στην ελληνική εκπαίδευση και είναι αποδεδειγμένα γνώστες της γλώσσας (διαθέτουν σχετικό τίτλο) και του πολιτισμού της χώρας προέλευσης των μαθητών (λόγω διαμονής τους σ' αυτή). 2. Ελλείπει αυτών εκπαιδευτικοί, έλληνες ή αλλοδαποί, που γνωρίζουν επαρκώς την ελληνική και είναι αποδεδειγμένα γνώστες της γλώσσας της χώρας προέλευσης των μαθητών.

Ε. Η πρόσληψη των εκπαιδευτικών της παραγράφου Δ, εδαφ. 1,2 πραγματοποιείται με απόφαση του Νομάρχη ύστερα από πρόταση του αρμόδιου περιφερειακού συμβουλίου και έγκριση του Υπουργείου Παιδείας.

ΣΤ. Για κάλυψη των ειδικών αναγκών που αναφέρονται στις παραγράφους Γ και Δ μπορεί με οικονομική στήριξη άλλων δημοσίων φορέων και οργανισμών που εμπλέκονται στη διαδικασία της διαπολιτισμικής να προσληφθούν με έγκριση του αρμόδιου περιφερειακού υπηρεσιακού συμβουλίου εκπαιδευτικοί, ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί για τις Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα, εφόσον διαθέτουν τα προσόντα που καθορίστηκαν στις αντίστοιχες παραγράφους (Γ και Δ).

Ζ. Με ευθύνη των Σχολικών Συμβούλων και των αρμόδιων υπηρεσιών οργανώνονται επιμορφωτικά σεμινάρια, τα οποία οφείλουν να παρακολουθούν όσοι εργάζονται με οποιαδήποτε σχέση εργασίας σε Τ.Υ. ή σε Φ.Τ.

Στο τέλος της σχολικής χρονιάς με ευθύνη των Σχολικών Συμβούλων οργανώνονται συναντήσεις για τον απολογισμό και την αξιολόγηση της λειτουργίας των Τ.Υ. και των Φ.Τ. και τη διατύπωση προτάσεων.

8. Εποπτεία - Παιδαγωγική Καθοδήγηση

Ο Διευθυντής της σχολικής μονάδας και ο οικείος προϊστάμενος έχουν τη φροντίδα και την ευθύνη για τη διευκόλυνση των μαθητών αυτών στην ένταξή τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και για την τήρηση του ωραρίου λειτουργίας των Τ.Υ. και των Φ.Τ. Σε περίπτωση που οι σχολικές συνθήκες ή ο αριθμός των μαθητών αυτών δεν επιτρέπουν την ίδρυση και λειτουργία Τ.Υ. ή Φ.Τ. πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια ώστε οι μαθητές αυτοί να υποστηριχθούν γλωσσικά και μαθησιακά.

Την ευθύνη για την κατάρτιση εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την έκδοση σχολικών βιβλίων προσαρμοσμένων στις ανάγκες των μαθητών που φοιτούν

σε Τ.Υ. και Φ.Τ. καθώς και την παραγωγή κατάλληλου εποπτικού υλικού έχουν το Π.Ο.Δ.Ε και το Π.Ι. Ο Σχολικός Σύμβουλος έχει την ευθύνη της επιστημονικής και παιδαγωγικής καθοδήγησης των εκπαιδευτικών καθώς και της σύνταξης και εφαρμογής προγραμμάτων διδασκαλίας και χρήσης του εποπτικού υλικού σε συνεργασία πάντοτε με το διδακτικό προσωπικό. Στο τέλος του διδακτικού χρόνου οι διευθυντές των σχολείων υποβάλλουν εκθέσεις στο Σχολικό Σύμβουλο και στον Προϊστάμενο της αρμόδιας Διεύθυνσης ή Γραφείου Εκπαίδευσης τις οποίες συντάσσουν οι εκπαιδευτικοί που εφάρμοσαν τα προγράμματα. Οι Σχολικοί Σύμβουλοι αποδελτιώνουν, κωδικοποιούν τα προβλήματα και τις προτάσεις και υποβάλλουν συνοπτική έκθεση στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΠΘ, το Π.Ο.Δ.Ε και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Από τη δημοσίευση της παρούσας, παύει να ισχύει οποιαδήποτε άλλη διάταξη, η οποία ρυθμίζει θέματα ίδρυσης και λειτουργίας Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων.

Η παρούσα να δημοσιευθεί στην εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΑΡΣΕΝΗΣ

ν. 2452/1996 ΦΕΚ 283/Α/31.12.1996

Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του ν. 1975/1991 και άλλες διατάξεις.

Άρθρο 1

Το άρθρο 24 του ν. [1975/1991](#) (ΦΕΚ 184 Α') αντικαθίσταται ως εξής:

Αναγνώριση και περίθαλψη προσφύγων
1. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Εξωτερικών και Δημόσιας Τάξης, εντός προθεσμίας ενός (1) έτους από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, καθορίζονται: α. Η διαδικασία (κανονική και ταχύρρυθμη) εξέτασης αίτησης αλλοδαπού για την αναγνώρισή του ως πρόσφυγα και

την παροχή ασύλου, ανάκλησης της αναγνώρισης, ως και απέλασης πρόσφυγα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης της 28.7.1951, που κυρώθηκε με το ν.δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 209 Α') και στο Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης της 31.1.1967; που κυρώθηκε με τον α.ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125 Α').

β. Ο τρόπος συνεργασίας και ενημέρωσης της Υπάτης Αρμοστείας Προσφύγων του Ο.Η.Ε.. στα πλαίσια των υποχρεώσεων που απορρέουν από τα άρθρα 35 και 36 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951.

γ. Οι προϋποθέσεις και η διαδικασία έγκρισης της εισόδου και παραμονής των προστατευόμενων μελών της οικογένειας αναγνωρισμένου πρόσφυγα, στο πλαίσιο της οικογενειακής συνένωσης.

δ. Ο τύπος και το περιεχόμενο του ταξιδιωτικού εγγράφου, που εκδίδεται κατ' εφαρμογή των άρθρων 11 και 13 της Σύμβασης του Δουβλίνου της 15ης Ιουνίου 1990 'Περί καθορισμού του κράτους μέλους, το οποίο είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται ὕ ένα από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης", που κυρώθηκε με το ν.1996/1991 (ΦΕΚ 196 Α').

2.Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Υγείας και Πρόνοιας και Δημόσιας Τάξης, εντός προθεσμίας ενός (1) έτους από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, καθορίζονται:

α. Η ίδρυση, διοικητική υπαγωγή και λειτουργία Κέντρων Προσωρινής Διαμονής των αιτούντων να αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες αλλοδαπών.

β. Η διοικητική υπαγωγή και λειτουργία του υφιστάμενου στο Λαύριο Αττικής Κέντρου Προσφύγων.

γ. Οι προϋποθέσεις και η διαδικασία παροχής ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης ή οποιασδήποτε άλλης οικονομικής και κοινωνικής συνδρομής σε άτομα, που έχουν αναγνωρισθεί από την αρμόδια Ελληνική Αρχή ως πρόσφυγες ή έχουν υποβάλει αίτηση για αναγνώριση ή τους έχει επιτραπεί η προσωρινή διαμονή, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 25 του παρόντος νόμου, προς αντιμετώπιση επειγουσών και σοβαρών καταστάσεων ανάγκης.

3.Με απόφαση των Υπουργών Υγείας και Πρόνοιας και Δημόσιας Τάξης καθορίζεται ο τρόπος εισαγωγής και ο χρόνος παραμονής στα κέντρα της προηγούμενης παραγράφου των αλλοδαπών που ζητούν να αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες, καθώς και κάθε άλλο συναφές θέμα.

4.Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Δημόσιας Τάξης, εντός προθεσμίας ενός

- (1) έτους από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου καθορίζονται:
- α. Οι προϋποθέσεις και η διαδικασία παροχής άδειας εργασίας ή άλλης βοήθειας για την επαγγελματική αποκατάσταση των αναγνωριζόμενων ως προσφύγων από τις Αρχές της χώρας μας.
- β. Οι όροι με τους οποίους δύνανται να απασχοληθούν προσωρινά για κάλυψη άμεσων βιοτικών αναγκών, οι κατά το άρθρο 25 παρ. 1 του παρόντος αιτούμενοι την αναγνώρισή τους ως πρόσφυγες αλλοδαποί κατά το στάδιο εξέτασης της σχετικής αίτησης, καθώς και οι κατ' εφαρμογή της παρ. 4 του ίδιου άρθρου προσωρινά διαμένοντες αλλοδαποί.
5. Οι δαπάνες που απαιτούνται για την εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 2 του παρόντος άρθρου, καθώς και της παρ. 6 του άρθρου 25 του παρόντος νόμου βαρύνουν τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

Εγκύκλιος αρ.99540/Γ1/16.9.2003

Εφαρμογή προγράμματος «Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών»

Σας κάνουμε γνωστό ότι η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (Επιστημονικός Υπεύθυνος καθηγητής κ. Θεόδωρος Παπακωνσταντίνου) έχει αναλάβει το Πρόγραμμα «Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών», το οποίο παρακολουθείται και αξιολογείται από το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (ΙΠΟΔΕ) και εποπτεύεται από την Ειδική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Η παραπάνω ενέργεια υλοποιείται με ευθύνη Περιφερειακών Επιτροπών ανά περιοχή ευθύνης Πανεπιστημίων της χώρας και Επιστημονικών Συνεργατών ανά περιφέρεια και νομό, τους οποίους παρακαλούμε να διευκολύνετε στο έργο τους τόσο εσείς όσο και τα όργανα διοίκησης και εποπτείας της εκπαίδευσης και οι εκπαιδευτικοί των σχολικών μονάδων.

I: Β' ΚΠΣ 1997-2000

Σκοπός:

Ο γενικός σκοπός του προγράμματος «Εκπαίδευση Παλινοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών» είναι η παρέμβαση για τη δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων που διασφαλίζουν στα παιδιά των Παλινοστούντων και Αλλοδαπών αλλά και σε όλους τους μαθητές ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση και αξιοποίησης του μορφωτικού αγαθού σε μία κοινωνία που ο πολυπολιτισμικός της χαρακτήρας γίνεται όλο και πιο έντονος.

Το πρόγραμμα έχει ως κύριους στόχους:

1. Την ανάπτυξη και εφαρμογή συντονισμένων μέτρων παρέμβασης που προωθούν την ομαλή ένταξη των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα.
2. Τη δημιουργία και ενσωμάτωση στο εκπαιδευτικό σύστημα θεσμών, οι οποίοι διασφαλίζουν μία ποιοτική και αποτελεσματική εκπαίδευση των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών.
3. Την ενίσχυση της σχολικής μονάδας ως προς την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ετοιμότητας.
4. Την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και των στελεχών της εκπαίδευσης σε θέματα σχετικά με τις θεωρητικές και πρακτικές διαστάσεις της διαπολιτισμικής προσέγγισης στο εκπαιδευτικό έργο.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΜΕΩΝ

Τομέας Α' : Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(Σχεδιασμός εκπαιδευτικής πολιτικής και πρακτικής για την παιδεία των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών)

Κύριοι Στόχοι:

1. Προτάσεις για τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση.
2. Οργάνωση και λειτουργία Διαπολιτισμικών Σχολείων.
3. Εισαγωγή της Διαπολιτισμικής προσέγγισης στο ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα.

Τομέας Β' : Σχολικού Προγράμματος

Μέτρα διαμόρφωσης προγραμμάτων, διδακτικές προσεγγίσεις, διδακτικό και εποπτικό υλικό για τη στήριξη της μάθησης)

Κύριοι Στόχοι:

1. Ανάπτυξη ειδικού διδακτικού και βοηθητικού υλικού για την ενίσχυση της συστηματικής διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας.
2. Εφαρμογή μέτρων για την αντιμετώπιση των μαθησιακών προβλημάτων των μαθητών στις 'κανονικές' τάξεις.
3. Στήριξη της πρώτης γλώσσας στα πλαίσια της δίγλωσσης προσέγγισης στην εκπαίδευση.
4. Μέτρα που αξιοποιούν το πολιτισμικό κεφάλαιο των μαθητών.
5. Κάλυψη μαθησιακών κενών και προετοιμασία για την κανονική φοίτηση.
6. Στήριξη της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας.

Τομέας Γ' : Σχολικού Περιγύρου

(Η διερεύνηση αιτιών και η ανίχνευση προβλημάτων, αναγκών και προσδοκιών του μαθητή για τη διαμόρφωση και εφαρμογή προγραμμάτων υποστήριξης μέσα και γύρω από το σχολείο με στόχο τη βελτίωση των όρων σχολικής φοίτησης)

Κύριοι Στόχοι:

1. Μέτρα στήριξης ψυχοκοινωνικών αναγκών των μαθητών.
2. Ενημέρωση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών, σχολικών ψυχολόγων και γονέων για μέτρα στήριξης των μαθητών κατά τη διαδικασία της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής τους.
3. Αντιμετώπιση του προβλήματος της σχολικής διαρροής.
4. Ενίσχυση των δεσμών οικογένειας – σχολείου - κοινότητας.

Τομέας Δ' : Ευαισθητοποίησης, Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης

(Μέτρα μόρφωσης και επιμόρφωσης)

Κύριοι Στόχοι:

1. Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας και των φορέων.
2. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και στελεχών της εκπαίδευσης σε θέματα σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.
3. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε γλωσσοδιδασκτικά, μαθησιακά και ψυχοκοινωνικά θέματα.
4. Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του μαθητικού πληθυσμού.
5. Επιτόπια επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε Διαπολιτισμικά Σχολεία.

Τομέας Ε' :, Τεκμηρίωσης, Πληροφόρησης και Υποστήριξης

(Η εγκατάσταση μηχανισμών στήριξης και πληροφόρησης για την εφαρμογή του έργου)

Κύριοι Στόχοι:

1. Ανάπτυξη παιδαγωγικής βιβλιοθήκης και καταγραφή βιβλιογραφίας για τη στήριξη του έργου.
2. Στήριξη σχολικών βιβλιοθηκών.
3. ανάπτυξη δικτύων – οργανωτικό πλαίσιο.

II: Γ' ΚΠΣ Σεπτέμβριος 2000-2004

Σκοπός

Με την υλοποίηση του Προγράμματος " Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών" της ενέργειας 1.1.1. του Μέρους 1.1. του Άξονα Προτεραιότητας Α1, επιχειρείται η βελτίωση των συνθηκών ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα μαθητών από πληθυσμιακές ομάδες που απειλούνται από εκπαιδευτική ανισότητα και περιθωριοποίηση.

Οι γενικοί στόχοι του Προγράμματος είναι η αρμονική ένταξη των παιδιών με πολιτιστικές και γλωσσικές ιδιαιτερότητες στο εκπαιδευτικό σύστημα, η διασφάλιση της αποδοχής των παιδιών αυτών από την εκπαιδευτική κοινότητα αλλά και την ευρύτερη κοινωνία, η παροχή στους εκπαιδευτικούς γνώσεων, κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και τεχνικών μέσων, η υποστήριξη των οικογενειών με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες για να μπορούν να βοηθούν τα παιδιά τους να ανταποκρίνονται με πληρότητα στις εκπαιδευτικές τους υποχρεώσεις καθώς επίσης και η ευαισθητοποίηση των φορέων διοίκησης της εκπαίδευσης ώστε να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των από ένταξη πληθυσμών.

Η ένταξη των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών θα υποστηριχθεί με Πράξεις όπως:

1. Η ενίσχυση σχολείων, τόσο της Πρωτοβάθμιας όσο και της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
2. Η βελτίωση, αναπαραγωγή και επέκταση υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού
3. Η ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας
4. Η δημιουργία δικτύων συνεργατών με εποπτεία σε περιοχές συγκέντρωσης με στόχο τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας καθώς και των σχολείων εφαρμογής μεταξύ τους.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών στο Πρόγραμμα προβλέπονται παρεμβατικές ενέργειες που αφορούν την οργάνωση και την πιλοτική εφαρμογή μέτρων γλωσσικής, μαθησιακής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, τη συγγραφή και την πειραματική

εφαρμογή υποστηρικτικού υλικού, διεξαγωγή επιμορφωτικών δραστηριοτήτων και την ανάπτυξη δικτύων συνεργατών.

Η εκπόνηση της παρεμβατικής πρότασης στηρίχθηκε σε διαπιστώσεις και εμπειρίες από

- το προηγούμενο πρόγραμμα
- την αντιμετώπιση του προβλήματος σε παλαιότερες μεταναστευτικές χώρες
- την οργάνωση και τη λειτουργία της ελληνικής εκπαίδευσης και της δυσκολίας στην υιοθέτηση νέων μέτρων και καινοτομιών.

Διατυπώθηκαν γενικές αρχές δράσης, ορίστηκαν άξονες, σημεία προτεραιότητας και μια χρονική σειρά για την παρέμβαση. Τα μέτρα και οι παρεμβάσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του έργου διέπονται από βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

• Έχουν αφετηρία τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της σχολικής κοινότητας και προσβλέπουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και συμπεριφορών που μπορούν να βελτιώσουν τους όρους επικοινωνίας, μάθησης και δράσης για όλους τους μαθητές, γηγενείς και αλλοδαπούς, αναγνωρίζουν την πρόσθετη επιβάρυνση των σχολείων με πολιτισμικά μεικτό πληθυσμό και ειδικά, των μαθητών που αναγκάζονται να μαθαίνουν σε μια δεύτερη / ξένη γλώσσα καθώς και την ανάγκη διαφοροποιημένης αντιμετώπισης τους χωρίς υποβάθμιση των μορφωτικών αξιώσεων διαπερνούν όλο το σχολικό περιβάλλον: πρόγραμμα, μεθόδους διδασκαλίας, αξιολόγηση, παιδαγωγικό κλίμα, χρήση της γλώσσας, σύνθεση του διδακτικού προσωπικού, σχέσεις με τους γονείς κ.ο.κ.

ν. 3376/2005 ΦΕΚ 191/Α/2.8.2005

Ίδρυση Σχολείου Ευρωπαϊκής Παιδείας

Άρθρο 1

1.Ιδρύεται, από το σχολικό έτος 2005-2006, στο Ηράκλειο Κρήτης σχολείο γενικής εκπαίδευσης με τίτλο «Σχολείο Ευρωπαϊκής Παιδείας (Σ.Ε.Π.)», για την παροχή προσχολικής αγωγής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στα τέκνα των υπαλλήλων του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια Δικτύων και Πληροφοριών.

2.Το Σ.Ε.Π. ανήκει στο Ελληνικό Δημόσιο και υπάγεται στην αρμοδιότητα του

Περιφερειακού Διευθυντή της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κρήτης. Η δαπάνη λειτουργίας του βαρύνει εξ ολοκλήρου τον Κρατικό Προϋπολογισμό.

3. Η λειτουργία του Σ.Ε.Π. διέπεται από τις διατάξεις αυτού του νόμου, των κανονιστικών πράξεων που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση αυτού και κατά τα λοιπά από τις κείμενες περί γενικής εκπαίδευσης διατάξεις.

4. Στο Σ.Ε.Π. λειτουργούν: α) κύκλος προσχολικής αγωγής, β) κύκλος σπουδών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με πέντε τάξεις συνολικής διάρκειας πέντε σχολικών ετών και γ) κύκλος σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με επτά τάξεις συνολικής διάρκειας επτά σχολικών ετών.

5. Οι πέντε τάξεις πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και η πρώτη τάξη δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Σ.Ε.Π. είναι αντίστοιχες με τις έξι τάξεις πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης των ελληνικών σχολείων. Η δεύτερη, τρίτη και τέταρτη τάξη δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι αντίστοιχες με τις τρεις τάξεις του ελληνικού γυμνασίου και οι λοιπές τρεις τάξεις δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Σ.Ε.Π. είναι αντίστοιχες με τις τρεις τάξεις του ελληνικού λυκείου.

6. Κατά την πρώτη εφαρμογή του νόμου αυτού στο Σ.Ε.Π. λειτουργούν ο κύκλος προσχολικής αγωγής και μέχρι τέσσερις πρώτες τάξεις του κύκλου της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται βάσει του άρθρου 7 παρ. 5, επεκτείνεται σταδιακά η λειτουργία του Σ.Ε.Π. αναλόγως των αναγκών και στις λοιπές τάξεις.

Άρθρο 3

1. Στον κύκλο προσχολικής αγωγής και σε κάθε τάξη των κύκλων σπουδών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργούν επί μέρους γλωσσικά τμήματα. Τα γλωσσικά τμήματα κατά την πρώτη εφαρμογή του παρόντος είναι δύο, ένα αγγλόφωνο και ένα ελληνόφωνο.

Με υπουργική απόφαση, που εκδίδεται βάσει του άρθρου 7 παρ. 5, μπορεί να ιδρύνονται και άλλα γλωσσικά τμήματα αναλόγως των αναγκών.

2. Αναλόγως των αναγκών, σε κάθε γλωσσικό τμήμα διδάσκεται πρόσθετα και η μητρική γλώσσα των μαθητών. Η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, σε εξαιρετικές δε περιπτώσεις και η διδασκαλία άλλων μαθημάτων, μπορεί να παρέχεται με το σύστημα της τηλεδιδασκαλίας από συγκεκριμένο σχολείο, που ανήκει στο σύστημα

των Ευρωπαϊκών Σχολείων και με το οποίο το Σ.Ε.Π. διατηρεί συνεργασία.

3. Το πρόγραμμα σπουδών, το ωράριο και το αναλυτικό ωρολόγιο πρόγραμμα διδασκαλίας των μαθημάτων, καθώς και η οργάνωση της διδασκαλίας, η επάρκεια της φοίτησης, ο τρόπος αξιολόγησης των μαθητών, τα σχετικά με την προαγωγή και αποφοίτηση των μαθητών θέματα, καθώς και τα πιστοποιητικά και οι τίτλοι σπουδών που χορηγεί το Σ.Ε.Π. ρυθμίζονται με υπουργική απόφαση που εκδίδεται κατά τις διατάξεις του άρθρου 7 παρ. 2, με βάση τον κανονισμό λειτουργίας, τα αναλυτικά προγράμματα και το ειδικότερο περιεχόμενο σπουδών που εφαρμόζεται στα Ευρωπαϊκά Σχολεία.

4. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζονται η έναρξη και λήξη του σχολικού έτους, οι διακοπές και αργίες.

Εγκύκλιος αρ. 132502/Γ1/21.11.2007

Εφαρμογή του Προγράμματος: «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση» σε σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπ/σης της Επικράτειας

Σας κάνουμε γνωστό ότι σύμφωνα με το αριθμ. 134/14-11-2007 έγγραφο του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με απόφαση της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης (ΕΠΕΑΕΚ Μονάδα Β 1 του ΥΠΕΠΘ), ανατέθηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, (Φιλοσοφική Σχολή Φ.Π.Ψ. τομέας Παιδαγωγικής), η συνέχιση του Προγράμματος « Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών μαθητών ».

Γενικός σκοπός του Προγράμματος για την Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών μαθητών, στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων που διασφαλίζουν σε όλους τους μαθητές ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση, σε μια κοινωνία, της οποίας ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας γίνεται όλο και πιο έντονος.

Στους ειδικούς στόχους περιλαμβάνονται:

1. Η ανάπτυξη και εφαρμογή συντονισμένων μέτρων «παρέμβασης» που προωθούν την ομαλή ένταξη των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα:

- Κλιμακούμενη γλωσσική και μαθησιακή υποστήριξη με έναν πρώτο κύκλο για την εντατική διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε αρχάριους μαθητές και

ένα δεύτερο κύκλο για την υποστήριξη των μαθητών που ήδη παρακολουθούν τα μαθήματα της ηλικιακής τάξης

- Ψυχοκοινωνική υποστήριξη μαθητών και γονέων
- Ανάπτυξη δικτύων για την προώθηση των σχέσεων ανάμεσα στο σχολείο, την οικογένεια και την κοινότητα

Η Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο Δημοτικό Σχολείο αποτελεί στόχο του ευρύτερου εκπαιδευτικού μας συστήματος. Η εφαρμογή του παραπάνω προγράμματος διευκολύνει την επίτευξη του στόχου. Για το λόγο αυτό εγκρίνουμε την εφαρμογή του προγράμματος «εκπαίδευση παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών », στις σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, (Δημοτικά Σχολεία και Νηπιαγωγεία) του επισυναπτόμενου πίνακα, καθώς και τη διευκόλυνση των συνεργατών του προγράμματος σε αυτές.

Παρακαλούνται τα στελέχη της εκπαίδευσης να εποπτεύουν και να παράσχουν κάθε δυνατή διευκόλυνση για την ορθή εφαρμογή του προγράμματος.

Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΑΜΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 2142
31 Δεκεμβρίου 2010

ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ & ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ

Αρ. ΑΦ. 821/3412Ρ/157476/Ζ1

Ρυθμίσεις Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (Ζ.Ε.Π.), Τάξεων Υποδοχής Ζ.Ε.Π. και Ενισχυτικών Φροντιστηριακών Τμημάτων Ζ.Ε.Π. 2010– 11.

Η ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Την παράγραφο 1 του άρθρου 26 του ν. 3879/2010 (Α' 163) «Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις» σε συνδυασμό και συμπληρωματικά με το άρθρο 45 του ν.1404/1983, ως ισχύει.
2. Τα άρθρα 35 και 38 του ν. 2413/1996 (Α' 124) «Η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις.», ως ισχύουν.
3. Το ν. 2101/1992 (Α' 192) με τον οποίο κυρώθηκε η «Διεθνής Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού» και ιδίως τα άρθρα 28–30 αυτής.
4. Το ν. 3304/2005 (Α' 16) για την «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού» και ιδίως τα άρθρα 6 και 12 αυτού.
5. Το άρθρο 90 του «Κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά Όργανα», που κωδικοποιήθηκε με το άρθρο πρώτο του π.δ. 63/2005 (Α' 98).
6. Την υπ' αρ. Υ274/2010 απόφαση Πρωθυπουργού (Β'1595) « Καθορισμός αρμοδιοτήτων της Αναπληρωτού Υπουργού Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων Φωτεινής Γεννηματά».
7. Τα υπ' αρ. 23, 26 και 27/2010 πρακτικά των αντίστοιχων τμημάτων του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.
8. Την υπ' αρ. ΕΥΔ ΕΠΕΔΒΜ 3060/18–03–2010 πρόταση της Ειδικής Γραμματείας Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Εκπαίδευσης Ελληνοπαίδων Εξωτερικού, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και Αποκέντρωσης του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, ως Φορέα Πρότασης.
9. Τις υπ' αρ. 11333/29–7–2010, 11334/29–7–2010 αποφάσεις ένταξης των πράξεων «Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας ΑΠ1», «Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας ΑΠ2», «Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας ΑΠ3» αντιστοίχως καθώς και την υπ' αρ. 18546/20–10–2010 1η τροποποίηση της απόφασης ένταξης της δεύτερης των ως άνω πράξεων.
10. Τα αιτήματα των περιφερειακών διευθύνσεων για την κάλυψη των αναγκών των μαθητών που χωρίς να έχουν την απαραίτητη γνώση της ελληνικής γλώσσας εντάσσονται στις δομές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

11. Την ανάγκη συντονισμού των επιμέρους υλοποιούμενων προγραμμάτων και δράσεων στήριξης των μαθητών που στόχο έχουν την δημιουργία υποστηρικτικού πλαισίου για την καταπολέμηση της σχολικής διαρροής και την ισότιμη ένταξη όλων των μαθητών, χωρίς διακρίσεις, στο εκπαιδευτικό σύστημα στα πλαίσια της ολοκληρωμένης προσέγγισης και

12. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσας απόφασης δεν θα προκύψουν για τον κρατικό προϋπολογισμό επιπλέον δαπάνες, αποφασίζουμε:

Άρθρο 3

Ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής Ζ.Ε.Π. και Ενισχυτικών Φροντιστηριακών Τμημάτων Ζ.Ε.Π. Οι Τάξεις Υποδοχής Ζ.Ε.Π. και τα Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα Ζ.Ε.Π. Τμήματα ιδρύονται με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κατόπιν αιτήματος του κάθε σχολείου στις αρμόδιες Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λειτουργούν κατ' εφαρμογήν της υπ' αρ. Φ/10/20/Γ1/708/1999 Υπουργικής Απόφασης πλην των παραγράφων Β, Δ, Ε του άρθρου 7 αυτής.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Μαρούσι, 13 Δεκεμβρίου 2010

Η ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΦΩΤΕΙΝΗ ΓΕΝΝΗΜΑΤΑ

ν. 3966/11 ΦΕΚ 118 Α/24-5-2011

Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» και λοιπές διατάξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Άρθρο 1

Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής Ιδρύεται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία «Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής» (Ι.Ε.Π.), το οποίο λειτουργεί χάριν του δημόσιου συμφέροντος, εδρεύει στην Αθήνα και εποπτεύεται από τον Υπουργό Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Άρθρο 2

Σκοπός και αρμοδιότητες 1. Το Ι.Ε.Π. είναι επιτελικός επιστημονικός φορέας που υποστηρίζει το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων στα θέματα που αφορούν την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και τη μετάβαση από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. 2. Σκοπός του Ι.Ε.Π. είναι η επιστημονική έρευνα και μελέτη των θεμάτων που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο και η διαρκής επιστημονική και τεχνική υποστήριξη του σχεδιασμού και της εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής στα θέματα αυτά. 3. Για την εκπλήρωση του σκοπού του, το Ι.Ε.Π. ασκεί, ιδίως, τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

α) Γνωμοδοτεί ή εισηγείται, ύστερα από σχετικό ερώτημα του Υπουργού Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων ή αυτεπαγγέλτως, αντίστοιχα, για:

αα) θέματα σχετικά με τη διαμόρφωση, το διαρκή εκσυγχρονισμό και τη βέλτιστη εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής σε όλους τους τύπους των σχολικών μονάδων, ββ) θέματα που αφορούν τα προγράμματα σπουδών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα σχολικά βιβλία και τα λοιπά διδακτικά μέσα, γγ) την εναρμόνιση της κατάρτισης και της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, της επιλογής των εκπαιδευτικών μέσω του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.), του προγράμματος υποτροφιών του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.) ως προς τις επιστήμες της εκπαίδευσης (αγωγής) και των εκπαιδευτικών αδειών των εκπαιδευτικών με τους στόχους της εκπαιδευτικής πολιτικής, δδ) θέματα που αφορούν την αξιολόγηση των διοικητικών και των εκπαιδευτικών δομών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών, εε) θέματα της λειτουργίας των ελληνικών σχολείων του εξωτερικού και στστ) θέματα της παιδείας των ομογενών και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

β) Διερευνά και εντοπίζει αλληλεπικαλύψεις σε ερευνητικές ή πειραματικές δραστηριότητες διαφορετικών φορέων σε θέματα εκπαίδευσης και γνωμοδοτεί ή εισηγείται σχετικά με τρόπους αποφυγής των αλληλεπικαλύψεων αυτών και βέλτιστης αξιοποίησης των πόρων στα θέματα αρμοδιότητας του Ι.Ε.Π.

γ) Μελετά συστηματικά:

αα) τα θέματα που συνδέονται με τη σχολική ζωή και γνωμοδοτεί ή εισηγείται σχετικά με τρόπους βελτίωσής της, ββ) τα θέματα της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, καθώς και των εκπαιδευτικών στόχων και αναγκών συγκεκριμένων ομάδων του μαθητικού πληθυσμού και γνωμοδοτεί ή εισηγείται σχετικά με τρόπους ικανοποίησης και αντιμετώπισής τους και γγ) τους παράγοντες που άμεσα ή έμμεσα επηρεάζουν το χαρακτήρα, τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα των σχολικών μονάδων, όπως η δομή της εκπαίδευσης, το οργανωτικό – διοικητικό σύστημα και οι υλικοτεχνικές

υποδομές, και γνωμοδοτεί ή εισηγείται για τις βέλτιστες αναγκαίες παρεμβάσεις. δ) Υλοποιεί υποστηρικτικές δράσεις στα θέματα των ανωτέρω αρμοδιοτήτων του, στο πλαίσιο της εφαρμογής νέων εκπαιδευτικών πολιτικών. Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ανατίθεται η υλοποίηση των δράσεων αυτών στο Ι.Ε.Π. και ρυθμίζεται κάθε σχετικό θέμα. 4. Για την εκπλήρωση του σκοπού του, το Ι.Ε.Π. συνεργάζεται με τις υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας (Ε.ΣΥ.Π.), τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.) και ιδίως τα παιδαγωγικά τμήματά τους, τα γνωμοδοτικά συμβούλια της εκπαίδευσης, ιδρύματα και οργανισμούς μελετών και ερευνών της ημεδαπής ή της αλλοδαπής και λοιπούς φορείς με συναφή αποστολή. Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους.

Αθήνα, 20 Μαΐου 2011

Εγκύκλιος αρ. 111725/Γ1/28.9.2011

Πράξη: «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών» (Α.Π.1 300607, Α.Π.2 300608, Α.Π.3 300609).

Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης έχει αναλάβει από το Σεπτέμβριο του 2010 την υλοποίηση της Πράξης «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών», η οποία εντάσσεται στο επιχειρησιακό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας Δ.Β.Μ.Θ. «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Γενικός σκοπός της Πράξης είναι η καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό σχολείο, προκειμένου να εξασφαλιστεί η κατά το δυνατόν ισότιμη εκπαίδευση των ομάδων αυτήν με γηγενείς μαθητές, καθώς και η κοινωνική τους ένταξη.

Σας γνωρίζουμε ότι στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» (ΕΣΠΑ 2007-2013) του Υπουργείου Παιδείας, Διά βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, στην Κατηγορία Πράξεων «Διαπολιτισμική εκπαίδευση» (κωδ. 01.73.43. Α.Π. 1, 02.73.43.01 Α.Π.2 και 03.73.43. Α. Π.3) και συγκεκριμένα στο πλαίσιο της Πράξης «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών», ανατέθηκε στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, με επιστημονική υπεύθυνη την καθηγήτρια Άννα Αναστασιάδη-

Συμεωνίδη, Τμήμα Φιλολογίας, Α.Π.Θ., η υλοποίηση των παρακάτω δράσεων κατά τη διάρκεια των σχολικών ετών 2010-2013:

Δράση 1: Υποστήριξη της λειτουργίας Τάξεων Υποδοχής

Δράση 2: Ενίσχυση της ελληνομάθειας

Δράση 3: Καλλιέργεια κλίματος διαπολιτισμικής επικοινωνίας σε επίπεδο σχολείου

Δράση 4: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας

Δράση 5: Ενίσχυση της μητρικής γλώσσας των μαθητών

Δράση 6: Προγράμματα ψυχολογικής υποστήριξης

Δράση 7: Σύνδεση σχολείου και κοινότητας

Δράση 9 (υποδράση 9.5): Εκπαιδευτικές επισκέψεις των μαθητών

Οι παραπάνω δράσεις θα υλοποιηθούν σε δημόσια σχολεία της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Νηπιαγωγεία και Δημοτικά) όλων των εκπαιδευτικών περιφερειών. Η επιλογή των σχολείων εφαρμογής, *εκτός αυτών που το Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων έχει εντάξει στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) και των Σχολείων Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*, καθορίστηκε με πρωταρχικό κριτήριο το ποσοστό αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών που φοιτούν στις σχολικές μονάδες. Ειδικότερα, η ομαδοποίηση έχει ως έξης:

- Α' ομάδα – Σχολικές μονάδες με ποσοστό αλλοδαπών και παλιννοστούντων 70% & άνω
- Β' ομάδα – Σχολικές μονάδες με ποσοστό αλλοδαπών και παλιννοστούντων 50-70%
- Γ' ομάδα – Σχολικές μονάδες με ποσοστό αλλοδαπών και παλιννοστούντων 30-50%
- Δ' ομάδα – Σχολικές μονάδες με ποσοστό αλλοδαπών και παλιννοστούντων 0-30%

Επισημαίνεται ότι ο αριθμός των σχολείων εφαρμογής δεν είναι κοινός για όλες τις δράσεις, καθώς η επιλογή βασίζεται στην ποσόστωση των μαθητών σε συνδυασμό με την ιδιαιτερότητα του φυσικού αντικείμενου της κάθε δράσης ξεχωριστά.

N. 4251 φ.80/1.4.2014

Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις

Άρθρο 21 Κοινά δικαιώματα πολιτών τρίτων χωρών

9. Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων μπορεί να καθορίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις αναγνώρισης τίτλων σπουδών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που αποκτήθηκαν στη χώρα προέλευσης και οι προϋποθέσεις κατάταξης σε βαθμίδες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και εγγραφής μαθητών, οι οποίοι είναι πολίτες τρίτων χωρών, στα δημόσια σχολεία. Με όμοια απόφαση μπορεί να ρυθμίζονται θέματα προαιρετικής διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και πολιτισμού εκεί όπου υπάρχει ικανός αριθμός μαθητών που ενδιαφέρονται, στο πλαίσιο των ενισχυτικών δράσεων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και να καθορίζονται, η εργασιακή σχέση και τα προσόντα των εκπαιδευτικών που θα διδάσκουν τη μητρική γλώσσα και τα στοιχεία πολιτισμού της χώρας προέλευσής τους.

Εγκύκλιος αρ. 191948/Δ1/26.11.2014

«ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΥΠΟΔΟΧΗΣ (ΤΥ) ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ (ΕΦΤ). Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ»

Αρχές και στόχοι λειτουργίας των Τάξεων Υποδοχής (ΤΥ) και Ενισχυτικών Φροντιστηριακών Τμημάτων (ΕΦΤ).

Σας γνωρίζουμε ότι στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής αγωγής και προκειμένου να ενταχθούν ομαλά και ισότιμα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα οι αλλοδαποί & παλιννοστούντες μαθητές καθώς και οι μαθητές που δεν έχουν την ελληνική ως μητρική γλώσσα και ως εκ τούτου δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις γλωσσικές απαιτήσεις της τάξης που αντιστοιχεί στην ηλικία τους (π.χ. μαθητές Ρομά και μαθητές της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης που φοιτούν στα ελληνικά δημόσια σχολεία), **διαμορφώνεται ένα ευέλικτο σχήμα θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης.** Το θεσμικό σχήμα έχει τη μορφή:

- Τάξη Υποδοχής I
- Τάξη Υποδοχής II
- Φροντιστηριακό Τμήμα

και επιτρέπει στο Σύλλογο διδασκόντων κάθε σχολικής μονάδας Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, αφού σταθμίσει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των ανωτέρω μαθητών και τις δυνατότητες της σχολικής μονάδας, να επιλέξει εκείνο το σχήμα που μπορεί να λειτουργήσει ουσιαστικά και αποδοτικά.

Με βάση τις αρχές της **Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης** οι Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα συμβάλλουν στον εμπλουτισμό της μαθησιακής διαδικασίας όλων των μαθητών της σχολικής μονάδας, αποτελώντας τον πυρήνα για τον σχεδιασμό και την οργάνωση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και δράσεων, όπως:

1. Της αναγνώρισης, του σεβασμού και της αποδοχής της γλωσσικής και πολιτισμικής ετερότητας των μαθητών.
2. Της αξιοποίησης της γλωσσικής και πολιτισμικής ετερότητας των μαθητών ως παράγοντα μάθησης για όλους τους μαθητές.

Στόχοι της λειτουργίας των Τάξεων Υποδοχής (ΤΥ) και των Ενισχυτικών Φροντιστηριακών Τμημάτων (ΕΦΤ) είναι:

- α) Η εξατομικευμένη γλωσσική και μαθησιακή υποστήριξη των μαθητών.
- β) Η γνωστική και συναισθηματική ενδυνάμωση όλων των μαθητών.
- γ) Η καλλιέργεια διαπολιτισμικού κλίματος στο σχολείο.
- δ) Η εδραίωση της συνεργασίας σχολείου και οικογένειας.

Η σταθερή συνεργασία των εκπαιδευτικών των τάξεων της πρωινής ζώνης με τους διδάσκοντες στις Τάξεις Υποδοχής και τα Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα είναι αναγκαία, προκειμένου:

- α) Η μαθησιακή υποστήριξη των μαθητών να χαρακτηρίζεται από συνέχεια και συνέπεια.
- β) Παράλληλα με τη γλωσσική ανάπτυξη των μαθητών να διευκολύνεται και η κατάκτηση βασικών γνώσεων που αντιστοιχούν στις τάξεις που οι μαθητές εντάσσονται.
- γ) Οι μαθητές που φοιτούν στις Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα να αναπτύξουν σχέσεις συνεργασίας και αλληλοσεβασμού με τους συμμαθητές τους στις τάξεις πρωινής ζώνης στις οποίες ηλικιακά ανήκουν και είναι εγγεγραμμένοι οι μαθητές.
- δ) Οι εκπαιδευτικοί-διδάσκοντες του σχολείου να οργανώνουν τη διδασκαλία τους λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο της τάξης καθώς και το γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών τους.

ε) Η ετερότητα να αξιοποιείται ως πηγή ιδεών και δραστηριοτήτων ώστε όλοι οι μαθητές του σχολείου να ωφελούνται από τη συνύπαρξη μαθητών με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο

B. Ρόλος και συμβολή των Εκπαιδευτικών/Διδασκόντων σε Τάξεις Υποδοχής και φροντιστηριακά Τμήματα

Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στις Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα:

1. Φροντίζουν για την εδραίωση της επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών επιδιώκοντας να ανιχνεύσουν και να κατανοήσουν στοιχεία όπως το γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών, την προηγούμενη σχολική τους εμπειρία, τις καθημερινές τους συνήθειες κ.ά., προκειμένου να επιλέξουν κατάλληλους τρόπους για να τους κινητοποιήσουν και να ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.
2. Πραγματοποιούν τη γλωσσική διδασκαλία λαμβάνοντας υπόψη τη μεθοδολογία της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας.
3. Προετοιμάζουν καθημερινά και οργανώνουν το μάθημά τους με βάση τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών τους, όπως αυτές διαμορφώνονται από τη γλωσσική τους επάρκεια, την επάρκειά τους στα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα καθώς και το γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών.
4. Συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς των τάξεων της πρωινής ζώνης προκειμένου να οργανώσουν και να εφαρμόσουν δραστηριότητες με στόχο τη σύνδεση των μαθητών μεταξύ τους και την προώθηση της συνεργασίας μέσα στις κανονικές τάξεις.
5. Συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς των τάξεων της πρωινής ζώνης: α) Για το σχεδιασμό και την εφαρμογή διαθεματικών δραστηριοτήτων. β) Για την οργάνωση της διδασκαλίας και την προσαρμογή του περιεχομένου των μαθημάτων στις Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα, έτσι ώστε να διευκολύνεται η κατάκτηση βασικών γνώσεων που αντιστοιχούν στις κανονικές τάξεις όπου οι μαθητές εντάσσονται (π.χ. διδασκαλία ορολογίας, γραμματικών και συντακτικών φαινομένων που συνδέονται με το αναλυτικό πρόγραμμα και τη διδακτέα ύλη της κανονικής τάξης). γ) Για το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων με στόχο τον εμπλουτισμό της μαθησιακής διαδικασίας για όλους

τους μαθητές του σχολείου μέσα από την αξιοποίηση της γλωσσικής και πολιτισμικής ετερότητας.

6. Εφαρμόζουν διαγνωστικά τεστ ελληνομάθειας και γλωσσικής επάρκειας των μαθητών σε τακτά χρονικά διαστήματα.

7. Οργανώνουν και ενημερώνουν συνεχώς τον Ατομικό Φάκελο του Μαθητή (portfolio) στον οποίο περιλαμβάνονται τα αποτελέσματα των διαγνωστικών τεστ ελληνομάθειας, ποιοτικές περιγραφές της επίδοσης και της γενικότερης πορείας του μαθητή, καθώς και πληροφορίες που αφορούν το προφίλ του μαθητή και τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές του ανάγκες.

8. Ενημερώνουν το Σύλλογο διδασκόντων για την πορεία κάθε μαθητή με βάση τον Ατομικό του Φάκελο (portfolio) και εισηγούνται το πρόγραμμα μαθημάτων που θα πρέπει να παρακολουθεί κάθε μαθητής που φοιτά σε Τάξη Υποδοχής ή Φροντιστηριακό Τμήμα.

9. Επικοινωνούν με τους γονείς των μαθητών προκειμένου να τους ενημερώσουν για τη σχολική πορεία των παιδιών τους αλλά και για να συλλέξουν πληροφορίες για το προφίλ των μαθητών.

Γ. Ρόλος και συμβολή των Εκπαιδευτικών των τάξεων της πρωινής ζώνης των σχολικών μονάδων όπου λειτουργούν Τάξεις Υποδοχής και Φροντιστηριακά Τμήματα

Οι εκπαιδευτικοί όλων των τάξεων των σχολικών μονάδων όπου λειτουργούν Τάξεις Υποδοχής και Φροντιστηριακά Τμήματα:

1. Κατανοούν/ενημερώνονται για το γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών, επιδιώκοντας να το αξιοποιούν κατά τη διδασκαλία (π.χ. επιγραφές, συλλογές αντικειμένων).

2. Συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς-διδάσκοντες των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων, προκειμένου να οργανώσουν και να εφαρμόσουν δραστηριότητες με στόχο τη σύνδεση των μαθητών και την προώθηση της μεταξύ τους συνεργασίας (εξασφαλίζει συνθήκες συνεργασίας μεταξύ όλων των μαθητών του σχολείου, ώστε να καλλιεργούνται ο σεβασμός και η αλληλοαποδοχή).

3. Υποστηρίζουν τους εκπαιδευτικούς-διδάσκοντες των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων στην οργάνωση και προσαρμογή του περιεχομένου της διδασκαλίας τους καθώς και στο διδακτικό τους έργο, προκειμένου παράλληλα με τη

γλωσσική ανάπτυξη των μαθητών να διευκολύνεται και η κατάκτηση βασικών γνώσεων που αντιστοιχούν στις κανονικές τάξεις όπου οι μαθητές εντάσσονται.

4. Συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων για το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων με στόχο την αξιοποίηση της γλωσσικής και πολιτισμικής ετερότητας για τον εμπλουτισμό της μαθησιακής διαδικασίας για όλους τους μαθητές του σχολείου.

Οι **Σχολικοί Σύμβουλοι** καλούνται να υποστηρίζουν τους εκπαιδευτικούς καθ' όλη τη διάρκεια λειτουργίας των Τάξεων Υποδοχής και ΕΦΤ. Το σχολείο θα πρέπει να μεριμνά για τη αρχική, ενδιάμεση και τελική εκτίμηση της πορείας των μαθητών σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς σε γνώση και ενημέρωση των σχολικών συμβούλων, με απώτερο στόχο οι μαθητές να έχουν ολοκληρώσει το πρόγραμμα σπουδών τους στις Τάξεις Υποδοχής, στο χρονικό διάστημα που ορίζεται από τη με αριθμ. Φ.10/20/Γ1/708/07-09-1999 Υ.Α. - -) και τη με αριθμ. 120284/Γ1/05-10-2012 (ΑΔΑ: Β4ΤΖ9-Θ0Σ) εγκύκλιο, έτσι ώστε να ενταχθούν ομαλά και ισότιμα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Ο ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Τεύχος Δεύτερο

Υπουργική απόφαση 131024/Δ1/2016 (ΦΕΚ 2687/τ. Β΄/29.8.2016)

Ρυθμίσεις Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) - Ίδρυση Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ, Ενισχυτικών Φροντιστηριακών Τμημάτων ΖΕΠ και Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) σε σχολικές μονάδες Π.Ε.

Άρθρο 1- Ορισμός Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας

1. Ορίζουμε, ως Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ), όλες τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στις οποίες εντάσσονται σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, όπου δύναται να λειτουργήσουν Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ (ΤΥ ΖΕΠ), Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα Ζ.Ε.Π (Εν. ΦΤ ΖΕΠ) και Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση των

Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π ΖΕΠ) και θεσπίζουμε τις διαδικασίες ίδρυσης και λειτουργίας των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ).

2. Οι σχολικές μονάδες σε συνεργασία με τους Σχολικούς Συμβούλους σταθμίζουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες και δυνατότητές τους και υποβάλλουν αίτημα στην οικεία Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα αιτήματα διαβιβάζονται μέσω της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΥΠΠΕΘ), προκειμένου να εκδοθεί σχετική υπουργική απόφαση ένταξης σχολικών μονάδων στις ΖΕΠ.

3. Οι Τάξεις Υποδοχής (ΤΥ) ΖΕΠ, τα Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα Ζ.Ε.Π (Εν. ΦΤ ΖΕΠ) και οι Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ ιδρύονται με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στις σχολικές μονάδες των Περιφερειακών Διευθύνσεων Π.Ε και Δ.Ε της παρούσας υπουργικής απόφασης. Κατ' εξαίρεση για το σχολικό έτος 2016-2017, λόγω του κατεπείγοντος χαρακτήρα του ορισμού τους, η ανωτέρω περιγραφόμενη διαδικασία θα παραλειφθεί και οι σχολικές μονάδες στις οποίες θα λειτουργήσουν Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ θα οριστούν απευθείας με σχετική υπουργική απόφαση.

Άρθρο 2 -Στόχος

Η ίδρυση και λειτουργία των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π ΖΕΠ) στοχεύει στην εκπαιδευτική στήριξη των παιδιών προσφύγων μέσω:

- της εκμάθησης των ελληνικών ως δεύτερης/ξένης γλώσσας
- της οργάνωσης προγραμμάτων, εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και δραστηριοτήτων

Η ίδρυση και λειτουργία των Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ και των Ενισχυτικών Φροντιστηριακών Τμημάτων ΖΕΠ έχει ως στόχο την συμμετοχική - ενεργητική και αποτελεσματική εκπαίδευση των μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που δεν έχουν την απαιτούμενη γνώση της ελληνικής γλώσσας (Ρομά, Αλλοδαπών, Παλιννοστούντων, Προσφύγων, Ευάλωτων Κοινωνικών Ομάδων κτλ.), ώστε στη συνέχεια αυτοί να ενταχθούν στο ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα.

Άρθρο 3-Ίδρυση και Φοίτηση σε Τ.Υ. ΖΕΠ, Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα ΖΕΠ (Εν. ΦΤ ΖΕΠ) και Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ

Α. Ίδρυση των ΤΥ ΖΕΠ και των Εν. ΦΤ ΖΕΠ

Για την εκπαίδευση των μαθητών που δεν έχουν την απαιτούμενη γνώση της ελληνικής γλώσσας (Ρομά, Αλλοδαπών, Παλινοστούτων, Προσφύγων, Ευάλωτων Κοινωνικών Ομάδων κ.τ.λ.) διαμορφώνεται στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης ένα ευέλικτο σχήμα θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης, το οποίο επιτρέπει στη σχολική μονάδα, αφού σταθμίσει τις πραγματικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και τις δυνατότητές της, να επιλέξει εκείνο το σχήμα που μπορεί να τους παρέχει επιπλέον διδακτική υποστήριξη, με σκοπό να τους βοηθήσει να προσαρμοστούν και να ενταχθούν πλήρως στις κανονικές τάξεις στις οποίες είναι εγγεγραμμένοι, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

Το θεσμικό σχήμα έχει την μορφή:

- Τάξεις Υποδοχής (ΤΥ) I ΖΕΠ
- Τάξεις Υποδοχής (ΤΥ) II ΖΕΠ
- Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα ΖΕΠ (Εν. ΦΤ ΖΕΠ)

Β. Φοίτηση σε Τάξεις Υποδοχής (ΤΥ) ΖΕΠ

Το πρόγραμμα των Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ περιλαμβάνει δύο κύκλους που εντάσσονται μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου. Στις ΤΥ I ΖΕΠ φοιτούν μαθητές με ελάχιστη ή μηδενική γνώση της ελληνικής γλώσσας. Εκεί ακολουθείται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας. Οι μαθητές που φοιτούν σε ΤΥ I ΖΕΠ παρακολουθούν μερικά μαθήματα στην κανονική τους τάξη, όπως:

- Φυσική Αγωγή
- Εικαστικά
- Μουσική Αγωγή
- Ξένη Γλώσσα ή και άλλο μάθημα, σύμφωνα με απόφαση του Συλλόγου Διδασκόντων, σε συνεργασία με τον οικείο Σχολικό Σύμβουλο. Η φοίτηση στην ΤΥ I ΖΕΠ διαρκεί ένα διδακτικό έτος με δυνατότητα επέκτασης.

Στις ΤΥ II ΖΕΠ φοιτούν μαθητές με μέτριο επίπεδο ελληνομάθειας, το οποίο δύναται να δημιουργεί δυσκολίες στην παρακολούθηση των μαθημάτων στην κανονική τάξη.

Για τους μαθητές που φοιτούν στις ΤΥ II ΖΕΠ, πραγματοποιείται υποστήριξη στην ελληνική γλώσσα ή και σε περισσότερα μαθήματα:

- είτε εντός της κανονικής τάξης με παράλληλη διδασκαλία (δεύτερος εκπαιδευτικός στην τάξη)
- είτε εκτός κανονικής τάξης.

Η φοίτηση διαρκεί έως τρία διδακτικά έτη. Μαθητές που έχουν ολοκληρώσει τη φοίτηση στις ΤΥ II ΖΕΠ, δεν μπορούν να επιστρέψουν σε Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ.

Σημειώνεται ότι είναι δυνατή η ταχύτερη επανένταξη του μαθητή στην κανονική τάξη, έπειτα από απόφαση των εκπαιδευτικών της ΤΥ Ι ΖΕΠ ή της ΤΥ ΙΙ ΖΕΠ και της κανονικής τάξης, σε συνεργασία με τον οικείο Σχολικό Σύμβουλο, αν διαπιστωθεί ότι μπορεί απρόσκοπτα να παρακολουθεί όλα τα μαθήματα.

Γ. Φοίτηση σε Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα ΖΕΠ (Εν. Φ.Τ. ΖΕΠ)

Το πρόγραμμα των Εν. Φ.Τ. ΖΕΠ παρακολουθείται από μαθητές Ρομά, Αλλοδαπούς, Παλιννοστούντες, Πρόσφυγες, προερχόμενους από Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες που είτε δε φοίτησαν σε Τ.Υ. Ι ή/και ΙΙ ΖΕΠ και αντιμετωπίζουν γλωσσικές δυσκολίες είτε εντάχθηκαν στα υποστηρικτικά γι' αυτούς μέτρα και παρακολούθησαν τα σχετικά μαθήματα αλλά εξακολουθούν να δυσκολεύονται γλωσσικά κατά την ένταξή τους στην "κανονική" τάξη. Η λειτουργία των Εν. Φ.Τ. ΖΕΠ πραγματοποιείται εκτός σχολικού ωραρίου.

Δ. Ίδρυση Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ και Φοίτηση σε αυτές Ίδρύουμε Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ), διαμορφώνοντας ένα ευέλικτο σχήμα θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης, προκειμένου τα τέκνα των προσφύγων να στηριχθούν εκπαιδευτικά.

Οι εν λόγω Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) θα λειτουργήσουν στις Δ/νσεις Π.Ε της χώρας στα όρια των οποίων υπάρχουν και λειτουργούν χώροι φιλοξενίας προσφύγων. Το θεσμικό σχήμα θα έχει τη μορφή Δομής Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων εκτός υφισταμένου ωρολογίου προγράμματος κατά τις ώρες 14:00-18:00.

Στη Δομή Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) εφαρμόζεται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας. Το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα θα καθοριστεί ύστερα από πρόταση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) και θα συμπεριληφθεί σε σχετική υπουργική απόφαση. Η φοίτηση διαρκεί μέχρι 1 διδακτικό έτος με δυνατότητα επέκτασης ή μετέπειτα ένταξης στις κανονικές τάξεις του δημόσιου ελληνικού σχολείου.

Άρθρο 6 - Λειτουργία των Τ.Υ. ΖΕΠ, των Εν. Φ.Τ. ΖΕΠ και των Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ

Α. Λειτουργία των ΤΥ ΖΕΠ

Ο μικρότερος αριθμός μαθητών με τον οποίο δημιουργούνται ΤΥ Ι και ΙΙ ΖΕΠ είναι 9. Σε κάθε ΤΥ ΖΕΠ δύνανται να συμμετέχουν μαθητές που είναι εγγεγραμμένοι σε περισσότερες από μία κανονικές τάξεις. Σε περίπτωση που σε όμορες σχολικές μονάδες υπάρχουν μαθητές που έχουν ανάγκη να φοιτήσουν σε ΤΥ ΖΕΠ, μπορούν να

μεταγραφούν με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων τους, των Διευθυντών των Σχολείων και των οικείων Σχολικών Συμβούλων και με απόφαση του Διευθυντή Εκπαίδευσης σε μια σχολική μονάδα στην οποία λειτουργεί ΤΥ ΖΕΠ.

Β. Λειτουργία Ενισχυτικού Φροντιστηριακού Τμήματος ΖΕΠ

Ο μικρότερος αριθμός μαθητών με τον οποίο δημιουργείται Ενισχυτικό Φροντιστηριακό Τμήμα είναι ο 3 και ο μεγαλύτερος 8. Μαθητές ευρύτερων περιοχών μπορούν να εγγράφονται στο ίδιο σχολείο, με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων τους και των διευθυντών των σχολικών μονάδων, μετά από έγκριση του προϊσταμένου Διεύθυνσης ή Γραφείου Εκπαίδευσης, ώστε να εξασφαλίζεται ικανός αριθμός μαθητών για την ίδρυση Ενισχυτικού Φροντιστηριακού Τμήματος. Επίσης μπορούν να ιδρύονται Εν. Φ.Τ. ΖΕΠ σε σχολικές μονάδες και να φοιτούν σε αυτά μαθητές των πλησιέστερων σχολείων, αφού εξασφαλιστεί έγκριση των γονέων τους. Στο Εν. Φ.Τ. ΖΕΠ παρέχεται υποστηρικτική διδασκαλία μέχρι 10 ώρες την εβδομάδα από τις οποίες οι 2 διατίθενται για μελέτη.

Γ. Πρόγραμμα σπουδών Ενισχυτικού Φροντιστηριακού Τμήματος ΖΕΠ

Διδάσκονται τα μαθήματα στα οποία ο σύλλογος διδασκόντων κρίνει ότι οι μαθητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες γλωσσικές ή μαθησιακές. Επίσης γίνεται μελέτη και προετοιμασία των μαθητών για τα μαθήματα της επόμενης μέρας 2 ώρες την εβδομάδα (σύνολο 10). Η κατανομή των ωρών διδασκαλίας κατά μάθημα, οι ώρες λειτουργίας του Εν. Φ.Τ. ΖΕΠ, καθώς και η χρήση διδακτικού υλικού, καθορίζονται από το σχολικό σύμβουλο σε συνεργασία με το σύλλογο διδασκόντων.

Δ. Λειτουργία Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π ΖΕΠ)

Στις Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) φοιτούν παιδιά προσφύγων προερχόμενα από τους χώρους φιλοξενίας. Ο κατώτερος αριθμός μαθητών για τον οποίο δημιουργείται Δομή Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ορίζεται στους 10 μαθητές και ο ανώτερος στους 20 μαθητές. Οι Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) θα λειτουργήσουν στις πλησιέστερες στους χώρους φιλοξενίας προσφύγων σχολικές μονάδες Π.Ε ή, όπου είναι αδύνατη η μεταφορά τους, θα λειτουργήσουν εντός των χώρων φιλοξενίας προσφύγων ή σε άλλους διαθέσιμους χώρους και θα ανήκουν λειτουργικά στην πλησιέστερη σχολική μονάδα Π.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Άρθρο 20

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση αφορά στη δόμηση των σχέσεων μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων με σκοπό την άρση των ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Άρθρο 21

Σκοποί και μέσα

Οι σκοποί της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης επιδιώκονται, μεταξύ άλλων, με τα εξής μέσα:

- α) την εγγραφή των παιδιών με διαφορετική πολιτισμική προέλευση σε σχολεία μαζί με παιδιά γηγενών,
- β) την ενίσχυση της δημοκρατικής λειτουργίας του σχολείου στη βάση του σεβασμού των δημοκρατικών αξιών και των δικαιωμάτων του παιδιού,
- γ) την εκπόνηση κατάλληλων σχολικών προγραμμάτων, σχολικών βιβλίων και διδακτικών υλικών,
- δ) την αντιμετώπιση των αρνητικών διακρίσεων που δημιουργούνται με βάση τις πολιτισμικές διαφορές, την ξενοφοβία και τον ρατσισμό,
- ε) μέτρα και υποστηρικτικές δομές που ευνοούν την εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη των παιδιών μεταναστευτικής καταγωγής σε πλαίσιο ισοτιμίας και με σεβασμό στη διατήρηση της πολιτισμικής τους ταυτότητας,
- στ) κατάλληλα επιμορφωτικά προγράμματα και δράσεις διαπολιτισμικού χαρακτήρα που απευθύνονται σε όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Άρθρο 22

Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

1. Τα σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, που ιδρύθηκαν σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 3, 4, 5 και 6 του ν. 1566/1985 (Α΄167) μετατρέπονται και λειτουργούν εφεξής ως Πειραματικά Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Τα σχολεία αυτά επιδιώκουν τη συνεργασία με τα Α.Ε.Ι. της χώρας εφαρμόζοντας σε πειραματική βάση ερευνητικά και καινοτόμα προγράμματα που αφορούν τη

διαπολιτισμική εκπαίδευση και την αντιμετώπιση του εκπαιδευτικού και κοινωνικού αποκλεισμού λόγω φυλετικής καταγωγής και πολιτισμικής προέλευσης, με στόχο την περαιτέρω γενίκευση της εφαρμογής τους στα λοιπά σχολεία. Τα προγράμματα σπουδών και παιδαγωγικές μέθοδοι εφαρμόζονται όπως στα υφιστάμενα Πειραματικά Σχολεία.

2. Πειραματικά Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης ιδρύονται με κοινή απόφαση του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και του Υπουργού Οικονομικών. Με όμοια απόφαση μπορεί να μετατρέπονται σε Πειραματικά Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης άλλα δημόσια σχολεία, να αποχαρακτηρίζονται Πειραματικά Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης μετατρέπόμενα σε συνήθη σχολεία, καθώς και να ιδρύονται τάξεις υποδοχής ή φροντιστηριακά τμήματα ή να εφαρμόζονται ανάλογα υποστηρικτικά μέτρα σε κάθε σχολείο, εφόσον από τις αντίστοιχες εγγραφές των μαθητών διαπιστωθεί η σχετική ανάγκη.

Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων πραγματοποιείται η σύνδεση των Πειραματικών Διαπολιτισμικών Σχολείων με σχολεία γενικής εκπαίδευσης, όπως και με σχολεία του εξωτερικού, στη βάση συγκεκριμένων δράσεων μέσω των οποίων θα εξασφαλίζονται τόσο η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των σχολείων όσο και η διάχυση της εμπειρίας των Πειραματικών Διαπολιτισμικών Σχολείων.

Άρθρο 24

Μέτρα στήριξης της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων συνιστάται:

1. Επιτροπή ειδικών επιστημόνων και στελεχών του Υπουργείου Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων για δημιουργία πλατφόρμας συγκέντρωσης εκπαιδευτικών υλικών και εγχώριων και διεθνών πρακτικών σχολείων προς ενημέρωση της εκπαιδευτικής κοινότητας.

2. Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων ορίζονται:

α) οι εκπαιδευτικές μέθοδοι εξειδικευμένης διδασκαλίας,

β) οι δέσμες κοινωνικών μέτρων με στόχο την υποστήριξη της οικογένειας και του μαθητή,

γ) οι συμβουλευτικές υπηρεσίες παράλληλα με τη Διεύθυνση Παιδείας Ομογενών, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, Ξένων και Μειονοτικών Σχολείων (ΔΙ.Π.Ο.Δ.Ε.Ξ.Μ.Σ.) που θα αποβλέπουν στη στήριξη και ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών, γονέων και της εκπαιδευτικής κοινότητας,

δ) οι δομές εκτός τυπικής εκπαίδευσης, όπως τα «καλοκαιρινά σχολεία» και οι υπάρχουσες «θερινές κατασκηνώσεις»,

ε) το αναγκαίο πλαίσιο για τη σύνταξη του ειδικού υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού στις γλώσσες των κυριότερων μεταναστευτικών μονάδων, προκειμένου να επιτευχθεί το έργο των εκπαιδευτικών και ο σκοπός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Παιδείας Ομογενών, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, Ξένων και Μειονοτικών Σχολείων (ΔΙ.Π.Ο.Δ.Ε.Ξ.Μ.Σ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Άρθρο 38

Ρυθμίσεις για την εκπαίδευση των προσφύγων

Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων ιδρύονται δομές υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων, καθορίζεται η οργάνωση, η λειτουργία, ο συντονισμός και το πρόγραμμα της εκπαίδευσης στις ως άνω δομές, καθώς και τα κριτήρια και η διαδικασία στελέχωσης αυτών. Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων αποσπώνται ή διατίθενται εκπαιδευτικοί στις ως άνω δομές και προσλαμβάνονται αναπληρωτές, μέσω του Κρατικού Προϋπολογισμού, του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων ή μέσω ΕΣΠΑ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Τεύχος Δεύτερο

Υπουργική απόφαση 152360/ΓΔ4 (ΦΕΚ 3049/τ. Β΄/23.9.2016)

Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών.

Άρθρο 1

Ίδρυση και χώροι λειτουργίας ΔΥΕΠ

1. Για την παροχή εκπαίδευσης στα παιδιά πολιτών τρίτων χωρών ιδρύονται δομές υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων (ΔΥΕΠ), οι οποίες θα λειτουργούν, πλην των περιπτώσεων των παραγράφων 2 και 3 του παρόντος άρθρου, εντός των σχολικών μονάδων εκείνων των Περιφερειακών Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας, στα όρια των οποίων υφίστανται κέντρα φιλοξενίας. Σε κάθε σχολική μονάδα αντιστοιχεί μία αυτοτελής ΔΥΕΠ, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα τμήματα, αναλόγως του αριθμού των μαθητών.
2. Ειδικά για την εκπαίδευση των παιδιών ηλικίας 4-5 ετών που διαμένουν στα κέντρα φιλοξενίας ιδρύονται ΔΥΕΠ ως Παραρτήματα Νηπιαγωγείων οι οποίες θα λειτουργούν εντός των κέντρων φιλοξενίας.
3. Ειδικά στις περιπτώσεις που δεν συντρέχουν τα κριτήρια της παρ. 1 του άρθρου 2 μπορούν να ιδρύονται για την εκπαίδευση παιδιών ηλικίας 6-12 ετών (Δημοτικό) και 13-15 ετών (Γυμνάσιο) ΔΥΕΠ ως Παραρτήματα σχολικών μονάδων οι οποίες θα λειτουργούν εντός των κέντρων φιλοξενίας.
4. Η εκπαίδευση που προβλέπεται από την παρούσα υπουργική απόφαση αφορά στο σύνολο των παιδιών πολιτών τρίτων χωρών που διαμένουν σε κέντρα ή σε δομές φιλοξενίας του ελληνικού κράτους ή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ. Τα παιδιά εγγράφονται, κατά περίπτωση, είτε στις σχολικές μονάδες εντός των οποίων θα λειτουργούν οι ΔΥΕΠ είτε στις σχολικές μονάδες στις οποίες ανήκουν τα παραρτήματα των παραγράφων 2 και 3 του παρόντος άρθρου.
5. Ο κατώτερος αριθμός μαθητών για τον οποίο δημιουργείται ένα τμήμα ΔΥΕΠ ορίζεται στους 10 μαθητές και ο ανώτερος στους 20 μαθητές. Απόκλιση από τον προαναφερόμενο αριθμό μαθητών εγκρίνεται με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, κατόπιν εισήγησης του Συντονιστή Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ).
6. Η ίδρυση, η οργάνωση, η λειτουργία, ο συντονισμός και το πρόγραμμα εκπαίδευσης των ΔΥΕΠ εποπτεύεται από την Ομάδα Διαχείρισης, Συντονισμού και Παρακολούθησης της εκπαίδευσης των προσφύγων, η οποία συντονίζει και την υλοποίηση δράσεων μέσω του Ταμείου Ασύλου.

Άρθρο 3

Ώρες λειτουργίας των ΔΥΕΠ

1. Οι ΔΥΕΠ που ιδρύονται σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 1 ως Παραρτήματα Νηπιαγωγείων λειτουργούν κατά τις πρωινές ώρες από 8.20 έως 13.00.

2. Οι ΔΥΕΠ που ιδρύονται σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 1 ως Παραρτήματα Δημοτικών και Γυμνασίων λειτουργούν κατά τις πρωινές ώρες από 8.30 έως 12.30.

3. Οι ΔΥΕΠ που ιδρύονται σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 1 λειτουργούν εντός των σχολικών μονάδων κατά τις μεσημεριανές ώρες από 14.00 έως 18.00. Με απόφαση του οικείου Περιφερειακού Διευθυντή ΠΕ και ΔΕ, κατόπιν εισήγησης του Συντονιστή Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ), δύναται να μεταβάλλεται η ώρα έναρξης και λήξης του ωραρίου χωρίς να μεταβάλλεται η χρονική διάρκεια του.

Άρθρο 4

Ωρολόγιο πρόγραμμα

1. Οι ΔΥΕΠ που ιδρύονται σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 1 ως παραρτήματα Νηπιαγωγείων εντός των κέντρων φιλοξενίας ακολουθούν το ωρολόγιο πρόγραμμα του ενιαίου τύπου ολοήμερου Νηπιαγωγείου.

2. Οι ΔΥΕΠ που ιδρύονται σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 1 ως παραρτήματα Δημοτικών και Γυμνασίων εντός των κέντρων φιλοξενίας ακολουθούν το κάτωθι πρωινό ωρολόγιο πρόγραμμα:

8:30-8:45 15' Υποδοχή μαθητών

8:45-9:30 45' 1η διδακτική περίοδος

9:30- 9:45 15' Διάλειμμα

9:45-10:30 45' 2η διδακτική περίοδος

10:30-10:45 15' Διάλειμμα

10:45-11:30 45' 3η διδακτική περίοδος

11:30-11:45 15' Διάλειμμα

11:45-12:30 45' 4η διδακτική περίοδος

3. Οι ΔΥΕΠ που ιδρύονται σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 1 εντός των σχολικών μονάδων ακολουθούν το κάτωθι απογευματινό ωρολόγιο πρόγραμμα:

14:00-14:15 15' Υποδοχή μαθητών

14:15-15:00 45' 1η διδακτική περίοδος

15:00-15:15 15' Διάλειμμα

15:15-16:00 45' 2η διδακτική περίοδος

16:00-16:15 15' Διάλειμμα

16:15-17:00 45' 3η διδακτική περίοδος

17:00-17:15 15' Διάλειμμα

17:15-18:00 45' 4η διδακτική περίοδος

Άρθρο 5

Κατανομή του χρόνου ανά διδακτικό αντικείμενο

1. Στα Νηπιαγωγεία ακολουθείται το υποχρεωτικό πρόγραμμα του Ενιαίου Τύπου Ολοήμερου Νηπιαγωγείου.

2. Στα Δημοτικά ο χρόνος ανά διδακτικό αντικείμενο κατανέμεται ως ακολούθως:

Διδακτικό αντικείμενο/Μάθημα Ώρες ανά εβδομάδα

Ελληνική Γλώσσα 6

Αγγλικά 4

Μαθηματικά 3

Φυσική Αγωγή 3

ΤΠΕ 2

Αισθητική Αγωγή (Εικαστικά, Μουσική, θεατρική Αγωγή) 2

3. Στα Γυμνάσια ο χρόνος ανά διδακτικό αντικείμενο κατανέμεται ως ακολούθως:

Διδακτικό αντικείμενο/Μάθημα Ώρες ανά εβδομάδα

Ελληνική Γλώσσα 6

Αγγλικά 4

Μαθηματικά 4

Φυσική Αγωγή 2

Πληροφορική 2

Πολιτισμός και Δραστηριότητες 2

Άρθρο 6

Λειτουργία των ΔΥΕΠ

1. Μέχρι την κατάρτιση του Κανονισμού λειτουργίας των ΔΥΕΠ εφαρμόζονται οι κείμενες διατάξεις για τη λειτουργία των σχολικών μονάδων.

2. Το άρθρο 7 παρ. 2 του Ν. 3848/2010 εφαρμόζεται και στην περίπτωση των ΔΥΕΠ.

Άρθρο 7

Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων

1. Σε κάθε κέντρο φιλοξενίας προσφύγων ορίζεται ένας Συντονιστής Εκπαίδευσης Προσφύγων (εφεξής ΣΕΠ) και σε κέντρα φιλοξενίας με μεγάλο αριθμό προσφύγων δύναται να οριστούν περισσότεροι του ενός.

2. Σε θέσεις ΣΕΠ αποσπώνται κατά προτεραιότητα μόνιμοι εκπαιδευτικοί, κατόπιν αίτησης τους. Οι αποσπάσεις των ΣΕΠ γίνονται σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία περί αποσπάσεων. Σε περίπτωση που δεν επαρκούν οι εκπαιδευτικοί που αποσπώνται μπορούν να προσλαμβάνονται αναπληρωτές εκπαιδευτικοί, μετά από ειδική πρόσκληση. Η θητεία των ΣΕΠ διαρκεί για το διδακτικό έτος για το οποίο

προσλαμβάνονται. Ο χρόνος θητείας σε θέση ΣΕΠ προσμετράται ως χρόνος διοικητικής προϋπηρεσίας. Ο ΣΕΠ τοποθετείται στην Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στα όρια της οποίας βρίσκεται το κέντρο φιλοξενίας της ευθύνης του. Ο ΣΕΠ ακολουθεί το εργασιακό ωράριο των δημοσίων υπαλλήλων το οποίο, κατά περίπτωση, μπορεί να είναι είτε πρωινό είτε απογευματινό.

3. Οι ΣΕΠ επιμορφώνονται κατά τη διάρκεια της θητείας τους και υποστηρίζονται από την Ομάδα Διαχείρισης, Συντονισμού και Παρακολούθησης της εκπαίδευσης των προσφύγων του ΥΠ.Π.Ε.Θ., την ειδική επιστημονική επιτροπή που ορίζεται με απόφαση του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και τους Περιφερειακούς Διευθυντές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

4. Οι ΣΕΠ εισηγούνται μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία των ΔΥΕΠ και ειδικότερα μεριμνούν για θέματα που αφορούν:

α) στην ενημέρωση των διαμενόντων στο κέντρο φιλοξενίας, στο οποίο έχουν οριστεί, για την ανάγκη της εκπαίδευσης ως βασικού μέσου κοινωνικής ένταξης,

β) στην εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής του ΥΠ.Π.Ε.Θ. στις ΔΥΕΠ,

γ) στην επικαιροποίηση της καταγραφής των μαθητών που φοιτούν στις ΔΥΕΠ με ηλικιακά και άλλα κριτήρια,

δ) στην παρακολούθηση και τον συντονισμό της παρεχόμενης εκπαίδευσης όλων των εμπλεκομένων μη κρατικών φορέων, ελληνικών και μη, καθώς και στην τήρηση ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων εκπαιδευτικών δράσεων άλλων φορέων,

ε) στην καταγραφή των υπηρεσιακών αναγκών.

5. Μόνιμοι εκπαιδευτικοί επιλέγονται σε θέση ΣΕΠ εφόσον έχουν ένα τουλάχιστον από τα κάτωθι προσόντα με την ακόλουθη ιεράρχηση:

α) εκπαιδευτική προϋπηρεσία σε Διαπολιτισμικά Σχολεία, Τάξεις Υποδοχής, Φροντιστηριακά Τμήματα, Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας του εξωτερικού και άλλες αντισταθμιστικές δομές,

β) εξειδίκευση (Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών/Διδακτορικό) σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης,

γ) εθελοντική συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες για τους πρόσφυγες εντός και εκτός οργανωμένου εκπαιδευτικού πλαισίου.

6. Για την επιλογή αναπληρωτών εκπαιδευτικών σε θέση ΣΕΠ τηρείται η σειρά του ενιαίου πίνακα των αναπληρωτών και, επιπλέον, απαιτείται ένα τουλάχιστον από τα προσόντα της προηγούμενης παραγράφου.

7. Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν εκπαιδευτικοί με ένα τουλάχιστον από τα προσόντα της παραγράφου 5, επιλέγονται σε θέση ΣΕΠ εκπαιδευτικοί με την ακόλουθη σειρά: α) μόνιμοι εκπαιδευτικοί μετά από αίτηση τους, β) αναπληρωτές εκπαιδευτικοί σύμφωνα με τη σειρά κατάταξης τους στον ενιαίο πίνακα αναπληρωτών.

Άρθρο 8

Στελέχωση των ΔΥΕΠ από μόνιμους εκπαιδευτικούς

3. Η διάθεση ή απόσπαση ή η συμπλήρωση ωραρίου στις ΔΥΕΠ γίνεται με τις διαδικασίες που προβλέπονται από τις κείμενες διατάξεις, αφού συνεκτιμηθούν τα κάτωθι προσόντα:

- α) διετής εκπαιδευτική προϋπηρεσία,
- β) εθελοντική συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες για τους πρόσφυγες εντός και εκτός οργανωμένου εκπαιδευτικού πλαισίου,
- γ) εξειδίκευση (Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών/Διδακτορικό) σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ή στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας,
- δ) επιμόρφωση από δημόσιο φορέα σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ή στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας,
- ε) εκπαιδευτική προϋπηρεσία σε Διαπολιτισμικά Σχολεία, Τάξεις Υποδοχής, Φροντιστηριακά Τμήματα, Τμήματα ελληνικής γλώσσας στο εξωτερικό και άλλες αντισταθμιστικές δομές,
- στ) πιστοποιημένη γνώση ξένων γλωσσών, με προτεραιότητα στις μητρικές γλώσσες των προσφυγικών πληθυσμών.

Άρθρο 10

Ειδικότερα καθήκοντα εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε ΔΥΕΠ

1. Οι εκπαιδευτικοί που θα στελεχώσουν τις ΔΥΕΠ, εκτός από τα καθήκοντα τους που ορίζονται από τις κείμενες διατάξεις, οφείλουν επιπρόσθετα:

- α) να μεριμνούν για την ομαλή ένταξη των μαθητών που φοιτούν στις ΔΥΕΠ στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και την αλληλεπίδραση με τους υπόλοιπους μαθητές,
- β) να επιδεικνύουν παιδαγωγική ευελιξία στη διδασκαλία λαμβάνοντας υπόψη την πολιτισμική ταυτότητα των μαθητών που φοιτούν στις ΔΥΕΠ,
- γ) να προτείνουν και να υλοποιούν εκπαιδευτικές δράσεις στους χώρους φιλοξενίας των προσφύγων και στις πλησιέστερες σχολικές μονάδες.

2. Οι εκπαιδευτικοί που θα στελεχώσουν τις ΔΥΕΠ επιμορφώνονται κατά τη διάρκεια της θητείας τους και υποστηρίζονται από τον ΣΕΠ.

Εγκύκλιος αρ. 167078/ΓΔ4/10.10.2016

«Ανακοίνωση για την Εκπαίδευση των Προσφύγων»

Σας διαβιβάζουμε, για ενημέρωσή σας, Ανακοίνωση του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων για την εκπαίδευση των ανήλικων προσφύγων.

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΠΑΝΤΗΣ

Ανακοίνωση του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων για την εκπαίδευση των ανήλικων προσφύγων

Η ανάγκη για παροχή εκπαίδευσης σε μεγάλο αριθμό ανήλικων προσφύγων σε δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα θέτει μια σειρά ερωτημάτων: Ποια είναι τα δικαιώματα των παιδιών στην εκπαίδευση; Ποιος έχει την υποχρέωση παροχής υπηρεσιών εκπαίδευσης; Ποιος ο ρόλος του κράτους και με ποιον τρόπο πρέπει να γίνεται η παροχή των υπηρεσιών αυτών; Υπάρχει δικαίωμα άρνησης παροχής τέτοιων υπηρεσιών;

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση αποτελεί ιδιαίτερη πτυχή των δικαιωμάτων του παιδιού και κατοχυρώνεται από δύο βασικά νομικά κείμενα: το άρθρο 16 του Συντάγματος και το άρθρο 28 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΟΗΕ, 1989, επικυρώθηκε με τον ν. 2101/1992, ΦΕΚ Α' 192). Το δικαίωμα στην εκπαίδευση ουσιαστικά αποτελεί προέκταση και υλοποίηση του δικαιώματος στην ανάπτυξη της προσωπικότητας, όπως το εγγυάται γενικότερα το Σύνταγμα (άρθρο 5) και, ειδικότερα, σε συνάρτηση με το σκοπό της εκπαίδευσης, η ανωτέρω αναφερόμενη Διεθνής Σύμβαση (άρθρο 29). Στο πλαίσιο αυτό, η κοινωνική ένταξη μέσα από την εκπαίδευση και η γνώση της γλώσσας του κράτους υποδοχής αποτελούν ζητούμενα της νομικής προστασίας των αλλοδαπών, άρα και των προσφύγων. Κατά συνέπεια, η διαδικασία παροχής εκπαίδευσης στα παιδιά των προσφύγων αποτελεί *υποχρέωση του κράτους* που υπαγορεύεται από διατάξεις αυξημένης τυπικής ισχύος, δηλ. του Συντάγματος και της Σύμβασης για τα

Δικαιώματα του Παιδιού. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αρνηθεί κανείς το δικαίωμα των παιδιών αυτών στην εκπαίδευση και να παρακάμψει ή να υποσκάψει την θετική υποχρέωση του κράτους, και επικουρικά της τοπικής αυτοδιοίκησης, να υλοποιήσει την παροχή εκπαίδευσης.

Το κράτος οφείλει να παράσχει εκπαίδευση στους πρόσφυγες στο πλαίσιο καταρχήν του δημόσιου σχολείου στην 10ετή υποχρεωτική εκπαίδευση (νηπιαγωγείο – δημοτικό -γυμνάσιο) και στην προαιρετική 3ετή εκπαίδευση (λύκειο). Οι βάσεις του πλαισίου αυτού βρίσκονται στον ν. 1566/1985, και υλοποιούνται μέσα από τις υπάρχουσες δομές και σχολικές μονάδες. Με τον ν. 4415/2016 (ΦΕΚ Α 159) «Ρυθμίσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις» τροποποιήθηκε ο ν. 2413/1996 (ΦΕΚ Α 124). Το άρθρο 38 του ν. 4415/2016 εξουσιοδοτεί τους υπουργούς Παιδείας και Οικονομικών να ιδρύουν δομές υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων, να καθορίζουν την οργάνωση, τη λειτουργία, και το πρόγραμμα της εκπαίδευσης σε ειδικές δομές που θα παράσχουν εκπαίδευση, καθώς και τα κριτήρια και τη διαδικασία στελέχωσης των δομών αυτών. Σε εκτέλεση της διάταξης αυτής, με την Κοινή Υπουργική Απόφαση με αριθμ. 152360/ΓΔ4, (ΦΕΚ 3049 Β, 2016), «Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών» ιδρύονται δομές υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων (ΔΥΕΠ), από το σχολικό έτος 2016-17, οι οποίες λειτουργούν εντός των σχολικών μονάδων και στις οποίες παρέχεται εκπαίδευση στα παιδιά προσφύγων.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Τεύχος δεύτερο

Αρ. Φύλλου 2985

Αρ. 139654 /ΓΔ4/30.8.2016

Οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών.

**ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ –
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ**

Άρθρο 1

Χώροι λειτουργίας ΔΥΕΠ

1. Για την παροχή εκπαίδευσης στα παιδιά πολιτών τρίτων χωρών λειτουργούν δομές υποδοχής για την εκ-παίδευση των προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.), οι οποίες ανήκουν στην τυπική εκπαίδευση, ως εξής:

α) Σε σχολικές μονάδες των Περιφερειακών Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας, εντός των ορίων των οποίων υφίστανται κέντρα φιλοξενίας ή/ και κάθε είδους κατάλυμα που χρησιμοποιείται από το ελληνικό κράτος ή την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ ή άλλους διεθνείς φορείς για τη διαμονή πολιτών τρίτων χωρών (εφεξής «δομές φιλοξενίας»). Οι Δ.Υ.Ε.Π. λειτουργούν σε συγκεκριμένες σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μία (1) ανά σχολική μονάδα, και ανήκουν διοικητικά σε αυτές τις μονάδες. Κάθε Δ.Υ.Ε.Π. μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα του ενός τμήματα, αναλόγως του αριθμού των μαθητών.

β) Ειδικά για την εκπαίδευση των παιδιών ηλικίας 4-5 ετών που διαμένουν στα κέντρα φιλοξενίας λειτουργούν ΔΥΕΠ ως Παραρτήματα όμορων νηπιαγωγείων, εντός των κέντρων φιλοξενίας. Για τη λειτουργία των Παραρτημάτων Νηπιαγωγείων ισχύουν οι διατάξεις του άρθρου 5 σχετικά με τον εκπαιδευτικό που ορίζεται ως υπεύθυνος λειτουργίας.

γ) Σε ειδικές περιπτώσεις, για την εκπαίδευση παιδιών ηλικίας 6-12 ετών (Δημοτικό) και 13-15 ετών (Γυμνάσιο), μπορούν να λειτουργούν ΔΥΕΠ ως Παραρτήματα όμορων σχολικών μονάδων εντός των κέντρων φιλοξενίας. Για τη λειτουργία των Παραρτημάτων του παρόντος εδαφίου ισχύουν οι διατάξεις του άρθρου 5.

2. Η εκπαίδευση που προβλέπεται από την παρούσα υπουργική απόφαση αφορά στο σύνολο των παιδιών πολιτών τρίτων χωρών που διαμένουν σε κέντρα ή σε δομές φιλοξενίας. Τα παιδιά εγγράφονται, κατά περίπτωση, είτε στις σχολικές μονάδες εντός των οποίων θα λειτουργούν οι ΔΥΕΠ είτε στις σχολικές μονάδες στις οποίες ανήκουν τα παραρτήματα των εδαφίων β και γ της παρ. 1 του παρόντος άρθρου.

3. Ο αναγκαίος αριθμός μαθητών για τον οποίο δημιουργείται ένα τμήμα ΔΥΕΠ ορίζεται στους 10 μαθητές με ανώτερο όριο τους 20 μαθητές. Απόκλιση από τον προαναφερόμενο αριθμό μαθητών εγκρίνεται με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, κατόπιν εισήγησης του Συντονιστή Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ).

4. Η οργάνωση, η λειτουργία, ο συντονισμός και το πρόγραμμα εκπαίδευσης των ΔΥΕΠ εποπτεύεται από την Ομάδα Διαχείρισης, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης των Προσφύγων όπως ορίζεται από το Γενικό Γραμματέα του ΥΠΠΕΘ, σε συνεργασία με τις αρμόδιες Διευθύνσεις του ΥΠΠΕΘ, τις αρμόδιες Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης και τις αρμόδιες Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Άρθρο 2

Ώρες λειτουργίας των ΔΥΕΠ

1. Οι ΔΥΕΠ, σύμφωνα με το εδάφιο β της παρ.1 του άρθρου 1 ως Παραρτήματα Νηπιαγωγείων, λειτουργούν κατά τις πρωινές ώρες από 8.15 έως 13.00. Με απόφαση του Περιφερειακού Υπηρεσιακού Συμβουλίου (ΠΥΣΠΕ), είναι δυνατό να τροποποιείται η ώρα έναρξης και λήξης των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων του Νηπιαγωγείου αναλόγως των τοπικών ή άλλων συνθηκών χωρίς να μεταβάλλεται το ωρολόγιο πρόγραμμα.

2. Οι ΔΥΕΠ, σύμφωνα με το εδάφιο γ της παρ.1 του άρθρου 1, ως Παραρτήματα Δημοτικών και Γυμνασίων, λειτουργούν κατά τις πρωινές ώρες από 8.30 έως 12.30.

3. Οι ΔΥΕΠ, σύμφωνα με το εδάφιο α της παρ.1 του άρθρου 1, λειτουργούν εντός των σχολικών μονάδων με έναρξη στις 14.00 και λήξη στις 18.00. Με απόφαση του οικείου Περιφερειακού Διευθυντή ΠΕ και ΔΕ, κατόπιν εισήγησης του Συντονιστή Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ), δύναται να μεταβάλλεται η ώρα έναρξης και λήξης του ωραρίου χωρίς να μεταβάλλεται η χρονική διάρκεια του.

Άρθρο 3

Ωρολόγιο πρόγραμμα

1. Οι ΔΥΕΠ, που λειτουργούν σύμφωνα με το εδάφιο β της παρ. 1 του άρθρου 1 ως παραρτήματα Νηπιαγωγείων εντός των κέντρων φιλοξενίας, ακολουθούν το ωρολόγιο πρόγραμμα του ενιαίου τύπου ολοήμερου Νηπιαγωγείου.

2. Οι ΔΥΕΠ, που λειτουργούν σύμφωνα με το εδάφιο γ της παρ. 1 του άρθρου 1 ως παραρτήματα Δημοτικών και Γυμνασίων εντός των κέντρων φιλοξενίας, ακολουθούν το κάτωθι πρωινό ωρολόγιο πρόγραμμα: 8:30-8:45 15΄ Υποδοχή μαθητών 8:45-9:30 45΄ 1η διδακτική περίοδος 9:30-9:45 15΄ Διάλειμμα 9:45-10:30 45΄ 2η διδακτική περίοδος 10:30-10:45 15΄ Διάλειμμα 10:45-11:30 45΄ 3η διδακτική περίοδος 11:30-11:45 15΄ Διάλειμμα 11:45-12:30 45΄ 4η διδακτική περίοδος

3. Οι ΔΥΕΠ, που λειτουργούν σύμφωνα με το εδάφιο α της παρ.1, του άρθρου 1 εντός των σχολικών μονάδων, ακολουθούν το κάτωθι απογευματινό ωρολόγιο

πρόγραμμα: 14:00-14:15 15' Υποδοχή μαθητών 14:15-15:00 45' 1η διδακτική περίοδος 15:00-15:15 15' Διάλειμμα 15:15-16:00 45' 2η διδακτική περίοδος 16:00-16:15 15' Διάλειμμα 16:15-17:00 45' 3η διδακτική περίοδος 17:00-17:15 15' Διάλειμμα 17:15-18:00 45' 4η διδακτική περίοδος

Άρθρο 4

Κατανομή του χρόνου ανά διδακτικό αντικείμενο

1. Στα Νηπιαγωγεία ακολουθείται το υποχρεωτικό πρόγραμμα του Ενιαίου Τύπου Ολοήμερου Νηπιαγωγείου.
2. Στα Δημοτικά ο χρόνος ανά διδακτικό αντικείμενο κατανέμεται ως ακολούθως: Διδακτικό αντικείμενο/Μάθημα Ώρες ανά εβδομάδα Ελληνική Γλώσσα 6 Αγγλικά 4 Μαθηματικά 3 Φυσική Αγωγή 3 ΤΠΕ 2 Αισθητική Αγωγή (Εικαστικά, Μουσική, θεατρική Αγωγή) 2
3. Στα Γυμνάσια ο χρόνος ανά διδακτικό αντικείμενο κατανέμεται ως ακολούθως: Διδακτικό αντικείμενο/Μάθημα Ώρες ανά εβδομάδα Ελληνική Γλώσσα 6 Αγγλικά 4 Μαθηματικά 4 Φυσική Αγωγή 2 Πληροφορική 2 Πολιτισμός και Δραστηριότητες 2

Άρθρο 5

Λειτουργία των Δ.Υ.Ε.Π.

1. Η λειτουργία των Δ.Υ.Ε.Π. διέπεται από τις ισχύουσες διατάξεις των τυπικών νόμων και των κανονιστικών αποφάσεων που διέπουν τη λειτουργία της δημόσιας πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπλέον, για την λειτουργία των Δ.Υ.Ε.Π. εφαρμόζονται οι ακόλουθες παράγραφοι:
2. Οι οικείοι Διευθυντές Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, πέραν των γενικότερων αρμοδιοτήτων τους, είναι υπεύθυνοι για:
 - α) Την τοποθέτηση των αναπληρωτών εκπαιδευτικών στις Δ.Υ.Ε.Π., σύμφωνα με τα προβλεπόμενα περί τοποθετήσεων των αναπληρωτών εκπαιδευτικών, λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των τμημάτων στις λειτουργούσες Δ.Υ.Ε.Π.
 - β) Τη συνεργασία με τους Σχολικούς Συμβούλους, που έχουν την παιδαγωγική ευθύνη των σχολικών μονάδων στις οποίες λειτουργούν οι Δ.Υ.Ε.Π., τους Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ), τους Προϊστάμενους Εκπαιδευτικών Θεμάτων των οικείων Διευθύνσεων Εκπαίδευσης, τους εκπαιδευτικούς που στελεχώνουν τις Δ.Υ.Ε.Π., τους Διευθυντές ή/και τους Υποδιευθυντές των σχολικών μονάδων καθώς και τους εκπαιδευτικούς των συγκεκριμένων σχολείων, προκειμένου να εξασφαλιστούν οι συν-θήκες και οι όροι για την ομαλή λειτουργία των Δ.Υ.Ε.Π.

γ) Τον ορισμό τριμελούς ομάδας εκ των ανωτέρω, κατόπιν σύμφωνης γνώμης τους, ως υπεύθυνης για την έναρξη και ομαλοποίηση της λειτουργίας εκάστης Δ.Υ.Ε.Π.

δ) Την έκδοση των αποφάσεων ορισμού ενός (1) μόνιμου εκπαιδευτικού, ως υπεύθυνου λειτουργίας, σε εκάστη Δ.Υ.Ε.Π. καθώς και απόσπασης ή διάθεσης εκπαιδευτικών για συμπλήρωση ωραρίου ύστερα από σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου Περιφερειακού Υπηρεσιακού Συμβουλίου. Το αρμόδιο Περιφερειακό Υπηρεσιακό Συμβούλιο λαμβάνει υπ' όψιν του και συνεκτιμά τα κριτήρια της παρ. 3 του άρθρου 7 της παρούσας.

3. Οι Διευθυντές των σχολικών μονάδων, πέραν των γενικότερων αρμοδιοτήτων τους, είναι υπεύθυνοι για:

α) Τη συνεργασία με το Σύλλογο Διδασκόντων και το Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων, προς ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών και των γονέων και κηδεμόνων του σχολείου για τη λειτουργία των Δ.Υ.Ε.Π.

β) Την ενημέρωση του Διευθυντή Εκπαίδευσης σχετικά με τη δυνατότητα συμμετοχής των εκπαιδευτικών του σχολείου στην τριμελή ομάδα υποστήριξης της λειτουργίας της Δ.Υ.Ε.Π.

γ) Την ενημέρωση του Διευθυντή Εκπαίδευσης σχετικά με τη δυνατότητα διάθεσης εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας για συμπλήρωση διδακτικού ωραρίου στην οικεία Δ.Υ.Ε.Π.

δ) Την υλικοτεχνική υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας και των δραστηριοτήτων των Δ.Υ.Ε.Π., σε συνεννόηση με τις αρμόδιες Σχολικές Επιτροπές.

ε) Το συντονισμό των ενεργειών των δημοτικών υπηρεσιών και εν γένει των αρμόδιων οργάνων των Δήμων, ώστε να εξασφαλίζεται η καθαριότητα καθώς και η φύλαξη των σχολικών χώρων.

στ) Την κοστολόγηση των λειτουργικών εξόδων της Δ.Υ.Ε.Π. προκειμένου να την υποβάλλουν, όταν κληθούν, στα αρμόδια όργανα. Προς τούτο ζητούν εισήγηση για τις υλικοτεχνικές ανάγκες από τον υπεύθυνο λειτουργίας της Δ.Υ.Ε.Π.

ζ) Την εγγραφή των μαθητών των Δ.Υ.Ε.Π. στις σχολικές μονάδες σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, σε συνεργασία με τον ΣΕΠ και τον υπεύθυνο λειτουργίας της Δ.Υ.Ε.Π.

η) Την τήρηση παρουσιολογίου των διδασκόντων εκπαιδευτικών, σε συνεργασία με τον υπεύθυνο λειτουργίας της Δ.Υ.Ε.Π.

θ) Την έγκριση των αδειών των διδασκόντων εκπαιδευτικών στη Δ.Υ.Ε.Π.

ι) Την κοινοποίηση αντιγράφου του πρακτικού του Συλλόγου Διδασκόντων που αφορά σε θέματα λειτουργίας των Δ.Υ.Ε.Π.:

- i) στον οικείο Διευθυντή Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης,
- ii) στο Σχολικό Σύμβουλο που έχει την παιδαγωγική ευθύνη των σχολικών μονάδων στις οποίες λειτουργούν οι Δ.Υ.Ε.Π. και
- iii) στο Συντονιστή Εκπαίδευσης Προσφύγων.

ια) Την επισύναψη του αντιγράφου του ανωτέρω Πρακτικού στο Εβδομαδιαίο Ωρολόγιο Πρόγραμμα Διδασκαλίας και την ανάρτηση του Εβδομαδιαίου Ωρολογίου Προγράμματος Διδασκαλίας και του πίνακα εφημέριων της ΔΥΕΠ σε εμφανές σημείο στο γραφείο των εκπαιδευτικών.

Άρθρο 9

Ειδικότερα καθήκοντα εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε ΔΥΕΠ

1. Οι εκπαιδευτικοί που θα στελεχώσουν τις ΔΥΕΠ, εκτός από τα καθήκοντά τους που ορίζονται από τις κείμενες διατάξεις, οφείλουν επιπρόσθετα:

- α) να μεριμνούν για την ομαλή ένταξη των μαθητών που φοιτούν στις ΔΥΕΠ στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και τη δημιουργική αλληλεπίδραση με τους υπόλοιπους μαθητές,
- β) να επιδεικνύουν παιδαγωγική ευελιξία στη διδασκαλία λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών που φοιτούν στις ΔΥΕΠ,
- γ) να προτείνουν και να υλοποιούν εκπαιδευτικές δράσεις στους χώρους φιλοξενίας των προσφύγων και στις πλησιέστερες σχολικές μονάδες.

2. Οι εκπαιδευτικοί που στελεχώνουν τις ΔΥΕΠ κατά τη διάρκεια της θητείας τους επιμορφώνονται και υποστηρίζονται από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και τους αρμόδιους Σχολικούς Συμβούλους σε συνεργασία με τους Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων.

Άρθρο 10

Εποπτεία και παιδαγωγική καθοδήγηση των ΔΥΕΠ - Σχολικοί Σύμβουλοι

1. Ο αρμόδιος Σχολικός Σύμβουλος παιδαγωγικής ευθύνης των σχολικών μονάδων στις οποίες λειτουργούν Δ.Υ.Ε.Π., είναι υπεύθυνος για:

- α) Την έγκριση του ωρολογίου προγράμματος των Δ.Υ.Ε.Π. των σχολικών μονάδων ευθύνης του.
- β) Την απόφαση για την δημιουργία υποομάδων μαθητών ύστερα από πρόταση του συλλόγου διδασκόντων ή για την από κοινού συνεκπαίδευση/συνδιδασκαλία, σύμφωνα με την υποπερ. αα' της περ. α' και την περ. δ' της παρ. 5 του άρθρου 5 της

παρούσας, προκειμένου να ικανοποιηθούν με τον βέλτιστο τρόπο οι εκπαιδευτικές ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού.

γ) Την καταχώριση στοιχείων σχετικών με τις αρμοδιότητες τους και την επικαιροποίησή τους σε ηλεκτρονική φόρμα του ιστοχώρου του ΙΕΠ.

2. Οι αρμόδιοι Σχολικοί Σύμβουλοι σε συνεργασία με το ΙΕΠ και τους ΣΕΠ της περιοχής ευθύνης τους:

α) είναι υπεύθυνοι για την επιστημονική και παιδαγωγική καθοδήγηση των εκπαιδευτικών, οργανώνοντας επιμορφωτικά σεμινάρια, τα οποία οφείλουν να παρακολουθούν οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται στις ΔΥΕΠ,

β) αποδελτιώνουν και κωδικοποιούν τα προβλήματα που παρουσιάζονται στην εκπαιδευτική πράξη, καταθέτουν προτάσεις και συντάσσουν σχετική έκθεση που υποβάλλουν στις αρμόδιες Υπηρεσίες του ΥΠΠΕΘ και στο ΙΕΠ.

3. Στο τέλος του διδακτικού έτους, με ευθύνη των Σχολικών Συμβούλων και των ΣΕΠ, οργανώνονται συναντήσεις για τον απολογισμό και την αξιολόγηση της λειτουργίας των ΔΥΕΠ και τη διατύπωση σχετικών προτάσεων. Οι απολογιστικές εκθέσεις υποβάλλονται στην Ομάδα Διαχείρισης, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης των Προσφύγων του ΥΠΠΕΘ και κοινοποιούνται στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Άρθρο 11

1. Για όσα θέματα δεν ρυθμίζονται από την παρούσα απόφαση εφαρμόζονται οι ισχύουσες διατάξεις των τυπικών νόμων και των κανονιστικών αποφάσεων που διέπουν τη λειτουργία της δημόσιας πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

2. Από τη δημοσίευση της απόφασης αυτής στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως καταργείται η αριθμ. 180647/ ΓΔ4/31-10-2016 (ΦΕΚ 3502Β΄) κοινή υπουργική απόφαση.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 23 Αυγούστου 2017

Οι Υπουργοί

Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Οικονομικών
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΑΒΡΟΓΛΟΥ

Αναπληρωτής Υπουργός
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΚΗΣ